

ION AGÂRBICEANU

Domnișoara Ana

ROMAN

ION AGÂRBICEANU

DOMNIȘOARA ANA

1942

I.

Cancelaria comunală e adăpostită într-o veche clădire de cărămidă, masivă, greoaie, cu coridoare pardosite cândva cu cărămizi în dungă, din care n-au mai rămas decât porțiuni de măsele enorme, ca de monstru antediluvian. Trebuia să mergi cu grijă ca să nu te-mpiedeci de ele. Le-a ros vremea și multa umblare de când s-a mutat aici cancelaria comunală, de vreo jumătate de veac cel puțin.

Pe vremuri era curie nobilitară, o reședință de țară, în mijlocul satului, a unei vechi familii de grofi, stinsă de mult, de al cărei nume nici cei mai bătrâni din sat nu-și mai aduc aminte. Are pereții groși, ca de cetate, camere de toate mărimile, cu boltituri puternice, neatinse de dintele vremii. Toate ferestrele sunt străjuite de grilajuri masive, arcuite ca niște coaste negre, cu înfloritură de fier bătut. Are un acoperiș monstruos, cu trei caturi, după modelul clădirilor din veacul al optsprezecelea. Un instrument de tortură și de cheltuială pentru sat, prin reparațiile pe care trebuie să i le facă, țigla măcinându-se de mușchi și de vechime.

Cancelaria comunală nu plătește nimănui chirie: clădirea e proprietatea satului încă de pe la jumătatea veacului trecut, când s-a stins, fără urmași, legali, familia proprietarilor; moșia lor-vreo trei mii de iugăre-din hotarul comunei, a trecut în proprietatea statului, iar curia a fost donată satului pentru primărie și cancelarie notarială. Aci este, într-o aripă, și locuința notarului.

Legenda spune încă și azi că ultimul vlăstar al familiei proprietare ar fi fost o femeie, care nu s-a măritat și care a trăit mereu în clădirea asta, unde făcea chefuri strașnice, cu cine-i cădea la îndemână.

Curtea, grădina, erau un hotar întreg înainte de reforma agrară, săvârșită, după unire, de statul român. Acum era vatra satului, în grădină, din merii, perii și nucii de demult, nu mai rămăseseră decât, ici și colo, schelete negre, ce mai întindeau, din loc în loc, câte o ramură verde. Poporul ceruse parcelarea pentru locuri de case. S-au scos peste douăzeci de parcele, și pe toate înfloresc azi gospodării noi. A rămas totuși grădină destulă, pentru zarzavat, pe sama notarului, și ogradă mare, în care are ce paște un cal toată vara, fără a mai fi scos pe pășunea satului. Cât ce întrai în coridoare, se simțea mucegaiul vechimii, deși pe pereți nu se vedea nici urmă de umezeală. Ușa care ducea în localul cancelariei, în cea dintâi încăpere, se ținea încă bine în țâțâniile groase, de fier bătut, dar lemnul se rosesese la

îmbucături, și trebuia trântită de multe ori pentru a se închide. Sala în care întrai era lungăreață, cu boltituri arcuite, ca toate celelalte. Podeaua de scânduri se rosesse de multul umblet al oamenilor, și cepurile de brad din ele împungeau ca niște noduri mari, de care mulți se împiedeau. Mirosea și ea a vechime, și mai ales a praf. Pe de laturi, pe lângă pereți, erau lavițe de lemn. În fund, înaintea ferestrelor ce se uitau și în stradă și înlăuntru, erau două mese la care scriau doi ajutori de notar, în frunte, la dreapta, era masa primarului, încăperea slujea și ca sală de așteptare pentru cei ce aveau treabă cu notarul. În ziua aceea nouăzeci și doi de iulie, sala de așteptare era plină de țărani. Era o zi de opăceală, un fel de sărbătoare nelegală, Sfântul Pantelimon oamenii-i ziceau praznicului Pantilimonu' ovesele, cam pe atunci căzând fruntea seceratului oveselor-când nimeni nu lucra la câmp. Era ultima opăceală a secerișului, venind după Marina și după Palia, când nu se secera, fiind primejdie să te lovești cu vrun spic la ochi, ori să te tai cu secera. Oamenii ședeau, câți încăpeau, pe lavițele de lângă perete, alții stăteau în picioare. Aproape toți trăgeau din țigări groase, umplând saia cu un fum tare, acru și pișcător. Ceea ce nu părea să-i supere deloc pe cei doi canceliști, care, cu țigările în gură și ei, adunau cifre pe coloane lungi sau copiau concepte redactate de notar. Oamenii vorbeau, râdeau, glumeau, așteptând să le vină rândul la notar. Din când în când ușa care ducea în biroul lui se deschidea. Un creștin ieșea, altul intra.

Primarul nu era în cancelarie. Oamenii vorbeau că era dus cu doi jurați să prețuiască o pagubă făcută de niște cai în trifoiul unui român. Se vorbea mai mult despre ce se zvonise de curând: că se va schimba guvernul și că se vor face iarăși alegeri. Vorbind de asta, oamenii nu păreau bucuroși și își făceau comentariile cu destul sarcasm.

— Nu-i mare lucru să fii domn mare în România noastră. Abia te-ai așezat pe scaun, nici nu te-ai hodinit cumsecade, și altul îl și trage de sub tine.

— Nici nu s-apucă bine de lucru, că și trăbă să plece! Așa, ce se poate duce la bun sfârșit?

— Păi, cumu-i într-un sat așa-i și-ntr-o țară: toată lumea vrea să se-nfrupte. Li-i frică oamenilor că nu le-ajunge la toți.

— Nici nu le va ajunge! De unde tot iai și nu pui la loc, se isprăvește.

— Schimbările astea dese nu-s bune de nimic. Eu am apucat jude în sat care a stat în slujbă douăzeci de ani, până la moarte. Acuma-i mult dacă

rămâne cineva în primărie un an. Ce lucru bun pentru sat se poate face într-un an?

— Mai demult nu se înghesuiau oamenii la primărie ca acum. Își vedeau de treburile lor. Acum, deodată a-nceput să-i doară pe toți capul de năcazurile satului. Ia gândiți-vă numai la Nuțu Oanei, la Ilia Crețului, la Toma Vântu, la Niculița Nănașului! Toți au fost luați de dureri de cap și n-au mai putut dormi de grijile satului până nu s-au văzut primari. Vedeți dumneavoastră că și numele s-a schimbat: azi fiecare primar, nu mai este jude, ca mai demult.

— Da' poate vor mai fi și vorbe, măi oameni buni, și nu ne vom apuca iarăși de alegeri.

— Nu-s vorbe. S-a scris și la gazete!

— D-apoi câte nu se mai scriu azi și la gazetele alea!

Ușa fu izbită de câteva ori, și în sală intră un român îmbrăcat de sărbătoare, cu ghetete lustruite ca oglinda. Era un om negricios, mijlociu de statură, tuns cu frizură, cu mustața rătezată scurt, cu privirile pline de importanță; în centru lor licărea o flacără mică, rece, ce se plimba disprețuitoare peste capetele tuturor. Era zvelt, mlădios, avea ceva ieminin în purtarea trupului și nepotrivit cu vocea lui bărbătească, adâncă. Părea gata în orice clipă și de lingușire, dar și de încordare și atac.

— În sfârșit, iată pe cineva care ne poate spune ce-o mai fi și cu zvonurile astea, se auzi un glas, la intrarea în sală a noului venit.

— Dacă nici Ion Muja nu ne poate lămuri, pe cine am mai putea întreba, oare?

Omul păru să nu ia în samă nuanța ironică a apostrofelor și, oprindu-se în mijlocul sălii întrebă:

— Despre ce-i vorba?

— Se zvonește că iarăși s-ar schimba guvernul și că iarăși vor fi alegeri.

— Până azi dimineață a fost doar un zvon. Dar acum e fapt. Guvernul s-a schimbat. Cel nou a făcut jurământul azi la ceasurile zece.

— Nu mai spune!

Oamenii îl înconjurară. Cei doi scriitori puseră condeiele pe niasă și se ridicară în picioare, înălțându-se pe vârfuri, ca să vadă peste capetele oamenilor, de parcă așa ar fi putut auzi mai bine ce spunea Ion Muja.

— Cum de-ai aflat așa de răpede?

— Păi, dacă-l cheamă Ion Muja, cum să nu afle! Omul se uită să vadă cine a spus cuvintele acestea, și în ochii lui se iviră flăcările acelea mici,

reci, disprețuitoare. Și cine-a venit la guvern? Întrebară mai mulți.

— Liberalii, firește!

Oamenii știau că, de la unire, Ion Muja făcuse mereu politică liberală. Era un fel de bărbat de încredere pentru vreo zece sate din jur. El ținea legătura cu conducerea de plasă a partidului. În sat mai erau vreo douăzeci-treizeci de alegători care votau de obicei cu Partidul Liberal. Restul, de vreo optzeci de alegători, erau toți național-țărâniști.

— Și cine sunt noii miniștri? Se interesează acum câțiva din cei ce votau cu liberalii, îmbulzindu-se în Muja.

Exponentul partidului nou-venit la putere îi înșiră pe toți.

— Aproape toți cei care-au mai fost!

— Aproape!

— De-acum se-apropie și primăria ta, Muja, se auzi un glas din fundul sălii.

Ion Muja privi de sus spre colțul de unde venise vorba, dar nu răspunse.

— De-aceea se va fi îmbrăcat el de sărbătoare, se auzi alt glas.

— Dați-i pace omului! El vă aduce o veste, și voi, în loc să-i mulțămiți, vă dați la el.

— Da' n-avem pentru ce-i mulțămi! N-au mai fost liberalii la guvern? Și cu ce bine ne-am ales?

— De altfel, și ce spune el tot zvon va fi. Parcă va fi stat cineva să-i bată chiar lui telegraful! Iată, dumnealor-și vorbitorul arată spre cei doi scriitori din cancelarie-parcă știu ceva? Și dumnealor au doară, aici, telefon!

— Am auzit și noi că-i criză de guvern-răspunse unul. Nici domnul notar nu știe până acum că avem guvern nou.

Ion Muja ridică din umeri și trecu printre oameni spre biroul notarului. Un bătrân îl prinse de mânecă.

— Stai la rând, mândrul moșului! Nu vezi câtă lume așteaptă aici? Și toți au venit înaintea ta. La rând, ca la moară! Știu că nu-ți ard palmele a lucru în zi de sărbătoare.

Oamenii din apropiere râseră: tot satul știa că Ion Muja se cam domnise de când cu stăpânirea românească, și că hârnicia lui nu-și prea lăsa urmele prin ograda și pe moșia sa. Ion Muja nu-l luă în samă pe bătrân: ciocăni la ușă și intră fără a mai aștepta răspunsul. El știa că, ducându-i vestea, pe care în sat numai el și poștărița o cunoșteau, va fi bine primit de notar, pus aici de regimul liberal trecut, și care era acum în primejdie să fie mutat, de

guvernul căzut, undeva în Dobrogea, pentru a face loc în această comună fruntașă unui văr de-al doilea al prefectului.

II.

În sala de așteptare oamenii se mișcă nemulțumiți.

— Obraznicul mănâncă praznicul! Spuse oftând moșneagul care-l prinsese de mânecă pe Ion Muja.

— Să știți că vestea lui e adevărată, dacă s-a grăbit să i-o spună și notarului, se auzi un glas.

Sătenii, deși notarul fusese numit sub celălalt guvern liberal, în vreme ce ei votaseră cu național-țărăniștii, erau mulțumiți cu omul. Era un slujbaș liniștit și harnic, și satul nu dorea schimbarea lui. Știau însă că interesele familiale ale prefectului îi primejduiau situația.

Încă în după-amiaza aceea, pe la ceasurile șase, pe când Ion Muja era încă în biroul notarului, schimbarea de guvern fu confirmată oficial. El, Muja, a fost chemat la telefonul oficiului poștal din sat, pe la trei după-amiază, și știrea i-o dăduse un nerăbdător viitor candidat la deputăție, care-l avizase că poate începe să se miște pentru pregătirea alegerilor.

Notarul îi chemă pe cei doi scriitori și le spuse noutatea, iar ei, revenind la mesele lor de lucru, vestiră pe oameni că Muja avusese dreptate.

— Hm! De-aceea s-a îmbrăcat el în haine de duminică! E praznicul lui azi! Zise unul.

— Nu știu să-l cheme Pantilimon! Răspunse altul.

— De, pentru un om ca el, haine de sărbătoare să fie, că praznic își poate face în toată ziua.

— N-avem se spune! Se mai înfruptă și el la alegeri? Dar e om cu credință față de partidul lui.

Ion Muja nu prea era luat în samă de consătenii săi. În copilărie, după ce terminase școala primară din sat, îl dăduseră părinții la liceu, la oraș, dar băiatul nu urmasse decât o clasă. Tatăl său murind în floarea vârstei, mumăsa nu-l mai dăduse la școală.

Din fire, ori pentru acest început de învățătură, Ion Muja se ținea mai mult decât alții, și vanitatea asta deșartă parcă îi poruncea să rămână mereu la coadă cu toate muncile agricole, îi rămăsese de la părinți casă bună, de piatră, și o moșioară mijlocie. Câtă vreme a mai trăit mamăsa, a mers cum a mers, dar după ce a rămas singur-avea douăzeci de ani-toate au început să se dărăpăneze prin ogradă, iar moșia-i rămânea tot mai nelucrată. Nu mai era cine să-l strunească, să-l adune de pe la diacul bisericii, de pe la învățător, cu care îi plăcea să stea de vorbă și să le citească gazetele.

Sătenii spuneau despre el, cu destul dispreț: calcă a domn; nu le impunea că citește ziare la rând cu cărturarii satului și că se ține mereu de coada domnilor. Căci îl puteai găsi oricând la birtul lui Fleischer, când intelectualii satului se adunau să bea un pahar de bere și să joace popicele. Ion Muja ținuse să se abată de la regula generală a satului și cu prilejul căsătoriei: nu se însurase nici din sat, nici din satele vecine, ci-și adusese nevastă tocmai din jurul Săliștei Sibiului. El se lăuda că-i chiar din Săliște, dar femeile aflaseră că-i numai dintr-un sat din apropiere. Două scopuri pe care le urmărise, Ion Muja le atinsese. Primul: își adusese o fată mândră ca un steag și curată ca o floare. O brunetă înaltă și zveltă, cu pielea albă, cu sprâncene negre, bogate, cu ochii mari, lungăreți, care aveau sclipiri verzi, cu mâna mică, cu picioarele în ghete, ca domnișoarele. Putea fi, după părerea lui, și soție de învățător, și chiar preoteasă, frumoasă și îmbrăcată cum era. Al doilea: Deși nu avea decât șaptesprezece ani, nevastica asta, Veta pe numele ci, înțelese în grabă că trebuie să ia dânsa în mână frâiele gospodăriei. Mai ales după unire, când Ion Muja, cunoscut cu o mulțime de domni de la oraș, intrase, cu mare plăcere, în rândurile agenților electorali ai organizațiilor politice. El se dăduse de la început cu liberalii, poate din aceeași pornire: de a nu fi la fel cu ceilalți săteni. Nevastă-sa-i descoperise de la început slăbiciunea, dar văzuse că n-are încotro, că trebuie să rabde și să muncească și în locul lui. Venise, neaducând altă zestre decât lada cu hainele, la o avere frumușică. Pe de altă parte, afară de vanitatea aceasta prostească, Ion Muja era om bun și se mulțumea cu orice-i pune pe masă.

Și-apoi îi și plăcea de nevastă! Și se mândrea cu ea ca păunul cu coada lui cea plină de ochii dracului.

Ion Muja nu se îmbrăcase în port de sărbătoare din pricina schimbării de guvern. Fusese de dimineată la biserică, pentru că, deși nu era sărbătoare legală, părintele slujise liturgu în fața bătrânelor și bătrânilor satului. Ion Muja, deși nu era credincios, era mare bisericos: îi plăcea să bornăie pe lângă strana cantorului. Iar azi simțise și nevoia să se roage.

Veștile despre o schimbare apropiată a guvernului umblau de două săptămâni, și el dorea mai mult ca niciodată să se adeverească. Se apropia începutul anului școlar și ardea de dorința să-și ducă fetița, pe Ana, la liceu. Un fruntaș al partidului îl asigurase că, în caz de venire la putere a liberalilor, îi va face copilei rost de o bursă, de un loc gratuit în internatul liceului. Ana împlinise treisprezece ani, și mai târziu ar fi fost prea vârstnică pentru clasa întâia liceală.

În dimineața aceea de Sfântul Pantelimon el se îmbrăcase în port de sărbătoare și pentru că această zi era de o mare însemnătate pentru familia sa: hotărâse, fără să mai aștepte schimbarea de guvern, să scoată de la primărie extractul de naștere al copilei și să înainteze cererea de înscriere la liceu. Și nu-i plăcea să se înfățișeze, nici la notariat și nici în cancelaria parohială, în hainele de peste săptămână. Și, ca toți oamenii care râvnesc la mai mult, dar nu au destulă încredere în ei înșiși, Ion Muja simțise și el, în ziua acea de Sfântul Pantelimon, nevoia să se roage, căci, fără protecția cuiva puternic, nu trăgea nădejde să-i fie primită copila ca bursieră. Era și prea vârstnică, și avea un certificat de studii destul de mediocru.

Când i se comunicase la telefon vestea cu schimbarea guvernului, i se păruse că rugăciunea lui a fost ascultată, și, pe-o clipă, se simțise oarecum alesul lui Dumnezeu și se hotărâse: Va scoate de îndată certificatul de naștere al Anei și va înainta cererea. Termenul era zece august, și acum era douăzeci și șapte iulie. Și nu va trimite cererea direct la liceu. O va duce el însuși la protectorul său de la club, la cel care-i făcuse promisiunea, la domnul fost deputat și prefect Voicu, și acesta va ști el ce este de făcut.

Când ieși din biroul notarului, ținea în mână certificatul proaspăt, cu cerneala abia zbicită.

— Uite, frate, i-a venit prin telegraf și numirea de primar! Se auzi un glas.

Ion Muja își înălță capul, aruncă peste oameni luminițele acelea reci ce se aprinseseră iarăși în ochii lui, și zise cu răutate, ca omul care se vede încolțit de toată lumea:

— Nu e târziu să vină, dacă aș ține la asta!

— Se opri, dar un val de mândrie, de vanitate îl împinse mai departe:

— Ceea ce țin în mână este însă numai un certificat de naștere, al fiicei mele Ana.

— Auzi, frate, ăsta nu mai scoate de la popa carte de botez pentru copii, ci certificat de naștere de la primărie...!

— Fetița are nevoie și de un astfel de certificat pentru a fi înscrisă la școală, la liceu. Așa s-a scris la gazetă.

— Ce vorbești?! Îți duci tu copila la școală la oraș?! La liceu?! Păi, să mai spuneți că nu-i coada veacului!

Ion Muja ieși din sală plin de satisfacție. Nu-i mai păsa de ce vor spune consătenii pe sama lui. Știa că iar îl vor acoperi cu batjocori, ca de-atâtea ori în trecut. Dar el era mulțumit: le aruncase în față un fapt care-l ridica

deasupra tuturor: își ducea copila la școală la oraș! Ion Muja nu avea decât un singur copil, pe Ana, și abia aștepta s-o vadă mărișoară pentru a ajunge și el în rând cu atâția oameni din sat, în casele cărora se întorceau în vacanțe domnișorii. Era om cu multe legături la oraș, cu domnii din clubul liberal, și aflase de mult că în România cea nouă se pot căpătui, mergând la școală, nu numai băieții, dar și fetele. Mai știa că, din alte sate, multe fete de țărani ajunseseră la școala normală, unele la liceu, ba chiar câteva și la universitate. De ce n-ar ajunge și fata lui eleva la liceu? Să-l răzbune de toate umilințele pe care le suferise pentru că nu era la fel cu ei, pentru că nu-i plăcea munca pe ogor și nici gura-satului. Oamenii nu știau, dar Ion Muja rămăsese între ei fiindcă nu cutezase să înfrunte opinia lor. Frunțași ai clubului liberal au voit să-l ducă la oraș, să-l îmbrace nemțește, să-i dea și o slujbă, făcândul cursorul clubului. Deși în sinea lui prețuia mai mult o astfel de îndeletnicire decât munca pe ogor, totuși, de groaza gurii-satului, nu cutezase să primească. Toată lumea ar fi râs de el, spunând că, în loc de domn, a ajuns slugă. Râvnea de mult să scape de sub controlul satului, dar până acum nu avusese prilej. Și pentru că înțelesese că el nu va mai putea scăpa, hotărâse s-o elibereze pe fiică-sa, pe Ana; prin ea se va înălța pe sine însuși în considerația celor care îl jigneau.

Ana, copila lui Ion Muja și a Vetei, atrăsese și până acum atenția satului, între fetele de școală era cea mai frumușică și mai armonios răsărită. Mamă-sa o purta în costum săliștenesc, veșnic curat ca o floare, și Ana grijea mai mult de îmbrăcăminte decât de carte.

Moștenise ceva din vanitatea lui taică-său. Văzându-se mai frumos îmbrăcată decât colegele ei, se ținea și superioară lor.

Învățătorul nu putuse s-o ambiționeze să fie și întâia la învățătură, cum era întâia la curățenie și la îmbrăcăminte. Nu-i păsa când nu știa lecția, pe cât se rușina când se întâmpla să-și murdărească iia albă ca hârtia. Voia și aștepta să fie luată în samă pentru cum se înfățișa, nu pentru câtă carte știa. Dar fetele și băieții nu o luau în samă. La început le-a impus iia aceea albă, ca de domnișoară, dar s-au obișnuit repede cu ea. Mai ales când au văzut că Ana dădea răspunsuri proaste la lecții. Râdeau de ea poate tocmai pentru a se răzbuna că era mai frumos și mai curat îmbrăcată decât ei.

Ana nu putea suporta râsul batjocoritor, și, în scurtă vreme – cum era mai mărișoară decât multe fete și băieți – începu să-i terorizeze, îi trăgea de păr, le dădea bobârnace, îi pișca până țipau de durere, le puneă piedecă. În pauzele dintre ore sărea ca o capră de pe o bancă pe alta și se năpustea cu

ghearele asupra celor care râseseră de ea când nu știuse să răspundă, își bătea joc de copilele și de elevii nespălați cumsecade, de hainele lor rupte și murdare, în scurt, voind să se impună cu tot dinadinsul, ajunsese o pacoste a clasei. De la o vreme, învățătorul se plânse părinților, cerându-le s-o domesticească, pentru că altfel va fi nevoit să nu o mai primească în școală.

— Ar putea să învețe bine, să ajungă printre cele dintâi în clasă. Minte are, slavă Domnului! Dar nu se gândește decât să-i domine pe ceilalți, ținându-se mai bună decât toți.

Ascultându-l, Ion Muja, deși nu-i spusese dascălului gândul său, avu o satisfacție: era firesc ca fata lui să se simtă superioară celorlalți copii din sat. Dar mamă-sa, Veta, căzu pe gânduri: oare ce-o face pe Ana să se poarte astfel la școală, când acasă, sub privirile ei, era o copilă bună și harnică? O înfruntă pe Ana și o amenință că, dacă nu se potolește, n-o va mai lăsa la școală.

Ar putea fi prima la carte-spusese învățătorul dar mai struniți-o și dumneavoastră. Ceea ce-i extraordinar la ea, și ceea ce-mi place de altfel, e simțul ei pentru curățenie. Se-mbolnăvește în toată legea pentru cea mai mică pată de pe iie. Nu poate fi rău un copil care are acest simț.

Veta se gândi la această observație. Se gândi la ea însăși: așa era și ea! De-ar da Dumnezeu să-i semene fata și la fire cum îi seamănă la înfățișare. Să nu semene cumva cu taică-său!

Știrea că Ion Muja vrea să-și trimită fata la liceu iscă o uimire generală. Nici o fată de țăran din satul acela nu fusese trimisă nici măcar la școala normală, darmite la liceu! În comună stăpânea încă tradiția dinainte de unire: numai popa, dascălul și notarul își dădeau fetele la școală la oraș. Ion Muja putea fi mulțumit: tot satul vorbea de el și de copila lui, de Ana. Și nu numai criticând și în bătaie de joc, ci uneori și cu un fel de pizmă, ba chiar cu admirație pentru cutezanța lui.

Însuși preotul, când îl întâlnește, îl întreabă dacă e adevărat ce se zvonește.

Adevărat, părinte, răspunse Ion Muja cu mândrie.

— Hm! Nu mi se pare potrivit. E singurul dumitale copil.

— Cred că tocmai de asta sunt dator să mă îngrijăsc de viitorul ei. Oricât de sărac, cred că tot voi răzbate să fac față cheltuielilor.

— Dar ai casă bună, ai o moșioară. Fetița e frumoșică. Ar putea-o lua oricare ficior din gazdele cele bune.

— Se poate, dar cred că un viitor mai bun nu-i cu neputință.

— Pentru că-i România mare acum?

— Și pentru asta! Vreau ca fiica mea să trăiască mai ușor și mai bine decât mumă-sa. În România noastră lucrul nu mai este cu neputință. O profesoară, o învățătoare, chiar o dactilografă, trăiește neasămănat mai ușor și mai omenește decât nevestele noastre.

Preotul se îngândură și-l pofti să-l însoțească spre biserică, unde avea treabă.

— Cred că nu cunoști situația adevărată, frate Muja-Începu el. Aș putea spune că școala de azi îngreuiază mai mult viitorul fetelor noastre decât școala de ieri. Înainte de unire, nici noi, intelectualii, nu ne dădeam copilele la școală la oraș pentru a trăi mai bine, pentru a se ferici sau pentru a face carieră. Le purtam la școală la oraș, trei-patru ani, pentru a câștiga cunoștințele necesare ca să se poată mărita cu un dascăl, un preot, un avocat sau un medic. Tot pentru căsătorie la creșteam, când le duceam la școlile de la oraș. Cine se gândea atunci că fata lui își va putea face o carieră și că va trăi de pe urma ei? Azi e posibil, și totuși situația, și a lor și a noastră, e mai grea.

Ion Muja îl privi nedumerit.

— Nu-nțăleg, zise el.

— Pentru noi, pentru părinți, e mai grea situația fiindcă, în loc să ținem o fată la școală trei-patru ani, o ținem opt sau doisprezece, ori și mai mult. Înainte de unire, la vrâsta de douăzeci și trei-douăzeci și patru de ani fetele noastre erau căsătorite și aveau doi-trei copii; azi învață încă și dau examene. Pentru ele e mai greu, aș spune mai primejdios, fiindcă se înstrăinează de îndeletnicirile și plăcerile lor de femeie, cresc și nu cunosc nimic din purtarea unei gospodării. Pe urmă se ambiționează să ajungă independente, să trăiască de pe urma slujbei lor, și nu se mai gândesc la căsătorie până târziu, când îmbătrânesc, se fac urâte, uzate de slujbă, Și-atunci nu le mai ia nimenea. Iar o fată care rămâne nemăritată e o nenorocire și pentru ea, și pentru părinții ei. De-aceea ți-am atras băgarea de samă; fetița dumitale, având casă și oleacă de moșie, fiind singură la părinți, mai ușor se va mărita rămânând fată acasă, decât dacă va ajunge dascăliță sau profesoară, îți vorbesc din proprie experiență. Fata cea mai mare, măritată, înainte de unire, cu un doctor, nu mi-a scos nici un fir de păr alb, pe când cele două mai mici, care sunt acum la liceu, ne-au îmbătrânit, și pe mine și pe preuteasă. Ele vor să ajungă la universitate, la diplomă; la posturi de profesoară! Dumneata o să pățești la fel, ascultă-mă pe mine. La gândul că fata lui ar putea ajunge chiar și profesoară – căci, iată, și preotul

prevedea o astfel de posibilitate-Ion Muja se umplu și mai tare de vanitate. Voi totuși să nu-pară nerecunoscător pentru bunele povețe și zise:

— Copila mea se va mulțami și cu învățătură mai puțină. Pentru mine și pentru ea cred că va fi de-ajuns dacă va ajunge numai dactilografă.

Crezu că-i face o bucurie preotului, rămânând învăluit în modestie. Dar părintele se opri și-l măsură de sus până jos.

— Cum ți-a venit un asemenea gând? Vorbești serios?

— De ce nu? Eu am văzut în birouri de avocați și de notari publici, ba chiar și la clubul partidului, fete tinere dactilografe, care câștigă trei-patru mii de lei pe lună. Cred că e destul de mult pentru o fată. Și mai cred că e o mare deosebire între a șede la o măsuță, a bate din degete pe niște clape, și a săpa la cucuruz.

— Ei bine, și asta poate fi o carieră?

— Cum așa?

— D-apoi poate trăi cu trei mii de lei la oraș, căsătorită cu familie? Ai văzut între dactilografe femei în vrâsta, femei cu copii după ele? N-ai văzut, căci nici nu sunt! Nu-i o carieră! E o înșălare proprie cu gândul că vine căsătoria. Căsătoria însă nu prea vine, ci vine altceva! Dacă dactilografa e frumușică și cutezătoare, fără prea mare grijă de curăția ei de fată, uneori se mărită cu patronul, dacă e holtei ori văduv; alteori reușește să se mărite cu el distrugând întâia lui căsătorie. Dar de cele mai multe ori nu se mărită, când ajunge numai întreținuta lui, sau a altuia. Pentru că, o fată de azi, la oraș, roabă modei și tuturor vanităților, nu poate trăi cu trei-patru mii de lei pe lună.

Ion Muja îl lăsă pe preot să vorbească, bucurându-se în-sinea lui că pe Ana nu o va face dactilografă, ci profesoară. A aruncat cuvântul numai așa, ca să-l îmbune pe părintele, despre care credea că-i invidios fiindcă Ana va urma; la aceleași școli ca și fiicele popii din sat.

De altfel, credea că preotul exagerează; nu putea fi așa de primejdioasă învățătura! Ba, el simțea că dacă ar fi avut școală, dacă ar fi fost om învățat, ar fi trecut cu mult mai fericit prin viață. Nu puteau fi domnii, patronii birourilor, atât de ticăloși încât să nenorocească niște fete tinere; fete cu școală și să alunece la o viață de... A, nu! E o slăbiciune a părintelui de-a nu putea vorbi despre ceva fără să vadă păcatul, răul.

Preotul, în drum spre biserică, îi zugrăvi mai departe răul cunoscut acum, după unire, de toți românii: prea marea năvală la școli, prea multele

diplome, și neputința statului de a da slujbe, de a da pâine tuturor celor cu carte.

— Sunt tineri diplomați care așteaptă cu anii să fie numiți în vrun post, chiar și în învățământ. Și numărul lor crește an de an.

Ce se alege de ei? Nici la coarnele plugului, nici la furcă și război nu se vor mai întoarce. Nu se mai pot întoarce!

— Nu cunosc lucrurile, părinte. Poate să fie și așa cum spui dumneata. Cred însă că lumea nu se va schimba nici în mai bine, nici în mai rău prin faptul că-mi trimet și eu copila la școală.

— Ți-am vorbit pentru ca să te mai gândești înainte de a săvârși fapta. Pentru că, odată la școală, odată pornită pe-un drum, cu greu vei mai putea-o opri.

— Cum mă va ajuta Dumnezeu! Copila a fost primită ca bursieră la internatul liceului, așa că e și pornită la drum. De-acuma, numai Dumnezeu și oamenii buni să fie cu noi.

— Bursieră?! N-au fost decât zece locuri pentru clasa întâia!

— Nu știu câte au fost, dar unul i s-a dat Anișoarei mele.

— Se vede că ai pe cineva la oraș...

Ion Muja simți o bucurie deosebită să-i răspundă:

— Am și eu oamenii mei buni, părinte. Căci, vorba Scripturii, numai în satul lui nu-i lăsat omul să trăiască.

— Dacă aș ști că e un bine pentru fetița dumitale, te-aș felicita. Dar nu știu. Un lucru știu: eu, în locul dumitale, n-aș trimete-o de-acasă.

— Dar poate nici nu ne vom despărți de ea, părinte!

— Cum așa?!

— Nu-i cu neputință să mă mut și eu cu nevasta la oraș. N-am spus încă la nimeni, și, tare te rog, nu spune nici dumneata, încă nu e sigur, și nu mi-ar plăcea să înceapă iar gura-satului.

— Vorbești serios?! A, vezi bine! Sunteți la guvern dumneavoastră!

— Da, părinte! Oamenii mei buni, pe care eu i-am slujit și-i slujesc cu credință, vor să facă ceva pentru mine. Nu mint: m-au îmbiat cu primăria din sat. Dar n-am primit: nu-i nici-o plăcere să-ți scoli satul în cap și să fii bârfit zilnic. M-am săturat de judecata satului, și cred că am și eu dreptul să trăiesc în libertate. Așa, s-ar putea să-mi deie o slujbă la o bancă, o slujbă de care e legată și locuința. De-aceea nădărdum că nu ne vom despărți de copilă.

Preotul îi întinse mâna. Ajunseseră în fața bisericii.

— Dumnezeu să v-ajute, frate Ioane! Din gura mea poți fi sigur să nu va afla nime nimic.

— Săru' mâna, părinte!

Așa își făcu intrarea în liceu copila lui Ion Muja, absolventă mediocră a școlii primare din sat.

Părinții făcură pe dracu-n patru și o înzestră cu toată rufăria și veșmintele obligatorii în internat și la liceu. Avură, de altminteri noroc și cu venirea Partidului Liberal la putere: Muja primi ajutoare de la club, ca de obicei, pentru cheltuieli de propagandă electorală. Primi chiar sume mai mari de bani decât în rândurile trecute. Protectorul lui, fostul deputat și prefect, cunoștea greutățile înzestrării unei fete de școală, chiar când era bursieră.

Ion Muja știu, la rândul său, să-i fie recunoscător, lui și întregului club, cu un zel înzecit față de alegerile trecute. În calitate de propagandist electoral, Ion Muja nu avea mulți egali. Protectorul său, acela care-i obținuse fetei bursa la liceu, era cap de listă și avu un succes răsunător în țara-n-treagă.

La îndemnul președintelui organizației județene a partidului, prefectul îi oferi, îndată după alegeri, primăria satului. Ion Muja nu primi, dar ceru în schimb să i se facă o ofertă oficială, pentru a avea în mână o dovadă împotriva satului. Oamenii, de când se scăpaseră, în ziua schimbării de guvern, să spună, în cancelaria comunală, că acum nu-i cu neputință să ajungă și primar, nu-l mai slăbeau cu înțepăturile. Ba, ironiile sporeau cu cât treceau săptămânile și vedeau că Muja încă nu făcuse nici o brânză cu primăria lui.

Prefectul, mulțumit că nu primea-avea și el un protejat-i-a dat hârtia cerută. Cu ea Muja se simți la adăpost. Și, într-adevăr, provocă uimirea satului prin refuzarea ofertei.

Numai când, prin februarie, se mută la oraș, fiind numit în slujba acea de la bancă, consătenii lui se dumiriră.

Intrarea în liceu a copilei lui Ion Muja provocă multă discuție. Cele trei doamne din sat-preoteasa, dascălița și notărășițavorbiră multă vreme, scandalizate, de evenimentul acesta. De asemenea și nevestele țăranilor frunțași, care aveau copii la școală la oraș, dar căroră nici nu le trecuse prin minte până acum să-și ducă fetele la liceu. De la unire, în fiecare an, tot mai mulți țărani necuprinși își duceau copiii la școli mari, mai ales la școala normală, unde aveau întreținere gratuită. Cu toată reforma agrară, în sat

rămăseseră încă multe familii cu pământ puțin și cu copii mulți. Cum l-ar fi putut împărți la atâția? Era firesc ca acum, în țara românească, unii dintre băieți să-și câștige alt mijloc de trai. Dar să dai o fată la liceu, să vrei s-o faci doamnă, cum făcuse Ion Muja, asta nu le intra în cap nici bărbaților, dar mite femeilor!

Un proverb spune că nici o minune nu ține mai mult de trei zile. În vremuri de prefaceri nu ține nici atât. A fost de-ajuns ca oamenii să afle, dintr-alte sate, mai îndepărtate de ei și mai apropiate de oraș, că și din ele au plecat multe fete la învățătură la oraș, pentru ca mirarea lor să înceapă a scădea. Ana pornise de-acasă curajoasă, fără să verse o lăcrăma, pe câtă vreme tată-său nu-și putuse stăpâni câteva icniri de plâns. Veta era înduioșată, dar se ținu mai tare ca Ion. Ea nu se mirase de hotărârea bărbatului de a-și da fata la liceu și nu se împotrivise, pentru că din satele din jurul Săliștei se duceau la școală la Sibiu multe fete de țărani.

Pentru Ana, lumea nouă în care intra după ce taică-său pleacă spre casă, fu un lung șir de surprize. Se așteptase ca liceul să fie o clădire doar cu ceva mai mare decât aceea a școlii din sat, și se trezi într-una cu două etaje, în care se rătăcea mereu. Se așteptase să fie între fete de vârsta ei și mai mici, ca în școala satului, și se trezi în mijlocul unui furnicar de sute de eleve de toate vârstele, unele – adevărate domnișoare. Numai fete și iar fete, și nici un băiat! Crezuse-că se va deosebi de celelalte copile prin hainele ei, dar toate erau îmbrăcate la fel, în uniformă.

Nici prin minte nu-i trecuse, de câte ori se gândise la liceu, că va trebui să-și petreacă ziua întreagă, nu numai orele de clasă, în mijlocul atâtor fete, să doarmă împreună cu ele în săli cu atâtea paturi, să mănânce împreună cu ele, la niște mese nesfârșit de lungi, înșiruite cu zecile de-a lungul lor, față în față. Faptul că nu se mai deosebea prin nimic de celelalte fete o făcu să-și piardă dintr-odată încrederea în sine și să se zăpăcească. Contribui la aceasta și împrejurarea, că li se serveau la masă mâncări nevăzute și negustate vreodată, și se simțea umilită ca trebuia să se uite la vecine ca să vadă cum trebuie să se servească. Spiona în dreapta și în stâng cu coada ochiului, și apoi le imita pe celelalte, dar adeseori obrăjorii ei albi se aprindeau de rușine. Era mereu stăpânită și când mânca, și când umbla, de senzația penibilă că celelalte fete se uitau mereu la ea, spionând-o. Uneori se mânia și-i venea să sară la ele, să le tragă de păr, să le pună piedecă, să le piște prin mâneca uniformei, cum făcea cu copiii și copilele satului. Alteori ar fi vrut să facă ceva, orice, numai să le atragă atenția asupra ei, pentru că

simțea că se îneacă în uniformitatea școlii, în indiferența fetelor, care nu o luau în seamă. Ele vorbeau, râdeau, se plimbau cu cunoscutele lor, iar ea, Ana, nu avea nici o cunoscută.

Băgă de samă un lucru și mai grav: elevele din clasa întâia, deși nu aveau de unde să se cunoască mai dinainte, totuși, după câteva zile, se împrieteniseră cu toatele, ca și când s-ar fi știut de când e lumea. Numai de ea nu se apropia nimeni. La început nu-și dădu sama că nu fetele acelea erau de vină, ci singură timiditatea ei era vinovată, că ea o ținea-la distanță de ele. Când câteva fete începură să se apropie de ea și să-i vorbească, băgă de samă că nu prea știa ce să le răspundă, că se temea să nu se facă de râs înaintea lor. Ele își spuneau câte și mai câte despre lucruri de la ele de-acasă, din familie, pe care Ana nu le înțelegea. Vorbeau despre părinți, frați și surori care aveau alte îndeletniciri decât părinții ei; vorbeau despre mâncări, prăjituri, torturi de care ea nu auzise niciodată; despre oaspeți, despre vizite și prânzuri în familiile lor, despre locurile de vilegiatură unde își petrecuseră vara cu părinții lor. Ce putea să le răspundă când fetele se interesau de rufăria ei, ce și-a adus, câte... Cutare are, tot nume pe care ea acum le auzea întâia oară! Sau o întrebau în ce oraș a făcut școala primară, unde trăiesc părinții și, ce slujbă au, câte camere are casa lor, câte uși, câte ferești, dacă mamă-sa a făcut astă-vară dulceață de fragi, de cireșe, de zmeură, sau compot de rengle? Și câte și mai câte alte prostii. Ana începu să le urască. Instinctul îi spunea că e străină de ele; din conversațiile cu colegile ei, ea înțelese că ele veneau dintr-altă lume și că ea e singură cuc. Și începu să-i pară rău că venise la școală la oraș.

În uniformă de liceana, Ana părea mai zveltă și mai înaltă decât în costumul ei de sălișteancă. Era una din cele mai frumoșele copile, nu numai din clasa ei, ci din întreg liceul. Era mamă-sa, Veta, în miniatură. Numai ochii lungăreți, încadrați de sprâncene dese, negre, îmbinate, păreau mai mari ca ai mamei sale, când își ridicau pleoapele cu gene lungi și trimeteau sclipiri de un verde întunecat. Era ușoară și mlădioasă ca o viespe în uniformă școlii, și totuși Ana avea adeseori senzația că o împiedecă să se miște în voie. Și ceea ce o nefericea mai mult era că i se părea că are ghetetele cele mai mari din clasa ei și mâinile cele mai lungi. Toate aceste impresii nu erau însă decât reflexe ale nervozității în care trăia de când intrase în liceu, nervozitate care, într-o bună zi, umplu paharul: sări și înhață de păr pe cea dintâi fată care i se păru că se uită cu dispreț la ghetetele ei. Și zile întregi după aceea vână motive de răzbunare pentru ofense închipuie,

trăgând de păr când pe una, când pe alta dintre colege, zgâriindu-le, punându-le piedecă pe culuare, încât ajunse repede teroarea clasei, împrejurarea că, în același timp, fu ascultată la mai multe materii și că dădu răspunsuri foarte slabe o înfurie și mai rău, o făcu și mai agresivă.

Devenind în scurtă vreme elementul recalcitrant al clasei, fu chemată de directoare, la care se plânseseră, deopotrivă, și profesoarele, și elevele maltratate, ba chiar și câțiva dintre părinții acestora.

— Ana Muja – îi zise directoarea, cu o voce severă – nu aud lucruri bune despre tine. Bați fetele, ceea ce-i un lucru nemaipomenit la noi în liceu și în internat. Ți-au făcut ceva?

— Mă batjocoresc!

— Cum se poate?! N-am auzit despre așa ceva.

Ana nu mai dădu altă lămurire: nu-i putea spune directoarei cum o batjocoresc. S-ar fi umilit și în fața ei.

— Să nu mai aud că te porți rău. Aici ești între copile din familii bune, care nu-s obișnuite cu purtările urâte. Nu vreau să știu cum te-ai purtat la școala din satul tău, nici cum ai învățat acolo! Dar aici ești între copii bine-crescuți; și nu-ți permit să te porți țișănește. Dar dacă nici carte nu vrei să înveți, cum îmi spun doamnele profesoare, să știi că n-ai să mai poți rămâne aci. Va trebui să te trimit acasă, la părinții tăi. Ana o ascultă fără cuvânt, fără să clipească, până la sfârșit.

— Dar să nu mă mai batjocorească nici ele pentru că nu-s și eu fată de domn, spuse ea în sfârșit.

În cursul înfruntării directoarei, înțelesese deodată că aici era izvorul întregii ei nenorociri și a înstrăinării pe care o simțea, a privirilor furișe ale colegelor: ele erau cu toatele fete de domni; ea nu era.

Directoarea o privi mirată.

— Dar nu pot crede așa ceva! Am mai avut în școală copile din familii modeste, și nu mi s-au plâns niciodată, în școală, în internat nu-i permisă nici-o deosebire! De-aceea purtați toate o uniformă, și cele sărace și cele bogate, și cele din lumea bună, și cele de condiții sociale mai modeste.

Cuvintele din urmă Ana nu le înțelese, dar pricepu ceea ce voia să-i spună directoarea. Luată de imboldul sincerității și de nevoia de a se dezvinovăți, răspunse:

— Râd de mine când stau la masă, când umblu, râd de ghetetele mele, de mâinile mele prea mari.

— Dar nu-s mari deloc, nici ghetetele, nici mâinile tale, prostuța mea!

— Râse directoarea.

— Ești una din cele mai drăguțe fete din liceu! Cum ar putea să râdă de tine?! La vorbele astea, Ana își ridică pentru întâia oară capul și o învălui pe directoare cu privirile ei de-un verde întunecat. Erau calde și umede acum. Cuvintele directoarei, lăudând-o, îi merseseră drept la inimă.

— Dac-ai ajunge printre cele dintâi la învățătură și la purtare, așa cum ești printre cele dintâi la fizic, mi-ai face o mare bucurie.

Ana nu înțelese cuvântul fizic, totuși pricepu ce spusese-directoarea și zise:

— O să mă port bine și o să mă străduiesc să învăț bine, doamnă directoare.

După ce ieși din cabinetul directoarei, se ascunse în fundul grădinii, după un plop gros, și plânse îndelung.

De a doua zi se puse cu atâta hărnicie pe învățat, încât, până la Crăciun, își ordonă întregul ei mic bagaj de cunoștințe, și în trimestrul al doilea intra cu puteri și voințe noi de a birui. Totuși întâia pe clasă nu reuși să ajungă decât spre sfârșitul anului școlar.

În răstimpul acesta de continuă încordare și singurătate, nimeni nu mai ridică nici o nemulțumire împotriva purtării ei, nici colegele, nici profesoarele. Nu trecu mult, și elevele mai bune se uitau la ea cu pizmă, iar cele codașe, cu o adevărată admirație. După trei-patru luni, multe colege încercau să se apropie de ea, unele chiar oferindu-se să-i facă mici servicii. Dar Ana nu le dădea nici o atenție. Ea nu putea uita umilințele suferite la începutul anului-reale sau închipuite-și nu le arătă prin nici un semn că ar vrea să le fie prietenă, în chipul acesta credea ea că se răzbună pe ele pentru disprețul lor de-odinioară, și simțea o bucurie răutăcioasă să le domine și să le disprețuiască.

III.

Când, la sfârșitul anului, se constată progresul Anei Muja, întreg corpul profesoral se feliicită. Ba se auziră cuvinte de apreciere și pentru protectorul politic al Anei Muja. Chiar directoarea spuse:

— Se vede că-i cunoaște familia, știa că-i un neam de oameni deștepți. Ar fi, într-adevăr, păcat ca asemenea talente să rămână îngropate la țară.

— Pentru băieți, înțeleg și eu că ar fi păcat să rămână fără școală-zise profesorul de religie-dar cu fetele cred că se face o greșală. Ele ar trebui să rămâie la vechile îndeletniciri, acasă, în sat. Cel mult aş admite să se facă învățătoare la sate. Dar aş reduce numărul școlilor normale de învățătoare la trei-patru pe toată țara. Prea multe fete absolvă în fiecare an și așteaptă să fie puse în posturi, în curând nu va mai fi loc pentru băieți, ori nici pentru unii, nici pentru alții. Suntem la nici două decenii după unire, și posturile în învățământul primar, ca și în cel secundar, sunt mai puține decât candidații la ele. Ce va fi mâne, mi-e și groază să mă gândesc!... Totuși, în școala normală mai înțeleg să între și fete din popor, din părinți mai înstăriți, mai cu tradiție. Căci, de-o pildă, nu vei putea da cu inima liniștită o clasă pe mâna fetei văcarului din sat, ajunsă învățătoare. Mai mult decât de cunoștințe, pe care și singur și le poate câștiga oricine, în educație e nevoie de moștenirea unei tradiții sănătoase. Dar să primești o fată de țăran la liceu și să o treci și prin universitate, cred că e o greșală fundamentală care se va răzbuna amar.

Discuția începu în corpul profesoral în după-amiaza zilei în care s-a ținut confeința de sfârșit de an. Se încheiase partea oficială, și discuția începu de la cazul Anei Muja. Niciuna dintre profesoare, nici profesorul de religie, nu bănuiră că din câteva observații și păreri se va aprinde o discuție care va ține trei ceasuri și de la care vor pleca aproape îndușmăniți.

Abia termină de vorbit preotul-catihet, că profesoara de științe naturale și sări în discuție:

— Am tot respectul pentru Biserică, părinte, însă nu mă-mpac cu prea rigidul ei conservatorism. Adică dumneata ai voi ca poporul nostru să fie străin de orice evoluție? Cum au trăit moșii și strămoșii să trăim și noi, nu? Și mai ales, spui dumneata, dacă mama a fost țărancă, să fi rămas și eu țărancă. Nu admiți ca o copilă din popor să învețe decât cel mult pentru a se face învățătoare. Dar de unde disprețul ăsta pentru țărani, chiar la dumneavoastră, care ați trăit și ați lucrat mereu în mijlocul țăranilor și care,

la obârșie, sunteți tot țărani? De unde știi dumneata că în fiica unui țăran nu se poate ascunde un mare talent? Și de ce să nu fructifice el pentru neamul întreg? De ce să se îngroape el între pereții unei rudimentare vieți familiale? După câte înțăleg dumneavoastră, preoții, nu sunteți nici azi convinși că femeia, este egală cu bărbatul, că această egalitate trebuie să fie efectivă. Dumneata n-ai auzit nimic despre drepturile femeilor?

— Am auzit, cum să nu fi auzit! Mai cetesc și eu câte ceva și știu mai ales ce vrea democrația de azi: perfecta egalitate! Cred însă, domnișoară profesoară, că ați sărit prea departe de discuția noastră. Sunt împotriva prezenței fetelor de țărani, de meșteșugari, din clasa de jos, la liceu și la universitate. N-au ce căuta aici. Nu pentru că n-ar avea aceleași drepturi ca și fetele intelectualilor sau ale celor cu profesii superioare; nu pentru că n-ar avea aceeași putere de acumulare a cunoștințelor necesare unei cariere, ci din alt motiv. Dacă-l voi spune, vă veți supăra și mai rău. Totuși îl voi spune: pentru că se nenorocesc pe ele însele și nenorocesc și societatea. Pentru că nu-s de-ajuns cunoștințele pentru un trai sănătos și folositor societății, ci e nevoie și de o solidă educație de-acasă, de o tradiție familială, fără de care totul se prăbușește.

— Este ceva în ce spune părintele, zise directoarea.

— Ba aici e totul! Toți avem ochi și vedem ce se petrece în societatea noastră, în rândurile tineretului. A trece fără zguduiți dintr-o clasă socială într-alta e greu lucru. Și clasele sociale există ca niște organe firești ale națiunilor, oricât ar încerca teoriile sociale să le nege, să le distrugă, ori să le facă o apă și-un pământ.

— Biserica a fost totdeauna împotriva socialismului, totdeauna a susținut necesitatea firească a bogaților și a săracilor, a stăpânului și a slugii. N-a aprobat ea, la începutul creștinismului, sclavia? N-a îndemnat pe robi să asculte de stăpâni? N-a practicat ea însăși sistemul feudal? N-au fost episcopi și mănăstiri putrede de bogate, cu aceeași iobagi în jug ca și latifundiile feudale? Întrebă cu o undă de sarcasm în glas profesoara de educație fizică, o femeie uscățivă, iute ca o suveică și cu ochi neastâmpărați, de veveriță.

— Iar ne depărtăm de subiect, domnișoară – zise preotul, supărat. Vă rog să rămânem la problema pusă, dacă vrem să ajungem la un rezultat și discuția să aibă un sfârșit.

— Adevăratzise directoarea. Să vedem ce-i cu fetele de țărani și cu cele din clasele mijlocii care urmează liceul și universitatea.

— Voi recunoaște în treacăt că da, Biserica afirmă originea organică și necesitatea claselor sociale. Dar fiecare să se perfecționeze în cadrul clasei sociale din care face parte, toate clasele sociale având aceleași libertăți și drepturi. Și numai când un element e pregătit – fie prin înzestrare deosebită, fie prin educație deosebită-să treacă dintr-o clasă într-alta. Evoluția și primenirea claselor superioare prin elemente din clasele inferioare este necesară, dar ea trăbă făcută cu mare tact, cu mare grijă, pentru că nime nu-și smulge rădăcinile dintr-un teren și nu și le împlântă într-altul, fără mare primejdie pentru el și pentru clasa nouă în care se înrădăcinează.

— De, e lucru firesc, spuse cineva.

— Un lucru firesc de care însă, la noi, nu se mai ține sama. După unire, noi am dat drumul unui amestec de clase sociale, adică unui amestec de mentalități, de credințe, de tradiții, de obiceiuri, de gând și de faptă, de credință și necredință, de moralitate și desfrâu, de caractere și de lipsă de caractere, din care talmeș-balmeș numai Dumnezeu singur știe ce va putea ieși. O prăbușire morală se observă de pe acum. În esență, ce spun eu la problema care s-a pus? Știm crizele prin care trece un dezrădăcinat, un fiu de țăran trecut prin liceu și universitate, până reușește-dacă reușește și cum-să se înrădăcineze în noua clasă socială. Asta cu băieții. Dar cu fetele? Cu ele va fi neasămuit mai greu. Optzeci de procente din ele se vor nenoroci înainte de a putea spune că au pus piciorul pe noul pământ. Pentru că, dacă pentru un băiat e mare dezorientarea când iese din tradiția satului, din controlul opiniei publice a satului, din supravegherea părinților, dezorientarea fetelor, rămase fără toate aceste razime morale, va fi mai dezastruoasă. Precum și este! Priviți seriile de dactilografe! Priviți promiscuitatea în care se trăiește la universitate. Și asta e numai un început.

N-au ajuns aici deocamdată decât primele valuri pornite, fără nici-o selecție, din toate păturile sociale!

— De ce mai pomenești, sfinția-ta, cuvântul evoluție? Te văd un dușman feroce al ei, zise cu dispreț profesoara de științe naturale.

— Nu-s împotriva evoluției, ci împotriva anarhiei. Și de câte ori se încearcă, sau e lăsată o evoluție la întâmplare, fără selecție, urmează anarhia. Așa cum într-un râu întră, în vreme de potop, râulețe și păraie de pe toate coastele din împrejurimi, îi tulbură apa și-l fac să se reverse peste maluri.

— Să mă ierți, sfinția-ta-începu c-un aer de superioritate profesoara de științe naturale, încruntându-și sprâncenele. Să mă ierți dacă voi crede că în

materia aceasta sunt mai acasă decât dumneata. Evoluția nu poate fi nici comandată, nici dirijată de rațiune. Evoluția este un dat natural în existența tuturor viețuitoarelor. Sfinția-ta spui: de câte ori e lăsată la voia întâmplării ori se încearcă o evoluție fără selecție, urmează anarhia. Dar e un lucru știut că evoluția nu se încearcă, nici nu e lăsată, ci că se produce după legile ei firești, între care însăși selecțiunea indivizilor superiori înzestrați e hotărâtoare. Când nu există selecție, nu există nici evoluție.

— Așa e în regnul vegetal și-n cel animal, nu însă și în cel rațional și etic, nu și în viața omenească. Aici nu se provoacă, nu se întâmplă, nu se realizează nimic de la sine, nu pornește nimic din potențialul static al duhului, ci din cel dinamic: din rațiune și voință, singurele care fructifică viața intelectuală și morală. Prin rațiune și voință se face educația, iar educația și cultura sunt criterii de selecție ce cad sub voința și priceperea noastră. Dar să nu ne depărtăm din nou, domnișoară, de problema noastră. Dumneata aprobi numărul enorm de școli care, toate, pregătesc elemente pentru clasa cultă, pentru clasa intelectualilor? Ești de acord ca în aceste școli să deie năvală o lume amestecată, provenind din toate păturile sociale?

— Desigur că sunt de acord! Este una din binefacerile unirii politice a neamului românesc. Toată lumea are dreptul la libertate și la lumină. Nu au fost de-ajuns veacurile de întuneric? N-am rămas noi înapoia atâtor popoare? Instituțiile culturale românești, școala în primul rând, înfloresc în mod firesc și necesar. Năvala din toate păturile poporului spre școală este firească, necesară, și dacă n-ar exista, ea ar trebui provocată artificial.

— Da, e adevărat-intervenii directoare-și mai ales e frumos. Așa ar trebui să fie. Dar mi se pare mică că în ce spune părintele este un sâmbure de adevăr. Nu constatăm noi, cele mai vechi în învățământ, în fiecare trimestru și la fiecare sfârșit de an, că nivelul cunoștințelor scade din an în an la elevele noastre? Iar despre greutatea tot mai mare de a păstra o bună disciplină în școală și în internat, ce să mai spunem? Mi se pare că nu trece zi să nu se plângă vreuna dintre dumneavoastră. Și mi se pare că avem, cu doar trei schimbări, același corp didactic cu care am deschis liceul. Nu, observația părintelui cuprinde o sămânță de adevăr. Nu știu dacă ați remarcat și dumneavoastră, dar eu am observat acest detaliu: contingentele cele mai bune, ca inteligență, silință la studiu și ca purtare, sunt elevele din clasele a șaptea și a opta. Și dacă le vom studia fișele personale, ne vom convinge că, fără excepție, sunt fiice de funcționari superiori, de liber-profesioniști-advocați, medici, ingineri-de preoți, de învățători. Cu cât

coborâm în clase, aflăm material tot mai variat, și ca inteligență, și ca zel la carte, și, mai ales, la purtare. Și constatarea aceasta coincide cu datele personale ale elevilor: cu cât trec anii, cu atât dau năvală la liceu tot mai multe copile din cele mai diferite pătri sociale. Spuneți-mi, nu ați făcut și dumneavoastră asemenea constatări?

— Aveți dreptate, răspunseră aproape în cor profesoarele.

— Eu, principal, nu pot recunoaște așa ceva-zise profesoara de educație fizică. Pentru mine nu există strat social, clasă, tagmă cu prerogative. Nu există decât înzestrare intelectuală. Sunt elemente superior înzestrate, și ca inteligență, și ca inimă, în clasa cea mai umilă, după cum sunt idioți și anormali moralicește în clasa superioară. Să înțelegem odată că, în ziua de azi, nu nașterea este o prerogativă care îți dă dreptul de a te număra între elite, ci numai înzestrarea spirituală și morală.

— E ușor să nu recunoști principal un lucru, și el totuși să existe, interveni profesoara de franceză. Principal sunt și eu de părerea dumitale că nașterea n-ar trebui să fie o prerogativă pentru a ajunge în pătura conducătoare, ci numai înzestrarea spirituală și morală. Și cred, de asemenea, că un mare talent poate răsări în orice clasă socială. Exemple sunt destule, în toate manifestările vieții. Dar la ce-mi este de folos teoria, când practica vieții ne arată că, fără cei șapte ani de acasă, un tânăr rămâne primejduit în tot cursul dezvoltării sale?

— Și dumneata crezi că cei șapte ani de-acasă se pot căpăta numai în familiile intelectualilor? Nu pot fi căpătați și într-o familie de plugar sau într-una de meșteșugar?

— Reveni profesoara de educație fizică. Ori poate ca aceasta este și convingerea părintelui.

— Nu voi fi tocmai eu, care m-am ridicat dintre țărani, atât de nedrept încât să nu recunosc că cei șapte ani de-acasă pot fi căpătați în orice familie cinstită, care trăiește după legile morale, fie că e vorba de plugar sau de meșteșugar. Decât, un singur lucru: acasă se crește și se face educația pentru acasă, adică pentru mediul în care trăiesc părinții și are să trăiască și fiul. Nu pentru un mediu străin, pentru o clasă socială necunoscută. Dacă familia e degenerată fiziologic sau spiritual, cei șapte ani de-acasă nu plătesc nimic în orice clasă socială s-ar naște cineva, mai ales dacă se naște cu o moștenire grea.

— Totuși, după dumneata, clasele sociale, la care ții atât de mult, ar trebui închise ermetic și lăsate să se anchilozeze. Pentru că, după teoria

dumitale, nu văd cum s-ar putea face trecerea dintr-o pătură socială într-alta și cum s-ar putea primeni societatea-întră în discuție și profesoara de matematici. S-a vorbit aici că una e teoria, și alta e practica. Acuma, pe părinte, eu o să-l bat cu însăși persoana domniei-sale. Însuși ne-a spus că se trage din țărani. Cum se poate să fie azi intelectual, cu o familie respectata, cultă, ca și când ar fi avut o lungă tradiție în spate? Cum se explică atâtea salturi de-a-dreptul din pătura țărănească în cea mai solidă pătură conducătoare? De unde s-a ridicat așa-numita dumneavoastră clasă cultă în decursul unui veac? Nu din țărănime? Căci boieri n-ați prea avut. Iar cei pe care i-ați avut au beneficiat de feudalism și s-au maghiarizat.

— În ce mă privește, știu bine că nu-i una dintre dumneavoastră ca să nu-mi spună în spate: Ce mai țopârlan! Sau: Uite-l și pe popa! Suntem în același corp-profesoral de atâția ani și suntem încă străini.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, începură să facă gesturi de negație și să protesteze prin exclamații monosilabice.

— Nu, vă rog, nu acuz și nici nu mă compătimesc; fac o simplă constatare. Dumneavoastră ați venit toate din vechiul regat. Noi, în Ardeal, înainte de unire, n-am avut fete licențiate. Am avut deci noroc cu dumneavoastră. Nu spun ce spun ca un reproș. Dar știu și simt că în atâția ani v-am rămas tot străin, cum străine mi-ați rămas și dumneavoastră. Urmă o consternare; se auziră câteva exclamații de mirare.

— Să ne înțălegem, doamnele și domnișoarele mele. Noi facem aci o discuție serioasă. Cu persoanele nu avem nimic de-mpărțit. Nu putem avea. Nici un gând de-a ofensa pe cineva. Dar acesta e adevărul: eu, să zicem, sunt un intelectual ridicat din pătura țărănească. Bun! Eu am câpătat cei șapte ani de-acasă într-o familie de țărani. Bun! Eu am făcut liceul și patru ani de teologie. Iarăși bun! Dar eu am rămas și azi cu mentalitatea de țăran, nu am împrumutat una de domn; eu eram mai potrivit ca preot într-un sat, așa cum am început, decât să fac pe profesorul de religie la oraș. Dumneavoastră nu mă puteți accepta, și e firesc, ca pe unul dintr-ai dumneavoastră, din clasa socială în care ați crescut. Iată ce am vrut să spun! Și iată pentru ce dumneavoastră nu vă vor putea propovădui morala și dogma creștină decât preoții ieșiți din aceeași clasă socială cu dumneavoastră. Dumneavoastră aveți oroare de creștinism pentru că aveți oroare de popa tradițional, de popa ridicat din țărănime.

— Vai de mine, părinte, dar unde vrei să ajungi dumneata?! Cum poți să spui că noi avem oroare de creștinism?! Întrebă directoarea, îmbrăcându-și

întreaga autoritate administrativă.

— Cer iertare la toată lumea, doamnă directoare. Dar chiar felul cum îmi apăr eu punctul de vedere dovedește că-s din altă clasă socială. Intre ai mei, nime nu s-ar fi scandalizat de o asemenea argumentare. Deci să mă întorc la observația doamnei profesoare. Nu-s împotriva anchilozării claselor sociale, ci pentru regenerarea lor prin trecerea dintr-un strat social într-altul. Așa s-a născut mica pătură intelectuală din Ardeal, înainte de unire. Nu sunt deci împotriva regenerării, ci împotriva devălmășiei, fiindcă ea e întotdeauna producătoare de anarhie, și ideologică și, mai ales, etică. Oamenii aceia care s-au săltat la noi din clasa țărănească de-a una în cea conducătoare a păturii intelectuale sa nu credeți că au pornit dintre orice elemente ale țăranimii sau ale meseriașilor. Nu au răsărit din orice familii, ci numai din câteva, selecționate în scurgerea timpului, atât ca intelectualitate, cât și ca cinste și hărnicie. Și ei toți au muncit și au luptat din greu până să ajungă la o diplomă. Burse erau puține pe vremea aceea, și nu se dădeau decât după un singur criteriu: sporul la studii și o bună purtare morală. Ei făceau un adevărat exercițiu al tuturor virtuților până ajungeau să însămne ceva, până ce-și câștigau o conștiință nouă despre ei înșiși, despre misiunea lor în noua clasă socială în care intrau, punând la bătaie propriile lor puteri spirituale. Cu pilda pe care le-o dădeau înaintașii, cu ceea ce se cristaliza în sufletul lor din proprie experiență, ei intrau în noua clasă socială, ca să zic așa, cel puțin cu jumătate din ceea ce face tradiția și ajută la formarea caracterului. Azi, însă, condițiile în mijlocul cărora se ridică tineretul din clasele de jos în pătura conducătoare sunt complet schimbate: aproape oricine vrea să între în liceu, intră. Burse sunt destule. Iar intervențiile celor puternici prin politică nu iau în considerare talentul, pregătirea, neamul, ci numai interesul electoral și de partid. Pe Ana Muja n-am primit-o datorită unei asemenea intervenții? Și, după convingerea mea, chiar dacă a ajuns prima în clasă, locul ei nu era la liceu, ci cel mult în școala normală. Și cazul ei ce, este unic? De vro patru ani, nu vă plângeți toate, în frunte cu doamna directoare, de intervențiile ce se fac, fie pentru primire, fie pentru examene?

— E adevărat, răspunseră câteva profesoare.

— Dar de Ana Muja nu ne putem plânge, spuse profesoara de științe naturale.

— Ei bine, a fost o întâmplare fericită să fie un element bun. Dar altele, de care vă plângeți?

Și profesoarele începură să numere. Pomeniră vreo cincisprezece nume. Directoarea zise, îngândurată:

— Tot mai mult îmi vine să cred că părintele vede just lucrurile, cel puțin unele lucruri, într-adevăr, eu nu-mi pot explica declinul învățământului în clasele inferioare ale liceului, ca și purtarea tot mai îngrijorătoare a noilor eleve decât prin lipsa aceasta de selecție a materialului uman ce ne vine din toate straturile sociale. Altă explicație n-ar rămâne, decât una care nu ne-ar încânta pe niciuna din noi.

— Care anume?! Întrebă intrigată profesoara de istorie și geografie.

— Că noi nu ne mai ocupăm de eleve cu aceeași râvnă ca în anii cei dintâi, de după deschiderea liceului. Cred însă că explicația asta nu ne-ar conveni nici-uneia.

— Desigur că nu, pentru că nu acoperă adevărul.

Profesoarele se mișcară pe scaune, își aruncă priviri repezi. Obrajii unora se aprinseră, altele păliră, în conștiința ei, fiecare își recunoștea o vină, o micșorare a elanului cu care lucrase în primii ani. Câteva își aduseră aminte și de observațiile cuprinse în procesele-verbale ale inspectorilor școlari din anii din urmă, de muștrările colegiale făcute de directoare în decursul anilor.

Câteva clipe, în sala de ședințe se făcu liniște. Câteva clipe, dar de ajuns pentru ca ele să-și aducă aminte elanul cu care veniseră în Ardeal. Erau pe atunci mai tinere cu atâția ani, nici o linie a tragicului vieții nu le apăruse încă pe față, erau cu sufletul plin încă de soarele nădejdi, erau mai bune, mai generoase... Nu prea aveau atunci nevoie nici de ruj, nici de alifii, și inima nici uneia nu se zbârcea când vedea o elevă mai răsărită, frumoasă și gingașă. Da, cu sufletul de-atunci puteau să-și vadă mai ușor și mai bine de școală. Dar anii au trecut, și firea lor, fără să-și deie sama, a devenit tot mai sacă și mai înăcrită... În câteva clipe în-trevăzură adevărul: va fi scăzut și zelul lor, și puterea lor de supraveghere. Dar de la a recunoaște până la a mărturisi este o distanță destul de lungă. Nu fură în stare să răspundă directoarei decât profesoara de istorie-geografie și una din cele nou-venite. Cea dintâi zise:

— Poate nici zelul nostru nu mai e cel vechi, doamnă directoare. Și dacă vom examina cauzele, vom constata că nici nu e lucru de mirare. Profesorul trebuie să fie scutit de grija zilei de mâine, pentru a-și putea dedica tot sufletul școlii. Dar noi așteptăm de mulți ani o mai justă salarizare, și așteptarea noastră a rămas zadarnică.

Celelalte, văzând cum începuse colega lor, se liniștiră dintr-o dată și aprobă.

— Așa este—confirmă și directoareala toate congresele profesorilor secundari se pune problema asta, dar nimeni nu o soluționează. Ba ne mai auzim și dojene de la cei mari, că nu știm altceva decât să cerem urcarea salariilor. Ei, care sunt bine plătiți, nu înțeleg ce problemă capitală e aceasta pentru progresul învățământului. Dascălul cuprins de griji materiale zilnice, cu gândurile împărțite între necazuri, nu-și poate vedea cu tot sufletul de școală.

— Vine, în al doilea rând—continuă profesoara de istorie—schimbarea deasă a programelor, a legii învățământului chiar! Unde nu e continuitate nu poate fi progres, ci numai zăpăceală, care ametește.

— Dar continua frică a fiecăruia că poate fi mutat cine știe unde în interes de serviciu, dacă altul râvnește la postul tău și are o bună protecție politică? Spuse profesoara de limba română.

— Într-al treilea rând sunt suplinirile prea multe, urmă profesoara de istorie.

— Noi nu ne putem plânde de răul acesta; nu am prea avut supliniri, zise directoarea.

— Eu vorbesc în general despre defectele și piedecile care frânează progresul școlii. La noi, spre norocul liceului nostru, n-au fost, dar la altele!... Nu mă mir că ne judecă ardelenii cum ne judecă... E numit cineva, ca azi, la un liceu fruntaș, iar ca mâne își cere concediu de studii, pleacă în străinătate, își pune cine știe ce suplinitor, și nu da pe la școală cu anii. E un adevărat scandal!

Una dintre profesoare se simți ofensată: avea un frate profesor titular la liceul de băieți din localitate, și nimeni încă nu-l văzuse la față.

— Sunt necesare și suplinirile—zise ea—căci altfel cum ar putea să-și completeze studiile universitare băieții săraci?

— Au vreme înainte de a fi numiți. Bursa li s-ar da oricum. Dar ei vor să încaseze, fără să muncească, și o parte din salariu. Unii se căsătoresc și pleacă în străinătate cu nevastă cu tot. Se-nțelege că doi nu se-ajung dintr-o bursă.

— Nu asta împiedecă progresul învățământului...

— Nu, de bună samă, dar din lipsuri de-acestea mici, dacă se adună, poate veni răul cel mare.

Intră în discuție și profesoara de fizico-chimice, care până acum ascultase cu interes, fără să spună vreun cuvânt. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, cuviincioasă, liniștită, serioasă, foarte stăpână pe nervii ei. Celelalte o cam disprețuiau pentru ținuta ei cam neglijentă, după părerea lor. Era singura care nu întrebuința nici pudra, nici rujul și care nu se tunsese încă.

— În ce mă privește, trebuie să recunoscâncepu ea-că nici eu nu mai am entuziasmul din primii ani, și afirm că una din cauzele principale ale regresului care se constată în învățământ este și această micșorare a flăcării apostolice. Pentru că eu așa simțeam, că vin să fac un apostolat în Ardeal. Ceea ce m-a răcit pe mine vor fi și anii trecuți, vârsta, care nu mai este a tinereții, dar este mai întâi mediul rece, nepăsător și indiferent în care trăiesc și cred că trăim cele mai multe. Credeam, când am venit în Ardeal, că vom fi îmbrățișate cu căldură de societatea românească de aci. Ei bine, au trecut atâția ani, și trăim aproape izolate. Eu, cel puțin, sunt mereu singură-cuc. Situația aceasta demoralizează, micșorează flacăra inițială, dacă nu o stinge cu totul.

— Da, ardelenii spun că cei din regat le iau pâinea de la gură, confirmă alta.

— În alte domenii ale vieții publice se poate să aibă dreptate. Nu știu și nu vreau să vorbesc despre ce nu știu. Dar în învățământul secundar pentru fete, nu ar trebui să se plângă. Fără noi nu l-ar fi putut deschide, fiindcă nu aveau profesoare calificate pentru liceu și școala normală. Aici nu le-a luat nimeni pâinea de la gură.

— Nu azi sau mâne-zise directoarea. Dar în viitorul apropiat? În patru-cinci ani vor avea zeci, dacă nu sute de licențiate, și acestea unde vor fi plasate? Corpul didactic existent nu poate fi pensionat atât de curând.

— De, nici Dumnezeu nu poate satisface pe toată lumea! Fără noi nu se putea începe învățământul secundar de fete. Ba, este evident că nici cel de băieți, deși profesori au avut mai mulți. N-au fost siliți -de lipsă, de bună samă-să facă profesori din învățători și din preoți, așa-numiții cursiști, pe care toată lumea îi învinovățește de scăderea nivelului învățământului?

— Pentru izolarea în care trăim-reveni la subiectul ei profesoara de fizico-chimie-cred că suntem vinovate și noi. Nu inspirăm destulă încredere, destulă garanție de seriozitate societății ardelenesti.

Un freamăt de iritare trecu prin corpul profesoral. Se aruncară priviri mânioase, revoltate, se auziră cuvinte de indignare.

Vreo patru întrebare deodată:

— Cum nu oferim garanții de seriozitate? Prin ce?

— Prin multe!

— Am vrea să auzim!

— Dar știți și voi ca și mine! Societatea ardeleană, boanghinii ăștia, cum le spunem noi la supărare, vor să vadă în profesor și în profesoară pe părinții copiilor lor. Oameni care prin pilda lor să le inspire încredere și părinților și copiilor. Ei nu pot concepe ca o profesoară să se tundă ca ultima manicuristă, să poarte rochițe scurte până la genunchi, să fie mereu cu oglinjoara și rujul la îndemână. Din acest motiv nu au încredere în noi, ba ne și disprețuiesc. Din nefericire, am avut prilejul să aud astfel de aprecieri.

Afară de directoare și de profesoara de fizico-chimie, toate săriră de pe scaune ca azvârlite de resorturi. Unele se pregăteau să plece, altele să-i scoată ochii celei care vorbise. Și altădată mai făcuse ea aluzii la aceste slăbiciuni femeiești, dar încă nu le atacase direct și într-o discuție serioasă.

Până să-și revină celelalte din indignarea lor, profesoara de fizico-chimice continuă:

— Zadarnic vă scandalizați și vă burzuluiți. Sclavia aceasta a modei, aducând-o în clasă, purtând-o pe stradă, contribuie și ea la o proastă educație a fetelor. Dezmățul lor se datorește și acestei griji exagerate față de exteriorul vostru.

Directoarea sări și ea înțepată de pe scaun:

— Despre ce dezmăț vrei să vorbești?

— Ei, parcă tu poți vorbi de o grijă exagerată față de exteriorul tău!

— Dar e o ofensă pe care nu o putem tolera!

— Să-mi dați voie! Nu e nici-o ofensă. Discutăm despre cauzele scăderii nivelului învățământului și a purtării în ultimii ani. Eu am tăcut și am ascultat în liniște ce s-a vorbit până acum. Nu-s liberă să-mi spun și eu părerea mea?

Doamna directoare a binevoit să mă întrebe la ce dezmăț fac aluzie. Ei bine, m-am gândit la cel observat de toată lumea în rândurile tineretului. Nu m-am gândit numaidecât la Liceul și internatul nostru. Dar n-am avut și noi cazuri? N-am eliminat anul trecut trei, și anul acesta două eleve?

— Cred că un singur apărător ai între noi, pe părintele, zise una din profesoare, încercând să pătrundă în gândurile preotului, care de mult nu

mai spusese nici un cuvânt, ci, cu fruntea răzimată în palme, cu ochii pe jumătate închiși, asculta.

Grupul se mai liniștise și fiecare își relua locul pe scaun.

— Apărător? Se poate! Dar nu numai al domnișoarei colege, ci și a altora, care au vorbit înainte. Toate au pus punctul pe câte un adevăr în legătură cu scăderea progresului la studii și morală. Eu rămân însă la ceea ce am spus de la început: vina principală e prea marea năvală, fără nici o selecție, din toate păturile sociale, la liceu și la universitate. Pentru a ne întoarce de unde am plecat continuă părintele-catihet-eu recunosc progresul pe care l-a făcut eleva Ana Muja. Totuși nu aprob părerea generală că, rămânând în sat, s-ar fi pierdut un lumen, sau că n-ar fi fost mai fericită, în copila asta mie-mi pare că este ceva ascuns. Urmărește un scop anume. Poate că mă-nșăl, dar n-aș crede. Mi se pare de-o mândrie exagerată.

— Dumneavoastră, preoții, sunteți totdeauna bănuitori-zise directoarea, ridicând ședința. Auziți la spovedanii atâtea păcate, încât le vedeți în fiecare om.

— Mai bine facem noi, care nu i le spunem; îl ajutăm pe părintele să fie mai optimist, zise una dintre cele mai tinere.

— Da, a adevărat! Dumneavoastră îndemnați copilele să se spovedească, dar nici-una dintre profesoare nu se apropie de patrafir și de cuminecare. Pot spune că-i o puternică pildă de-a înălța moralul elevelor!

Profesoarele, în frunte cu directoarea, erau obosite, enervate, și de lungă ședință pentru clasificări, și de discuția pornită din cazul Anei Muja. Așa că nu luară în samă aluzia malițioasă a părintelui, și se ridicară, pregătindu-se de plecare. Când ieșiră din sala de ședințe, încă mai purtau pe fețele aprinse urmele discuției aprige ca o bătlie.

IV.

Când, după șase ani, căzând guvernul liberal, Ion Muja fu scos din slujba și din locuința lui de la bancă și se mută iarăși în sat, sătenii așteptară zadarnic să se întoarcă acasă și Ana. Oamenii socoteau că, de vreme ce Ion Muja nu mai avea nici o putere, fata lui nu va mai fi ținută gratuit la școală. Dar se înșelau. Ea, ajunsă prima în clasa întâi, își păstrase locul în toate cele șase clase ale liceului, cât stătuse tată-său în slujbă, începând din clasa a treia, rămânea în internat și în vacanțele de Paști și de Crăciun, și ar fi rămas și în vacanța de vară, dacă ar fi permis regulamentul școlii.

Ana venea, în prima zi de Paști și-n prima zi de Crăciun, de la biserică, direct la locuința părinților și prânzea cu ei. Încolo, în celelalte zile al anului școlar, nu le mai călca pragul.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, se mirară de stăruința ei, în clasa a treia de liceu, de-a rămâne în internat. Știa că părinții Anei locuiesc în oraș, și nu-și aminteau să mai fi întâlnit în cariera lor un alt caz când o elevă să nu-și dorească să-și petreacă vacanța alături de părinți. Pentru a putea rămâne în internat, Ana se arătă gata să facă până și mici servicii la bucătărie, al cărei personal se cerea mereu, de sărbători, în concediu.

Mamă-sa, Veta, se supăra în toată legea.

— Se poate una ca asta?!

— Îi zicea ea bărbatului. Să nu se dorească ea acasă nici măcar de sărbători?!

— Vrea să-nvețe și în vacanță, îi lua Ion apărarea.

— Ce, Doamne iartă-mă, să mai învețe?! Unde vrea să ajungă? Nu e întâia în clasă? Apoi, chiar dac-ar fi așa cum zici, nu-și poate aduce cărțile acasă, cum a făcut până acum, și să cetească aici?

— Nu poate aduce întreaga bibliotecă!

— Ce s-aducă?

— D-apoi toate cărțile pe care le are școala, biblioteca școlii.

Dar mamă-sa nu putea fi înșelată.

— Ascultă-mă, Ioane! Știi tu de ce nu vine ea? I-e rușine cu noi!

— Ce vorbești prostii, tu femeie!

— Bine-ar fi să fie prostii, dar nu sunt! A crescut mare, e domnișoară acum, poartă uniforma liceului, și i-e rușine s-o vadă oamenii întrând și ieșind din pivnița asta unde locuim.

— Vorbești și tu prostii! Cum să fie locuința noastră pivniță? E un subsol, tu muiere, și încă unul foarte bun, mare și uscat. Și un profesor poate locui aici, nu numai un slujbaș ca mine.

— Dacă vrei să nu fie pivniță, bine, fie și ce spui tu că este. Dar copilei i-e rușine s-o vadă lumea întrând și ieșind de-aici. Și mi se pare că-ncepe să-i fie rușine și de noi. De tine încă nu atâta, că tu te-ai nemțit, dar de cătrînța și de șurța mea, da.

— Vorbești ca o femeie proastă ce ești!

— Spun ce văd cu ochii și ce simt cu inima.

Ion Muja știa că nevastă-sa are dreptate, și cu toate că în sinea lui se împăcase cu atitudinea fetei, îi era rușine să recunoască pe față.

Lucru de mirat, dar așa era: omul încerca să legitimizeze purtarea fetei. I se părea că e îndreptățită și că e firesc să-i fie rușine să între și să iasă din locuința lor, din subsol, ea, o domnișoară în toată legea, cum era acum. El însuși se simțea umilit când o vedea întrând; se simțea parcă umilit chiar și pentru că era tatăl ei, și că Veta îi era mamă. I-ar fi plăcut s-o știe pe copila lui fiica unor părinți bogați, cu înaltă situație socială; s-o vadă întrând și ieșind dintr-o casă mare, cu două sau trei caturi. Ba, uneori le invidia pe domnișoarele care coborau, în fața locuinții lui, din automobile. Nu era vrednică și fiică-sa de-o asemenea viață?

Pe față însă nu cuteza să-și mărturisească gândurile acestea. I; se părea că e ceva împotriva firii, ceva rușinos, degradator în sentimentele sale adevărate. Pe față, încerca să o convingă pe Veta că ea nu are dreptate.

La un Paști, odată-Ana era în clasa a patra de liceu-mamă-sa nu mai putu răbda, și când copila, după ce prânzise cu ei, se ridicase să plece, i se puse în drum și o opri cu hotărâre.

— Nu o să pleci nicăiri! Până începe școala rămâi acasă! Avem și noi dreptul, eu și tată-tău, să ne bucurăm de tine câteva zile.

Ana îi înfruntă hotărâtă privirea și zise fără să clipească:

— Dar m-așteaptă doamna directoare! Ea nu știe că voi rămâne acasă!

— Merg eu numaidecât să-i spun, răspunse Veta, fericită la gândul ca fata se-nvoiește și osândindu-se în sinea sa că n-a fost de la început mai energică.

— Nu e nevoie să te duci, zise Ana, și glasul ei, cam înghețat, o înjunghie în inimă pe mamă-sa.

— Dar spuneai că nu știe că vei rămâne acasă!

— Nici nu voi rămâne! Mi-e cu neputință! Am de cetit, am de scris!

— Are fata de lucru! De ce nu-i dai odată pace? Interveni Ion.

— Ba e ceea ce-am simțit eu mereu, zise cu glas ostenit Veta.

— Sst! Să-ți tacă gura! Porunci Ion Muja.

— Gura poate tăcea, dar inima ba!

Și Veta izbucni într-un plâns care o zgudui multă vreme, în timp ce Ana, așezată pe un scaun, privea în gol.

— Prostii! Știi ce crede ea? Știi de ce plânge acum? Crede că tu nu rămâi la noi pentru că... ai fi prea mare domnișoară pentru noi...

— Pentru că i-e rușine de noi! Gemu femeia.

Ana se ridică în picioare, în ochi i se aprinseră luminițele acelea mici și reci și-i fixă pe rând pe tată-său și pe mamă-sa.

— Nu mi-e rușine. De ce să-mi fie? Dar nu am ce face acasă, nu am ce face la dumneavoastră. M-am învățat cu lucrul, și fără lucru mi-e urât.

Printre lacrimi, mamă-sa-i prinse privirea și simți alt junghi: înaintea ei era o fată străină, care se uita la ea cu o nepăsare rece. Dar era nepăsare, sau era dispreț?

Se surpă ceva și în Ion Muja când întâlni ochii Anei. Nu-și putea da sama ce anume, dar rămase cu senzația că s-a încovoiat, ca și cum i-ar fi slăbit brusc șira spinării.

Veta zise:

— Dacă ți-e urât cu noi, poți să pleci. Dacă îți face plăcere poți chiar să uiți că suntem părinții tăi. De altfel, nici nu-ți mai suntem: ești fată mare de-acum. Poți pleca. Nimic nu te mai oprește. Dumnezeu să te aibă în paza sa!

Veta își zbici repede lacrămile cu mâneca de la cămașă și-și făcu de lucru prin casă.

Ana rămase o clipă nemișcată, cu brațele moarte, căzute de-a lungul trupului. Oricât de insensibilă păruse mai nainte, cuvintele mamei sale o durură. Simțea că numai o mare suferință i-a putut aduce pe buze cuvintele acelea în care șuierase disprețul. Totuși inima ei nu se muie, și, după câteva clipe de nehotărâre, spuse bună-ziua și plecă.

Tot în clasa a patra de liceu Ana Muja se împrietenii cu vreo zece fete din toate clasele, începând de la a treia în sus. Toate erau externe, fie că părinții lor locuiau în oraș, fie că erau găzduite la rude sau că locuiau în pensiune la familii fruntașe.

Între elevele interne erau doar trei-patru cu care Ana Muja vorbea mai dezghețat. La celelalte se uita de parcă n-ar fi fost demne nici măcar de privirea ei.

În ultimul trimestru al clasei a patra, directoarea începu să fie asaltată de familii din oraș, care aveau copile la liceu, rugând-o să o lase pe Ana Muja să prânzească la ei. Aproape că nu era duminică și sărbătoare în care să nu o ceară cineva. Directoarea nu se împotrivi. Eleva era întâia în clasă, cu o purtare morală foarte bună. Părea foarte liniștită și cuminte. Numai un lucru o neliniștea, și-l spunea tuturor solicitanților: Ana, deși era numai în clasa a patra, trecuse de șaisprezece ani, era deci la vârsta cea mai primejdioasă. Dar oamenii se obligau să o ia de la ei și să o aducă ei înșiși la internat.

Încă de la început directoarea se miră de aceste invitații. Cu cele mai multe fete ai căror părinți o invitau, Ana nu era colegă de clasă; unele erau mai mici, altele, din clasele superioare. Părinții răspundeau de obicei că atât de mult ce-a vorbit fata lor despre Ana Muja, încât ar vrei să o cunoască și ei. Și se părea că în toate casele în care fusese invitată, Ana făcuse o foarte bună impresie, pentru că în unele familii fu poftită și de câteva ori la rând.

Fu îndrăgită mai ales de familia judecătorului Frunzescu. Fiica acestuia, Rada, era cu o clasă înaintea Anei, dar fetele erau de aceeași vârstă. Fu invitată să-și facă vacanța la ei, la o moșie din vechiul regat și să petreacă împreună vreo trei săptămâni la mare.

La sfârșitul clasei a șasea, când tocmai primise această invitație, Ion Muja veni la liceu ca să ia unele lucruri ale fetei, care nu-i trebuiau acesteia în timpul vacanței de vară. Omul opri trăsura cu un cal la poarta școlii, și tot tușind mărunț, dregându-și glasul, intra în biroul directoarei.

— Ana nu v-a spus nimic? Întrebă directoarea.

— Nu. Ce să ne spună?

— E invitată, peste vară, într-o familie, pentru vacanța-ntreagă. Mă mir că nu v-a înștiințat. Doar știa încă de la începutul lunii...!

Ion Muja nu răspunse. Simți cum i se ridică un val de sânge în obraji și-l furnică aprinzându-i. Pe-o clipă i se păru că Ana i-a dezvăluit directoarei taina lor, dacă nu direct, cel puțin indirect, de vreme ce primise invitația de a-și petrece vacanța într-altă familie decât a ei. Dar nu, directoarea părea să nici nu știe și nici să bănuiască adevărul. Fetei i s-a făcut o invitație și a primit-o. Ce era de mirare în asta? Cazul nu era unic. Se mira numai că nu-și înștiințase părinții.

Muja, dându-și sama că nu are de ce să se rușineze, întrebă:

— Cine a invitat-o?

— Familia judecătorului Frunzescu, care a invitat-o adesea și la masă. Știți doară că fiica lor, Rada, e cea mai bună prietenă a Anei.

— Da, știm! Înghiți în săc Ion.

Nu știa nimic, nici că era invitată pe la prânzuri, nici că avea o prietenă atât de bună...

Directoarea apăsă pe butonul de pe masă, și, când intra, servitorul, zise:

— Cheam-o pe domnișoara Ana Muja.

Ion simți ca o amețală dulce, dar nu la cap, ci la inimă: încă nu auzise pe nici o profesoară a copilei sale spunându-i domnișoară.

Fata veni în grabă și aruncă o privire mirată spre taică-său. Directoarea așteptă să-și salute părintele, dar Ana părea că nici nu are de gând. Directoarei i se păru un lucru nefiresc, și o făcu atentă printr-un gest. Dar Ana nu știu, la repezeală, cum să-l salute-n fața directoarei, să-i spună. Bună-ziuă, ori sărut-mâna, și nu zise nimic.

— V-ați întâlnit înainte de-a intra tatăl dumitale la mine?

— Nu. De la Paști nu ne-am mai văzut, zise Ion.

— Tatăl dumitale a venit să te ducă acasă. Cum se poate să nu le fi spus pân-acum părinților că ești invitată de familia Frunzescu?!

— Voiam chiar azi să vă rog să mă lăsați până acasă. Aveam să le spun chiar azi.

— Dar de la începutul lui iunie n-ai avut vreme?

— Nu eram prea sigură de mine, doamnă directoare. Invitația am primit-o și am promis, dar încă tot nu eram hotărâtă definitiv. Numai azi m-am decis.

— Dumneavoastră, părinții, aveți ceva împotrivă? Ion Muja nu știa ce să răspundă.

— Nu pot avea nimic împotrivă-zise Ana. Mă duc la cea mai bună prietenă a mea și într-o familie cunoscută.

— Nu avem nimic de zis-spuse Ion-dacă ea crede că așa e bine.

Părăsiră liceul împreună, lăsând-o pe directoare nedumerită și nemulțumită. Ce fel de purtare față de părinți era aceasta?! Cu atât mai mult cu cât e una din cele mai bune eleve din liceu!

Dar, odată cu sfârșitul anului școlar, directoarea fu năpădită de atâtea griji, încât uită de Ana Muja. La urma urmelor, dacă părinții sunt de acord cu fata lor, ea nu mai avea nici o răspundere. Iar eleva nu mai era o copilă.

Ieșind din cabinetul directoarei, Ana îi promise tatălui ei că încă în după-amiaza aceea avea să treacă pe-acasă.

Trecu, într-adevăr, și-i ceru o sumă de bani de care el se îngrozi, în cei patru ani, deși era bursieră, cheltuisese destule parale cu ea, pe veștminte, pe

pantofi, pe cărți. Dar cât îi cerea acum era o sumă neobișnuită.

— Este vorba să mergem și la mare vreo trei-patru săptămâni, și eu nu am nimic din ceea ce-mi trăbă la mare. Nu am costum de baie, pantofi și câte alte nimicuri.

— Nimicuri nu pot fi, când sunt așa de scumpe-zise tată-său, care se gândea că nici nu are atâția bani câți îi cerea Ana. Și pe urmă, ce faci cu ele acolo?

— Cu ce?

— Cu costumele acelea de baie. Unde le mai poți folosi? Nu-s bani aruncați pentru niște lucruri care-ți trăbă doar trei-patru săptămâni?

Gândul că nu avea de unde lua atâția bani îi dădu curaj lui Ion Muja. Rar vorbise cu fiică-sa atât de categoric. Era și foarte iritat că lor nu le spusese nimic, până acum, din planurile ei.

— Păi, bine, dacă vreți să mă fac de râs, nu mai merg nicăiri, zise Ana, cu buzele strânse.

Nu! Era limpede că nu mai putea bate în retragere pentru o sumă de bani, după ce fata lor primise invitația. Dar cine-o pune să meargă și la mare? Ce să facă la mare? Se muncea cu gândurile Ion. Vetei părea să nu-i pese de nimic, ca și când ar fi fost singură în casă.

— Cu jumătate din banii ăștia îți puteai cumpăra tot ce vei avea nevoie în clasa șaptea. Nu, zău, e o sumă prea mare! Zise iar Ion Muja, plimbându-se prin cameră cu mâinile la spate.

— Bine, dacă nu-mi dați, n-o să mă duc, ce mai atâta vorbă!

— Nu-ți dăm!... Da' nu te gândești că nu am atâția bani deodată?

— Ai putea cere un avans din salariul pe luna viitoare. Ion se opri din mers, își privi fata cu un fel de uimire revelatoare și zise:

— N-am ce spune! Ești fată deșteaptă tu, nu te-ncurci cu una cu două! Iată, la asta m-am gândit și eu-adaose el cu o nuanță de dispreț de care nu-și dădu sama. Da, la asta mă și gândeam: la un avans din salariu.

Veta nu zicea nimic. Din când în când privea la domnișoara aceea străină și părea că se miră cum de vine să ceară bani de la Ion. Pentru că de la izbucnirea aceea de la Paști, inima Vetei se închisese pentru copila ei. După durerea amară pe care o purtase vreo doi ani în suflet, văzând înstrăinarea copilei, ea căzuse într-un indiferentism greu față de Ana, într-o nepăsare de care însăși se îngrozea uneori. Atât de adânc o rănise purtarea împotriva firii a fetei sale.

Veta era o femeie dintr-o bucată, care nu glumea cu sentimentele, care nu era în stare să facă nici un compromis între sinceritate și convenționalism. Pentru ochii lumii nu putea fi alta decât era pentru sine însăși, pentru conștiința sa. Nu putea înțelege purtarea Anei, faptul că se rușina de părinții ei buni, decât ca un sentiment denaturat, care nu o mai obliga la nici o datorie față de Ana. Și-l disprețuia pe Ion pentru că-l vedea cum încearcă să nu vadă adevărul, deși știa că-l vede.

Da -își zicea Veta-m-am rugat de Dumnezeu ca fata să nu samene cu taică-său, ci cu mine. Se vede că nu m-a ascultat! E vanitoasă ca și tată-său, până la prostie. Ah, dacă l-aș fi cunoscut eu mai bine pe-acest om înainte de a mă mărita cu el...!

Atâta mângâiere mai avea Veta: fata nu semăna cu ea, ci cu Ion Muja, cu păunul ăsta care i-a luat ei mințile, când s-ar fi putut mărita cu atâția oameni serioși, întregi.

Examenele se terminaseră, dar serbarea de sfârșit de an încă nu se ținuse. Prietena Anei avea un rol de susținut într-o mică piesă teatrală și trebuia să aștepte închiderea oficială a anului școlar, în cele trei zile până la închidere, Ion Muja ridică avansul, și Ana își putu cumpăra lucrurile de care avea nevoie la mare.

Părinții Anei nu presimțiră atunci că în tot răul este și un bine. Când, în august, Ion Muja fu scos din slujbă, iar cel care fusese numit în locul lui nu mai avu răbdare să aștepte până se vor muta în sat, ci le scoase mobila în stradă ei avură același gând: Ce bine că fata lor nu era acum acasă, că nu era și ea martoră și părtașă la rușinea lor. Chiar și Veta gândea așa. Nenorocirea, venită fulgerător peste capetele lor, îi muie și ei inima înăsprită de purtarea fetei. Se simțea rușinată acum și umilită că trebuia să părăsească orașul și pivnița aceea, subsolul în care locuiseră șase ani. Ce va spune satul, când îi va vedea înapoindu-se, nu pentru o zi de praznic, cum făcuseră în ultimii șase ani, ci pentru totdeauna? Dacă și lor le venea greu, ce-ar fi simțit Ana? Era o mare fericire că nu era acasă, că nu văzuse mobila lor scoasă în drum, că nu trebuia să îndure privirile sătenilor, la întoarcere.

Căderea guvernului îl izbi pe Ion Muja drept în moalele capului. Câteva zile rămase ca paralizat. Apoi, înspăimântat, începu să alerge pe la protectorii lui de la club. Dar căderea guvernului, neașteptată, provocase o derută generală în rândurile partizanilor, și fiecare se grăbea să-și salveze propriile interese; nimeni nu mai avea timp să se gândească și la năcazurile altuia.

Rămas singur în fața noului guvern, care, prin ramificațiile organizațiilor de partid locale, încă de a doua zi, își făcu simțită puterea până în cele mai depărtate unghere ale țării, Ion Muja își dădu sama că nu va izbuti să-și mai bage mobila în subsolul băncii. Cu capul frânt în piept, se apucă de împachetat și de încărcat, în două cară angajate din piață, mobila scoasă-n drum, și, cu Veta alături, porni pe drumul de-ntoarcere-n sat.

Și pentru Veta a fost greu acel drum, dar pentru Ion Muja a fost de-a dreptul o nenorocire. Când înțară cu carăle în ograda lor, fața lui era ca a unui cadavru în descompunere.

— Uf! Ce bine că n-a fost și Ana acasă! Oftă Veta, după ce rămaseră singuri.

V.

De la Ana primiră, pe la mijlocul lui iulie, o ilustrată. Le scria de la conacul familiei Frunzescu. Ilustrata era iscălită și de prietena ei, Rada. Și mai era o iscălitură, de bărbat, aceasta completă: Jean Frunzescu. Ilustrata o primiră înainte de catastrofa căderii guvernului. Fata le spunea, în două rânduri, că e foarte bine acolo și că își petrece minunat vacanța. Nu-i trimiseră nici o veste despre mutarea lor la țară. Ea o să-i înștiințeze când va sosi, și Ion o va aștepta la gară, ca și când ar locui tot la oraș. Directoarea îl asigurase că schimbarea de guvern nu va avea nici o influență asupra bursei fiicei sale. Chiar dacă bursa s-ar scoate din nou la concurs, ceea ce ar fi posibil, Ana va reuși cu siguranță.

— Despre asta să nu-ți faci gânduri dumneata!

— Îl îmbărbătase directoarea, când, Ion, scos din slujbă, venise speriat la ea. Mai greu îți va fi să faci rost de alte trebuințe ale fetei. De-aici încolo e fetiță mare și are nevoie de tot mai multe lucruri. Nu știu, acasă ai dumneata ceva avere? Ion Muja se zăpăcise puțin.:

— Avem oleacă. Vom face însă tot ce putem pentru ca Ana să aibă cele trebuincioase.

— Banul se face mai greu la țară, știu eu. De aceea m-am gândit ca pe Ana, cum e cea mai bună elevă din clasa ei, s-o numim monitoare, să le supravegheze și să le ajute la învățat pe elevele din clasele inferioare, în felul acesta ar putea avea un câștig. Dar nu-mi prea vine să-i fac o astfel de propunere: e prea mândră și poate aș supăra-o cu propunerea mea.

— Nu cred să fie mândră. Dacă spuneți că nu se prea amestecă între celelalte, eu nu cred că o face din mândrie. Îi place să cetească mereu, să învețe tot felul de lucruri. Ori se poartă așa fiindcă se simte ea că-i mai săracă, mai fără ajutor decât altele... Gândiți-vă, doamnă directoare, că în jurul ei sunt aproape numai copile din case de domni, de intelectuali, cum se zice. Poate e prea sfioasă, poate că se teme...

— Nu! Eu și părintele-catihet am ajuns la concluzia că e mândră. Nu spun închipuită, vanitoasă, ci ceva mai rău: e orgolioasă, plină de trufie. Uneori le aruncă elevelor, colegelor ei, asemenea priviri disprețuitoare de parc-ar fi sclavele ei, de parc-ar voi să le poruncească.

— Nu se poate, doamnă directoare, cred că vă înșălați, răspunse tulburat Ion Muja.

— La început credeam și eu că mă-nșel. Fatanu v-am spus-o dumneavoastră, părinților, niciodată-începuse foarte prost clasa întâi, și la purtare și la învățătură. Se purta cu copilele ca un fel de stăpână: voia să asculte toată lumea de ea, și nu se sfia să le zgârie și să le tragă de păr, dacă n-o ascultau sau dacă i se părea-auzi dumneata? Numai dacă i se părea!

— Că râd de ea. Și nu lua cartea în mână cu zilele. Nu v-am avizat pe părinți fiindcă, după nici două luni de la o convorbire pe care am avut-o noi două, între patru ochi și patru urechi, Ana a început să se schimbe, și până la sfârșitul anului a ajuns prima în clasă, în clasa a doua și a treia am crezut că fata și-a tras pe samă și că purtarea de la început s-a datorat mai mult unei nepotriviri între educația primită în școala sătească și normele educației din liceu. Dar din clasa a patra începând îmi pare că descopăr la ea mereu o sete de dominare; din această sete de dominare cred eu că se trage și zelul ei la învățătură. Părintele-catihet crede de asemenea că Ana numai din mândrie trăiește așa de izolată de celelalte fete.

— O să vedeți ca vă înșălați. Propuneți-i ceea ce mi-ați spus mie, și sunt sigur că va primi, zise Ion Muja, care nu prea băga de samă ce-i înșiră directoarea, fiind mereu cu gândul la locul acela de monitoare, în spaima primă a căderii lui de la putere se temea că, lipsit cum era de slujbă, nu va mai putea să adune banii necesari fetei în timpul anului.

— Îi voi face propunerea la toamnă. De altfel, țin să-ți spun că eu nu consider drept o slăbiciune mândria Anei. Mândria e necesară în viață. E necesară mai ales pentru o fată singură, cum e Ana. E arma ei cea mai puternică.

Scriindu-le părinților ei că se simte bine la conacul familiei Frunzescu și că își petrece minunat vacanța, Ana spunea adevărul: era întâia ei vacanță de liceana, întâia ei vacanță de domnișoară. Era ceea ce nu-și putuse închipui, deși, de doi ani cel puțin, dorea arzător să trăiască într-un mediu cu desăvârșire nou, unde să nu o cunoască nimeni, unde să găsească tot ceea ce i-ar face plăcere, unde și gândurile și simțurile să i se desfășoare într-o continuă mângâiere. A năzuit, a luptat, a suferit, dar iată că și-a ajuns ținta!

Așadar, cu voință hotărâtă, cu stăruință, se poate câștiga orice în viață!

De-acum, s-a isprăvit! Nu va mai petrece vacanțele de vară în pivnița aceea unde locuiau părinții ei și de care se îngrozea tot mai mult pe măsură ce trecea vremea, pe măsură ce creștea. Nu! Și dacă n-ar fi reușit să plece în această vilegiatură, tot nu s-ar mai fi întors în temnița aceea pe timpul vacanței. Ce-ar fi făcut? Nu știa, însă acolo hotărât nu s-ar mai fi dus!

Dar reușise și era convinsă că, de-aici înainte, orice ar încerca în viață, va reuși, în fiecare vacanță de vară își va găsi o colegă în familia căreia să-și facă vilegiatura. Când se pusese cu strășnicie pe învățat, când părăsise purtările sale urâte, Ana Muja nu urmărise, la început, decât o singură ținută: să se impună fetelor. Și nu vedea decât aceste două căi prin care se putea impune: o purtare exemplară și un mare spor la învățătură. Numai așa voi reuși să șterg distanța dintre ele și mine. Dar după ce realizează ceea ce urmărise, simți că mai sunt multe alte deosebiri între ea și celelalte eleve, deosebiri care o vor ține mereu în izolare, în clasa întâi și în clasa a doua nu înțelegea ce-i mai lipsește pentru a fi în rând cu celelalte, dar în clasa a treia, la cincisprezece ani, pricepu: ea nu avusese parte, în copilărie, de educația pe care o primiseră colegele ei direct din ambianța familială, educația atitudinilor, a manierelor, a relațiilor dintre oameni. Din turnul hărniciei și al veghei continue în care se izolase, ea urmărea atentă toate manifestările colegelor, și descoperi gesturi, nuanțe în purtare, în cuvinte, în felul de a râde, de a dansa, în jocuri... Aproape toate vorbeau mai plăcut, mai cântător sau mai delicat decât ea; erau stăpâne pe vocile lor mai mult decât ea; se supărau ori se mâniiau într-o formă mai distinsă; se bucurau și-și manifestau bucuria mai discret decât ea; erau în toate mai plăcute, mai delicate, mai dulci, parcă mai rafinate decât ea. Se simți bolnavă, când făcu mai întâi constatările acestea. Cu instinctul ei feminin simți însă că autocompătimirea nu ar ajuta-o la nimic, ci că trebuie, în noul mediu în care intrase, să fie tot atât de liberă, de naturală, de acasă ca oricare din colegele ei.

Se puse deci din nou pe învățat, observând de-aproape purtarea lor, cuvintele, privirile, zâmbetele, atitudinile, întregul lor fel de a fi. Al lor și al profesoarelor ba chiar și al oaspeților care veneau, la ceasuri anumite, să le viziteze pe elevele interne.

Din această intenție începu și prietenia ei cu câteva fete. Simțea nevoia să le studieze cu atenție, să le cunoască în amănunt, și nu numai pe ele, ci și casele lor, familiile lor, obiceiurile și tot ce ținea de lumea nouă în care trebuia să trăiască și ea. Și tot ce învăța într-o zi, sară încerca să-și treacă prin conștiință, să-și fixeze parcă definitiv, nu numai în memorie, dar și în sânge.

Și vârsta sa, și inteligența, și mai ales sănătosul instinct cu care venise din sat, îi descoperiră, nu peste mult, că tot ce putea învăța, din lumea în care voia să trăiască, prin intermediul colegelor ei, mai mari sau mai mici,

nu era decât prea puțin; că, rămasă numai la aceste cunoștințe, va fi veșnic în inferioritate față de fetele aparținând clasei sociale superioare.

Atunci începu să le încânte cu spiritul ei strălucitor pe câteva fete, să le câștige prietenia și, uneori, admirația, și să fie invitată în familiile lor. Datorită acestor invitații în familiile colegelor sale, Ana avu prilejul să observe purtarea și atitudinile tuturor celor din casele în care intra, și adeseori nu numai pe cele ale membrilor unei familii, de la copil până la bunic, ci și pe cele ale oaspeților acestora. De la felul cum se face o prezentare până la felul de a fi servit și de a te servi la masă; de la convorbirea din salon până la cea îngăduită la masă; de la croiul rochiilor de stradă la cel al rochiilor de vizită, sau de gală-nimic nu scăpă spiritului de observație al Anei. De la o invitație la alta devenea tot mai sigură de sine, tot mai liberă în mișcări, tot mai firească în atitudini. Ea își dădea sama că asimila cu nesăț toate aceste cunoștințe noi, care i se păreau neasemănat mai plăcute, ba chiar mai importante pentru ea decât cele învățate din cărți. Ce nu observară ochii ei ageri și iscoditori cu prilejurile acestor vizite? Văzu luxul și risipa, văzu lipsa și restrângerile ei; văzu și ordine naturală, și ordine severă, impusă, dar și lipsa oricărei ordini; văzu și bunăvoința naturală și bunăvoința falsă, stilată; văzu și sinceritate și fariseism; și priviri cinstite, și priviri necinstite; și oameni care mâncau cu mare zgomot la masă, dar și oameni pe care nu-i auzeai când mâncau, de parcă s-ar fi servit cu aer, nu cu bucate; cunoscă și bătrâni cocheti, și tineri bătărași, și femei și fete vopsite, cu sprâncene încondeiate; auzi și conversații cu subiecte superioare, dar și conversații cu subiecte de rând; ascultă tirade strălucite în apărarea unei opinii, dar și argumentări bondoace; văzu societatea, în care vroia să intre și ea, așa cum se prezenta și cum adesea era în realitate. Și – ciudat!

— Cu cât mergea mai des în societate, cu atât simțea mai mult că locul ei era, de la început, în această societate, nu la școală, că tot ce învăța aici era mult mai important pentru ea decât lecțiile din clasă ale profesoarelor. Ajunsese să creadă că o fată de la țară, pentru a ajunge o doamnă adevărată, nu avea nevoie de nici o altă învățătură decât de aceea pe care o putea căpăta în societate.

Noua experiență i se păru atât de bogată, atât de complexă, încât, la început, se gândi că-i vor trebui ani și ani până va reuși să se familiarizeze cu toate, să le cunoască, să-i între în sânge.

Dar instinctul ei viguros de orientare și vârsta care o ridicase din copilărie îi ajutară să se simtă acasă, în noul mediu, cu mult mai repede decât crezuse, în scurtă vreme ajunse să poată critica, după toate regulile buneipurtări, pe cutare femeie, pe cutare fată sau pe cutare bărbat.

Și cu cât se simțea mai sigură de ea în noul mediu, cu atât i se părea că în fața ei scad în importanță și bărbații și femeile la care mai înainte se uita ca la niște fenomene. Și începură să scadă în importanță și profesoarele, ba chiar și directoarea, în schimb se simțea pe sine crescută în puteri și în vrednicie.

O mândrie cu totul nouă simți când, la un prânz în familia unei colege, un bărbat tânăr, când îi fu prezentată, îi sărută mâna.

Gazda, o cucoană mărunțică, se ofensă:

— Ce te-a apucat, vere? E o găsculiță încă! E numai în clasa a șasea de liceu!

— Se poate?! Totuși e o domnișoară! N-aș fi crezut! Ș-apoi, parcă n-aveai obiceiul să inviți la masă eleve de liceu.

— Ce era să fac? Verișoară-ta moare după ea. Nu știu cu ce-a fermecat-o.

— Hm! Mi se pare că are cu ce! O să ajungă un exemplar de femeie superb!

Ana nu auzise aceste cuvinte, dar nici nu era nevoie să le audă pentru a-și da sama de impresia pe care o făcea asupra bărbaților, îi era de ajuns să le prindă privirile sau numai să le simtă. Căci își dădu sama că privirile bărbaților pot fi nu numai văzute, dar și simțite, în ceafă, pe grumaji. Senzațiile noi pe care le cunosc sub privirile bărbaților tineri, ale studenților, ale elevilor de liceu chiar, constituiră o mare încântare pentru ea. Instinctiv pricepu că valoarea ei adevărată va fi stabilită de bărbați, nu de femei, și că în încântarea pe care le-o va produce bărbaților va sta adevărata ei putere, ca și bucuria, ca și fericirea ei.

Încă nu-și putea da sama ce este această nouă senzație, dar știa de pe acum că sub călăuzirea ei se vor desfășura cărările vieții sale. Se trezise în ea, sub privirile tinerilor, parcă un nou instinct, ca să o ajute, mai mult decât inteligența, să învețe cu ușurință tot ce voia să cunoască din mediul acela nou. Ba, ceva și mai ciudat: I se părea, de la o vreme, că nici nu caută societatea pentru a se aclimatiza în noul mediu, ci pentru a simți acele priviri ațintite asupra sa, că de senzația pe care i-o produceau depindea întreaga ușurință cu care ajunsesă să se poarte în cele mai bune familii din

oraș. Își simțea parcă toată ființa îndulcită, înflorită, și, într-o lumină nouă, își dădu sama că marea importanță care i se acordă nu avea în vedere faptul că era prima pe clasă, ci că era una dintre... Domnișoarele cele mai frumoase din oraș.

După această descoperire, începu să-i trebuiască mai multă vreme pentru toaletă, când era invitată în vreo familie. Stăruia mai mult în fața oglinzii, și avea nevoie de multă viclenie și vigilență ca să nu fie surprinsă de colege că are asemenea preocupări.

Nu-și putea da sama dacă din dorința de a plăcea mai mult sau pur și simplu din instinct începu să aibă atitudini despre care auzise, văzându-le, că sunt atitudini de femeie cochetă. Nu pricepea cuvântul, dar înțelegea că ceea ce simțea nu era decât dorința de-a atrage atenția asupra frumuseții sale. Simțea o mare bucurie văzând că place pentru însăși ființa sa. Prin atitudinile de cochetărie nevinovată, cu acest unic scop, de a se face mai frumoasă și de a plăcea, simțea nedeslușit că își adună arme de luptă pentru mai târziu.

De altfel, Ana era, la șaptesprezece ani, dezvoltată fizic ca alta la douăzeci. Ar fi fost mai la locul ei între fetele din clasa a opta. Semăna cu mamă-sa, care se măritase la vârsta de șaptesprezece ani. Era plinuță, cu forme destul de rotunjite pentru statura ei înaltă, își purta trupul drept, ca un steag, și capul și-l azvârlea puțin, în mers, pe spate. Avea părul negru, împletit în cozi groase, și ochii mari, verzi, lungăreți, încadrați în sprâncene stufoase, negre. Cu pielea obrazului subțire, albă, imaculată, era fragedă ca o fragă proaspătă. Avea o voce clară, catifelată, legănătoare – glasul Vetei, cu care mamă-sa scosese din minți sumedenie de flăcăi. Umbletu-i era ușor, unduit, părea că mai mult plutește decât merge pe pământ. Erau comorile tinereții ei, pe care nu le cunoscuse înainte de a simți farmecul privirilor admirative ale bărbaților.

Elevii de liceu, studenții de la universitate și chiar bărbații tineri aveau cu toții acest bun obicei de-a nu cerceta mai îndeaproape cine este și de unde vine. Aproape toți se mulțumeau să știe că-i elevă, bursieră și prima în clasa ei. Cei mai curioși, de care Ana se silea să scape repede, nu putură afla de la ea nimic asupra trecutului, decât că tatăl său era... Funcționar la o bancă. Aici în oraș, într-altă parte? Nu puteau da lămuriri nici prietenele ei care o invitau în familiile lor, căci nici ele nu știau mai mult decât le spusese Ana. Se mira ea însăși cât de ușor și fără nici o urmă de bănuială putea să evite întrebările celor care voiau să știe mai multe despre ea.

De altfel, aceștia erau puțini; de obicei bărbați mai vârstnici, mai ursuzi, bărbați nesuferiți prin instinct de femeile tinere și frumoase, oameni sâcâitori, care veneau în societate împreună cu toate tabieturile și ticurile lor. Ceilalți erau bucuroși să fie în preajma ei, să poată vorbi cu ea.

VI.

Ana se trezi astfel la vârsta înfloririi, când se desfac bobocii gingășiei, ai frăgezimii. Admira și se lăsa admirată fără nici o umbră de gând rău. Nu era decât un fenomen natural, pur în însăși esența lui: un suflet și un trup la începutul vieții, în cap de primăvară.

Așa intra în vilegiatura oferită de familia judecătorului Frunzescu. În familie se povestea că pe um strămoș l-ar fi chemat Frunzetti, că ar fi fost de origină italian, ori grec, ori așa ceva, dar că unul din antecesorii și-ar fi schimbat numele în Frunzescu. Nu putea să nu recunoască îi era foarte îndatorată familiei Frunzescu pentru că o invitase să-și petreacă vacanța mare împreună cu ei. Rada era prietena ei cea mai bună, iar părinții Radei erau cei mai simpatici părinți din câți cunoscuse ca invitată în familiile colegelor.

Dar mai era un motiv, și acesta era poate cel mai important: Rada avea un frate, student la politehnică, în anul al treilea, îl cunoscuse la Crăciun, în familie, și Rada-i spusese că toată vacanța de vară, Tean, fratele ei, va fi mereu cu ele, și la conac, și la mare.

În timpul cursurilor, îi spusese Rada, fratele ei locuia la București, la o mătușă, o soră a mamei sale, Ana Scarlat, văduvă de general, femeie tânără încă și foarte bogată, care avea un singur fiu, atașat militar într-o legăție din străinătate.

În tovărășia doamnei Frunzescu și a Radei, Ana făcu prima ei călătorie mai lungă cu trenul. Deși, ca să nu se facă de râs, se silea să nu-și deie pe față simțămintele proaspete care o copleșeau, nu-și putea ascunde neliniștea, înfrigurarea și nici nu-și putea înfrâna pornirea de a privi mereu pe geam la peisajele noi ale regiunilor necunoscute prin care treceau.

Dar însoțitoarele sale erau atât de mult prinse de proiectele pe care le făceau pentru timpul pe care urmau să-l petreacă la conac și la mare, încât nu băgară de seamă agitația Anei. Ei nu-i mai putea ieși din minte distanța: douăsprezece ceasuri cu acceleratul! Și într-o asemenea durată va vedea mereu ținuturi noi, râuri și șesuri, păduri și munți, orașe și sate. Și toate erau în țara ei, în România.

Părea că nu se poate dumiri, că nu-i vine să creadă. Cea mai lungă distanță făcută de ea cu trenul, fusese de un ceas și jumătate, cu personalul, în clasa a treia, învățând la geografie, nu se gândise niciodată să-și închipuie dimensiunile reale, depărtările, spațiul țării. Și acum, dintr-odată,

țara se-ntindea în fața ei. Era o țară mare? I se părea imensă! Și ceea ce o umilea mai mult era că, deși cunoștea, din carte și de pe hartă, România din fir în păr, cu râuri, cu munți, cu orașe, cu județe, cu mine, cu principalele linii de căi ferate, privind pe geam nu-și dădea sama unde se află și în ce direcție aleargă trenul. Ar fi dorit să aibă harta țării la îndemână, să o deschidă, să deslușească direcția, drumurile, regiunile prin care trecea. Ce rușine, cu șase clase de liceu făcute, să nu știe unde se află, să nu recunoască râul pe podul căruia trece chiar acum trenul, să nu știe ce oraș mare este acela care se ivește în zare! Dar își dădu sama, c-un fel de umilință, că chiar dac-ar fi avut harta la-ndemână, nu ar fi deschis-o. I-ar fi fost rușine să se arate ea, prima elevă din clasă, atât de neștiutoare a drumului și locurilor prin care treceau. Din acest motiv nici nu cuteză s-o întrebe pe doamna Frunzescu sau pe Rada, ci continuă să-și furișeze privirea prin geam până ce se convinsese că nici mama și nici fata nu-i au grija, ci că discută cu aprindere organizările pe care le vor face la conac. Atunci își adânci privirile, fără nici o teamă, în lumina de dincolo de fereastra compartimentului.

Ce ținuturi încântătoare se roteau domol în depărtări, ce lanuri bogate fugeau amețitor în urma trenului, ce aromă îmbătătoare de grâne coapte venea prin geamul deschis! Ochii ei verzi scăpărau de plăcere, nărilor-i fine palpitau. Părea că s-a trezit în ea mumă-sa, Veta, din vremea fetei, când ieșea, strălucitoare, la secere și la bucurie, la soare și la cântec, cu alte fete lucrătoare alături!

Fără să-și deie sama, începu să murmure un cântec, nu unul din cele învățate în liceu, ci unul auzit și învățat de la mamă-sa, în primii ani ai copilăriei.

Deschise și al doilea geam, de lângă ea, își scoase capul în mireasma răcoroasă de-afară, și murmură mai departe cântecul. Părea că întră în ea valuri de viață nouă, și își simți sufletul profund emoționat. Nu-și putea da sama de ce, dar i-ar fi plăcut să fie acolo, între lanurile de grâu în pârg, lângă porumbul de-un verde întunecat, lângă căpițele acelea de fân. Părea că acolo s-ar fi simțit mai acasă, mai în siguranță decât la liceu, decât aici în tren sau decât la conacul spre care mergea. Regiunile nu-i erau cunoscute, dar unele semănau cu cele din satul ei natal! Murmura o doină adusă de-acasă; mireasma câmpului o îmbăta; valuri ușoare, de căldură dulce îi băteau inima. Ce frumoasă e natura, ce frumoasă e țara! Și toată țara asta e acum a noastră. Cât e de mare și cât e de bogată! Se muștră în sine că nu s-a

gândit niciodată la lucrul acesta, pe când învăța la geografie sau la istorie. Ce rost mai poate avea învățatul acela din carte? Iată, ei i se părea că abia acum începe să ia mai întâi contact cu țara, să o cunoască, să o iubească. Datele, cifrele, numele reci-ce rost au dacă nu sunt însuflețite de sentimente? Întră reci în memorie și nu-s de nici-un folos; de aceea, de la o vreme, le și uiți, ca și când nu le-ai fi știut niciodată. Rămase îndelung la fereastră, cu capul scos prin geamul deschis, în zări clipeau uneori brâiele de argint ale râurilor. Lunci întinse erau pline de căpițe de fân sau de brazde care se uscau sub adierea soarelui înalt. Pătrundea până la ea mirosul amețitor al finului nou, al ierbii celite. Femei și bărbați, în depărtări, siluete ușoare și albe, lucrau la fân. Tot pierzându-se în frumusețea și armonia naturii, păru a-și uita cu totul și unde se află, și cine este. Internatul, anii de școală la oraș, păreau că s-au retras undeva departe, în neguri. Poate că nici n-a fost ea și nu este ea eleva care a străbătut clasele de liceu. Aceea, după cum o întrezărește uneori acum, e o domnișoară cam ciudată, pretențioasă, nefirească, iar ea, aceea de-atunci, pare că se contopește cu ceea ce vedea.

Nu-și dădu sama câtă vreme rămase la geam. Balaurul cel negru se unduia și se răsucea mereu pe alunecuşul lui de fier, și duduia ca un vifor surd. Trecu prin câteva tunele, și Ana se rușina că nu știa ce tunele-s acelea și unde se află. Personajele, locurile se schimbau neconținut.

Mama și fata își terminară, în sfârșit, poveștile, și doamna Frunzescu zise:

— Aiibi grijă, Ano, să nu-ți între-n vrun grăunte de funingine în ochi. E cea mai usturătoare durere, și grăuntele acela cu greu se poate scoate. Odată, două ceasuri m-am chinuit, ajutată de toată lumea din compartiment, până am reușit să scot un astfel de firicel negru. Și ochiul mi-a rămas roșu o săptămână.

Rada își scoase și ea capul pe geam, dar după o scurtă rotire a privirii, părându-i-se că nu vede nimic interesant, se așeză iarăși pe banchetă, în fața mamei sale. Ele nu-și întorceau capul spre geam decât atunci când trenul lor trecea cu vuiet, fără să se oprească, pe lângă câte o gară mică; părea că nu le interesează nimic din ceea ce exista dincolo de pereții compartimentului.

— Ce gară a fost asta, mamă?

— Habar n-am!

— Dar orașul care a rămas în dreapta?

— N-am idee!

Și iarăși se întorceau la sporovăială lor despre aranjamentele pe care le vor face la conac în vara aceasta. Din asemenea schimburi de cuvinte Ana înțelese că nici Rada, nici maică-sa nu se orientau mai bine decât ea. Puncte de orientare erau numai gările în care trenul se oprea și ale căror nume le puteau citi. Chiar și în aceste situații doamna Frunzescu spunea uneori prăpăstii, de care, câteodată, nu se mira nici Rada, dovadă că nici ea nu știa mai mult. Alteori, doamna Frunzescu părea o virtuoasă a confuziilor: în gura ei, Mureșul devenea Olt, și Oltul Mureș, Someșul Târnave, iar Târnavele Someș. Ceea ce o uimea mai mult pe Ana nu era lipsa aceasta de cunoștințe și de orientare geografică, deși gazdele ei se lăudau că au făcut de foarte multe ori drumul acesta lung: neștiința lor o scuza într-o oarecare măsură pe a ei; ceea ce o mira era nepăsarea cu care, și mama și fata, își dezvăluiau sărăcia cunoștințelor. Ele nu se simțeau umilite că nu știu prin ce regiune trec, ce râu, ce oraș sau ce munți se văd în zare. Doamna Frunzescu cunoștea doar două-trei stații, noduri de căi ferate, și atât. Pe ele nu le interesa frumusețea țării, natura însăși. Atunci de ce se duceau să se izoleze într-un conac la țară, în mijlocul câmpului?

Unda unui ușor sentiment de înstrăinare față de ele îi trecu prin suflet. Simțea instinctiv că Rada și mama ei sunt dintr-un alt aluat decât ea. În răstimpul de când le vizita, niciodată, până acum, nu-și dăduse sama de această deosebire dintre ea și ele.

Pe câtă vreme mama și fata rămâneau nepăsătoare la frumusețile naturii și nu se sinchiseau de lipsa lor de cunoștințe-ca și când ar fi fost un lucru de la sine înțeles că nu erau datorate să cunoască regiunile și orașele prin care treceau-Ana se rușina de neștiința ei.

De-aceea fu foarte recunoscătoare unui domn tânăr și voinic, care, după ce trenul plecă dintr-o gară, intră în compartimentul lor, ținând de mână un băiat de vreo doisprezece ani, elev de liceu. Cei doi se așezară la unul din geamurile deschise, și tatăl începu să-i dea copilului lămuriri despre toate regiunile prin care treceau, despre gări, despre orașe, despre râuri.

Răspunsurile tatălui la întrebările băiatului îi ajută Anei să se orienteze în spațiu. Ea își închipui din memorie harta României, căută cu gândul, pe hartă, locurile și râurile pomenite de călător, și, reușind să stabilească cele patru puncte cardinale, în mintea sa începu să se facă lumină. Părea că se deschide o cărare, că întunerecul rămâne de-o parte și de alta, și reuși să identifice, pe harta din închipuire, linia căii ferate principale pe care gonea acceleratul și localitățile prin care treceau sau prin care urmau să treacă.

În chipul acesta începu să se poată orienta, și simți o caldă satisfacție. Cu cât se lămură mai bine pe unde trecea, cu atât simțea cum crește ea însăși în importanță. Uneori arunca, cu coada ochiului, o privire de desconsiderare spre doamna și spre domnișoara Frunzescu, care nici nu bănuiau ce progrese făcuse ea.

Odată cu înnoptarea, geamurile fură închise, și Ana se așeză lângă prietena ea. I se părea că vine de foarte departe.

— Ești obosită-zise doamna Frunzescu. Ai stat prea mult la geam. Numai de n-ai fi răcit...

— Nu! Vă rog să n-aveți nici-o grijă. Nu-s obosită. Mai degrabă aș putea spune că-mi pare rău că s-a întunecat prea devreme.

Doamna Frunzescu o privi în treacăt; era vădit ca nu înțelegea ce spusese Ana. Ea coborâ din rețeaua de bagaje o valiza și începu să scoată pachetele înfășurate în hârtie albă, așezându-le pe șervetul mare întins pe banchetă.

— Dacă nu ești obosită, ești desigur flămândă-zise doamna Frunzescu. De altfel, Rada și cu mine am flămânzit. Trebuie să știi că noi n-am stat degeaba câtă vreme ai privit pe geam. Spun numai în treacăt: iubirea asta de natură mi se pare că-i o dovadă de talent și de înclinări poetice. Eu și cu Rada suntem mai practice. Noi am aranjat toate încăperile conacului, așa că, ajungând acolo, nu avem decât să punem fiecare lucru la locul pe care i l-am fixat de pe-acum.

— Și camera ta e aranjată gata!

— Zise Rada. E vecină cu a mea. Întocmai cum mi-am închipuit și cum mi-am dorit.

— Cred că nu ți-a fost prea greu să-ți împlinești dorința. Doamna Frunzescu se bucură ori de câte ori îți poate face o plăcere.

— De data asta n-a fost tocmai ușor-zise doamna Frunzescu. Nu avem, deși casa e mare, decât două camere de locuit, la etaj, care să comunice între ele și să fie și cu geamurile spre grădină. Până anul acesta, au fost rezervate mereu pentru Jean și pentru văru-său, Scarlat, care în fiecare vară venea cel puțin o lună la noi. E numai cu trei ani mai în vârstă ca Jean, și până acum doi ani, de mic copil, a fost neconținut la noi, verile. Anul ăsta mamă-sa m-a înștiințat că nu e sigură venirea lui în țară, că poate nu i se va da concediu. Ei, dar chiar de va veni, și el și Jean sunt bărbați de-acuma, vor putea sta și în alte camere, întâietatea o are totdeauna tinerețea.

Mâncând friptură rece de pui, ascultând-o pe doamna Frunzescu vorbind despre conac și despre o sumedenie de rudenii care făceau acolo scurte vizite; punând întrebări Radei; ascultând întrebările pe care i le punea mereu tatălui său puiul de licean, mândru de chipiul pe care și-l punea mereu în cap, ca și de numărul de ordine cusut pe mâneca stângă, la care își arunca din când ochii, Încet-încet, Ana se trezi la realitatea dintre cei patru păreți ai compartimentului. Și își dădu sama că, de când plecaseră, a fost foarte puțin atentă față de gazda sa. Încercă acum s-o aducă în centrul conversației dintre ele trei și o rugă să le vorbească despre conac. Doamna Frunzescu începu, plină de importanța cunoștințelor ei în acest domeniu, să povestească istoria clădirii conacului la care mergeau, poveste pe care și Rada o cunoștea numai fragmentar.

Conacul, cu moșia ce le mai rămăsese după expropriere, era zestre a doamnei Frunzescu. Îl ridicase moșul său, unul Manicatide, însurat cu o fată de boier de neam bun. Înainte, pe acel loc fusese un han la drumul mare, ținut ani îndelungați tot de negustori din neamul Manicatide, până la cel din urmă, care cumpărase de la un vel-spătar moșia de alături și reușise să se-nsoare cu fata boierului.

Străbuna aceea ceruse ca hanul să fie dăruit de pe moșie, și hangiul nu avusese încotro, cu toate că el ar fi ținut și mai departe hanul, pentru că din venitul hanului ajunsese el boier. Dar femeia nici nu voise să audă. Un an n-a vrut să se miște din casa părintească de la București, până ce bărbatu-său n-a șters urma trecutului, dăruind vechiul han, și până nu a clădit, cu meșteri buni și după modelul unui vestit conac boieresc, locuința de-acum. Străbuna aceea i-a făcut și alte ponturi grecului. După vreo cincisprezece ani, l-a lăsat cu trei copii și a cerut despărțenie. N-a mai așteptat nici despărțenia, ci a fugit în țări străine cu un văr al ei de-al doilea. Dar după moartea grecului-că fusese cu treizeci de ani mai bătrân ca ea, la cununie-femeia a venit la copii și la moșie și s-a adevărit o foarte pricepută și energică administratoare și o foarte iubitoare mama. Ea a ridicat mai toate clădirile din curtea conacului, și a mai cumpărat pământ, înnădindu-l la vechiul trup al moșiei.

Reparații radicale i-a făcut tatăl doamnei Frunzescu, după războaiele țărănești din 1907, când nu scăpase nici el de foc. Atunci au fost clădite din nou și grajdurile, care fuseseră dăruite, și hambarele și alte acareturi.

— Dacă ar fi știut că vine exproprierea, nu cheltuia tata nimic-își sfârși doamna Frunzescu povestirea. Acareturile sunt prea multe și prea mari

pentru pământul care ne-a mai rămas. Și lucrurile care stau pustii, care nu sunt folosite, se strică mai repede decât cele întrebuințate. De altfel, suntem pe cale să scăpăm de pământ, să rămânem numai cu casa și cu parcul. Ni-l cer mereu țăranii. Vrea să-l cumpere obștea satului. Pentru că, știți, fetelor, un lucru: țăranii ăștia nu se satură de pământ decât când îi astupă pământul. Deși nu ne-a mai rămas din moșie decât un petec, se uită la noi cu dușmănie, ca și când n-am avea dreptul nici la atât.

Cuvintele din urmă le rosti cu răutate, cu buzele subțiate, ceea ce o miră foarte mult pe Ana.

Puiul de licean adormise cu capul pe genunchii tatălui său, care, deși părea că nu ascultă povestirea doamnei Frunzescu, întră deodată în vorbă.

— Vă rog să mă iertați, doamnă-zise el. Aș avea ceva de adăogat la observația dumneavoastră că țăranii nu se satură niciodată de pământ. Nu e nici ură la mijloc, nici dușmănie. E o nevoie crudă: țăranii, într-adevăr, nu au pământul care le trebuie.

— Aș, nu e ură, nu e dușmănie! Dar oare ați uitat de 1907?

— Atunci a fost altceva, a fost o răscoală. Dar în urma ei a rămas deschisă, în văzul tuturor, rana adâncă a țăranimii: lipsa de pământ.

— Dacă n-au nici acum destul, când ne-au luat aproape tot ce-am avut, când vor mai putea fi mulțumiți?

— Bu unt inspector agronom, doamnă, și sunt perfect informat. Cel puțin asupra regiunilor unde înțeleg că e și conacul dumneavoastră.

— Dar acolo nu li s-a dat pământ?

— S-a dat, ca pretutindeni, dar nu-i de-ajuns. Două-trei hectare sunt prea puține pentru a întemeia o gospodărie. Și, în opt ani, nici astea n-au mai rămas întregi: s-au împărțit între copii. Fărâmițarea asta continuă a proprietății o să ne ducă la o cumplită sărăcie. Pământ aproape că nu mai este de unde să li se deie.

— Ba se vede că mai este! Iată, noi, de răul lor, va trebui să le vindem și ce mai avem. Eu aș mai răbda, nu m-aș grăbi, dar bărbatul meu nu mai poate suferi ostilitatea țăranilor și pagubele ce ni le fac în fiecare an. Dacă ar fi după mine, eu i-aș lăsa să aștepte până li s-ar strepezii dinții.

Ana tresări uimită: încă nu o auzise pe doamna Frunzescu pronunțând asemenea cuvinte. Era ceva străin în ea, ceva ce nu cunoscuse până acum; și vocea aceea înțepată, atitudinea aceea dușmănoasă cu care vorbise despre țărani...

Nu era numai uimită, ci se simțea de-a dreptul jignită. Pentru întâia oară, după o lungă bucată de vreme, îi veniră în minte părinții săi. Adevărat că acum erau orășeni, dar ei veniseră dintr-un sat, dintr-o veche casă țărănească, dintre oameni asemenea aceloră despre care vorbise cu atâta ură cucoana asta care se pretinde delicată.

Instinctiv aruncă o privire de prietenie și de recunoștință către domnul cel străin, care răspunse:

— Nu cred să mă înșel afirmând că ostilitatea de care vorbiți nu este altceva-ca pretutindeni de altfeldecât expresia nemulțumirii țăranului că nu are pământul care-i trebuie. Așa cum am făcut noi reforma agrară, doamnă, nu a adus la rezultatul așteptat. Nu am rezolvat mai nimic până acum, și dacă nu se vor lua măsuri...

— Nu! Un rezultat a avut! A distrus o mulțime de familii și a redus exportul. De-acuma, treaba Statului ce încercări va mai face. Pe noi nu ne mai interesează.

Trenul luneca în noapte, și în compartiment se făcu liniște. Liceanul dormea adânc. Tatăl său se uită la ceas, și-l puse cu o mișcare repede în buzunar. Apoi își trezi cu glas domol copilul.

— Ajungem acasă, Nicule. Șezi binișor, să pot coborâ bagajele.

Elevul se frecă la ochi și își strâmbă puțin gura de parcă ar fi fost gata să plângă. Dar văzând lumea străină din compartiment, și mai ales pe cele două domnișoare, care se uitau la el surâzând, își reveni numaidecât și începu să-și aranjeze haina.

Trenul își încetini mersul și se opri într-o stație. Inspectorul agricol le dori noapte-bună, copilul spuse sfios buna-sara, și ieșiră.

— Ce idiot și inspectorul ăsta! Vrea să facă din negru alb. Cică ura ce ne-o nutresc țăranii nu e ură, ci o poruncă a instinctului lor de conservare. Haida de! Dar înainte de 1907 cum au trăit țăranii, pe marile moșii, fără să cunoască acest instinct? Și au trăit veacuri de-a rândul, și au trăit mai bine ca acum! Atunci, când li se termina porumbul, dădeau fuga la conac. Acum crapă de foame. Nimeni nu mai are rezerve.

Cele două eleve tăcură. Pe Rada nu o interesase conversația și nu o urmărise; iar inima Anei era strânsă, închiudată. De ce era atât de pornită doamna Frunzescu împotriva țăranilor? Nu avea avere destulă? Nu avea cu ce trăi? De ce n-ar lăsa și pe alții să trăiască?

Ana nu înțelegea pornirea de vrăjmășie ce se ridicase în ea față de mama Radei. Dar, instinctiv, simțea că e departe de ea. Și se ridică de lângă Rada,

se înfundă în colțul compartimentului de lângă fereastră și închise ochii. Voia să le facă să creadă că i se făcuse dintr-odată somn și că adormise îndată. Dar somnul nu-i veni decât târziu. Întâi adormiră Rada și mamă-sa, după ce stinseră lumina și nu mai rămase decât umbra ușoară, albastră, a becului de sus.

Ana se frământă multă vreme cu gândurile. Își dădea pentru prima oară sama de deosebirea dintre ea și familia Frunzescu. Când intrase în liceu, nu avusese decât o singură dorință: să semene cât mai mult cu celelalte eleve, cu cele venite din clasa intelectualilor, din părinți domni. Să le semene și să le întreacă. Și după ce a ajuns întâia în clasă, dorise să învețe să se poarte ca oricare dintre colegele ei, nu numai în internat, ci și în societatea pe care înainte n-o cunoscuse. Pământul făgăduinței era pentru ea să ajungă în rând cu colegele ei, să nu se mai întoarcă niciodată de unde plecase. De-aici pornise și dorința ei de a nu se mai întoarce, în timpul vacanței, la locuința părintească, și răceala ei față de părinți, răceală care mergea până la o brutală nesimțire.

Toate gândurile ei zvăpăiate de copilă se învârtiseră în jurul dorinței de-a ajunge o domnișoară adevărată, de a-și pregăti o carieră care să o asigure că nu se va mai întoarce niciodată în sat, la sapă, la seceră, la fus, la război.

Și iată că, în drumul acesta cu trenul, îi veniseră, pentru întâia oară, și altfel de gânduri, care o chemau spre trecutul ei așa de apropiat, și care îi aduseră aminte și de părinții ei. Avea senzația că abia în drumul acesta s-a smuls definitiv din copilărie și că gândește așezat, serios. Și-i părea că dintr-odată a-nceput să vadă lucrurile printr-o prismă nouă. Da, între ea și cele două femei, care, iată, dormeau cu capetele căzute-n piept, era o deosebire fundamentală, una interioară, de simțire, de atitudine.

Cu ochii închiși, în semi întunericul din compartiment, în goana ce răsună sac, în noapte, a trenului, Ana avu dintr-odată sentimentul că este superioară celor două, superioară prin chiar deosebirea constatată între ea și ele. Dar ceva o oprea să-și facă din acest sentiment o convingere, ca și când, dacă ar fi ajuns la convingerea aceasta, ar fi trebuit să renunțe la întreg idealul ei de până acum și să se întoarcă de pe drumul pe care înaintase cu atâta hotărâre. Nu, nu mă voi întoarce – își zise Ana. La urma urmelor, de ce nu aș înțălege atitudinea ostilă a doamnei Frunzescu față de țărani, când din cauza lor și-a pierdut partea cea mai mare din moșie? Nu e un sentiment firesc? Ba este! Argumentarea, deși i se păru reușită, nu o liniști. Dar, de la

o vreme, obosită, plictisită, începu să asculte cadența trenului în noapte, și adormi.

VII.

Ana rămase nespus de mirată când, ajungând în gara de destinație, văzu câte bagaje se îngrămădeau în căruța largă, oprită în spatele trăsurii ce urma să le ducă la conac. În compartiment, în rețele, nu fuseseră decât trei geamandane la plecare, celelalte fuseseră date la vagonul de bagaje. Ana nu știuse nimic de ele. Se mira și se rușina, gândindu-se că tot ce-și luase ea la drum încăpuse într-un cufăr mijlociu. Ce vor fi adus în atâtea pachete și geamandane?

Drumul până la conac ținu un ceas, în trapul cailor. Era un drum de hotar, îngust, nisipos, care trecea printre lanuri de grâu și de porumb. Trăsura, cu arcuri, înainta lin pe drumul nisipos, ridicând un nor de praf gros, pe care vântul, spre norocul călătorelor, îl ducea departe, în stânga. Caii erau voinici și grei, cai de povară, ca și cei înhămați la căruța cu bagaje.

— De la reformă nu mai ținem cai de lux-zise doamna Frunzescu, adresându-se Anei, ca pentru o explicație. Nu ne mai rentează și nici nu mai avem chef. Jean mai ținea un cal de călărie anul trecut. Nici nu știu dacă-l mai are și acum, adaogă ea, privind întrebător spre Rada.

— Calu-i aci, conică, unde să fie? Răspunse omul de pe capră, în locul Radei.

— N-am auzit, de la tata sau de la Jean, că l-ar fi vândut! Răspunse și fata.

— Cum să-l vândă, domnișoară?! Cine să-l vândă?! Păi, ce-ar face boierul cel tânăr fără el? E bine, sănătos, și-l așteaptă pe domnul Jean. De câte ori aude glas străin prin curte, nechează. Crede că i-a venit stăpânul. Vine azi și dumnealui?

— Peste vreo săptămână, Petre. N-a isprăvit încă examenele, zise Rada.

— Să-l ajute Dumnezeu să vie sănătos! Calul știu că-l așteaptă!

Ana fu din nou pătrunsă de farmecul naturii. Mireasma apropiată a lanurilor, a câmpului, îi trezea amintiri din copilărie. I se părea că merge acasă, închise ochii și ascultă ca în vis conversația ce începu între doamna Frunzescu și omul de pe capră.

— Grâul nostru este tot așa de bun ca și ăsta prin care trecem?

— Ba-i mai bun, conică. De șapte ani n-am mai văzut așa grâu bun! Într-o săptămână trebuie să băgăm secerătorii.

— N-a căzut la ploile astea multe?

— Nu, coniță, că domnu' Manole a pus în primăvară de l-au păscut oile.

— Da' Manole ce mai face?

— Sănătos tun, coniță, și, după felul lui, mereu călare pe toate drumurile moșiei. Da' acum o înconjură ușor, nu ca mai demult.

— Au mai făcut țărani pagube în anul ăsta?

— Păi, cine-i dezvăță pe ei de năravul cel rău? Au încercat, coniță, au încercat și-n iest an. Da' domnu' Manole le-a prins de veste și n-au putut face nimic. Iacă, o cositură în lunca Barnii, ca de două-trei cară de fân. Altceva nimic, decât că le-a mai închis domnu' Manole vitele de câteva ori, prinse-n trifoiște, și i-a globit de i-a ars. Încolo, nici-o pagubă.

— Da' tot mai râvnesc să cumpere moșia?

— Păi, de râvnit, pân' la moarte! C-așa-i omul: n-are niciodată pământ destul! Da' cine le-o mai vinde? Că ei ar vrea s-o aibă pe nimic, ca la reformă. Da' chiar s-o plătească cu galbeni grei, de-acuma n-o mai vindem. Așa spune și domnu' Manole.

Doamna Frunzescu se înveseli.

— I-auzi! Așa ați hotărât voi?! Nu mai spune!

— Cum de nu! Ar fi mare păcat să se vândă! Așa spune și domnu' Manole. Moșia aduce, și nu lunecă cum lunecă banii. Apoi, conacul fără moșie nu mai plătește nimic! Să vedeți că sunt în jur vro două, care au rămas numai cu curtea și grădina, și au început să se dărâme! S-adăpostesc în ele cucuvăile.

— Dar ați deschis ferestrele? Ați aerisit bine camerele?

— Vai de mine, coniță, cum de nu! Parcă de când a primit scrisoarea a mai lăsat domnu' Manole pe vrhun om să rămâie fără treabă? Totul e curat de strălucește; și iarba pe cărări e tunsă, și straturile de flori sunt plivite și săpate... Ba, e frumos la noi! Dar ce-ar fi dacă s-ar vinde moșia? Unde-ar mai fi slugile care să țină rânduială în curte și-n grădină? Într-un an ar crește cucută în locul trandafirilor...!

— Pe mine încă nu mă prea trage inima să vindem, bade Petre, da' boierul zice că nu mai poate răbda dușmănia oamenilor pentru că ne-a mai rămas petecul ăsta de pământ.

— Să nu-l doară capu' pe boieru' pentru atâta lucru! Așa-s oamenii noștri, se uită chiorâș la moșie vro câțiva ani, până mai cred că se pot atinge de ea, apoi se liniștesc. Vezi dumneata, coniță, așa-i omu'! A-nceput să ia? Ar lua mereu, și-ar vrea să creadă că toate-s de luat. Dar vor mai trece câțiva ani și se vor dumiri că ce le-a rămas boierilor e bun rămas, pe vecie,

ș-atunci se vor împacă cu legea, cum erau împăcați înainte de reformă. Dacă-l pornești odată pe om, e cam greu să-l oprești dintr-una, da' pe urmă, când vede ca n-are-ncotro, se oprește el singur, de voie, de nevoie...

— N-ar fi rău să-i vorbești așa și domnului judecător.

— De vorbit e mai greu, că dumnealui nu dă cu veacul pe-aci, dar de scris i-a scris de multe ori domnu' Manole. Și a pus în scrisoare și vorbe ca astea ale mele. Că eu cu domnu' Manole stăm de multe ori și chibzuim în fel și chip. Și totdeauna rămânem la încheierea că ar fi mare pagubă să se vândă moșia. E vatră veche. Dumneata te tragi din neamul care a împlântat parul aci, da' boierul are moșia într-alt colț de țară. Dumnealui nu se simte legat de locul ăsta. Domnul Jean însă îți seamănă dumitale. El nu vrea s-audă de vânzarea moșiei.

— V-a spus el vouă?

— Domnul Jean? Mie și lui domnu' Manole? Da' de câte ori!

— Asta mă bucură, Petre-răspunse veselă doamna Frunzescu. Cât puteți, arătați-i și lui că moșia produce bine, că e rentabilă.

— Ce să-i arătăm! Parcă nu cunoaște dumnealui! Doar de-aceea-i inginer! Socotelile pe care domnu' Manole le face într-o zi, domnu' Jean le face într-un ceas! Ce să-i spunem noi? Nu știe dumnealui? Nu face măsurători în fiecare vară? Și nu plănuiește cu domnu' Manole cum să-mpartă, ce să semene toamna?

Vorbiră despre slugi, care mai sunt, care s-au schimbat, care s-au însurat ori s-au măritat, care au murit, dintre ei ori dintre ai lor, mai apropiați, care locuiau în sat.

— Nu s-a prăpădit, conică, decât jupâneasa Safta.

— Cum?! A murit Safta?!

— Păi, doar n-avea să trăiască cât dealurile, conică, că era neagră și uscată, de bătrână, ca un ciot, mai ales începând de prin dulcele Crăciunului. S-a ținut ea până-a putut, da-n urmă anii răzbesc pe toată lumea.

— N-avea mai mult de șaptezeci.

— Ba, bătuse și optzeci, conică. Ne-a spus chiar ea, când a simțit că i s-apropie sfârșitul. Și-a ascuns ea anii pân-a putut, da' pe urmă n-a mai avut de ce-i ascunde. Ne-a vorbit, în ceasurile din urmă, de toți stăpânii care s-au perindat pe-aci, că-i știa pe toți, și pe cei morți înaintea venirii ei la conac. Da' nici nu știu dacă ni-i spunea anume ori vorbea într-aiurea, ca din gura

morții. N-a vorbit pustiu decât două zile și două nopți. Apoi i-a venit înecul și s-a dus!

— Păcat de ea! O chelăriță ca Safta nu mai găsești astăzi...!

— Da, a fost o femeie cu credință, n-avem ce zice, nici eu, nici domnu' Manole, ca și dumneavoastră. Da', săraca, dacă mai trăia, numai se chinuia, că-i fusese lovită partea stângă, și nu se mai putea mișca.

— Ei, și Manole ăsta să nu ne scrie nimic...!

— Rău a făcut că nu v-a scris! Da' poate c-a uitat, că are și dumnealui destule pe cap.

Până la conac, doamna Frunzescu se informă de tot ce voia să știe.

Moș Petre era un om de credință care viețuia la curte de vreo patru decenii. Rămăsese de tânăr văduv și fără copii, și fusese atât de scârbit de viață, încât nu-i mai trecuse prin cap gândul altei înșurători. Pentru el se isprăviseră toate odată cu îngroparea moartei, o femeie frumoasă, după care plânsese tot satul cu lacrimi grele. De-atunci se alipise de curtea boierească și trăia numai pentru boierii lui și pentru Manole, administratorul moșiei.

Era vechi de zile și Manole; de treizeci de ani, de când era administrator, văzuse destule, și bune și rele, și în neamul stăpânilor-era un fel de rudenie scăpată a doamnei Frunzescu-și în pârjolul răskoalelor, și la reformă, și în recoltele moșiei. Trecuse prin toate, ieșise din toate biruitor, dar după împărțirea pământului la țărani rămăsese cu senzația dureroasă că însuși trupul lui fusese amputat. Așa de mult se identificase cu moșia și cu interesele stăpânilor ei.

Ana ascultă cu băgare de samă conversația dintre doamna Frunzescu și moș Petre, și gazda sa i se păru mai simpatcă acum decât după discuția din tren, cu inspectorul agronom, înțelese că doamna Frunzescu are simțul practic al vieții, și bănuie că ea se interesa de moșie mai mult decât soțul ei, magistratul. Totodată observă că pe Rada nu o interesa deloc convorbirea dintre mamă-sa și moș Petre, pentru că mereu se apleca la urechea ei și-i amintea de câte un lucru petrecut la școală, făcând din când în când câte-o observație înțepătoare la adresa cutărei colege sau a cutărei profesoare. Numai când apăru în zare conacul, începu să bată din palme și se ridică în picioare ca să-l vadă mai bine. Zilele petrecute la conac fură o continuă încântare pentru Ana Muja. Casa era o vilă cu etaj, cu două balcoane, cu acoperișul cochet, cu decorații spumoase a parcanului de lemn vopsit verde, întreaga clădire avea o înfățișare tinerească, delicată. Nu era în ea nimic masiv; părea mai curând o întruchipare de carton, de vis, de poveste – așa i

se părea uneori Anei. Dar era construită din materiale foarte bune, rezistente. Pe dinafară era spoită într-o culoare ruginie, înlăuntru, și culoarele și camerele, și sala de mâncare, totul era vărut proaspăt, spre marea bucurie a Anei, care se simți parcă mai la îndemână împresurată de albul acesta strălucitor care răspândea un aer de intimitate și curățenie, își aduse aminte de casa lor din sat, unde nu mai pusese piciorul de la întrarea în liceu. Odăile aveau plafonul susținut de grinzi de brad, întocmai ca la ei acasă, ba, în vreo două camere, simți și mireasma busuiocului uscat, de la grindă.

În mediul acesta, totuși străin, Ana își află numaidecât un razim în asemănarea cu casa lor din sat, și pentru prima oară de când era la liceu, nu se simți umilită gândindu-se la patul în care dormea acasă. Văzu în camerele conacului astfel de paturi simple, din lemn de brad. Cotrobăi, împreună cu Rada, întreaga vilă, toate acareturile din curte, și în două-trei zile nu-i mai rămăsese nimic necunoscut, de la salonul de primire până la cel din urmă hambar plin cu porumb. Părea că nu mai sunt fete trecute de optsprezece ani, ci niște copile neastâmpărate, care, aprinse de curiozitate, vor să cunoască toate câte le-nconjoară.

În alte câteva zile scotociră toate tufișurile din grădină, se aplecară asupra fiecărui strat de flori, mirosiră toți bobocii de trandafir, găsiră toate cuiburile de pasări din parc, și nu se mai saturau să alerge prin soare, cu pletele în vânt, cu genunchii goi, cu sandale albe în picioare. Zburdau ca niște mânji primăvara, scoși la soare din întunerecul grajdului, și uneori alergau să vadă care fuge mai iute, până ce li se tăia respirația. Ana avu astfel prilejul să cunoască în câteva zile tot conacul și tot jurul, și de aceea nu se miră când, Într-o sară doamna Frunzescu îi spuse, după cină, administratorului:

— Țin să-ți mulțumesc, domnule Manole; ca în fiecare an, pretutindeni e rânduială, toate sunt la locul lor.

Era, într-adevăr, o perfectă rânduială pretutindeni, se vedea grija, supravegherea de fiecare zi a unui om și conștiincios, și sever. Toate curțile erau măturate proaspăt; clăile de fân, girezile de paie erau ca pieptănate. Grajdurile erau curate și așternute cu paie proaspete. Iar popoarele de găini, de rațe, de curci și de găște, în ogrăzile lor, păreau un decor exotic al întregii gospodării. Ana nu văzuse încă niciodată atâtea galițe adunate la un loc.

Laudele le merita, desigur, în primul rând Manole. Dar nici moș Petre, mâna dreaptă a administratorului, nu putea fi uitat fără a se face o nedreptate din acelea strigătoare la cer. Cele două eleve, în colindările lor, mereu se împiedeau de bătrân: și în curte, și în bucătărie, și în grădină, și în grajd, și în curtea în care erau închise nutrețurile. Striga după o femeie, după o slujnică, răcnea la un mânz, zburătăcea câte-o găină ieșită din îngrăditura pasărilor, ridica un gătej de jos, pune la locul ei securea, se certa cu femeile de la bucătărie, ba afla, pe unde nu le bănuia nimeni, și cuibarele ascunse.

Din felul cum îi vorbea se vedea că doamna Frunzescu ține foarte mult la el. Adesea putea fi văzută în odăița lui. Îi ducea câte-o sticlă de vin bun, sau de rachiu. Ba îi ducea și friptură rece cu pâine albă și mai ales un fel de slănină subțire despre care știa că-i place bătrânului.

Ana îndrăgise repede viața la conac: era în mijlocul belșugului, avea toată libertatea și zburda după pofta inimii, fără a supăra pe nimeni. Și astfel se simți mai legată de prietena ei, de întreaga familie, și parcă mai străină ca oricând de ai ei de-acasă.

Senzația belșugului îi pătrunse în sânge ca o mulțumire supremă. Ce fericire să ai de toate! Lanuri de grâu, cirezi de vite, turme de oi, toate bunătățile pământului. E de-ajuns să întinzi mâna! Și să ai o astfel de locuință, cu cincisprezece camere, cu curțile astea largi, cu acareturi multe, cu o droaie de slugi și de slujnice! Să se uite toți la tine ca la o ființă de pe altă lume, să încerce ați ghici gândurile și dorințele, ca să ți le împlinească! Ce plăcere, ce fermecător este să fii bogat!

Hei! Aceasta e adevărata viață! Nu aceea pe care o trăiesc părinții ei. Și dintr-odată își aduse aminte de strâmtorarea tatălui său, care a trebuit să ia avans asupra salariului ca să-i poată face ei rost de banii necesari pentru zestrea neînsemnată cu care plecase în vacanță! Gândul acesta o umili și o tulbură adânc. Trezi din nou în ea disprețul pentru cei lipsiți și admirația pentru cei ce aveau de toate din belșug. Toate sentimentele și gândurile ei se înecară din nou ca într-o apă tulbure: De ce nu-s și părinții mei așa de avuți? De ce nu m-am născut și eu din părinți bogați? Și simți o ciudă răutăcioasă față de tatăl ei, care locuia într-o pivniță și pe care ea îl declara funcționar de bancă. De ce nu sunt și-ai mei bogați ca familia Frunzescu?

Un gând se luminează în mintea ei zbuciumată: Dacă ești sărac, nu poți fi nici domn, nici fericit. Da, acesta e adevărul. Acesta e gândul în jurul căruia m-am învățat mereu de când am început să fiu invitată în familiile

colegelor mele. Am dorit aceste invitații ca să-mi pot face o educație pe care nu o aveam și pe care nici liceul și nici internatul nu mi-o puteau da. Am ajuns să cunosc în bună parte întregul cod al manierelor alese, dar acum înțăleg că, fără belșug, fără bogăție, nu, am ce face cu ceea ce am învățat. Cunoașterea bunelor maniere, fără avuție, te poate face și mai nenorocit decât înainte. Iată că încă o dată am dat greș! Deci nu după însușirea bunelor maniere trebuia să năzuiesc, ci după avuție. Ce rost are chiar trecerea prin liceu, fără să te aștepte la sfârșit o avere, o situație materială îmbelșugată? Cultura fără avere e numai chin. Carte trebuie să învețe numai fetele avute. De ce m-au dat la liceu părinții mei, dacă nu sunt decât niște sărântoci de rând, cum îi știe toată lumea?

Viața omului cult dar sărac nu poate fi decât ridiculă și tragică. E ca și când ai duce pe un copil într-o grădină cu pomi încărcăți de fructe coapte și i-ai spune: „Culege ce vrei!” și el nu poate ajunge cu mâna la nici un măr.

Este ispititoare și încântătoare cunoașterea lucrurilor neștiute, cultivarea intelectului și a sensibilității. Dar nu poți trăi tot ce simți înalt și frumos dacă nu ești avut, dacă nu ai din belșug mijloacele materiale.

Eu, dacă m-am bucurat până acum, când și când, de înlesnirile unei societăți culte și avute, m-am bucurat numai din mila ei. Chiar și pentru a-mi putea petrece vacanța aceasta am avut nevoie de bunăvoința familiei Frunzescu. Poate că acesta trebuia să fie primul obiectiv al asaltului meu: averea, belșugul! Dar cum aș fi putut ajunge la avere dacă părinții mei nu au nimic?

După multă frământare-vreme în care Rada se neliniște, văzând-o mereu întunecată-Ana ajunse la un luminiș:

Eu n-am și nu-mi pot aduna avere. Dar mă pot mărita cu un om avut-și atunci școala, cultura mea vor avea un rost. Dacă nu voi fi în stare să mă mărit ca un om avut, îmi voi dovedi mie însămi că nu sunt vrednică să fac umbră pământului.

La concluzia aceasta practică, rece, brutală, ajunse într-o sară de pe la sfârșitul lui iulie, în preajma plecării la mare, când înțelese că ar avea nevoie de încă foarte multe lucruri pentru a fi bine echipată. Aici, în mijlocul câmpului, nu avea de unde să și le cumpere, și chiar dacă ar fi avut de unde, nu avea cu ce. În sfârșit, le-ar fi putut cumpăra și la Constanța, unde se vor opri o zi și unde se găseau articolele de care avea nevoie. Dar de la cine să fi cerut banii trebuitori?

Gândurile acestea chinuitoare sfârșiră prin a-i schimba expresia, făcând-o mai serioasă, mai întunecată, mai tăcută decât până atunci. Nepăsarea senină a copilăriei, care până atunci mai apărea uneori în comportamentul ei, dispăru detot. Acum simțea că între ea și Rada se așternuse dintr-odată o mare distanță: Rada era încă o fetișcana nepăsătoare, zgomotoasă și vaporeasă, pe câtă vreme ea se simțea matură. La schimbarea aceasta rapidă contribui și Jean Frunzescu, care, de când sosise la conac, se uita la ea cu alți ochi decât înainte, când se întâlneau, în vacanțele de sărbători, în familie. Subt privirile lui cercetătoare, Ana avea senzația că tânărul îi urmărește mișcările trupului dincolo de veștminte, și, de rușine, îi venea să plângă. Ce l-a apucat?

— Se întreba Ana. M-am schimbat eu? Sunt mai liberă în purtări decât înainte? Sau, de la Crăciun, când l-am văzut ultima oară, s-a schimbat el, de se uită la mine de parcă nu m-ar mai fi văzut?

Nu, schimbarea nu era în ea, ci în el! El avea alți ochi, altă voce, alt mers când era în preajma ei.

La început Ana își zise că poate tânărul s-a îndrăgostit de ea. Și gândul acesta îi înflori și-i înmiresma sufletul câteva zile. Dar curând înțelese că Jean Frunzescu nu era îndrăgostit, ci că urmărea altceva.

Dacă i s-ar fi povestit, n-ar fi crezut că un tânăr binecrescut, un om cult poate să se poarte necuviincios cu o fată.

Într-o sară, întârziind singură prin grădină, se trezi dintr-odată față-n față cu el. Ieșise parcă din pământ sau parc-ar fi pândit-o. În liniștea care senstăpânise peste toate, se auzea doar susurul mestecănilor înșiruiți pe lângă zidul ce-mprejmuia grădina și... Răsuflarea grea a tânărului care se apropia cu pași hotărâți de ea. Fără să spună o vorbă, i se alătură din mers și-i înconjură cu un braț mijlocul.

— Doamne sfinte, ai înnebunit?! Îl întreabă Ana.

Din trupul lui întreg, din priviri, din obraji radia o dogoare respingătoare, grețoasă, care-i făcu silă. Se smuci din brațul care-i înconjura mijlocul, dar tânărul nu o scapă, ci o strânse mai cu putere. Atunci trupul ei zvâcni întreg, se încorda ca un arc, și din câteva salturi ieși în cărarea principală a grădinii și fugi în curte, intră în camera ei și, izbucnind în plâns, începu să-și adune lucrurile. Era hotărâtă să plece cu primul tren.

Când o chemară la cină, pretextă că nu se simte bine și nu coborâ. O slujnică îi aduse un pahar cu lapte.

Se încuie în cameră, întorcând cheia și în ușa dinspre odaia Radei, își împachetase toate lucrurile. Era hotărâtă: dimineață o va ruga pe doamna Frunzescu să-i dea trăsura până la gară.

Când Rada, după cină, voi, ca de obicei, să între în camera ei, Ana nu se mișcă din pat.

— M-am culcat și mi-am pus o compresă cu apă race la cap, scumpa mea. Te rog să mă ierți, mă doare rău capul și aș vrea să adorm cât mai curând.

— Dar ai luat o aspirină, un piramidon, ceva?

— Luat, răspunse repede Ana.

— Voiam să-ți aduc eu unul.

— Nu mai e nevoie, dragă, mulțănesc. Niciodată n-am luat mai mult decât un bulin.

Rada se depărta de ușă, dorindu-i însănătoșire grabnică. Pentru ziua următoare proiectaseră o excursie. Soseau și niște oaspeți, niște rude îndepărtate. Ana se așeză pe marginea patului și își luă capul în mâni. Nu mai plângea. Obrajii-i erau palizi, de ceară. Nu! Nu se putea înșela. Atitudinea lui Jean fusese brutală, rușinoasă și adânc jignitoare. Nu l-ar fi crezut niciodată capabil de o asemenea purtare! Și ce respirație grea avea! Parcă nu mai era om, ci animal.

Da, după jignirea aceasta, pe care ea nu știa să o fi provocat în nici un fel, nu mai putea rămâne în casa familiei Frunzescu. Trebuia să plece! A, dacă ar fi fost o fată dintr-ale lor, de familie, o fată cu avere, el n-ar fi îndrăznit să se poarte așa de urât cu ea! A uitat că-i elevă de liceu, o elevă distinsă, și s-a purtat cu ea cum s-ar fi purtat cu o slujnicuță oarecare de la conac. Ce grozăvie! El, Jean, care până acuma vorbea cu dânsa respectuos, care, ca și ceilalți tineri, o admira, să-și permită, acum și aici, în casa lor, unde ea era invitata Radei, să-și permită o asemenea purtare!

O, desigur că dacă ar fi fost o fată de familie bună, dacă ar fi fost avută, dacă ar fi făcut parte dintre prietenii lor de casă, cu care astfel de oameni se și însoară, n-ar fi cutezat să se apropie de ea. Cel mult ar fi rugat-o, după o convorbire prietenească, s-o lase să-i sărute mâna.

Ah! Doamne! Se gândise că aici se va întâlni cu Jean, ba chiar la o apropiere între ei, dar nu la o astfel de apropiere!... Își zugrăvise în închipuire un întreg roman de dragoste, cu începutul aici, la conac, cu continuarea la mare, și pe urmă cu o căsătorie fericită, pe toată viața! Și acum-ce dezamăgire cumplită! Își simți inima sângerând.

Da – își zise ea -în ochii acestor oameni, noi, fiind sărace și neavând neamuri cunoscute lor, deși învățăm carte, nu valorăm mai mult decât o slujnică oarecare. De-aceea și-a permis să se poarte așa. Ce rușine! Ce mișelie! Unde sunt cultura și educația lor? Se lauda pe toate căile că sunt oameni subțiri, cu sentimente alese și delicate. Aceasta este delicatețea lor?

O clipă îi trecu prin minte să-l scuze: Nu cumva Jean băuse și era amețit de vin? Dar își aduse aminte că, în grădină, când se alipise de ea, nu mirosea deloc a băutură, și că acasă, când se întâmpla să bea mai mult, Jean se ferea de obicei de oaspeți, retrăgându-se în camera lui. Nu, nu era băut! Instinctul ei nu o înșela. A fost pur și simplu obraznic și brutal, nevrednic de situația lui de student și de fiu de magistrat. S-a purtat rușinos, ca o brută! Se întinse în pat, își îngropa capul în pernă, și începu să plângă din nou. Plânse până își simți pieptul zdrobit. Apoi începu să se gândească. Oare în lumea lor, Jean era o excepție, sau așa se purtau toți? Dacă toți sunt ca Jean, atunci atitudinea unei fete față de ei trebuie să fie altfel decât a fost atitudinea ei până acum. Ar putea să se poarte și ea într-alt fel decât s-a purtat până acum, natural și sincer? Ar putea să-i disprețuiască și ea cum o disprețuia Jean? Ar putea?

Gândul care-i veni în minte fu atât de năstrușnic, de nou, de îndrăzneț, încât aproape nu voi să-l accepte. Dar gândul, odată sosit, nu-l mai putu alunga.

Aș putea să-mi bat joc de ei, utilizându-i pentru scopurile mele? Întrebarea o duru, dar simți că din durerea aceasta țâșnește o rază de lumină. Sări din pat, aprinse lampa și se duse în fața oglinzii. Da, nu mai era o copilă: din oglindă o privea o femeie; pe fața și în privirile acestei femei era întipărită o mare hotărâre.

Nu! Nu mă voi duce acasă! Ce să fac în pivnița aceea, când aici sunt toate frumusețile și bunătățile pământului, și ca mâne voi pleca la mare? De ce să mă lipsesc de toate plăcerile astea? Nu! Voi rămâne aici și voi lupta! Cu cine? Cu Jean? Cu el, cu alții, cu toți! Eu am pornit pe un drum de pe care nu este întoarcere. Și nu de dragul lui Jean, pe care nici nu-l cunosc și nici nu mă interesează să-l cunosc! Și nici de dragul familiei Frunzescu! Nu! Toți ăștia, toate astea sunt... Da, acesta e adevărul, sunt numai unelte ale scopului meu, ale ascensiunii mele. Nimic altceva decât unelte, mijloace! Acesta este adevărul! Fără sentimentalisme și fără compromisuri! Îi voi trage pe tinerii ăștia culți și manierați de urechi așa cum îi trăgeam pe copiii din sat. Îmi voi bate joc de ei și voi sări peste ei ca peste niște

bolovani, ca peste băncile din școala primară; îi voi călca în picioare dacă va trebui, și-mi voi ajunge ținta împotriva tuturor, și, dacă va trebui, împotriva propriului meu suflet: mă voi mărita cu un om bogat, ori voi da iureș în bogăția lor, risipind-o în folosul meu. Îi voi domina!

Și, depărtându-se de oglindă, se întrebă: Cum de-am răbdat și nu i-am ars o palmă lui Jean? Dar lasă, încă nu e timpul pierdut!

Își despacheta hotărâtă lucrurile din geamandan și se duse din nou în fața oglinzii. Da, nu mai sunt copilă, sunt femeie! După frăgezimea trupului, după farmecul în dezvoltare încă, era o fetișcană, dar după hotărârea pe care o citi în ochii celei din oglindă era o femeie. Se lumina de ziuă când se întinse în pat. Adormi buștean.

VIII.

În dimineața următoare, Rada trebui să bată multa vreme la ușă ca s-o trezească. Oaspeții de la câteva conace vecine tocmai soseau pentru excursia proiectată cu o zi mai înainte, într-o clipă de însuflețire. La amiază încă nu știa nimeni despre ea. A fost însă destul ca să se întâlnească trei prieteni de la niște conace vecine, și excursia fusese pusă la cale.

Ana, deși nu aflase despre acest proiect decât în ultima clipă, fu totuși gata mai repede decât Rada, care o trezise. Nu dormise decât vreo două ceasuri, dar se simțea odihnită, puternică și cu mintea limpede și pătrunzătoare.

Văzând-o, doamna Frunzescu bănuie că s-ar fi întâmplat ceva între ea și Jean. Îi fu însă deajuns să-i observe discret câteva clipe pentru a se convinge că nu era vorba de ceea ce se temuse dânsa: începutul unui sentiment de dragoste între fiul ei și Ana. Și cum nu descoperi nimic neobișnuit în comportamentul lui Jean, își zise că poate a avut loc un mic flirt între ei, și fata asta ciudată îl va fi luat în serios. Cu atât mai rău pentru ea, dacă s-a îndrăgostit de Jean! Ana îi era simpatică și o primise în familie pentru a-i face plăcere Radei, pentru a-i dăruie o tovarășă de vacanță. Sentimentele ei și viitorul ei însă nu o interesau.

În excursie porniră vreo doisprezece inși: cinci tineri și șapte fete. Între tineri, trei erau studenți veniți în vacanță; între fete, două erau soțiile a doi ofițeri, doi sublocotenenți, care, petrecându-și concediul la socrii, veniseră îmbrăcați în civil.

Urmau să meargă pe jos până la o pădure de fag, cale de vreo două ceasuri depărtare. Reușiră să plece pe la ceasurile nouă, până nu se puse căldura. Mâncarea și băutura aveau să fie aduse cu căruța, de la curtea moșierului Martinescu, al cărui fiu, student în drept, propusese excursia, în entuziasmul improvizației, hotărâseră ca el, pentru că făcuse propunerea, să se îngrijească și de mâncarea și băutura pentru toți. Drumul trecea printre lanuri secerate de mult, în care acum se arau miriștile, printre otăvi mătăsoase, printre porumbiști înalte, în care s-ar fi pierdut calul cu călăreț cu tot. Fusese, începând din luna mai, o vreme blagoslovită pentru câmp, și toată lumea era mulțumită. Jean Frunzescu făcu, de la pornire, în așa fel încât să n-aibă prilej de-a da ochi în ochi cu Ana. Plecă alături de domnișoara Martinescu, iar pe drum trecu mereu de la una la alta, plin de

voie bună, discutând ușor și ceremonios. Dar părea să fie într-o dispoziție prea îndrăcită pentru ca Ana să nu remarce că era nefirească.

Tot drumul, până la pădure, ceilalți tineri, care abia acum o cunoscuseră pe Ana, roiră în jurul ei. După zbuciumul nopții, Ana părea să fi uitat cu totul întâmplarea din grădină, ofensa pe care i-o adusese Jean. Era veselă și strălucitoare în frumusețea celor optsprezece ani. Mergea cu pasul ușor legănat, care-i învăluia trupul în armonii mereu schimbate. Capul și-l ținea înclinat puțin pe spate, ca într-o pornire de sfidare, lăsând să o ploaie soarele. Era singura dintre fete cu capul gol. Celelalte purtau pălării mari, de pai.

Pe drumul până la pădure, Ana primi atâtea complimente câte nu primise de când se știa domnișoară. Lumina, viața care triumfa în natură, libertatea, aduceau cuvinte frumoase și măgulitoare pe buzele tinerilor, descătușați, în natura înconjurătoare, de convențiile sociale. Ana-i asculta, când și când izbucnea într-un râs senin, catifelat, dar simțea că niciunul nu o impresiona. Ca și când sufletul ei s-ar fi îmbrăcat într-o cămașă de zale prin care nu puteau străbate săgețile de cuvinte frumoase cu care era luată la ochi.

Conștiința ei cea nouă sta de veghe, primind ceea ce auzea fără sentimentalismul de până acum, urmărind o singură țintă: să cunoască mai de-aproape lumea asta de tineri bogați, care, toți, iată, se poartă cu totul altfel decât în saloanele și la mesele unde îi cunoscuse. Și mai ales era curioasă să știe dacă toți samănă cu fratele Radei. Trecură prin locuri încântătoare, și Ana se mira că nimeni dintre cei din jurul ei nu le bagă în samă. Fetele mai scoteau din când în când câte o exclamație admirativă, câte una din ele mai intra în luncile în care unduia otava în valuri verzi la adierea vântului, să rupă o floare. Dar tinerii parcă n-ar fi avut ochi decât pentru fete. Totuși, Ana părea încântată de tovărășia lor, de flirtul continuu, dar în sufletul ei nu dădea nici o importanță cuvintelor, toată veselie ei fiind numai de circumstanță, convențională.

Pădurea de fag la care, în sfârșit, ajunseră, era la marginea unui lac, pe moșia lui Martinescu, și era mai mult un crâng decât o pădure.

Căruța cu proviziile sosise înaintea lor acolo, și pe iarba verde, la umbră, era întinsă masa cu fel de fel de bunătăți, mâncare și băutură. Tăbărâra cu toții, ca lăcustele, și o vreme fu amestecul limbilor: vorbeau toți deodată, cu gura plină, și gesticulau într-o mare însuflețire. Unii rămaseră în picioare, alții șezură pe iarbă. Toată lumea lăuda mâncarea și băutura și făcea complimente domnișoarei Martinescu și fratelui ei.

— O să-i duc mamei toate vorbele astea bune, căci eu, dragii mei, n-am nici un merit, zise domnișoara Martinescu.

— Iar eu, pentru, rachiu și vin, o să-i transmit complimentele tatei, zise fratele ei.

Rada ședea lângă Ana și o îmbia mereu. Ea singură era străina în societatea aceasta. Ceilalți se cunoșteau demult, își știau relațiile, calitățile, defectele.

Abia își potoliră foamea, că se și puseră pe glume, pe aluzii, pe râs; săgețile cuvintelor în doi peri zburau de la unul la altul, și începu o petrecere tinerească însuflețită, nevinovată. Crângul răsuna de valuri de râs argintiu, de țipete ușoare, de larma plăcută a vocilor tinere. În bucuria generală, sinceră, nevinovată, Ana se simțea cu mult mai mulțumită decât în ploaia de complimente cu care o însoțiseră tinerii pe drum. I se părea că acesta este elementul potrivit vacanței. Și tinerii și fetele parcă uitaseră toate vorbele galante, căutate, toate atitudinile nefirești, sau convenționale, și se lăsau în voia sincerității.

Ana mai mult asculta decât lua parte la conversație. La început, grupul își deșertă tot sacul cu noutăți. Era un an de când nu se mai întâlniseră, și se întâmplaseră trei cununii în cercul cunoscuților comuni; unii le aprobau, alții, dimpotrivă, le dezaprobau. După unii erau părechi potrivite, după alții erau nepotrivite, și divorțul era mai mult ca sigur. Discuția se aprinse pe tema aceasta.

— Viitorul va alege-spuse unul dintre ofițeri. Parcă eu m-am potrivit întru toate cu nevastă-mea? Cu vremea, însă, bărbatul lasă dintre-ale lui, femeia e tot mai mulțumită că are ea dreptate, și, de la o vreme, te trezești în casă cu cea mai încântătoare armonie conjugală.

— Să-ți fie rușine, Nicule! Cum ai lăsat dintr-ale tale? Da' nu-s eu roabă, până azi, capriciilor tale? Zise nevastă-sa, o bucatică de femeie brunetă, pe fața căreia nu vedeai decât o păreche de ochi de păcură, încadrați de niște sprâncene groase, îmbinate.

— Capricii la mine?! Eu și capricii?! Aud acum întâia oară! Bărbații n-au capricii, dragă...!

— Nu-s capricii, ci slăbiciuni-zise soția celui alt ofițer. Toți bărbații sunt plini de slăbiciuni. Dumnezeu știe de ce ni se spune nouă, femeilor, sexul slab. Armonia în căsătorie depinde de puterea cu care femeia poate suporta slăbiciunile acestea.

Convorbirea se învâlmăși. Toată lumea avea de spus un cuvânt, până și cele două fete mai tinere.

— Dumneata, domnișoară Ana, nu ai nici-o părere? Întrebă studentul Martinescu.

Se făcu liniște, și toate privirile se îndreptară asupra Anei.

— Păreri pot să am și eu. Vreți o părere de circumstanță, sau una sinceră?

— Și ce înțelegi dumneata prin părere de circumstanță? Întrebă unul din ofițeri.

— Una de ocazie, pentru a mă afla și eu în discuție, cum sunt cele mai multe ce se debitează în astfel de împrejurări.

— Nu! Preferăm sinceritatea. De altfel, să ne crezi, și noi suntem sinceri, zise unul din ofițeri.

— Să nu-l crezi, domnișoară Ana! Toți bărbații sunt înclinați spre minciună, interveni repede nevastă-sa.

— Eu cred-începu Ana-că nu sunt doi oameni pe lume care să se potrivească întru toate. Omul nu-i un măr pe care să-l poți tăia în două părți identice. Cred că datoria bărbatului și a femeii e să se cunoască, înainte de căsătorie, cât pot mai bine. Și dacă nu se potrivesc cel puțin în trăsăturile fundamentale ale caracterului, să nu se căsătorească.

— Ei, n-am spus eu?

— Izbucni o voce de femeie. Chiar asta am susținut-o și eu, că Vică și Marina sunt două caractere care nu se potrivesc, în felul lui, fiecare este o ființă admirabilă. Dar cine i-a pus să se căsătorească? Dragă, nu-mi vine să cred, dar se spune că o brutalizează.

— Nu mai vorbiți pe tonul ăsta tragic despre căsătorie-interveni Jean Frunzescu. Mai de mult puteau fi căsătorii tragice, dar azi nu mai sunt.

— Crezi că toți ajung la armonia aceea conjugală de care s-a vorbit aci? Întrebă una din fete.

— Armonia conjugală n-a existat nici în trecut. Aici sunt cu totul de părerea domnișoarei Muja; nu se află doi inși pe glob care să se asemene întru toate. Nu e posibilă deci o armonie conjugală. Dar când, din lipsa ei, căsnicia tinde spre tragedie, salvarea e aproape.

— Ce salvare? Întrebară mai multe glasuri.

— Divorțul! Râse Jean.

— Foarte mulțumesc de o asemenea salvare! Nici nu vreau să mă gândesc, zise soția unuia din ofițeri.

— Nici eu! Declară soțul ei. Izbucniră în hohote de râs.

— Reînnoirea alianței! Frumos! Deși sunteți încă departe de nunta de argint, nu numai de cea de aurzise Jean. Dacă nu vă gândiți, înseamnă că vă puteți suporta încă destul de bine unul pe celălalt. Să vă văd peste vreo cinci-șase ani, când nu vă veți mai putea suporta.

— Vai, Jean, de ce vorbești așa?! Strigă supărată Rada.

— Păi, noi discutăm impersonal. Eu vreau să spun: nu ei, dar alții, când nu se mai pot suporta, nu mai așteaptă să ajungă la momentele dramatice, cum se întâmpla pe vremuri, pentru că azi există o supapă: divorțul.

— Dar pe vremuri nu era? Ce, l-a inventat societatea de azi?

— Aproape. Moșii și strămoșii noștri nu prea divorțau. Țineau de legile bisericii: Ce-a împreunat Dumnezeu, omul să nu desfacă. Și azi se mai spune la cununie sentința asta. Numai că, spre norocul nostru, azi nu o mai ia nimeni în serios. De altfel, să nu vă scandalizați dacă vă voi spune că axioma asta nici nu e logică, după părerea mea. Nu Dumnezeu împreună două ființe de sex opus, ci ele înseși se unesc, după bună voia lor.

— Vai, Jean, acum te-ai apucat să spui prostii! Se tângui Rada.

Fetele se înroșiră, mai ales cele două tinere.

— Dar, să-mi dai voie! Nu e nici-o prostie! Nu-i vorba de...

— Se opri deodată. Voia să zică: nu-i vorba de împreunarea aceea la care te gândești tu și domnișoarele astea împurpurate, dar se răzgândi și continuă: E vorba de alegerea tovarășului de viață, de căsătorie. Nu Dumnezeu face să se întâlnească și să se iubească doi oameni...

— Ba da, ba da! Pentru asta sunt gata să jur-zise bucățica de femeie căsătorită cu unul din ofițeri. Pe Nicu, mie, Dumnezeu mi l-a scos în cale! Sunt cu totul sigură că este un destin și în căsătorie, și destinul nu-i altceva decât voința lui Dumnezeu.

— Și Nicu e de aceeași părere? Glumi celălalt ofițer.

— Cu totul de aceeași, declară imediat Nicu, dar cu o asemenea emfază, încât izbucniră cu toții în râs.

— Dumnezeu are griji cu mult mai mari-continuă Jean-decât să ne poarte pașii spre viitoarea soție sau spre viitorul soț. Noi ni-i purtăm, și, dacă greșim, noi tragem ponoasele. Să nu dăm vina pe Dumnezeu. Dar societatea modernă a găsit și mijlocul de a corecta greșeala.

— Preamărești divorțul, va să zică!

— Exclamă domnișoara Martinescu. Bine că știi! Am să mă păzesc, la vremea potrivită, de asemenea perspective, spuse ea ca-n glumă.

Tot grupul știa că cei doi erau buni tovarăși de societate. Cele două femei măritate susținură cu o serie de argumente că divorțul este o nenorocire, o pacoste a societății de azi; că viața familială era mai bună pe vremea când divorțurile erau rare. Altă educație era pe atunci, alte caractere. Azi cam a treia femeie e divorțată.

— Nu exagerați! A zecea, spuse Jean.

— Fie și a zecea! Dar e o plagă socială. Ce se alege de copii? Dar cu alta-cu a doua, cu a treia nevastă-traiul va fi mai fericit?

— Varietas delectat! Zise unul din ofițeri.

— Aceeași afirmație superficială se poate face și despre femei, zise bruneta cea mică, profesoară de liceu.

— Aș cuteza, totuși, să pun la vot părerea mea. Cine aprobă divorțul, să ridice mâna! Zise Jean.

Nu ridică mâna decât el și Anastasia Dragu, cea mai tânără dintre fete. Dar repede și-o trase și ea, ascunzându-și-o la spate.

Toți izbucniră în râs.

— M-am înșelat!

— Zise Jean. Credeam că cel puțin una dintre femeile de față va ține cu mine. Regret că m-am înșelat.

— La cine te gândești? Întrebă Rada.

— La domnișoara Ana.

— La ea?! Dar de ce tocmai la ea?! Se întrebară cu toții.

— Pentru că, după convingerea mea, e o fată cu mult simț al realității și cu mult spirit practic.

Toate privirile se întoarseră spre Ana. Ea, încă de mai înainte, când Jean îndrăznise s-o aducă în discuție, simțise sfidarea pe care i-o aruncase tânărul, de parcă purtarea lui din sară trecută n-ar fi contat. Era în glasul lui și o adiere de ironie, de dispreț chiar, cum li se întâmplă adeseori celor ce n-au reușit într-o acțiune, care, în loc să se disprețuiască pe ei, disprețuiesc piedeca ce li se pune în drum.

Dar încă de la întâia sfidare, Ana își dăduse capul pe spate mai mult decât de obicei. Sufletul ei se simțea la adăpost subt cămașa lui de zale. Acum fu și mai nepăsătoare, răspunzându-i direct acestui nerușinat care îndrăznește s-o apostrofesze mereu, aci, în public, înainte de a-i fi dat măcar o explicație pentru purtarea lui grosolană din sară trecută. Și în atitudinea aceasta disprețuitoare a lui Jean ea descifra cutezanța obraznică pe care o

putea avea un tânăr din așa-numita Junie bună față de ea, în primul rând pentru că nu era o fată din rândurile lor, pentru că era o fată săracă.

— Mi-ai face o deosebită plăcerezise ea, suportând fără să clipească privirea lui și privirile celorlalți-dacă mi-ai lămuri mai de-aproape ce înțelegi subțel acel simț al realității, pe care mi-l atribui cu atâta mărinimie.

El nu răspunse îndată.

— Ce legătură vezi între simțul realității și aprobarea divorțului? Adaogă ea.

— Recunosc că mi-e mai ușor să răspund întrebării din urmă. Realitatea este așa: să cunoști viața, să nu trăiești din vis, să nu te iei după himere. Dar dumneata ai recunoscut realitatea că nu există doi oameni care să se asemeने într-o toată. A doua realitate e însă concluzia logică: cei ce nu se aseamănă, când nu se mai pot suporta, divorțează. Deci dumneata trebuie să aprobi divorțul.

— Concluzia logică ar fi alta: cum nu este asemănare desăvârșită între doi inși, și cum fără ea traiul, căsnicia este o tragedie, să fie desființată însăși instituția căsătoriei. Sau: toate căsătoriile să se desfacă prin divorț. Dar nici realitatea nu e aceasta, cum știm cu toții, nici eu nu pot fi atât de mărginită să susțin ceva ce contrazice realitatea. Căsătorii fericite sunt destule. Divorțurile, oricât ar fi de multe, sunt totuși excepții de la regula generală, ca și căsătoriile fericite.

— Bravo, Ana! Strigă înșuflețită Rada.

— Felicitările noastre, domnișoară, ziseră cele două femei măritate.

— Te rog, te rog, încă n-am terminat, domnule Frunzescu-îi spuse ea, evitând, cu o intonație semnificativă, numele Jean. Rada întoarse capul și o privi uimită. Iată ce cred că trebuie să mai adaog: Cu toate deosebirile, sunt oameni fericiți în căsnicie, care nu se gândesc niciodată la divorț, se suportă, cum spui dumneata. Pentru că sunt deosebiri și slăbiciuni care se pot suporta, cu puțină îngăduință, și mai ales cu multă iubire. Dar sunt și slăbiciuni care nu pot fi suportate, defecte organice, ori spirituale, păcate și.

Înclinări bolnave, care nu pot fi suportate. Și pe acestea, după părerea mea, e bine și trebuie să le cunoști înainte de căsătorie. Numai ele pot duce la divorț.

— Așadar, recunoști că e bine să fie și divorț, insistă Jean.

Ana îl privi de sus, cu o răceală de gheață.

— Recunosc că sunt ticăloșii și ticăloși care trebuiesc cunoscute și cunoscuți înainte de căsătorie, păcate și defecte legate organic de cineva,

care n-au ce căuta în căsătorie, în familie.

Jean Frunzescu deveni palid. Tot sângele îi fugi din obraji, își căută îndată de lucru, umplând paharele cu vin. Mâna îi tremura însă ușor. Sticla cânta puțin pe buzele paharelor. Ana îl urmări și avu o senzație de superioritate, de biruință. În sfârșit era răzbunată că omul acesta, fără a-i da nici o explicație pentru purtarea lui necuviincioasă, fără a-și cere iertare, cutezase sa o provoace direct, de față cu atât a lume.

— Are dreptate domnișoara Muja-spuse una din cele două soții de ofițeri. Eu sunt gata să suport și să mă împac cu micile defecte ale soțului meu, dar o ticăloșie nu i-aș, suporta-o! Pentru o faptă infamanta a lui aș fi în stare și eu să divorțez.

— Dacă de asta e vorba, atunci poți introduce acțiunea, draga mea-zise celălalt ofițer. Oare a o curta pe soția celui mai bun prieten nu-i o i aptă infamantă, după părerea dumatile?

Râseră toți, și Jean le fu recunoscător că-l scoaseră astfel din centrul conversației. Privirea aceea înghețată și cuvintele cu tâlc ale Anei îl umiliseră adânc... Putea fi privită ca o ticăloșie purtarea lui de-asăară? Ar fi vrut acum, după lovitura primită, să creadă ca purtarea lui nu fusese decât o glumă. Dar nu reușea. Știa că nu fusese o glumă, că o pândise pe Ana, prin grădină, multă vreme, până rămăsese singura, ca dorise să-i înconjoare mijlocul, să o simtă aproape de el. Și cum nu se putea dezvinovăți de acuzații de ticăloșie, ca sa nu se simtă prea umilit, se gândi: Dar, în definitiv, cine-i fata asta de i-a putut trece prin minte că eu m-aș fi căsătorit vreodată cu ea, ca să-mi spuie că pe ticăloși e bine să-i cunoști înainte de căsătorie?! O liceană ce trece în clasa a șaptea! De, copilă nu mai e, dar obraznică este, cum numai o femeie cu experiență poate fi!"

Întră în vorbă cu ceilalți, își făcu de lucru cu paharele, dar o clipă îndrăzni totuși s-o privească pe Ana. Ana râdea din toată inima, cu capul răsturnat pe spate, de glumele ofițerului de alături. Jean Frunzescu îngălbeni din nou: niciodată parcă nu i se păruse atât de frumoasă. Nu mai cuteză să se mângâie cu întrebarea cine era fata asta obraznică? Simțea că este cineva și presimțea că va mai avea cu ea de furcă în viață. După ce trecură în revistă și criticară toate cunoștințele mai apropiate, începură să vorbească despre lecturile mai recente. Erau, aproape fără excepție, cărți străine, citite în original, în limba franceză sau în traducere românească. Erau cărți de autori noi, necunoscuți înainte de război, și erau o sumedenie de romane polițiste. În urma observației făcute de studentul Martinescu, că Victor

Margueritte nu e scriitor, că Băietana și Corpul tău îți aparține, nu numai că nu sunt romane, dar nici măcar literatură, ci doar scrieri de corupție, comerciale, nu artă, se încinse o discuție înverșunată. La conversație nu luă parte Ana Muia și cea mai tânără dintre fete, Anastasia Dragu. Ceilalți, însă, se năpustiră asupra lui Martinescu.

— Observația dumitale nu m-ar mira, dacă ai fi student în teologie, domnule Martinescu. Dar dumneata studiezi dreptul, și trebuie să știi că natura omenească e destul de coruptă, așa că nu mai e nevoie de nici-o instigație. Romanele acestea nu fac decât să înfățișeze natura omenească așa cum este, zise profesoara.

— Doamna profesoară se recunoaște în Băietana, domnule Martinescu, insinuă cu răutate Jean Frunzescu.

Femeia-i aruncă o privire mânioasă.

— Să-ți fie rușine!

— Poftim! Nu este exclamația dumitale ce mai prețioasă confirmare a părerii mele? Întrebă surâzând Martinescu.

— Dar înțelege, domnul meu; autorul descrie o realitate, viața reală. Dar viața îmbracă forme nenumărate, și toate sunt reale. Dacă admit că natura omenească e coruptă, nu urmează de aici că reprezintă chiar eu corupția și că mă recunosc în libidinoasa aceea. Dar sunt și astfel de ființe; trăiesc, în carne și oase, printre noi. De ce n-ar putea fi subiecte de roman?

— Pentru că nu tot ce există în realitate este și subiect de artă, dragă doamnă.

— Adevărat! Răsună corul celorlalți.

— Depinde de îndrăzneala, de mentalitatea scriitorului, interveni Jean Frunzescu.

— Nu! Depinde numai de talentul adevărat, afirmă cu neînduplecare Martinescu.

— Talentul nu face decât să exprime mai bine sau mai puțin bine viața, realitatea, după intensitatea, după forța lui, se ambiționează să susțină profesoara.

— Nu! Veți binevoi să nu vă supărați dacă vă contrazic, doamnă. Primul rost al talentului și întâia dovadă a existenței lui este să simtă ce poate fi subiect de artă și ce nu poate fi. Sunt realități în viața omenească, în viața socială care nu pot fi luate drept subiecte de artă. Sunt prea animalice, țin prea mult de viața vegetativă, de nevoi ale organismului. Cine ar cuteza să le descrie într-o carte literară? Tot așa și instinctele vitale ale omului,

instincte pe care natura le-a lăsat să trăiască în subconștient și să ne dirijeze de acolo numai când e nevoie de un act al vieții fiziologice. Dar arta nu are nimic de-a face cu fiziologia. Nu e creată de legile organismului nostru. Arta e creația spiritului și se adresează spiritului, nu trupului. Ei bine, acel autor francez-autor pentru mahalalele Parisului se adresează numai trupului, concupiscentei cărnii. Dar asta nu mai e artă, ci meșteșug de ați vinde bine cartea. Pentru că cei mai mulți înțeleg și iubesc mai mult trupul decât spiritul.

— Exagerezi! Pe mine mă interesează omul întreg, cu trup, cu suflet-zise unul dintre militari pentru că numai așa e complet.

— Evident că ne interesează, dar altceva e interesul și altceva e obiectul artei. De altfel, pentru a nu lungi zadarnic discuția, vă rog să-mi spuneți dacă, citind astfel de cărți, nu le ascundeți pentru a nu ajunge în mâna copiilor.

Cele două domnișoare se înroșiră ca bujorii, chiar și Rada. Ana continua să asculte liniștită. Ea nu citise nici-una dintre cărțile acelea la modă, pe care elevele de liceu și le împrumutau în taină și care erau parcurse cu sufletul la gură.

— Desigur că nu constituie o lectură pentru tineret-se grăbi să răspundă profesoara, simțindu-se direct vizată. Totdeauna au existat în literatură cărți primejdioase pentru tineret, ceea ce nu însemnă însă că nu sunt adevărate creații literare.

— Și focul e primejdios, dar ce ne-am face fără el. Copiii însă nu trebuie să se joace cu focul, zise Jean, și privi zâmbind la cele două fete mai tinere.

— Mi se pare însă că tocmai tineretul le citește mai mult. Și încă nu s-a găsit mijlocul de-a ascunde o carte rea de ochii tineretului spuse un bărbat roșcovan care tăcuse până atunci. Eu nu cunosc decât un singur mijloc de a le face nevătămatoare, și aici sunt cu totul de părerea lui Martinescu: astfel de cărți nu trebuie să fie tipărite. Nu e de-ajuns libertinajul extraordinar care s-a înstăpânit îndată după război? Nu vedeți ce muzică se compune, ce dansuri sălbătice sunt la modă, ce rochii scurte poartă doamnele? Mai e nevoie și de o literatură... Decoltată pentru a înnebuni lumea și îndeosebi tineretul? Nu vedeți că au început să apară și la noi femei și fete tunse după modelul acelei Băietane?

Cel ce vorbea era un avocat care făcuse războiul, purta o cicatrice pe față, și care se înscrisese acum, Dumnezeu știa de ce, la politehnică. Era cunoscut ca om serios, care rar se amesteca în discuții.

Cuvintele lui din urmă îi sculară în cap toată lumea feminină: toate femeile prezente erau pentru rochiile scurte și parul scurt. Uitară de moralitatea sau imoralitatea artei și se aruncară cu toți asupra modei.

Între femeile prezente nu era însă niciuna tunsă, dar din patima cu care susțineau caracterul igienic al modei acesteia se vedea că toate ar fi dorit să fie. Bărbații, afară de Jean, erau împotriva. Cei doi ofițeri declarară că ei ar face chestie de divorț dacă soțiile lor ar voi să se tundă.

— Nu! Pe onoarea mea, mi se face rău când văd un cap chel de muiere! Declară unul dintre ei.

— Nesincer ca totdeauna! Mă rog, cum ți se face rău, când flirtezi cu doamna Lăzărescu? Știți, dragele mele, doamna asta e văduva unui căpitan, și ea a fost printre cele dintâi care s-au tuns în orașul nostru. Nu te-am auzit eu spunându-i cât de mult a întinerit de când s-a tuns?

— Eram ironic, dragă! Dar, în sfârșit, fie la dânsa acolo. N-am nici în clin nici în mână cu ea! Dar nu admit și nu voi admite niciodată să-mi văd nevasta cu ceafa goală și cu frizură pe frunte, ca un licean. E respingător, dragă!

Chestiunea agită multă vreme pe toată lumea, ca și rochiile scurte. Cum se goliseră destule sticle de vin, începură să se audă vorbe și aluzii cam decoltate, de care însă nimeni nu se scandaliză, ci toată lumea făcea haz.

Ana Muja se declarase și ea pentru noua modă ce pătrundea în lumea feminină, spunând că nu are nici un rost ca o femeie să poarte atâta povară pe cap, mai ales acum, când încep și femeile să între în serviciile publice, să fie funcționare, profesoare. Enomomisesc timp scăpând de atâta pieptănat, încolo, pentru ea, chestiunea nu era de mare importanță: nu o să fie nici mai fericită, nici mai nefericită dacă va purta plete sau se va tunde. Nu pune nici un preț pe aspectul tradițional al femeii.

— Faci foarte rău, domnișoară Ană, că vorbești așa-zise tânărul Martinescu. Când cineva are un păr frumos ca dumneata, trebuie să țină la tradiție. Le mai înțeleg pe femeile cu plete sărace; pentru unele e poate o salvare să se vadă tunse. Dar dumneata și domnișoara Rada?! Ar fi mare păcat! O femeie nu poate fi frumoasă, aruncând într-o frizerie o astfel de podoabă a capului.

— Și trăbă numaidecât ca o femeie să fie frumoasă? Eu cred că principalul este ca omul să fie fericit în viață, iar nu frumos.

— Și frumusețea nu e un element al fericirii?

— Se poate, când e combinată și cu alte elemente. Singură, rareori aduce fericirea!

— Și o spui asta chiar dumneata, la vârsta dumitale?

— N-am experiență, nu-i așa? Sunt destul de mare, domnule Martinescu, pentru a ști că, de pildă, nici-unul dintre domnii necăsătoriți de-aici n-ar lua o fată numai pentru frumusețea ei.

— Așa crezi dumneata? Nu știu, poate să ai și poate să nu ai dreptate. Sunt însă convins că nici-o femeie nu s-ar sluți tăindu-și părul, dacă n-ar crede că-i sade mai bine așa. Adică pentru a se face mai frumoasă. Și mai sunt încredințat că dacă cineva te-ar putea convinge pe dumneata că-ți stă mai bine așa cum ești, nici nu te-ai mai gândi la foarfecele frizerului.

— Dar nu-i nici-o primejdie, dragul meu-zise profesoara. În liceu nu se va introduce niciodată moda asta nouă. E o coafură pentru femei, nu pentru fete.

— Ba se va introduce! Strigară mai mulți în cor.

— O vor introduce înseși profesoarele! Și le vom vedea tunse nu numai pe femeile tinere, ci și pe cele bătrâne. Nici un pârjol nu se întinde mai repede ca moda la femei-declară Jean cu ton de autoritate în materie. Mărturisesc că eu mă cam cutremur de pe acum, gândindu-mă cum vor arăta tunse câteva bătrâne pe care le cunosc! Uf! Și totuși moda va pătrunde și va birui. Asta e soarta sexului slab: să sară în fântâna modei una după alta, ca oile...

Discutând cu aprindere, se ridicară de pe pajiște și, grupuri-grupuri, se pierdură în crâng, pe cărări largi, anume tăiate pentru plimbare. Ana mergea alături de Rada; încă nu fuseseră nici-o clipă singure, de când plecaseră de-acasă. Rada observase de mult că Ana nu-i în apele ei. E adevărat, participa la petrecere, răspundea uneori, ba câteodată o auzea chiar și râzând, dar de câteva ori o surprinse cu fața întunecată.

— Nu-ți place tovărășia noastră?

— O întrebă ea. Sunt toți băieți buni, și fetele asemenea.

— Sunt încântători cu toții – îi răspunse Ana. Am petrecut minunat.

— Nu prea se vede! Dimpotrivă, te-am văzut în mai multe rânduri îngândurată.

— Ei, da' de unde! Eram și eu atentă. E o societate pe care nu o cunosc, dar te asigur că am petrecut foarte bine.

— Desigur, nu s-au purtat ca într-un salon, și, poate, sunt și câțiva care nu prea fac de societatea noastră-ofițerii aceia! Da' ce să faci? Aici, la țară,

ne distrăm cum putem!

Spre sară, rupți de foame, ajunseră la conac, după ce se despărțiră, cu mare gălăgie, la o răscruce, de ceilalți.

IX.

Din ziua excursiei și până în ziua plecării la mare, familia Frunzescu primi aproape zilnic oaspeți. Ana observa îndeaproape lumea asta nouă pentru ea. Mai întâi își dădu sama că purtări de felul celei a lui Jean nu erau nici neobișnuite, nici bătătoare la ochi. Venea mult tineret: femei, fete, studenți, ofițeri, care mișunau prin camere, pe coridoare, prin grădină. Toată lumea... Flirta. De prin unghere, dintre pomii grădinii se auzeau chicote de femei și adeseori puteai surprinde, fără a face vreun efort deosebit, câte-o fată și un băiat sărutându-se.

Toată lumea asta, tânără, veselă, părea să nu aibă alt scop decât flirtul. Ana îi observa cu atenție, și o mare neliniște o cuprinse: Tot ce face acest tineret este o simplă petrecere nevinovată, ori ceva grav? Dacă e o simplă petrecere, atunci am interpretat greșit purtarea lui Jean din sară aceea; aş intra și eu în jocul acesta vaporos și amețitor, i-aş lăsa pe tinerii aceştia, ce roiesc în jurul meu, să-mi spună câte complimente vor, ba chiar să mă ia de braț, cum văd că fac cu celelalte fete, și chiar cu Rada. Dar dacă e vorba de altceva?

Și acest altceva îl respingea instinctiv, ca pe o batjocorire a tinereții și a vieții însăși. Neputându-se dumiri dintr-odată, păstră o distanță față de toată forfoteala asta, mărginindu-se să observe și să judece... Libertinajul acesta făcea parte din obiceiurile societății culte? De aceea nu mira pe nimeni, cu excepția ei? Era un joc nevinovat, sau expresia unei decadente a moravurilor? Nedumerirea aceasta îi fu risipită într-o sară, când între oaspeți izbucni un scandal enorm, cu bătaie, și două familii plecară numaidecât de la conac. Ceea ce auzi în aceeași zi, la cină, o lămuri că flirturile acelea nu erau uneori chiar așa de nevinovate cum i se păruse. Și ceea ce o uimi cu desăvârșire fu libertatea cu care doamna Frunzescu, celelalte doamne și bărbații prezenți vorbiră despre scandalul izbucnit, care dăinuia de mult și mai izbucnise și altădată. Se vorbea fără nici o perdea, în fața Radei și în fața ei, ca și cum toți ar fi uitat că sunt și ele prezente. Se vorbi nu numai despre scandalul de la conac, ci și despre alte scandaluri similare, din alte familii, cunoscute de cei care cinau. După ceea ce auzi Ana, în lumea aceasta, râvnită de ea, moralitatea în căsnicie era o noțiune puțin cunoscută. Femeile erau infidele, ca și bărbații. Auzi pentru prima oară despre căsnicia în trei, atât de obișnuită în familiile bune, între cei avuți sau între cei de pe înaltele trepte ale societății. Auzi despre femei

măritate de două, trei și patru ori, de bărbați care sunt la a treia nevastă, despre divorțurile la ordinea zilei. Auzi despre doamne din lumea bună întreținute de bogătași; despre tineri întreținuți de femei, înțelese pentru întâia oară ce semnificație i se acordă cuvântului pește, dat unor bărbați. Dar ceea ce i se părea de necrezut era că despre toate aceste prăpăstii se vorbea la masă, fără nici o sfială și fără nici măcar o nuanță de ezitare, ca despre niște lucruri firești, obișnuite. Făceau parte din întâmplările și realitățile curente. Vorbeau despre ele, cu aceeași nepăsare, doamna Frunzescu, bărbații și femeile de la masă, și Jean, și alți doi tineri care erau acolo. Ana, auzind aceste discuții, la început făcea fețe-fețe și nu mai știa încotro să privească, îi ceru din ochi ajutor prietenei sale, dar Rada nu înțelese ce vrea. Văzând că nici Rada nu-i pricepe revolta, se împietri, și, palidă ca ceara, ascultă până la sfârșit toate povestirile acestea care ridicau vâlul de pe o lume ce i păruse până atunci cunoscută, și pe care, iată, nu o cunoștea în intimitatea ei cea mai importantă, ci numai în îmbrăcămintea socială, externă. Ascultând cu intensitatea tuturor simțurilor, Ana avea senzația unei mari revelații. Un gând plin de răzvrătire, aproape furios, i se fixă în creieri: Dar bine, ăștia nu sunt domni! În clasa asta socială văd eu ținta vieții mele? Dar oare nu trăiesc o halucinație? Se poate ca niște femei îmbrăcate în toalete scumpe, femei cu mâinile albe și fine, cu obrazul pudrat, cu buzele rujate, să pronunțe cuvintele ordinare pe care le aud? E posibil ca niște bărbați tineri-advocați, magistrați, proprietari-să râdă ca niște birjari, făcând glume scâbroase pe socoteala unor familii cunoscute? Și toate acestea în fața Radei și-n fața mea?!

În răstimpuri, își ducea mâna la frunte și o apăsa, ca și când ar fi vrut să se deștepte dintr-un vis urât. Dar nu era vis! La masă se serveau tot alte feluri de bucate, vinul curgea în pahare; slujnicele intrau și ieșeau, dar nici în prezența lor poveștile acelea îngrozitoare nu încetau. Nu era vis, nu era halucinație, era ceva real și revoltător, întreaga ei nevinovăție de față protesta, și Ana ajunsese la un grad atât de înalt de tensiune a nervilor, încât izbucni în plâns și ieși din sufragerie fugind. Pe coridor se izbi de o servitoare care aducea chiar atunci un platou cu friptură de pui. Platoul, căzând, se făcu țandări, și friptura se împrăstie pe podea. Cea dintâi își veni în fire Rada; ridicându-se brusc de pe scaun, alergă după prietena sa, care urca, fugind, scările la etaj, unde era camera ei.

În sufragerie-consternare generală. Câteva clipe nu se auzi nici un cuvânt. Oaspeții și gazda rămaseră cu privirile înlemnite în direcția ușii.

Servitoarea vorbi mai întâi. Începu să se dezvinovățească.

— Nu-i nimic, Leano! Zise stăpână-sa. Adună repede de pe jos. Friptură cred că mai este la bucătărie...

— Cum să nu fie, conică? Dar ce aduceam acum era fruntea. Da' ce-a apucat-o pe domnișoara Ana?

Nimeni dintre cei prezenți n-ar fi știut să răspundă la întrebarea ce-a apucat-o pe domnișoara Ana? Vorba era bine aleasă! O apucase ceva din senin. Doar toată sară stătuse liniștită și nimeni nu-i auzise gura!

Numai Tean păru a bănuși ceva. I s-a părut că zvâcnirea de-acum a Anei seamănă cu aceea din grădină, când s-a smuls din îmbrățișarea lui. Însă nu putea stabili nici-o legătură între ceea ce se întâmplase atunci și cina de-acum. Rada, gâfâind de alergătură, o găsi pe Ana trântită pe pat și plângând în hohote. Nu o putu liniști cu toate îmbrățișările, cu toate mângâierile; nu-i putut scoate o vorbă din gură, până târziu, când plânsul i se potoli și suspinele încetară. Abia atunci Ana se ridică încet de pe pat.

— Pentru Dumnezeu, Ana, dar ce înseamnă nervii ăștia?! Ana o privi cu ochi întunecați, osteniți.

— Draga mea-începu ea cu o voce venită ca din mari adâncimi, încât Rada se sperie și se retrase un pas înapoi-draga mea, eu... Eu va trebui să mă-ntorc numaidecât acasă.

Rada înlemni. Apoi, venindu-și în ori, o întrebă:

— Ai primit vreo telegramă? N-am văzut pe nimeni de la poștă astăzi pe-aci... E bolnav cineva la voi?

Ana clătină din cap cu tristețe.

— Nu. Nu-i nimeni bolnav. N-am primit nici-o telegramă. Dar trăbă să plec!

Rada începu să plângă.

— Dar știi că mă sperii? Ce s-a întâmplat?

Ana o privi îndelung, apoi îi puse mâna pe cap, mângâind-o.

— Trăbă să plec, draga mea, fiindcă eu mi-am greșit cariera.

— Ți-ai greșit cariera?! Ce fel de vorbă e asta? Ce carieră?

Și Rada o privea nedumerită, înfricată.

— Mi-am greșit viața! Trăbă să mă-ntorc de unde am plecat, trăbă să mă duc acasă.

— Aiurezi, desigur! Ana, dă-mi mâna să-ți văd pulsul.

— Iat-o, dar nu e nevoie. N-am febră și nu aiurez

— Ți-ai greșit viața?! Ți-ai greșit cariera?! Ce înseamnă vorbele astea?

— Ți-aș spune, draga mea, dar ți-aș spune în zadar. Tu nu m-ai pricepe. Tu ești dintr-altă lume decât mine.

— Te-asigur că aiurezi! Cum să fiu dintr-altă lume? Nu ne înțelegem noi așa de bine? Nu suntem noi cele mai bune prietene?

— Am fost și suntem... Cred că vom rămâne și în viitor. Dar de azi înainte cărările noastre se despart. Eu trăbă să plec mâne dimineață acasă.

Rada izbucni din nou în plâns.

— Cum să pleci?! Peste patru zile plecăm la mare! De ce vorbești de plecare? Îți spun eu că nu ești în toate mințile.

— Mulțămesc, dar nu mai merg la mare. Nu mai pot! Rada se ridică deodată, hotărâtă, de pe marginea patului.

— Mă duc după mama! Să vadă și ea că ți-ai pierdut mințile!

— E zadarnic, Rada. Trăbă să plec!

Dar prietena ei nu o mai auzi. Cobora scările ca o furtună. Ana închise ușa. Își aminti că și în noaptea de după întâmplarea aceea cu Jean se hotărâse, și atunci, să plece, dar că până dimineață își schimbase hotărârea. Ce bine era dacă pleca de-atunci. Ar fi fost cruțată de descurajarea de-acum, ar mai fi crezut în drumul pe care apucase și pentru care făcuse atâtea eforturi până acum! Lumea nouă în care intrase și în care voia să trăiască biruind, ar fi rămas cu o singură pată: cu purtarea lui Jean. Ar fi fost vorba de-o excepție. N-ar fi avut prilejul să vadă că întreaga lume bună era la fel ca Jean, ba încă și mai rea. Din tot ce se petrecuse sară la conac, din scandalul dezvăluit la cină, din toate detaliile, din povestirile despre altele și altele, ci și când ar fi fost evenimente la ordinea zilei, rămăsese cu senzația puternică, înfiptă în simțuri ca o sabie, că totul a fost pus la cale pentru a fi ea batjocorită, redusă la nimic, sub privirile voioase și biruitoare ale lui Jean, pe care le simțea prin pleopele coborâte peste ochii ce-i ardeau de rușine.

A, de ce nu plecase atunci când a jignit-o Jean? Ar mai fi avut curaj să învețe, să lupte, să învingă. Dar acum, ce va mai face la liceu? Ce rost mai au învățătura, internatul, directoarea, profesoarele? Lumea frumoasă în care crezuse se năruise! Clasa cultă, clasa suprapusă, în care voia să între, nu o mai atrăgea prin nimic. Acum își dădea bine sama că era cu neputință ca, întrând într-un mediu unde toți erau ca Jean, ba și mai decăzuți, să poată rămâne pură. Nu era numai cu neputință, dar era și o aberație să se mai dorească într-un astfel de mediu. Cum ar putea respira acolo? Nu era să se

sufocă la masă, în sara asta? Rada a zâmbit și a râs, s-a amuzat, împreună cu ceilalți, de toate poveștile scandaloase, ca de niște întâmplări firești.

Ana nu-și dădea sama că ceea ce o tortura din sară întâmplării cu Jean era protestul unei castități integre, puternice, sănătoase. I se părea că disprețuiește și condamnă pe alții, când în realitate, nu făcea decât să ridice o pavăză de apărare pentru sine. Ca și când ar păstra ascunsă o comoară neprețuită, pe care alții erau gata să i-o fure.

Până acum ea nu avusese visuri de iubire, ci numai de mărire. Deși avea optsprezece ani, nu căzuse încă niciodată în capcana prostiilor cu care se ocupau fetele din internat. Nu purta ascunsă fotografia nici unui artist de cinematograf; nu suspina la geamul internatului, în vreme ce tineri studenți rățăceau pe sub ferești; nu avea nici un ideal, așa cum au unele fete, chiar de prin clasa a patra de liceu. Nu o ademeniseră niciodată romanele aduse de externe în liceu și pe care multe fete le citeau în ascuns. Trupul său, simțurile sale, tăceau încă subț vâlul sănătos al castității. Voința ei conștientă, idealul dur căruia își jertfea toate puterile, ambiția ei de-a ajunge în singura clasă socială în care viața i se părea vrednică de a fi trăită, o ținuseră departe de instinctele sexului. Năzuința aceasta conștientă o îndepărta, fără a voi anume, chiar de părinții ei. Poate că în felul ei era un mic tiran care-și subordona toate puterile unei singure dorințe: dorința de a stăpâni, de a porunci. Pentru a-și împlini această dorință ea alesese calea mândriei, mai apropiată de firea sa. Și nici o altă pasiune nu abrutizează, sau cel puțin nu ține nedezvoltate celelalte însușiri omenești ca mândria.

Această mândrie și-o simțise rănită la masă, unde nimeni nu luase în seamă prezența ei. Sentimentul ei de castitate fusese sângeros ofensat. Din această ofensă a înțeles că nu are ce căuta într-o societate în care castitatea nu există, în care bărbați și femei trăiesc într-o promiscuitate degradatoare și în care nici un sentiment înalt nu domină brutalitatea instinctelor. Cum ar putea trăi ea într-o astfel de societate? Ce-ar putea face aici cu mândria ei, cu ostilitatea ei față de trivialitățile vieții?

Doamna Frunzescu nu apără curând. Rada trebui întâi să repete, la masă, tot ce i-a zis Ana. Discutară cu toții, înfrigurați, spusele ei așa cum le reproducea Rada, dar nici unuia nu-i trecu prin cap adevărata cauză a disparării Anei. Nici măcar Jean nu se mai gândi la bănuiala lui dintâi.

— Ce-i aia că și-a greșit cariera?

— Se oțără doamna Frunzescu. Și cum de-a ajuns chiar acum la asemenea concluzie? Iar dacă este o fata bine-crescută, cum mi s-a părut

totdeauna că este, de ce nu s-a stăpânit, de ce nu și-a păstrat concluzia pentru sine? De ce era nevoie să facă scandal? Poate că începe să-și deie sama că școala nu e de-ajuns pentru a sări dintr-un mediu social într-altul! Sărăcuța de ea! Am văzut că s-a schimbat de-o vreme încoace!... Săraca fată! A ajuns întunecată și gânditoare. Ce să-i faci! Cred că se simte jenată că are numai două-trei rochițe în afară de uniformă. Două i-s cam scurte, doar una pare făcută în primăvara asta.

— Mamă!

— Se indignă Rada-ce te-apuci să vorbești acum! Doar o cunoști bine pe Ana.

— O cunosc, fata mea, dar ca pe o copilă, cum a fost până acum. Am însă impresia că judecata i s-a maturizat foarte mult în ultimul timp. Ce-i mai natural de presupus decât că, în mijlocul unei societăți în care rochiile se schimbă de trei ori pe zi, ea să se simtă umilită în aceleași rochițe? Apoi, ca mâine plecăm la mare. Întâmplător, am trecut odată prin camera ei și am văzut cu ce... Zestre sumară a venit. Chiar m-am gândit că ar trebui să-i mai cumpărăm unele lucruri, când vom trece prin Constanța.

— Mamă, dar știi că ești nesuferită?! Strigă palidă Rada. Avea senzația că mamă-sa, vorbind așa, o dezbracă pe Ana în fața celor din jurul mesei.

— Nu ai nici un motiv să mă-nfrunți și nici să te indignezi. Nu-i aduc nici o ofensă Anei. Tu știi cât de mult țin la ea. Ce spun eu sunt lucruri firești, care nu pot supăra pe nimeni. Nu se pot naște toți oamenii avuți. Și nu toate fetele fac experiența Anei. Tu nu-ți poți închipui că o fata să se simtă umilită pentru că nu are tot ce-i trebuie, din simplul motiv că n-ai fost niciodată într-o astfel de situație. Nu-ți poți închipui că cineva să se întunece din cauza grijii zilei de mâine. Eu însă îmi pot închipui, deși Dumnezeu m-a ferit de asemenea griji, îmi pot închipui că Ana va începe să se gândească serios și cu teamă la viitor. Poate de-aceea ți-a spus că și-a greșit cariera. Dar nu va pleca acasă, te asigur eu. A căzut pradă unei crize sentimentale care se va potoli. Asta-i tot.

— E săracă? Întrebă unul din oaspeți. Rada se ridică să plece.

— Dacă mai continuați așa-zise ea încruntându-sesă știți că încep și eu să tip.

— Dacă ești proastă și nu poți asculta lucruri care nu o degradează deloc pe prietena ta, n-ai decât?! Zise mamă-sa. Da, taică-său e un mic funcționar de bancă.

— În ultimii ani-zise cineva de la masă-Ministerul Instrucțiunii nu mai răzbește cu înființarea de noi școli secundare. Prea multă lume, și băieți și fete, dau năvală la școală, și din toate clasele sociale. Unii, într-adevăr, cu părinți atât de săraci încât numai cu burse pot urma liceul. Convingerea mea este că se face o mare greșeală. Cei prea săraci trebuie să meargă la profesiunile practice; e greu pentru ei să dovedească atâția ani de studii; și mai greu le va fi să izbutească în viață, întră într-o lume unde nu cunosc pe nimeni, n-au nici-un protector, n-au rude. Și doar știm că chiar copiii noștri reușesc foarte greu azi să obțină slujbe. S-au înmulțit titrații, a sporit pătura intelectuală. Se și văd începuturile șomajului intelectual. Ce va fi mâne nu-i greu de prorocit: o luptă la cuțite pentru o slujbă.

— Băieții, încă, treacă-meargă! Dar fetele! Nu înțeleg. Azi, la liceu, fetița mea stă în aceeași bancă cu fata unui croitor și cu cea a unui țăran. Ce-or fi căutând fetele astea la liceu?! Se miră alt comesean, un avocat rotund ca un burduf, care avea o proprietate în apropiere.

— Democrația asta a dumatăle, la care te-ai înhămat, dragul meu-replică moșierul. Toți muriți, în întrunirile publice, de dragul țăranilor. O să ni se mai scoale o dată-n cap, n-aveți grijă. Conversația, odată pornită, continuă pe această temă, dar doamna Frunzescu, la insistențele Radei, se sculă de la masă și ieși cu fata.

Ana auzi ciocăniturile în ușa încuiată, și un răstimp nu deschise, dar pe urmă se gândi că ar fi o necuviință să nu o primească pe gazda casei, care de ani de zile-i arătase atâta bunăvoință. Aprinse lampa și descuie ușa... Rada alergă la ea, o îmbrățișă și izbucni în plâns.

— Nu vreau să știu, draga mea, ce supărare ai avut la masă. Sunt momente când noi, femeile, avem astfel de izbucniri neprevăzute. Dar Rada mi-a spus prăpăstii. Zice că ești hotărâtă să pleci acasă. Se poate?!

Ana avea ochii înroșiți de plâns.

— Dacă veți fi atât de bună să-mi dați o căruță, voi pleca mâne dimineață. Vă sunt foarte recunoscătoare pentru bunătatea pe care mi-ați arătat-o și aș mai rămâne bucuroasă, dacă n-aș fi silită să plec.

— Dar cine sau ce te silește să pleci, draga mea? Suntem de-abia la mijlocul vacanței; părinții nu te cheamă. Nu înțeleg. Și trebuie să știi că eu aici țin locul părinților tăi. Directoarea te-a lăsat în grija mea. Dacă totuși ești nevoită să pleci, eu trebuie să cunosc motivul. Poate aș avea să-ți dau un sfat. Poate că te-aș convinge că nu-i nevoie să pleci.

— E greu să-mi explic mie însămi, doamnă Frunzescu, ceea ce-mi poruncește să plec. Am sentimentul că petrecerea mea aici nu mai are nici-un rost. Poate că nici liceul n-am să-l mai urmez...

Doamna Frunzescu își dete sama că Ana era copleșită de o tristețe grea.

— Draga mea, după cât mi se pare, tu treci printr-o criză. Nu-i bine să iei hotărâri în astfel de momente. Știu din proprie experiență. Noi, femeile, mai ales la anumite vârste, avem momente de sensibilitate exagerată, și atunci vedem toate lucrurile deformat. E nevoie de timp, de liniște, pentru a reveni la normal. Hotărârile luate în astfel de clipe nu sunt, de obicei, cele mai bune, nu ne sunt de nici-un folos. Mai gândește-te. Peste patru zile plecăm la mare. Ar fi păcat să nu vezi marea.

— Eu n-am să mă duc nicăieri fără Ana, spuse cu hotărâre Rada.

— Nici eu nu m-aș simți bine fără tine. Ne-am obișnuit cu tine și-de ce nu ți-aș spune?

— Îmi placi.

Ana își lăsă capul frânt la piept și zise, cu vocea învăluită într-o tristețe grea, ca un oftat:

— Ați fost totdeauna nespus de bune cu mine. Dar nu mai pot rămâne. Trăbă să plec. Simt că drumul meu în viitor se desparte de al dumneavoastră.

Doamna Frunzescu fu atinsă până-n adâncul inimii de marea durere a fetei. Ce i se va fi întâmplat? Se va fi îndrăgostit de cineva?

— Simțirea ne înșeală adeseori în viață, fata mea. Mai ales când ne luăm după sentimentele ce ne tulbură firea în ceasurile de criză. Sfatul meu părintesc este să mai rămâi până plecăm la mare. Dacă-ți păstrezi hotărârea de-acum, se-nțelege că eu nu mă voi împotrivi. Poate că în vremea asta ai să găsești un moment ca să-mi vorbești mai lămurit. După cât înțeleg, ești la o mare răspântie a vieții, și un sfat dat de cineva cu experiență poate să-ți fie folositor.

— Pentru toată bunătatea dumneavoastră vă rămân adânc recunoscătoare întreaga viață, indiferent de drumurile pe care m-ar duce ea în viitor. Dar acum nu mai pot rămâne. Dacă se poate, v-aș ruga să-mi dați o căruță, dimineață, până la gară.

— Mâne în nici un caz nu se poate. Și trăsura, și căruța, și caii nu sunt acasă; se vor înapoia de-abia poimâne.

— În sfârșit, aș putea merge și pe jos, dacă mi-ați da un servitor să-mi ducă geamandanul.

— Dar pe jos ți-ar trebui cel puțin trei ceasuri, draga mea și-apoi, cum îți închipui că mi-aș putea permite să-l trimit pe un oaspete de-al meu în chipul acesta până la gară? M-ar judeca și copiii de pe drum.

Ana înțelese că argumentul acesta nu mai putea fi răsturnat, și nu mai insistă.

— Voi pleca, atunci, poimâne! Doamna Frunzescu ridică din umeri.

— Mă rog!

— Răspunse ea, încruntându-se. Nu mai am nimic împotriva. Poimâne dimineață ai trăsura.

Se ridică și părăsi indispusă camera.

Rada rămase cu Ana. Îmbrățișând-o strâns, îi șoptea la ureche suspinând:

— Nu! Nu se poate să pleci! Trebuie să vii cu mine la mare!

X.

Erau la mare de o săptămână, dar numai doamna Frunzescu și cele două fete. Familia Frunzescu închiriasse, din mai, etajul cochet al unei vile, unde mergeau de ani. Era la zece pași de plajă, cu o priveliște largă până-n zorile fumurii unde se îmbina cerul cu întunericul mării. Soarele-i răsărea în față și o bătea ziua-ntreagă. Dar adierea sărată și umedă a mării împrăștia năduful din camere prin geamurile mereu deschise. Împotriva tuturor prevederilor, veniseră fără Jean. Ana fusese gata, a doua zi dimineață, de plecare, și caii erau înhămați la trăsură, când Jean Frunzescu primi o telegramă în urma căreia trebuia să plece imediat într-un oraș din Transilvania, la o fabrică, unde ceruse să fie repartizat pentru practică. Se făcuse un loc vacant și trebuia ocupat îndată, dacă nu voia să-l piardă: mai erau vreo trei care puteau să între imediat în serviciu. Așa explică el telegrama primită din partea fabricii. Doamna Frunzescu rămase uimită: de când se înapoiase de la studii, Jean nu le spusese niciodată că va trebui să facă practică și în vara asta.

— E o glumă, zise ea.

— Din nenorocire nu-i o glumă. Am nevoie de practica asta ca să mă pot înscrie la examenul de diplomă. Dar credeam că îmi va veni rândul abia în septembrie.

— Și de ce, mă rog, nu ne-ai spus nimic până acum?

— Nu voiam să vă stric vilegiatura, și, cum ți-am spus, credeam că rândul fabricii va veni după mare.

— Dar bine, ai putea s-o amâni până-n septembrie!... El stătu o clipă pe gânduri, apoi zise:

— O să încerc. Dar pentru așa ceva trebuie să mă duc la fața locului. Prin scrisoare e prea târziu, iar prin telegramă nu poți aranja nimic. Hotărârea să plece imediat, și, dacă va reuși, să se întoarcă cu primul tren, pentru a nu amâna plecarea la mare. Întâmplarea le făcu, pe mamă și pe fată, să uite că Ana aștepta sus, la etaj, cu bagajul făcut. Ana nu știa nimic de telegramă, și se impacientă că nu mai vine sluga să-i ducă geamandanul la trăsură, înțelegând că nimeni nu are grijă de ea și neîndrăznind să cheme pe cineva să o ajute, se îmbracă și începu să-și târască singură geamandanul în jos pe scări. Când, uitându-se întâmplător pe fereastră, o văzu în curte, lângă bagaj-trăsura încă nu trăsese la scară-doamna Frunzescu înlemni. Uitase cu totul de ea, după primirea telegramei, preocupată să-i facă la

repezeală bagajul lui Jean. Rămase locului; i se tăie răsuflarea; un gând o fulgeră: Fata asta și cu Jean sunt înțeleși! Vor să plece împreună! Cum de nu mi-am dat sama până acum? Îl supraveghease pe Jean, dar nu surprinsese la el nici o manifestare de sentiment mai adânc față de Ana. Și totuși acum era limpede! De-aici schimbarea Anei și criza ei de nervi din timpul cinei! De-aici hotărârea ei nestrămutată de a pleca! Erau înțeleși! Doamne, dar oare și-a pierdut Jean mințile?! Ce combinație poate avea el cu o fată de liceu?! Se-nțelege, telegrama aceea-i fictivă! L-a pus pe vreun prieten să i-o trimită! Niciodată nu a făcut, până acum, practică într-o fabrică din Ardeal! A inventat telegrama pentru a putea pleca odată cu Ana, pe același drum!

Dar era o imposibilitate, o prostie, o aventură care trebuia numaidecât oprită! Da, Ana nu va pleca nicăieri! Trăsura îl va duce la gară numai pe Jean!

Răscolită în suflet, întră în casă și, ajutată de Rada, adună cele din urmă lucruri necesare băiatului. Nu-i spuse fetei nici un cuvânt din bănuielile ei. Ce? Bănuieli? Era sigură! Dar cum de s-a putut hotăra o fată ca Ana să plece în lume cu un student?! Și cum de-a îndrăznit să-i facă ei, tocmai ei, o asemenea figură?! Nu cunoaștem generația de azi, nu-i cunoaștem nici măcar pe proprii noștri copii! Își zise ea, hotărâtă să împiedece nenorocirea spre care se avânta Jean.

Când ieșiră toți trei în curte-doamna Frunzescu, Rada și Jean-și o văzură pe Ana lângă geamandanul ei, Rada se trezi ca dintr-un vis. Jean păru a nu se mira.

— Domnișoara Ana poate foarte bine să vină cu mine. Călătorim cu același tren. Deși eu aș ține foarte mult ca domnișoara Ana să rămână la noi, să plece la mare cu voi. În cazul în care eu aș trebui să rămân la fabrică, n-ați fi singure de tot.

Ia te uită ce ipocrit!

— Își zise maică-sa. O invită ca și cum n-ar fi înțeleși să plece împreună, ca și cum ar crede că Ana mai poate fi ținută aici! Dar, spre marea ei surprindere și consternare, Ana, cu fața palida ca o moartă, după ce-i aruncă lui Jean o privire lungă, scrutătoare, răspunse:

— Eu nu știam că pleci tot azi și dumneata. Dacă-i așa, eu voi rămâne aici până mâine, sau până la plecarea dumnealor la mare. Nu! Nu-i nimic! O să-l rog pe Vasile să-mi ducă geamandanul înapoi în odăiță.

Ce joc e ăsta?! Ce-a putut interveni? Nu mai înțeleg nimic! Deși e taina lor-cum cred ei-se vede că Ana tot se rușinează să plece, sub ochii mei, cu

Jean, își spuse doamna Frunzescu.

Trăsura porni, și femeile rămaseră în curte, privind în urma ei. Pe fața Anei nu se putea citi nici o surprindere, ci numai o adâncă mirare. O mirare binefăcătoare, căci ochii ei începură să lumineze.

Rada ieși din zăpăceala ce o cuprinse și își aduse aminte că Ana nu știa nimic de telegramă, începu să-i spună repede tot ce s-a întâmplat.

Ce găsculița-i și fata asta a mea!

— Își zise doamna Frunzescu. Nu o duce mintea că ei au fost înțeleși! Desigur că, în ultima clipă, fata s-a rușinat să plece cu el chiar de sub ochii mei. Spune că va pleca mâne? Ei bine, nu va pleca nici mâne!

Spre marea lor surprindere, Ana nu păru supărată de întâmplare, ci, dimpotrivă, mulțumită. Nu stăruia să plece în ziua următoare, iar spre sară, când sosi telegrama prin care Jean le vestea că trebuie să rămână la fabrică, Ana declară că s-a răzgândit și că le va însoți la mare.

Iată ceva de neînțeles! Își zise doamna Frunzescu, în vreme ce Rada, bucurându-se, se repezi la Ana și o îmbrățișa.

În ziua următoare plecară tustrele la mare: Rada încântată, Ana înseninată, iar doamna Frunzescu chinuită de enigma sufletului ei: Dacă au fost hotărâți să plece împreună, cum de vrea să plece la mare?

Enigma o putea dezlega, în parte, numai Ana. În sara aceea, după ce doamna Frunzescu înțelesese că toate stăruințele ei de-a o face să rămână la conac erau zadarnice, nimeni dintre meseni nu ascultase cu atâta băgare de samă ca Jean ce povestise maică-sa. Ea făcuse presupunerile care-i trecuseră prin minte și nu o uitase nici pe aceea că poate fata s-a îndrăgostit de cineva și de-aceea vrea să plece, însă vorbise cu adânc regret despre hotărârea Anei de a nu-i însoți la mare.

Unele dintre bănuielile ei fuseseră aprobate de comeseni. Da, trebuie să fie vorba de o criză. Altfel, o fată bine crescută, și mai ales aflându-se într-o familie străină, nu-și iese astfel din fire. Era cu putință să se fi îndrăgostit de cineva! În ultimele zile cunoscuse mulți tineri, și fetele acestea de liceu se înflăcărează repede. Jean Frunzescu nu spunea nimic, ci asculta. Din ziua excursiei, când Ana, la provocarea lui directă, spusese că pe mișei trebuie să-i cunoști înainte de căsătorie, el nu se mai putea îndoi că atunci, sară, în grădină, o ofensase greu pe Ana cu purtarea lui nesăbuită și deșteptase în sufletul ei o intensă dușmănie. Aceasta era pentru el și explicația faptului că Ana îl evita sistematic, și explicația hotărârii ei de a nu-i însoți la mare. Dacă aici îl înconjura ca pe-un viespe, cum ar fi suportat să-l vadă zilnic,

lângă ea, pe plajă? Jean Frunzescu începu să regrete purtarea lui ușuratecă din sara aceea. Nu se putea minți. Știa că s-a apropiat de ea dorind-o; nu ca s-o necinstească, ci doar pentru plăcerea de a-i simți trupul gingaș lângă al lui. Nu bănuise că o fată de clasa a șasea va înțelege intenția lui. El uitase că Ana nu mai era o copilă, că împlinise optsprezece ani. Dar acum nu se mai îndoia că fata înțelesese și era sigur că din cauza lui se hotărâse să nu mai plece la mare. Dorea din toată inima să-și repare greșeala, să o facă pe Ana să rămână și să-i însoțească la mare, dar totodată știa că, dacă va merge și el, ea va refuza să-i însoțească. Dorința lui intensă de a repara ceea ce stricase îl sfătui. A doua zi după ce Ana se hotărâse să plece acasă, la prânz, înainte de a se așeza la masă, se folosi de un moment de neatenție a Anei și, apropiindu-se de ea, i-a spus:

— Am fost atâta vreme prieteni buni. Eu sunt vinovat că s-a stricat prietenia noastră. Sunt nevoit să-ți spun că-mi pare rău de ceea ce am făcut. A fost o prostie. Știu că acesta este motivul pentru care vrei să pleci acasă. Ei, iată, eu sunt gata să ies din combinație. Nu voi merge eu la mare, pentru ca să poți merge dumneata. Țin foarte mult să vezi marea.

Și, grav, se ridicase și trecuse în celălalt capăt al mesei. Surprinsă de prezența lui lângă ea, Ana nu avu ce face și trebui să-l asculte, dar cuvintele lui i se părură străine și nu crezuse că Jean se va ține de cele spuse. Nu credea în sinceritatea voinței lui de a-și repara greșeala. Până în ziua când plecase la drum, chemat de telegrama dată de un prieten cu care se înțelesese în prealabil, telefonic, și mai ales până când sosise telegrama lui Jean prin care-i comunica mamei sale că nu-și poate amâna stagiul.

Plecarea lui Jean îi demonstrase Anei că el se ținuse de cuvânt, și această promisiune ținută îi provocase un adânc sentiment de satisfacție. Abia atunci își adusese aminte că în cuvintele fugare pe care i le spusese, Jean îi ceruse iertare pentru purtarea lui urâtă. Deși cu sufletul încă greu rănit, se înfiorase de mândrie: iată că ea, prin purtarea ei, l-a determinat să-și ceară scuze.

Era oare începutul la ceea ce hotărâse în prima ei noapte de zbucium matur? Reușise, prin atitudinea ei demnă, să domine un bărbat, să i se impună? Un lucru era sigur: Jean abia aștepta să meargă la mare, și, înainte de a o jigni, nici nu-i trecuse prin cap să se lipsească de această plăcere. Dar dacă e așa, dacă e pe drumul cel bun, ce a determinat prima ei biruință? Numai atitudinea disprețuitoare pe care a avut-o față de el, sau și ființa sa? Dacă n-ar fi fost frumoasă i-ar fi păsat lui Jean că ea îl disprețuiește?

Hotărât, nu! Oricare ar fi fost motivul lui, pe ea o interesa, în primul rând, biruința: ei, care o satisfăcea, care-i măgulea mândria.

Vedea astfel confirmată intuiția ei din prima noapte de zbucium, că prin frumusețe va putea domina bărbații, că va putea beneficia de mijloacele lor materiale, fără de care i se părea că nu are nici un rost să pătrundă în clasa socială la care râvnea.

Toate aceste constatări îi înseninaseră sufletul, deși acum avea și un alt motiv, mai grav, să creadă că și-a greșit cariera: multiplicarea, generalizarea pe care i-o făcuse purtarea lui de-atunci; dezvăluirea unei etice de clasă, și anume, chiar a păturii pentru care ea făcuse și făcea atâtea sacrificii. Cu avere sau fără avere, viața nu era de dorit într-un mediu în care nimeni nu punea nici un preț pe castitatea sufletească, cu atât mai puțin pe cea trupească. Promiscuitatea aceea de brute, de trai în trei și în patru, nu avea nici o atracție pentru ea. Totuși satisfacția pe care i-o dăduse Jean, prin scuzele și renunțarea lui de a merge la mare, o îmbuna într-o oarecare măsură și nu mai insistase să plece acasă. Repetându-și mereu cuvintele pe care el i le spusese atunci în grabă, o impresiona în mod deosebit dorința lui ca ea să vadă marea: țin foarte mult să vezi marea!

— Așa-i spusese. Erau de o săptămână la mare.

Locuința nu era foarte încăpătoare, dar era drăguță și ocupa una dintre cele mai frumoase poziții de pe țărm.

Încă din prima săptămână, Ana redeveni veselă, fericită, zburdalnică, neastâmpărată, ca în cele dintâi zile ale vacanței la conac, în imediata apropiere a vilei lor era un colț de plajă izolat, ascuns și apărut de un țărm înalt, prăpăstios, la care se cobora pe trepte săpate în pământ. Plaja principală era mai departe. Dar nu numai din cauza depărtării coborau la plaja aceasta mică, ci și pentru că doamna Frunzescu se obișnuise aici de ani. Era un loc discret; numai familia ei și alte trei-patru, de mai la vale, foloseau plaja aceasta. Și mai era un motiv: plaja principală era supraaglomerată. Și, spunea doamna Frunzescu, unde-i aglomerație este promiscuitate.

— Acu șase-șapte ani-mai spunea doamna Frunzescu-nu erau pe plajă mai mulți de patru-cinci sute de oameni. Azi, sunt mii. A năvălit aici toată negustorimea; Ani în șir n-a fost nici-o familie de negustori. Era un fel de stațiune de elită. Nu erau hotele mari, restaurante. Nu: era muzică, nu era cazino, nu era lux. Acum e un lux și o promiscuitate de ți se face rău.

Străbătând cu trenul întinsa câmpie a Bărăganului, Ana privea cu nesaț, prin geamul deschis al compartimentului, peisajul care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuseră ochii ei până atunci. Șesul nesfârșit îi deșteptă pentru întâia oară senzația imensității, care, la început, o copleși, apoi o umplu de încântare și de o pornire de a pluti în infinit. Ca și în drumul până la conac, nu-și putea înfrâna sentimentul de încântare și de mândrie la gândul că toate ținuturile prin care trecea sunt toate ale României, că toate sunt țară românească. Și cu cât locurile îi erau mai necunoscute, cu atât o stăpânea un suflu mai puternic de duioșie când își spunea: și aici e România! Cu sentimentul că în jurul și deasupra ei plutea o putere protectoare.

Când, apropiindu-se de Constanța, doamna Frunzescu îi arătă, de la geam, marea, Ana o căută zadarnic multă vreme și nu o văzu, deși privea întins și scrutător în direcția arătată, în sfârșit, simți că i se oprește respirația și întrebă:

— Ceea ce se vede negru? Parc-ar fi un imens ogor arat de curând și care se suie până la cer, se îmbină cu cerul.

— Din cauza culorii, de-aceea-i și spune Marea Neagră. Dar Ana tot nu voia să creadă că e marea, și nu-și mai deslipi privirile de pe zare. Rada, care își scosese de asemenea capul pe geam, zise:

— Uită-te mereu, până te obișnuiești. La început, e adevărat, nu poți distinge nimic.

Dar orizontul cu marea dispăru în grabă, și Ana rămase în suflet cu un fel de spaimă: Asta era marea?

Așa era marea? Dar ce era? Ea nu putuse distinge nimic altceva decât ceea ce i se păruse prima oară.

Abia la Constanța, unde poposiră trei-patru ceasuri-până mai trece năduful, zise doamna Frunzescu-putu să vadă de aproape marea. Stătea alături de Rada, pe chei, și Rada-i atrăgea mereu atenția când într-o parte, când într-alta, făcând-o să se uite când spre port, unde erau ancorate multe vase, când în largul mării, unde se vedeau altele, când la orizont, unde se înălța un sul de fum. Rada vorbea, bătea din palme chicotea când, din valurile ce se spărgeau de dig, stropi grei de argint împrășiau până lângă picioarele lor. Când chicotea și se ferea instinctiv de valurile mai mari, ce se repezeau, involburate de spumă, ca să se spargă de stâncă, Rada o strângea pe Ana de braț cu toată puterea. Era puțină lume pe dig la ceasul acela mic de după-amiază. Totuși câte-o păreche, câte-un om singuratec, trecea uneori

pe lângă cele două fete, care se opriseră aproape de capătul digului, privindu-le cu interes.

Ana nu auzea nimic din câte-i spunea Rada, nu vedea pe nimeni. Ai fi zis că nu vede nici marea. Nu se uita la nimic anume, ci privirea ei, absorbită de imensitatea apelor răscolite, cuprindea întreg peisajul până în depărtarea nesfârșită a orizontului. Rămase așa, nemișcată, și după ce Rada, ostenind de atâta vorbă și nemiștiind ce să-i arate, tăcu. După o vreme, Rada începu să se neliniștească de încremenirea ei în tăcere.

— Îți place? O întrebă ea, ca să zică ceva, să provoace o reacție.

Ana înclină din cap. Deși părea cufundată într-un vis îndepărtat sau într-o contemplare adâncă, o auzise.

— E încântătoare!

— Spuse Rada. Am și nimerit o zi senină și fără vânt. Dar e sublimă și când bate vântul, și când e înnorat. Uite valurile! Nu mai conținesc!

Valurile veneau mereu, neostenite, cu grumaji rotunzi și puternici, de armăsari, și se izbeau, nebune, cu fruntea în zid, în stâncile prăvălite la temelia digului. Veneau din larg, ca atrase de un magnet uriaș, în depărtare, pătrunse de lumină, păreau masive, de sticlă verzie, care se spărgea în țandări, se schimba în râuri, în viitori de spumă, izbindu-se de stâncile colțuroase ce le așteptau aci, la marginea digului. Veneau mereu din larg, ca într-o luptă păgână, ca valurile de asalt, veneau fără nădejde de-a se isprăvi vreodată, de a le săca numărul.

— Mai rămânem? Întrebă Rada, disperată că nu poate scoate nici un cuvânt din gura Anei.

Privi către prietena sa. Își ținea buzele strânse, aproape supte și era albă la obraz ca hârtia.

— Ți s-a făcut rău? Ai amețeli? Mie mi se întâmplă uneori, când mă uit mult la valuri, în cazul acesta, închide ochii.

Dar, uitându-se la ea, Rada își dădu sama că Ana e teafără, și că numai o intensă concentrare era cauza ținutei sale drepte și nemișcate, de parcă ar fi prins rădăcini în asfaltul digului.

— Să mergem! Ne așteaptă mama, zise ea în sfârșit, uitându-se la ceasul de la încheietura mâinii.

Cele două prietene se întoarseră. Rada începu din nou să-i arate vapoarele din port, să citească numele înscrise pe ele, să le ghicească naționalitatea.

Pe Ana părea că nu o mai interesează nimic. Mergea ca în vis, și paloarea nu-i dispăruse încă de pe față.

Când intrară în oraș, se opri, strânse brațul Radei și-i șopti:

— Toată viața am să vă fiu recunoscătoare ca m-ați luat cu voi la mare.

Rada izbucni fericită:

— Vezi? Și erai hotărâtă să nu vii.

— Nu știam cum e marea, și apoi mai era ceva... Rosti Ana cu o voce adâncă.

Rada o privi și i se păru că zărește în ochii prietenei sale o licărire nouă, necunoscută. Drumul până la stațiune îl făcură cu automobilul. De pe țărmul înalt, de pe crâmpeliul de plajă unde coborau, Ana putu, în sfârșit, să contemple marea în tihnă. Dar numai după ce se obișnuie să umble în costum de baie.

La început, insistențele doamnei Frunzescu de-a o convinge să-și îmbrace costumul de baie și să se întindă la soare o uimire și o rușinare. Nu se gândise până atunci ca, venind la mare, va trebui să se arate, lângă Rada și lângă doamna Frunzescu, în costum de baie, aproape goală, ea, al cărei trup nu-l văzuse nici măcar vreo colegă de internat. Pudoarea firească o făcuse să nu se uite la cele două femei îmbrăcate în costume de baie, mai ales la doamna Frunzescu. Simțea că e un lucru împotriva firii, unul care rușinează și umilește în același timp, ca mama și fata să stea despuiate una lângă alta.

Și după ce își îmbrăca costumul de baie în cabină, se ducea totdeauna departe de cele două și se întorcea cu fața în altă parte. Dar nu era lăsată în pace. Rada venea adesea lângă ea, iar doamna Frunzescu o chema să stea de vorbă, și nu putea s-o refuze.

De sentimentul acesta penibil de a se simți aproape goală și de-a sta lângă două femei despuiate nu scăpa decât lăsându-se fermecată de priveliștea mării și când intră cu Rada în apă. Când nu-și mai simțea decât capul deasupra valurilor răcoroase, avea senzația ca se purifică, și voioșia ei izbucnea aproape sălbatecă.

Nu știa înota atât de bine ca Rada, dar se străduia să învețe cu un curaj care o făcea pe prietena ei să țipe de spaimă, iar pe doamna Frunzescu să le strige vorbe ne-nțelese, stând în apa mică de lângă țărm, unde obișnuia să se-mbăieze. Celelalte trei-patru familii care făceau plajă aci erau risipite mai departe, sub umbrele mari. De ei nu-i păsa Anei: erau prea departe ca să o poată vedea cum este și cine este. Trecuse săptămâna, și Ana încă nu se

obișnuise să stea în costum de baie față cu cele două femei străine. Ea rămăsese la părerea că era un lucru împotriva firii să stai despuiată în fața altora, și se mira că la cele două femei nu descoperise un sentiment asemănător. Mama și fata stăteau aproape goale una lângă alta, întinse pe nisip, ca și când ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Ana încercă să-și explice cum de este cu puțință așa ceva. Ele nu erau femei? Ele nu simțeau că goliciunea unui trup de femeie reprezintă în sine o profanare, dar încă să mai fie văzut de altul? Erau oare chiar atât de deosebiți, ca structură sufletească, oamenii din clasa socială în care dorise atât de mult să intre, de cei din clasa socială căreia îi aparținea, în care goliciunea este, în orice împrejurare, de rușine? Dar oare omul rafinat prin cultură, omul educat, nu trebuie să fie mai pudic decât un țăran? Auzise ea, în trecut, niște explicații despre igiena nouă, despre o metodă nouă pentru întremarea sănătății, care cerea să-ți expui la soare toate părțile trupului, mai ales în anumite ore ale dimineții. Era o doctrină și o practică nouă: soare, soare, cât mai mult soare! Dar atunci nu le dăduse nici o importanță și nu le înțelesese. Acum însă vedea, practica și tot nu înțelegea. Cum? Nu se putea bucura cineva de mare fără a se da mereu în acest spectacol umilitor pentru o femeie? Nu există un costum care să acopere întreg corpul? Nu s-ar putea să faci soare cu totul izolat de ceilalți, dacă este chiar absolută nevoie? Nu e nesfârșit țărmul mării?

Dar, la urma urmelor-își zicea ea-trupul meu e sănătos, puternic, nu are nevoie de nici o întremare. Și, sub pretextul acesta, avea mereu la îndemână un cearșaf cu care se acoperea.

Pe doamna Frunzescu, gândurile acestea ale Anei, care dădeau loc la numeroase discuții, o contrariau peste măsură. Când o văzu mai întâi acoperindu-se cu cearșaful, nu mai putu răbda și o înfruntă:

— Te-acoperi ca să nu-ți înnegrești pielea? Dar știu că te ții! Vrei să fii în orice împrejurare o excepție? Auzi! Să vii la mare și să stai învelită în cearșaf!

Mofturile de pudicitate ale Anei o iritaseră din prima zi, când, văzând-o în costum de baie, își dăduse sama, dintr-o singură ochire, că fata era deplin și frumos dezvoltată, mai frumos decât Rada. Și nu-i trebui mult ca să înțeleagă că un corp ca al Anei putea ispiti ușor simțurile unui bărbat impulsiv, ca Jean. Probabil că i l-a ghicit cu privirea, prin vestminte, își zise ea.

Oricât era de potrivnică unei apropieri între cei doi tineri, simțul ei practic, poate o anume înclinare perversă, o făcea să recunoască în sineși că Ana ar fi o bucătică bună pentru Jean, și că Jean ar putea fi mulțumit cu ea. Uneori, admirându-i, fără să vrea, corpul drept, statuar, parc-ar fi dorit s-o știe pe Ana nevasta lui Jean. Dar abia se-nfiripa o asemenea dorință, că și intervenea pe loc rațiunea: A! Dac-ar fi dintr-o familie bună și-ar mai avea și zestre, ar fi cu totul altceva!

XI.

În cea de a șaptea zi de la sosirea lor la mare, nu putură ieși pe plajă: bătea un vânt puternic care stârnea nori de nisip. Valurile crescuseră atât de mult, încât inundaseră crâmpeliul de plajă pe care se soreau de obicei. În dimineața următoare vântul încetă, dar plaja lor era jumătate subț apă, iar cealaltă jumătate, udă. Cele două fete veniră s-o vestească pe doamna Frunzescu.

— Nu-i nimic. Rămânem acasă. Nu ne strică o mică pauză.

Dar Rada nici nu voia să audă de pauză.

— Cum? Să pierdem o zi, când zilele ne sunt numărate?! Nu se poate! Mergem la plaja mare. Acolo este nisip uscat cât vezi cu ochii.

— Nu-mi place promiscuitatea de-acolo. Nici înainte, când nu era aglomerația de-acum, nu mergeam la plaja mare. E o indecență acolo...!

Dar Rada nu se lăsă biruită. Stăruia mereu, ba chiar, la un moment dat, fu gata-gata să și plângă. Era într-adevăr o zi frumoasă, senină, liniștită, fără cea mai mică adiere de vânt, încât Rada avea dreptatear fi fost păcat să o piardă.

— Mergeți voi amândouă, hotăra până la urmă doamna Frunzescu.

Dar Rada stăruia din nou. Nu cuteza să meargă singură între atâția oameni străini.

— Cine ți se poate împotrivi ție?!

— Zise, nemulțumită, doamna Frunzescu. Ei bine, vin și eu, dar fără costum de baie. O să stăm mai la o parte.

Ana nu fusese încă la plaja principală, dar, după aluziile făcute de doamna Frunzescu, își închipuise ce poate fi acolo. Ea se unise cu mama Radei și stăruise să rămână acasă. Dar Rada era o fată încăpățânată.

— Nu-ți fie frică! Nu te mănâncă nimeni! Îi spuse ea cu un fel de dispreț pe care Ana nu-l simțise până acum în tonul cu care îi vorbea Rada.

Nisipul uscat de pe plaja principală era năpădit de lume, de corturi albe, de umbrele mari și de umbreluțe de toate culorile. De sus, de pe țărmul înalt, plaja părea o grădină exotică, excentrică, învâlmășită de flori și fructe nemaivăzute. Doamna Frunzescu era obosită. Nu era obișnuită să meargă multă vreme pe jos, și mai ales să urce dealuri. Și, de la vila lor, pentru a ajunge direct la plaja principală, trebuiseră să urce o râpă pieptișă.

— Și din cauza depărtării nu mi-a plăcut să vin aci, se năcăji ea respirând greu, după ce se opriră pe culmea țărmului prăpăstios, de unde se

vedea plaja.

— Puțină mișcare nu-ți strică, mamă. Ți-a spus și doctorul, când am plecat la băi.

— Da, mi-a recomandat, e adevărat. Dar nu să urc munți!

— Putem înconjura urcușul, trecând prin oraș. Nu știi, mamă, ce zici tu, dar parcă ne-am distra mai bine dacă am veni regulat aici. Privește!

— Nu-mi place promiscuitatea asta!

— Dar e de-ajuns să stai deoparte și să privești, și ceasurile trec de nici nu știi cum. Eu, drept să-ți spun, încep să mă plictisesc stând toată ziua numai cu dumneata și cu Ana.

— Ești obraznică, Rada! Într-alți ani cum de nu te-ai plictisit? Și nu o aveai pe Ana lângă tine, ca acum.

— Dar era Jean, care făcea mereu naveta între noi și plaja mare, și mereu ne aducea cunoștințe de-ale lui, fete și băieți, să ni le prezinte. Aveam mereu variație, și mi se pare că tocmai în această variație stă adevărata distracție și odihnă de care are nevoie omul în vilegiatură. Anul acesta, într-o săptămână, nici-o cunoștință nouă! Nu ți se pare că suntem în deficit? Cred că și Ana începe să se plictisească.

— Nu, Rada, greșești. Lângă mare nu m-aș putea plictisi niciodată. Și, drept să-ți spun, mie-mi place plaja noastră.

După ce mai înaintară pe țărm vreun sfert de ceas, începură să coboare pe serpentină. Grădina aceea exotică, crescută pe plajă, își deslușea tot mai limpede formele, iar când ajunseră la marginea ei, nu mai avea nimic miraculos. Dimpotrivă! Era așa cum spusese doamna Frunzescu: o promiscuitate, o colecție uriașă de carne, respingătoare, exalând un miros greu de nădușeală omenească. Și ce de trupuri de bărbați și de femei, diforme, păroase, umflate! O singură privire îi fu de-ajuns Anei pentru a simți că i se mișcă ceva în stomac, iar când îi pătrunse în nări și mirosul de osânză râncedă pe care îl aducea briza mării, trecând peste trupurile monștrilor acelora tolăniți pe nisip, se dădu repede de-o parte-cum erau la marginea plaje -și se întoarse cu fața spre țărm.

Rada și maică-sa nu observară nimic; ele priveau cu interes panorama. Nu păreau nici scandalizate, nici mirate de colecția aceea de trupuri despuiate. Doar le mai văzuseră de-atâtea ori! Nu le părea nimic nefiresc; părea că nu ajunge până la ele-deși lumea stătea întinsă pe nisip până aproape de picioarele lor-mirosul atâtor trupuri ce se prăjeau la soare. Nu

vedeau decât ridiculul și formele monstruoase ale unor trupuri de bărbați și de femei.

Stăteau în picioare, răzimate una de alta, și priveau, râzând înfundat, cotindu-se. Rar zăreau câte-o figură mai distinsă, câte un corp mai bine făcut. Majoritatea celor de pe plajă, bărbați și femei, trecuți de prima jumătate a vieții, erau umflați ca butoaiele, cu șunci și slănină lăbărțate, care se întorceau greoaie de pe parte pe alta.

— N-am să înțeleg niciodată cum de nu le e rușine să se îngrașe și să se lăbărțeze așa!

— Zise cu dezgust doamna Frunzescu. Întorcând capul și văzând-o pe Ana stând palidă la o parte și privind spre faleză, adaogă:

— Vino aci, draga mea. Tu nu vrei să vezi arca lui Noe?

Rada râse.

— Curat arca lui Noe! Zise ea.

— E profund dezgustător!

— Exclamă Ana, alăturându-li-se. E un scandal public! Mă mir că autoritățile îngăduie așa ceva!

Doamna Frunzescu o privi o clipă cu sprâncenile ridicate a uimire, dar crezând că Ana se referă, ca și ea, la aspectul estetic al plajei, răspuse:

— Ce-ar putea face autoritățile, draga mea? Aici banul poruncește! Cine are bani poate merge unde pofteste, se-nghesuie în orice societate. E scandalos, desigur, dar n-avem cum să ne apărăm decât izolându-ne. Primăria stațiunii nu este, desigur, de părerea noastră. Stațiunea începe să prospere. Oaspeții sporesc pe an ce trece; hotelurile, restaurantele se-nmulțesc; în localitate se cheltuiesc din ce în ce mai mulți bani. Ca urmare, veniturile primăriei cresc, și iată că în ultimii ani s-au putut face și câteva îmbunătățiri. De-o pildă, faleza. Anul trecut, când am văzut-o, era să cred că am greșit stațiunea.

— Dar e o înspăimântătoare promiscuitate de semi nuduri!... Și oamenii stau atât de aproape unul de altul!... De ce?! Că doar au loc să stea împrăștiați. Plaja e uriașă...

— Ei! Așa le place!

— Râse doamna Frunzescu. Nu auzi că uneori zumzetul conversațiilor și râsetele se ridică peste larma valurilor? Dar să ne dăm puțin mai la o parte, căci briza aduce un vag miros de rânced.

— E de la uleiurile cu care se ung ca să se bronzeze mai repede, preciza Rada.

Făcură vreo câțiva pași spre faleză, și, ajungând la vreo cincizeci de metri de mulțime, Rada așternu un cearșaf.

— Ei, cine vrea n-are decât să facă plajă, zise doamna Frunzescu.

Rada se execută imediat, dar Ana se așează cuminte lângă doamna Frunzescu.

— Nu fi proastă, Ano! Pune-ți costumul! Îi spuse Rada, dar Ana nu se mișcă.

Abia se întinse Rada bine în bătaia soarelui, că de grupul lor se apropiară, făcându-le semne, doi bărbați și două femei. Erau toți îmbrăcați în costume de stradă.

— Cine-ar putea fi?

— Se întrebă doamna Frunzescu. Nu-i pot recunoaște.

— E unchiul Pake, mamă, unchiul Pake Manicatide! Strigă Rada ridicându-se în picioare și făcându-le, la rândul ei, semne cu mâna.

Unul dintre bărbați era, într-adevăr, domnul Pake Manicatide, un fel de văr de-al treilea al doamnei Frunzescu, însoțit de nevastă-sa și de fiică-sa. Cel de-al doilea bărbat era avocatul Popescu, apărătorul intereselor familiei.

— De când ați venit? Întrebă domnul Manicatide, după ce își dădură binețele și se făcură prezentările celor necunoscuți.

— De o săptămână, răspunse doamna Frunzescu.

— Nu mă mir că nu v-am întâlnit până acum. Știu că nu frecventați plaja asta și că de-obicei veniți cu bucătăreasa după voi. E mai bine așa, decât în devălmășeala asta stupidă!

— Ești singur, domnule Popescu? Doamna Sofia n-a venit? Întrebă doamna Frunzescu.

Advocatul-slab și părând a duce o povară grea în spinare-părea îmbătrânit înainte de vreme.

— Ba da, e și ea aici.

— De ce nu ați adus-o și pe ea, dacă ne-ați văzut?

— Nu e singură. E cu cineva pe care nu-l poate părăsi, zise cu tristețe avocatul.

— Aveți pe cineva bolnav? Bărbatul înclină capul în piept.

— Din nenorocire!

— Pe cine? Întrebă c-un fel de frică doamna Frunzescu.

— Pe Nicu...

— Băiatul?

— El...

— Nu mai spune?! Și de când?

— Din martie. Atunci i-au putut pune diagnosticul. Toată iarna s-a plâns de dureri în șira spinării. Doctorii au crezut mai întâi că-i vorba de o răceală.

— E posibil?! Băiatul acela luminos și iute ca argintul viu? Să aibă.? Nu s-au înșelat doctorii?

— Din păcate, nu. Avem radiografia. Radiografia nu poate înșela...

Doamna Frunzescu vru să-i vadă numaidecât, pe doamna Popescu și pe băiat, și plecă împreună cu grupul celor patru.

— Pune-ți costumul, Ano.

— Zise Rada, îndată ce grupul se îndepărtă.

— Aici suntem izolate.

— Nu-mi vine să mă dezbrac în promiscuitatea asta. Mai bine stau așa.

— Nu vrei să faci baie?

— Nu! Sunt cu totul consternată de... Porcăria asta! Rada întoarse capul mirată, încă nu auzise din gura Anei cuvinte triviale. Fata înțelese și adaogă:

— Scuză-mă, te rog! Dar nu știu cum aş putea numi altfel spectacolul de-aici. Noi, la țară, astfel l-am numi.

— Dar, draga mea, spectacolul ăsta, cum îl numești tu, îl întâlnești pe toate plajele...!

— Cum? Pretutindeni bărbați despuiați stau de-a valma cu femei despuiate?

— Bineînțeles! Tu n-ai avut prilejul să vezi până acum o plajă. Dar peste tot e la fel: fa Mamaia, la Techirghiol, la Eforie. Cum ar putea fi altfel? Dar dacă nu-ți place cum arata, nu te uita la ei și gata! Facem soare și intrăm în mare tocmai pe la margine.

— E josnic! La noi, la țară, nimeni nu și-ar putea închipui așa ceva. Numai copiii mici se scaldă în râu de-a valma.

Rada o privi mirată. Niciodată până acum Ana nu-i pomenise despre cum este la ei la țară. Ba, după câte își aducea aminte, nu vorbise vreodată despre satul ei natal. Oare ce i-o fi venit acum să compare obiceiurile de la mare cu cele din satul ei?

— Da, e respingător și ridicul, sunt de acord. Dacă ar fi numai oameni subțiri, din categoria noastră socială, ar fi altceva... Dar ce să-i faci? Aici e o lume pestriță, ca de altfel pe toate plajele. Și vin cu cățel, cu purcel... Și

fac o murdărie îngrozitoare-resturi de mâncare, hârtii, coji de pepene... Ai dreptate, e îngrozitor!

— Dar, draga mea, nu mă gândeam la mizeria fizică, ci îa mizeria morală, la amestecul ăsta de femei despuiate și de bărbați despuiați. E ceva îngrozitor de respingător! Și printre ei copii, proprii lor copii! E o imoralitate de care ți se-apleacă!

— Ei, și tu! Lumea s-a obișnuit acum. La început, spunea mama, unii au protestat. Dar-ce vrei?

— Ca orice moda, a prins repede. Căci și promiscuitatea asta e tot o modă. La început a produs senzație, cum spune mama, dar pe urmă lumea s-a obișnuit. Pe nimeni nu-l mai interesează azi nici cine e și nici cum e vecinul său de plajă.

— Nu m-aș putea obișnui niciodată cu această... Modă.

— Da, unii nu reușesc să se obișnuiască. Mama, de pilda. Mie îmi e total indiferent. Ba nu, uneori mă distrează să văd costumele, să râd de tot ce e ridicul. Pentru că, într-adevăr, e ridicul ca domnul burtă-verde să-mbrace și el un costum de baie, la rând cu copiii și cu tinerii. Ce rost are să se prăjească la soare atâtea osânzi bărbătești și femeiești? E altceva să întrăm în mare patru-cinci fete și băieți, să înotăm și să ne distrăm. E un adevărat deliciu! Câte pozne nu făceam când era și Jean! Intram în valuri câte-un grup întreg de băieți și fete.

— Împreună? Launloc?

— Păi, bineînțeles! De ce te miri?

— Mă gândesc că eu nu voi evolua niciodată până la punctul la care să-mi însușesc toate obiceiurile lumii voastre.

— Lumea noastră?! Dar ce, tu ești dintr-altă lume? Nu mi-ai vorbit încă niciodată despre așa ceva...

— Ei bine, Rado, socotesc că e mai mult decât necuviincios ca o fată îmbrăcată numai în costum de baie să stea alături de un băiat în chiloți.

— Dar toată lumea umblă aci, pe plajă, îmbrăcată așa, și nimănui nu-i trece prin minte că ar fi necuviincios! Eu nu te înțeleg, dar admit că, nevăzând până acum așa ceva, nefiind obișnuită să vezi așa ceva, spectacolul acesta te contrariază.

— Ascultă, Rado! Tu chiar crezi că e, frumos ca un tânăr ori un bărbat să se uite cât pofteste la trupul tău abia acoperit? Să-ți examineze brațele, picioarele, spatele? Ori să se întindă pe nisip, la o palmă de loc de tine, pentru a sta la taifas? Nu crezi că așa ceva e de rușine?

Rada începu să râdă.

— Ce copilă ești, draga mea, deși ești de-o vârstă cu mine! De ce să-mi fie rușine Nu fac nici-un lucru rușinos. Ba, mai mult: nici nu mă gândesc la vreun lucru rușinos. O să te convingi singură, după ce te vei obișnui. De-altfel, e un fapt confirmat și de știință.

— Care fapt?

— Am citit de curând o carte împrumutată de la o prietenă, o carte de igienă, scrisă de un doctor. E o teorie nouă, se-nțelege, dar una pe care a adoptat-o toată lumea și pe care toată lumea o pune în practică. Dovadă că trebuie să fie adevărată.

— Ce teorie?

— Se afirmă că tineretul de ambele sexe e mai apărat de ispite și mai curat de când face sport împreună, plajă împreună. Se argumentează că, dacă, la o anumită vârstă, trupul rămâne necunoscut, o taină, el devine un puternic element de ispită pentru sexul celălalt, contrar. Și că, dimpotrivă, cunoscând fiecare, în aer liber, în public, ceea ce mai înainte era o taină, ispita a scăzut, și gândurile fetelor și băieților de azi, care fac sport împreună, îmbrăcați în costume sumare, sunt mai curate decât ale tinerilor dinaintea noastră, care-și țineau ascunse toate... Farmecele.

Ana o asculta înlemnită. Nu-i venea să creadă că vorbele pe care le auzise fuseseră rostite de prietena ei Rada. Niciodată, până acum, nu discutaseră astfel de lucruri. Nu-și putea închipui ca Rada să fi citit astfel de cărți de... Higiena! O credea cu totul nevinovată, neștiutoare. Sau, mai exact, credea că Rada gândește și simte ca și ea, care se purta după cum îi porunca instinctul feminin că trebuie să se poarte. Iar instinctul acesta natural nu putea să accepte teoria pomenită acum de Rada, citită de ea în cartea aceea și, ceea ce era mai grav, aprobată de ea. Prietena ei vorbea fără nici un înconjur despre farmecele ascunse, care, dezvăluite tuturor, cruță de ispite cele două sexe și le face să aibă gânduri și relații mai curate. Era cu puțință?! Dar atunci poate că Rada a cam dus-o de nas, poate că știe încă multe alte lucruri, poate că e cu mult mai matură decât ea. Sau toate cunoștințele ei în acest domeniu nu sunt decât urmarea firească a moravurilor sociale din clasa căreia Rada îi aparținea...?

— Eu văd că tu te miri, și, în parte, cred că te și înțeleg, Ano. Tu, până acum, n-ai văzut o plajă, n-ai făcut sport împreună cu băieții, tenis bunăoară, n-ai stat în aceeași bancă, la școală, cu un băiat. Dar de toate acestea nu vei scăpa când vei ajunge la universitate. Cred că atunci vei

înțelege că apropierea unui tânăr, costumul lui sumar, nuditatea lui chiar, nu mai are nici-un farmec, nici-o atracție, după ce le cunoști și te-ai obișnuit cu ele. Nu o mai pot ispiti pe o fată!

— Dar altfel o ispitesc? Întrebă Ana c-un fel de răutate.

— Probabil – răspunse evaziv Rada. Doctorul acela vorbește însă mai ales de ispita pe care o reprezintă trupul femeii pentru bărbat, și nu de ispita trupului bărbătesc pentru o femeie.

Ana scutură din cap ca pentru a alunga un gând neplăcut care-i da târcoale. Era o discuție penibilă pentru ea. Îi veni în minte brațul lui Jean în jurul mijlocului ei. Era fratele Radei! Oare Rada și Jean gândeau și simțeau la fel? Și dacă Jean i-ar fi văzut trupul în costum de baie, n-ar mai fi fost ispășit de el? Întrebarea îi veni pe neașteptate, ca un trăsnet din senin, a cărui arsură Ana o simți. Și se înroși dintr-odată până-n albul ochilor. Se făcu tăcere. Rada se simțea stingheră. Nu știa dacă făcuse bine mărturisându-i Anei că citise cartea aceea de igienă. Volumul, ferfenițit, trecea, în taină, dintr-o mână de elevă într-alta. Niciuna nu se lăuda că l-a citit, dar era limpede că fiecare îl parcursese cu mult interes. Era scris de un medic cu nume străin, și ajunsese la a opta ediție. Rada era incredințată că Ana nu-l citise, fiindcă ea refuzase pe rând toate cărțile care circulau clandestin printre elevele externe și printre cele din internat.

— De-altfel, te vei convinge prin proprie experiență, zise ea într-o întârziere. Ana nu înțelese la ce se referea Rada și o întrebă:

— Despre ce-o să mă conving?

— De ceea ce ți-am spus, ca o să te obișnuiești curând să stai alături de tineri în costume de baie. Vei vedea că nu-i nimic rușinos în a face plajă alături de alți tineri, băieți și fete. Acum refuzi până și ideea, pentru că nu ești obișnuită.

— Eu, dacă voi face plajă, voi face numai lângă vilă. Cred că și doamna Frunzescu va fi de acord.

— A, desigur! Mama nu suportă orice fel de lume. Dar mie mi-ar plăcea să venim aci. Adevărul e că atunci când era și Jean, verile trecute, stăteam mai mult aici decât cu mama. Veneam, din cotlonul nostru de plajă, aci, fie înotând pe lângă coastă, fie peste deal, ca să ne-ntâlnim cu o ceată de băieți și de fete cu care ne cunoșteam. Ori, uneori, veneau ei, cu Jean, la plaja noastră. Tăcu un răstimp, privind în depărtare. Trebuie să fie și acum cunoscuți de-ai noștri pe plajă, dar cred că încă nu știe nimeni că suntem aci. Mama are un obicei rău: nu numai că mîncăm acasă, dar nici la

plimbare, în oraș, nu-i place să iasă. Altfel am fi întâlnit cu siguranță pe cineva cunoscut. Ana nu-i răspunse. Tăcea privind arca aceea a lui Noe și îndeosebi marea, a cărei întindere, văzută de-aici, de jos, se îmbina, nu prea departe, cu cerul. Da, plaja asta e imensă-își zise Ana. E multă lume, dar ar mai încăpea cel puțin de-o sută de ori pe-atâta. La urma urmelor, m-aș putea izola și aici. Dar nu trecu mult timp și constată că se înșelase. Lumea începu să intre în valuri, și în grabă înflori, din culorile costumelor de baie, întreaga dungă a mării, cât ținea plaja. Nu peste mult, cete de tineri, de fete, după ce se zbenguiau un răstimp în apă, țâșneau pe plajă, alergau, se jucau. Nu mai rămase nici un loc ferit. Bărbații diformi ieșeau din valuri ca niște monștri marini, și, suflând greu, se duceau până departe pe plajă, să se sorească. Unii din ei își scoteau costumul de baie, îl storceau și îl puneau să se usuce, rămânând pe nisipul gol, alții pe cearșaf-ce oroare și săibătecie!

— Complet despuiați! Și pe lângă ei treceau, uneori, în fugă, copii, băieți, fete, care, jucându-se, străbăteau mereu plaja, până intrau din nou în valuri.

Când înțelese ce se petrece, Anei îi veni să plângă. Rada intrase în mare. Singură, se culcă pe cearșaf și-și acoperi fața cu mâinile. Uneori simțea că s-a oprit cineva în apropierea ei, ori că trece pe lângă ea, dar nu se uita să vadă cine-i.

Nu-și dădu sama câtă vreme rămase așa, când, deodată, auzi glasul Radei și câteva glasuri străine apropiindu-se. Își luă mâinile de pe față. Înaintea-i stăteau prietena ei cu două fete și trei tineri. Toți cinci abia ieșiseră din mare, căci apa picura încă de pe ei când Rada făcu prezentările. Doi tineri erau studenți la politehnică, iar fetele erau surorile lor; al treilea tânăr era inginer.

Toți se mirară că Ana lăsa să treacă o zi atât de frumoasă fără a se sori și a înota.

— Nu se simte tocmai bine, răspunse Rada în locul ei.

Ana nu știa încotro să-și mai întoarcă privirile pentru a evita să se uite la ei, mirându-se că tinerii aceia păreau să nu-și dea sama că stăteau aproape goi dinaintea ei. După ce văzură că nu o pot convinge să-și, pună costumul de baie și să intre în mare cu ei, plecară. Ana porni numaidecât spre vila în care locuiau. De sus, de pe faleză, unde se opri să-și tragă suflarea, plaja i se păru iarăși o grădină exotică, dar acum culorile ei vii nu o mai interesau. Știa ce ascundeau. Se așeză și privi îndelung în depărtarea orizontului. Treceau în zare vapoare, din care, cu cât se depărtau, cu atât se vedea tot

mai puțin, până nu mai rămâneau decât coșurile, și, pe urmă, numai fumul greu, ce nu se putea înălța în văzduh... Îi veni în minte exemplul pe care îl folosea, la ora de geografie, profesoara, pentru a le demonstra rotunjimea pământului. Pe-atunci. Era parcă în clasa a doua... Avu-o senzație de liniște și de înseninare. Ce bine era atunci, când nu știa nimic din toate mizeriile pe care le cunoaște acum! În loc să meargă la vilă, luă drumul spre crâmpeliul lor de plajă. Era încă devreme. Valurile se mai retrăseseră, și găsi un colț de plajă uscat, chiar lângă țărmul prăpăstios. Nisipul era amestecat aci cu țărmăna neagră ce se prelingea, la fiecare ploaie, de pe coastă. Vremea frumoasă te-mbia într-adevăr să întri în apă, și Ana nu rezistă multă vreme acestei ispite.

Capriciile tinereții sunt multe și insondabile, în răcoarea apei, între valurile ce-o luau cu asalt, aci, la țărm, Ana se simți ca renăscută, și, înotând, începu să îngâne o romanță. Se simțea iar tânără, puternică și pură. La urma urmelor, ce-mi pasă mie de toată lumea asta de pe plajă? Nu sunt eu în joc, ci ei și ele. Treaba lor! Își zise Ana. Buna dispoziție îi revenise, întră și ieși de mai multe ori din mare, și cum nu avea ceas, nu-și dădu sama cât timp rămase pe plajă. După socoteala ei, nu putea fi târziu. I se părea că de-abia venise. Când se apropie de vilă, Rada tocmai ieșea pe poartă.

— Ei bine, iat-o!

— Exclamă ea, alergându-i înainte.

— După tine plecam. Mama era îngrijorată că nu mai vii. De-altfel, eram amândouă convinse că ești la plaja cea mică.

— E târziu?

— Două și jumătate!

— Vai de mine! Nu mi-am dat sama că-i așa de târziu! Și întrând în casă, se grăbi să-i ceară scuze doamnei Frunzescu.

La masă, mama Radei fu, împotriva obiceiului ei, tăcută. Părea să aibă o durere de care nu putea scăpa. Ana se temu, la început, să nu fie supărată din cauza întârzierii ei, dar curând înțelese, din expresia schimbată a feței doamnei Frunzescu, că trebuia să fie ceva mult mai grav. Ieșiră pe terasă, la cafea. Briza sărată a mării adia binefăcător.

— Știți voi, fetelor-începu într-un târziu doamna Frunzescu-care e cea mai mare și mai prețioasă avuție a omului în viață? Să vă spun eu: sănătatea. Cine-i sănătos, cum sunteți voi, să mulțumească lui Dumnezeu că i-a dat cea mai importantă zestre.

— Nu știu dacă numai cu zestrea asta m-ar lua cineva de nevastă, glumi Rada, Mamă-sa îi aruncă o privire posomorită, și fata înțelese că a greșit, că maică-sa nu avea acum chef de glume.

— Da, mai degrabă decât dacă ai fi o schiloadă cântărită cu aur. Sărmana doamnă Ionescu! De când i s-a-mbolnăvit băiatul, s-a uscat ca o mumie. Și, Doamne, ce femeie splendidă era, ce femeie frumoasă! Face parte dintr-una din cele mai vechi și mai bogate familii din țară, sărăcită și ea, ca toată lumea noastră, de expropriere.

— Băiatul e grav bolnav? Întrebă Rada.

Mamă-sa ridică și lăasă să-i cadă brațul drept într-un gest de disperare.

— Grav? Poate că nu se mai vindecă niciodată. Sau, dacă se va vindeca, asta se va întâmpla după ani și ani de suferință. Cura recomandată de doctori e foarte îndelungată. Și, dacă se va vindeca, s-ar putea să rămână cu defecte.

— Dar ce are?

— Parcă dacă ți-aș spune numele bolii ai ști mai mult? Mai bine să nu-ți spun nici numele. E destul să-ți spun că-i pus într-un corset de ghips și că trebuie să stea nemișcat. E așezat pe un pat de scânduri, pe care-l scot la soare și-l duc în casă doi oameni.

— E mărișor băiatul? Întrebă Ana.

— Cred să aibă vreo doisprezece ani. Era în clasa întâia de liceu când l-a ajuns nenorocirea. Bietul de el! La vârsta când toți copiii zburdă pe plajă, el stă imobilizat pe un pătuc!... Și ce copil vioi și vesel era, nici nu vă puteți închipui!

Doamna Frunzescu le vorbi despre familia Popescu, pe care o aprecia foarte mult, pe el – ca pe un foarte bun cunoscător al legilor, om inteligent și deosebit de harnic, pe ea-ca pe femeia cea mai bine-crescută și cea mai cultivată dintre câte cunoștea. Și sfârși prin a le spune că de mâne încolo va merge să facă plajă împreună cu familia Popescu, că așa le promisese, ca să le țină de urât. Tot acolo vine și familia Manicatide, așa că vor face un mic grup.

— Se-nțelege că, dacă vreți, puteți veni și voi cu mine. Pake Manicatide zice că acolo e cel mai bun loc de baie... Valuri puține, și, până la o sută de metri în larg, apa nu-ți trece de cap. De-altfel, voi nu veți fi legate de mine și de prietena mea. Voi puteți străbate toată plaja, dacă vă face plăcere. Există un singur inconvenient: e cam departe. Trebuie să luăm, de la noi,

drumul prin oraș și să coborâm la capătul celălalt al plajii. N-avem ce face! Nu o pot lăsa pe biata femeie singură cu gândurile ei negre!

Pe Ana o emoționa durerea sinceră a doamnei Frunzescu. Îi părea rău că se desparte de mica lor plajă, dar simțea că trebuie să fie alături de doamna Frunzescu în compătimirea ei pentru nenorocirea altora. La urma urmelor, și acolo se putea izola de lume, iar Rada, dacă va avea poftă să se zbenguiască pe plajă cu cunoștințele ei, n-avea decât s-o facă.

XII.

Locul de plajă al familiei Popescu era după o cotitură a plăzii principale, spre sud, la o depărtare de vreo doua sute de metri. Advocatul Popescu închiriasse o locuință în apropiere. Nu era o vilă, ci o casă mai veche, dar sănătoasă și luminoasă, în apropierea mării. Tot prin partea locului stătea și familia Manicatide, și alte patru-cinci familii de vilegiaturiști care aveau pe câte cineva bolnav și se fereau de tumultul plăzii principale. Pe țărmul cotit, pe nisipul strălucitor-cu mult mai curat decât cel de pe plaja mare și aproape neatins de pașii oamenilor-se vedeau împrăștiate vreo cinci-șase corturi albe.

Ana fu prezentată doamnei Popescu. Femeia, brunetă, slabă, uscată, se uită cu teamă la Ana și la Rada, cu niște ochi mari, negri, grei de suferință resemnată. Ana nu mai văzuse ochi așa de mari, și, fără voie, privirile-i rămaseră ațintite asupra lor. Femeia se mai liniști când băgă de samă că cele două fete, deși văzuseră pătuțul de campanie pe care zăcea copilul, nu se grăbiseră să se apropie de el, cum făceau aproape toți cunoscuții de pe plajă, care veneau uneori până aci numai ca să se intereseze cum îi merge bolnavului. Doamna Popescu le fu recunoscătoare. Nimic nu era mai greu de suportat, pentru ea, nimic nu făcea să i se deschidă rana sufletului ei și să sângereze, ca lipsa de tact a cunoscuților, și mai ales a femeilor, care nu o mai slăbeau cu întrebările, cu compătimirile. De când e bolnav? Din ce i se trage? Ce zic doctorii? Ce ameliorări se pot observa în urma curei la mare? Cât o să mai rămână aici, săracuțul? Fetele nu întrebară nimic, ci doar, din când în când, aruncau priviri discrete spre pătuțul de suferință al copilului. În fața acestui nou aspect al vieții, Ana se neliniști, la început, dar, în câteva zile, se împrietenii cu copilul, care o întâmpina cu bucurie, spre marea mângâiere a mamei. Ana vorbea cu el ca și când n-ar fi fost bolnav, ca și când și el era unul din sutele de copii veniți în vilegiatură cu părinții lor. Îi aduna de pe țărm tot felul de scoici, îi făcea moriști de vânt din hârtie și îi spunea povești pe care Nicu le asculta cu adâncă încântare. El stătea pe pătuc, întins cu fața în jos; corsetul era descheiat cât timp se sorea, dar Ana se făcea că nu vede nimic, îi făcea desene pe nisip, cu găteje adunate de pe plajă sau aduse anume.

La vreo câteva zile după ce se împrieteniră, băiatul îi zise, după ce urmări cât îi bătu ochiul o ceată de copii care se fugăreau pe marginea apei:

— Domnișoară Ana, nu-i așa că dumneata nici nu știi că eu sunt bolnav?

Fata tresări și sufletul i se umplu de o amară înduioșare.

— Dar nu ești bolnav, Nicule! Eu nu vad că ești bolnav.

— Ba da, sunt! De-aceea nu mă lasă mămica să mă joc și eu cu copiii și să fac baie.

— O să te joci tu mai târziu, și o să faci și baie.

— Și de aceea am corsetul ăsta. Dar o să-mi treacă, nu-i așa?

— Păi, eu cred că dacă ai avut ceva, ți-a și trecut. La spate nu se vede nimic. Se pare însă că doctorii vor să fii foarte bine îngrijit, ca să te faci băiat voinic. Am mai văzut eu destui copii care stăteau culcați numai ca să se-n-grașe.

— Da, și mămica-mi spune că o să mă fac bine detot, numai să stau nemișcat.

Sentimente noi se deșteptau în sufletul ei lângă pătucul acesta al suferinței. Câteva zile făcu plajă mereu lângă el, alături de doamnele Popescu și Frunzescu. I se părea ciudat că pe mama lui Nicu nu o considera străină și că din prima zi rămăsese lângă ea în costum de baie, fără să simtă nici o jenă. Rada dispărea adeseori prin mulțimea de pe plajă și adeseori o zărea înconjurată de băieți și de fete, cunoștințe de-ale ei din verile trecute. Ana făcea baie singură, ori cu doamna Frunzescu. De multe ori, însă, cele două prietene intrau împreună în mare, și atunci Ana rămânea singură cu băiatul. Familia Manicatide își avea cortul mai departe, și domnul Popescu era mai mult timp acolo, stând de vorbă cu prietenul său. Doamna Popescu nu zicea nimic. Ea era bucuroasă că tatăl lui Nicu mai schimbă o vorbă cu cineva. Ea simțea că el e și mai slab de inimă decât dânsa și că era un chin insuportabil pentru el să fie mereu cu ochii la copil. Apoi, stând lângă Nicu, avocatul nu se putea ține să nu-l întrebe mereu dacă nu-l doare ceva, dacă stă bine, dacă nu-l jenează corsetul, așa că ținea neconținut trează atenția copilului asupra suferinței sale.

Deși dorea să nu o ia nimeni în samă, Ana nu putu rămâne multă vreme izolată. Grupul în care se învârtea Rada era tot mai mare, și adeseori o vedea că se apropie, însoțită de mai mulți tineri și tinere, de cortul familiei Popescu. Ana se ridica repede de pe nisip și le ieșea în întâmpinare, de frică să nu vină prea aproape de bolnav și să-l deranjeze cu întrebările și cu veselia lor zgomotoasă. Dar odată s-a-ntâmplat să nu bage de samă că Rada, însoțită de un grup de tineri și tinere, ajunsese până în apropierea cortului familiei Popescu. Doamna Popescu a fost nevoită să accepte să-i fie prezentați de către Rada, și să răspundă la întrebările lor în legătură cu

infirmitatea copilului. Ana simți cât de grele i-au fost aceste clipe mamei băiatului, după cum răspundea evaziv la întrebările lor indiscrete. Se simți vinovată față de doamna Popescu, pentru că, dacă n-ar fi fost ea acolo, Rada nu s-ar fi apropiat de cort, căci grupul venise mânat de intenția de-a o convinge să li se alăture. Ana refuză și de astă dată să-i însoțească, dar până la urmă fu silită să-i urmeze, pentru că Rada, aproape ofensată de nereușita ei de-a o hotăra pe Ana să meargă cu ei, zise:

— Trebuie să vă mărturisesc adevărul: Ana nu vine cu noi pentru că, după părerea ei, e necuviincios ca fete și băieți să umble pe plajă și să între în mare împreună, îmbrăcați în costume de baie.

Grupul se mirase și nu voise să creadă.

— Dar e un lucru firesc la mare! Cine se mai gândește la asta?!

— Zise o fată. Toată lumea face la fel. Numai cine vede întâia oară o plajă, numai cine vine pentru întâia oară la mare poate gândi așa!

— Eu sunt pentru întâia oară la mare și deci aș putea avea o scuză...

— Zise Ana, cu o nuanță de ironie în glas. Însă Rada exagerează. Nu-mi place mai ales grădina asta zoologică de pe plajă. Nu pot, când îi văd, să nu-mi aduc aminte de un tablou văzut în copilărie, la țară: cireada satului zăcând pe marginea râului, la vremea amiezii.

Câțiva tineri râseră, câteva fete strâmbară din nas. Ana asta era cu mult mai îndrăzneată decât părea. Pe plajă, în grădina asta zoologică, zăceau la soare părinții, rudele și o mulțime de cunoștințe, de prieteni. Ba chiar și ele fuseseră acolo, făcuseră parte din turmă, din cireada, cu nici măcar un ceas mai nainte.

— Tabloul cu siguranță că nu-i estetic – zise unul din tineri. Dacă ar fi numai corpuri tinere, armonioase, ar fi o încântare pentru ochi. Dar așa...

— Nu poate fi vorba nici de vârstă și nici de încântarea ochilor!

— Începu, iritată, o fată, studentă la medicină. Toată lumea asta vrea să fie sănătoasă, să profite de soare și de mare. Mai înainte nu se cunoștea puterea curativă a razelor ultraviolete și a aerului de mare.

— Dar ce-i mai pot face razele tale unui trup încărcat de osânză? Mai înainte, nici cu bani nu i-ai fi putut determina pe acești oameni diformi să se expună ca acum. Are dreptate domnișoara Muja, imaginea ei se potrivește cu ceea ce vedem. Dacă ar fi după mine, n-aș lăsa pe plajă, în costum de baie, decât tineri și tinere până la douăzeci și cinci de ani.

Discuția se opri aci și plecară cu toții spre mare. Acceptase să meargă cu grupul fiindcă voise să o scutească astfel pe doamna Popescu de întrebările

lor indiscrete și mai ales pentru că i se păruse că Rada-i vorbise de sus, c-un fel de dispreț, anume ca s-o micșoreze în ochii cunoștințelor sale, să o prezinte ca pe-o fată dintr-un mediu social inferior, care încă nu s-a obișnuit cu lumea în care intrase. Sara, când se întoarseră la vilă, Ana se simțea ca bolnavă, apăsată de sentimentul că fusese pângărită. Simțise toată ziua privirile tuturor cum se opresc asupra corpului ei, cum o examinează. Nu numai ale tinerilor din grup, ci și ale bărbaților de pe plajă, pe unde trecuseră. Priviri care-i urmăriseră trupul și-n valurile mării. I se păruse uneori că nici nu mai avea pe ea costumul de baie, ci că umbla goală sub privirile bărbaților și femeilor de pe plajă. Acest simțământ de pângărire îl avu zile de-a rândul, și, ieșind din mare, se grăbea să se învăluie în cearșaf și să se ghemuiască în nisip aproape de patul lui Nicu. Aici se simțea ocrotită.

Dar după două săptămâni băgă de samă, contrariată, că își punea costumul de baie fără să se mai sfiască la gândul că astfel era mai mult despuiată și că trecea printre grupurile de pe plajă fără nici un strop de pudoare. Această transformare i se păru, la început, semnul unei decăderi morale, dar mai apoi simțământul acesta se topi din zi în zi, până ce simți că se purta chiar cu un fel de obraznicie care o făcea să întârzie anume sub privirile unor tineri care o fixau stăruitor. Avea impresia că-i iar copila din școala de la ei din sat, care dădea cu tifla tuturor. I se păru chiar că a ajuns mai nepăsătoare, mai impudică decât Rada și decât celelalte fete din grup, ca și când ar fi căzut de la o înălțime mult mai mare decât ele și ar fi ajuns cu mult mai jos, dar tocmai prin căderea aceasta i se părea că le domină. Curând deveni de nerecunoscut. Inteligența ei căpătă sclipiri noi; râsul ei, mlădieri fragede; spiritul ei de cochetărie crescuse, și tinerii roiau toți în jurul Anei. Rada și celelalte fete regretau acum că au atras-o în cercul lor. Până și tinerii nou intrați în grup erau repede subjugați de farmecul Anei. Ea părea cuprinsă ca de o beție, părea că i se deșteptase dintr-odată o nepotolită sete de viață. Provoca întregul grup să alerge pe marginea plajei până cădeau de oboseală, în apă se învârtea ca un diavol și stropea pe toată lumea. Când corlea pe un băiat sau pe o fată, îi ținea subț apă până nu mai puteau. Ajunsese centrul grupului și tortura lui. Unul după altul, tinerii se îndrăgostiră de ea. Câte unul încerca să-i facă declarații, dar Ana pufnea în râs și o lua la goană, sau îi pune repede piedecă și-l răsturna în nisip.

Doamna Frunzescu avea metoda ei discretă de a supraveghea. Credeai că nu observă nimic, dar vedea tot ce o interesa în legătură cu Rada. Își

dădu repede sama că fata ei rămăsese, în grupul acela de tineri, a cincea roata la căruță. Verile trecute, deși Rada era mai mică, fusese mereu în centrul atenției. Ea și cu Jean. Într-adevăr, acum Jean nu era aici, dar, în schimb, Rada era mai mare și se făcuse mai frumoasă. Totuși era împinsă oarecum pe o linie moartă. Și ea și prietenele ei. Ana le luase mințile tuturor.

Ca joate femeile cu simț practic, doamna Frunzescu era o mamă prevăzătoare. Ea știa că dintre tinerii din grup s-ar putea alege, la vremea potrivită, pețitorii Radei. Și acum își vedea fata întrecută pe toată linia de străina asta. În sine, nu putea nega adevărul: Ana era mai frumoasă și mai inteligentă decât Rada. Erau de aceeași vârstă, dar Ana era... Cine era, la urma urmelor, fata asta? Progenitura unui mic funcționar de bancă, pe când Rada avea o familie, o zestre, s-ar fi putut mărita oricând, pe când Ana va fi nevoită să-și facă o carieră pentru a ieși din tagma ei socială. Începu să se neliniștească, și simpatia față de Ana să-i scadă. Dacă va fi fost tot așa de cochetă și cu Jean, ușor l-a putut prinde și pe el în mrejele ei... Și iar începură să-i vină în minte vechile bănuieli.

O văzu și pe Rada indispusă din cauza succeselor Anei, Mai ales de când i se alăturase grupului un tânăr inginer, cunoștință a Radei din anul trecut, și care ajunsese, în scurtă vreme, să-i facă Anei o curte foarte stăruitoare. Era un tânăr dintr-o familie foarte bună și cu avere, ajuns, deși obținuse numai de curând diploma, în conducerea unei mari întreprinderi, și pe care doamna Frunzescu își pusese mai demult ochii, considerându-l o bună partidă pentru Rada, mai ales că observase că tânărul inginer nu-i era deloc indiferent Radei, Inginerul nu era numai bine situat, ci și un bărbat frumos, cu maniere alese, și cu solide studii desăvârșite în străinătate.

Într-o sară, doamna Frunzescu își permise, pentru întâia oară de când își petreceau vacanța împreună cu Ana, să-i facă fetei, între patru ochi, câteva observații: Să fie mai precaută, mai rezervată, pentru că cineva care ar vedea-o ziua întreagă curtată de tineri, flirtând cu toată lumea, ar putea să presupună că n-ar fi o fată bine-crescută.

Ana o ascultă impasibilă. Părea că nu despre purtarea ei era vorba. O privea drept în ochi, ca și cum n-ar fi înțeles ce-i spune.

— Draga mea, e bine să fii mai prevăzătoare, căci lumea judecă după aparențe. Eu, ce să-ți spun? Sunt fericită că te distrezi bine, dar trebuie să ținem sama și de gura lumii. Ea ne face faimă bună sau faimă rea.

Fata înălță din umeri, privind-o fix. Doamna Frunzescu se făcu palidă. Gestul Anei i se păru o obrăznicie.

— Da, mi-am permis să-ți atrag atenția. Dar, recunosc, nu am, poate, nici un drept. Tu ești fată mare de-acum, și-apoi nu eu sunt mama ta.

Ana izbucni în râs, ceea ce o jigni și mai rău pe doamna Frunzescu. Fata nu-i lăsă însă vreme să vorbească, ci zise:

— Știți? Vorba-i ca ți portul, dragă doamnă Frunzescu.

— Nu înțeleg!

— E adevărat că vorbesc mai slobod cu tinerii. Dar vorbesc așa cum mi-e și portul. Portul nu-i oare cam... Slobod? Dacă stăm aproape goi unii în fața altora, nu putem vorbi decât în toată... Golătatea. Costumul ăsta, menajeria asta de-aici m-au pervertit, îmi vine să-mi bat joc de toată lumea, de când m-am simțit pângărită de privirile lor care-mi urmăreau trupul gol. Ah! Doamnă Frunzescu, nu sunt numai slobodă, ci și disperată.

Ana Muja izbucni deodată în plâns și căzu la pieptul doamnei Frunzescu.

— De ce-am plecat de pe plaja cea mică?

— Gemu ea printre lacrimi-Doamne, de ce-am plecat?

Mama Radei păru că înțelege ceva din frământarea Anei, și o mângâie ușor pe cap.

— Am senzația că, de când umblu despuiată prin mulțimea asta, am fost pângărită de toată lumea, și de-aceea nu mai mi-e rușine de nimic și de nimeni. Am senzația că am fost alungată din Paradis, ca Eva, și că am îmbătrânit cu un veac. Ah, doamnă Frunzescu, de ce-am renunțat la plaja noastră mică? Și dacă a trebuit, pentru doamna Popescu, de ce nu mi-a dat pace Rada? De ce nu m-a lăsat să rămân lângă Nicu, departe totuși de promiscuitatea aceea îngrozitoare? Acum eu nu mai sunt sigură de nimic. Vorbesc cum mi-e portul, și nu-mi pasă de nimic. Ba, uneori mă gândesc cu oroare că mi-ar putea face chiar plăcere să mă port mereu așa. Nu am motiv să fiu disperată?

Doamna Frunzescu, deși pricepea ceva, nu o înțelegea nici acum deplin, dar simțea că fata era sinceră și că suferă.

— Draga mea, n-ai fost obișnuită cu moravurile astea de la mare. Eu te-nțeleg. Nici eu, după cum știi, nu pot suferi promiscuitatea asta. Dar nu credeam să te impresioneze așa de mult.

— E ceva asămănător, doamnă Frunzescu, cu impresia pe care mi-a produs-o întâmplarea și destăinuirile din sară aceea de la conac.

— Ce destăinuiri?

— Când s-a vorbit la masă despre moravurile din atâtea familii.

— A, când ai avut criza aceea?

— Da... Și atunci m-am simțit oarecum pângărită, ca și aci, în promiscuitatea de pe plajă.

Doamna Frunzescu se încruntă: începea să înțeleagă. Dar ceea ce o mira era impresia că nu mai stă de vorbă cu o elevă de liceu, ci cu o femeie... S-a trezit discutând cu o femeie, și ea voia să-i facă niște observații unei fete de liceu!... Dar, totuși, ce voia să spună fata asta? Cum de se putea simți pângărită prin destăinuiri care nu o priveau pe ea, ci persoane, familii pe care nici nu le cunoștea?

Ana își zbici lacrămile și adaose:

— Am senzația că mi-am pierdut a doua oară nevinovăția.

— Dar, draga, mea, eu nu prea pricep ce-mi spui. Ce te privesc pe tine scăderile sau păcatele unei societăți? Aci, la plajă, de, e penibil să vezi atâția ochi străini ațintiți asupra ta. Dar n-ai încotro. Trebuie să te faci că nu observi nimic. Și e mai bine dacă, într-adevăr, nu bagi de samă nimic. Dar nu-nțeleg cum de ți-a putut provoca atunci criza aceea o conversație care dezvăluia moravuri existente, din păcate, în clasa noastră socială. Eu cred că e folositor pentru o fată să cunoască toate mediile sociale. Tu nu aveai de unde să-l cunoști, mai înainte, pe al nostru. Mi se pare că ești de-o sensibilitate bolnăvicioasă. Ana, liniștită acum, răspunse:

— Nu-s chiar atât de sensibilă încât să alunec în exagerări. Nu e vorba de o sensibilitate bolnăvicioasă, ci de o gravă deziluzie, doamnă Frunzescu.

— Deziluzie?! Doamne sfinte, ai spus o vorbă grea! Ce iluzii ți s-au spulberat atunci?

— Dumneavoastră știți că eu am pornit de jos. Părinții mei... De, dumneavoastră știți din ce pătură socială fac parte. Idealul meu de viață eu mi l-am fixat în clasa suprapusă, cum se obișnuiește să se spună pe la noi. Eu a trebuit să birui multe obstacole, să lupt din răputeri pentru a-mi câștiga dreptul de-a intra în această clasă. Rada mi-a fost de foarte mare ajutor, deschizându-mi ușa casei dumneavoastră. Mi s-a părut că am pus un picior în raiul visurilor mele, până când am început să văd, să cunosc lucruri pe care nu le-aș fi crezut niciodată posibile în societatea după care râvneam.

Un val de roșăță năpădi fața doamnei Frunzescu. Își aduse aminte dintr-odată de plecarea neașteptată a lui Jean și pe loc și-o tălmăci cu totul altfel decât înainte.

— Cum?! În familia noastră?! Exclamă ea.

La întrebarea doamnei Frunzescu, și Ana și-aduse aminte purtarea lui Jean, dar, după o clipă de ezitare, zise:

— Nu! Ceea ce s-a petrecut atunci, scandalul pe care și l-au permis oaspeții dumneavoastră la dumneavoastră în casă. Apoi, ridicarea vălului de pe un întreg șir de fapte asămănătoare: traiul în trei, scandalos, divorțurile. Și, pe urmă, moravurile de-aici. Lipsa oricărei decențe, a oricărei pudori. Iată ce-i îngrozitor. Iată cauzele deziluziei mele. Mi s-a surpat orice putere de-a mai lupta.

Ce m-ar mai putea atrage într-o astfel de societate?

— Hm! Asta voiai să ne spui atunci sară, când te hotărâseși să ne părăsești pentru că ți-ai fi greșit cariera?

— Probabil...

— Draga mea, ești încă o fetiță naivă, fără experiență. Dacă sunt destule familii în care morala nu joacă nici-un rol, nu trebuie să crezi că întreaga societate în care trăim e la fel... Acasă, în familii, nu e promiscuitatea asta generală pe care o vezi aci, pe plajă. Dacă la conac a izbucnit atunci scandalul acela, dacă ai auzit vorbindu-se atunci despre alte zece scandaluri asemănătoare, nu trebuie să crezi că toate familiile sunt așa. Că altfel nu se trăiește și nu se poate trăi în societatea noastră. Tu vii la noi în casă de doi ani de zile. Ți-am oferit noi vreodată prilejul vreunei deziluzii de natura aceasta? Ai observat tu vreo purtare suspectă la noi sau la invitații noștri? Și mi se pare că ai avut prilejul să cunoști multă lume.

— Nu, doamnă Frunzescu. N-am remarcat nimic rău, niciodată. Dar poate că eram și prea tânără, prea copilă ca să înțeleg unele lucruri.

— Unele lucruri?! Care anume?

— De pildă, privirile bărbaților.

— Doamne sfinte, dar tu ești o adevărată mimoză! Privirile bărbaților! Nu au nici-o importanță câtă vreme rămân priviri!

Pe Ana o încerca dorința crudă de-ai vorbi despre purtarea lui Jean, atunci sara, în grădină. Prea era mândră și sigură de ea și de moralitatea familiei sale femeia asta! Sau cel puțin să-i spună ce crede Rada despre educația sexuală, după citirea cărții aceleia de igienă. Ar fi voit să-i răspundă: Nu rămân numai la priviri, doamnă, și despre asta v-ar putea spune mai multe chiar fiul dumneavoastră. Dar se stăpâni.

— Dar nu spuneți chiar dumneavoastră că e penibil, aici pe plajă, să te simți privită de ochi străini?

— Aici, da, pentru că suntem în costumele astea sumare de baie. Dar la masă, în salon, lasă-i să te privească oricât le place!

— Și atunci când te privesc ca și cum ai fi dezbrăcată? Ea se gândi din nou la Jean, la felul lui nou de-a o privi de când sosise la conac.

— Cum?

Doamna Frunzescu se uita la ea consternată. Desigur, nu mai era o fată neștiutoare aceea cu care vorbea.

— Nu trebuie să analizăm prea mult lucrurile ascunse. Ar însemna să nu mai avem nici o clipă de liniște în viață. Adeseori cel ce-ți vorbește cu mare prietenie ți-e cel mai mare dușman, iar cine te laudă față de alții, în spate te hulește.

— Dar nu e nevoie să fac nici un efort de analiză. Sunt lucruri pe care le simt, pe care le descopăr aproape fără să vreau. Și, pe urmă, realitatea mi le confirmă.

Se gândea din nou la Jean și iarăși simți imboldul de a se răzbuna pe el și totodată pe mamă-sa. I se părea că, răzbunându-se pe ei, s-ar răzbuna pe toată clasa lor socială, pe care începuse să o cunoască. Nu i-a deschis mai întâi ochii asupra acestei clase sociale chiar fiul acestei femei atât de mândră de lumea, căreia îi aparținea?

— Da, e adevărat. Instinctul nostru feminin de apărare ne dezvăluie multe lucruri, mai ales cât suntem tinere detot, cât suntem nevinovate. Dar pe urmă înțelegem că unele lucruri sunt nimicuri și nu le mai luăm în seamă.

— Dar nevinovăția asta nu o putem păstra toată viața?

— Vai, ce naivă ești! Ar trebui să trăim între îngeri, nu între oameni.

— Dar dacă nu ești înclinat, dacă nu poți să renunți la ea?

— Atunci va trebui să renunți la viață. Puritatea, la care vād că năzuiești, nu se găsește în viață, în nici o clasă socială. O visăm câtă vreme suntem tinere și pure noi însene. Dar pe urmă intrăm în viață și vedem că una e visul, și alta e realitatea. Vei constata și tu și te vei convinge că moralitatea individuală joacă un rol foarte anemic în lume, în societate, că oamenii nu se prea sinchisesc de ea. În familiile care au un rol conducător în țară, moralitatea nu e pe treapta cea mai înaltă. Sunt și acolo divorțuri, viață scandaloasă, dar cine mai ține sama de ele câtă vreme își pot păstra rolul de conducere? E regretabil, desigur, dar, la noi în țară, ca și în alte țări, femeile cu multă vază, cele mai curtate, cele mai temute, despre care se vorbește cel mai mult, sunt totodată și cele mai lipsite de scrupule în ceea ce privește moralitatea lor personală. Au legături cu oameni sus-puși, fac afaceri,

traficuri de influență, se îmbogățesc-dacă au fost sărace. Și societatea aplaudă și se prosternă! Bărbații aleargă după ele, femeile le invidiază sau le caută prietenia. Să nu fim ridicule! Asta e lumea, și nu noi o vom îndrepta.

— De îndreptat cred și eu că nu noi o vom îndrepta, dar putem să refuzăm de a face parte din ea. De pildă, familia dumneavoastră cum de a reușit să nu între în această societate, deși face parte din ea?

— Ți-am spus că sunt și excepții. Sunt familii cu bune și vechi tradiții. Dar trebuie să știi că nu acestea sunt azi în fruntea societății. Ai văzut vreodată în rubricile mondene sau de scandal din gazete numele bărbatului meu, sau numele meu? Sunt familii de parveniți. Sunt și în societate, cum sunt și aici, la mare, intruși. Nenorocirea zilelor noastre este că nu mai trage în cumpănă originea, neamul, educația, ci banul.

— Da, pentru dumneavoastră și alte familii cu tradiție poate ca e posibil să trăiți într-o astfel de lume fără să vă amestecați cu ea, fără să vă degradați moravurile, în vremea din urmă m-am gândit mult, doamnă Frunzescu. Mi-am zis că dumneavoastră aveți un arsenal întreg de arme de apărare împotriva mediului în care trăiți. Aveți tradiții familiale, aveți exemple. Eu însă, dacă întru într-un astfel de mediu dezbrăcată de pudoare, de simțul nevinovăției, cred că aş rămâne cu desăvârșire dezarmată. Aș fi și eu o parvenită și nu aş mai avea nici-un scrupul moral, ca și intrușii despre care ați vorbit. Nu v-ați gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit și nici nu m-am putut gândi: până acum ai fost numai un copil. Și, drept să-ți spun, aproape că nu te mai recunosc. Te-ai maturizat așa, dintr-odată, de azi pe mâine.

— Da, am îmbătrânit repede-zâmbi cu amărăciune Ana. Dar, vă rog să-mi spuneți, după părerea dumneavoastră, nu cumva voi deveni și eu o intrusă, o parvenită?

Doamna Frunzescu rămase o vreme cu privirile pierdute.

— Nu cred, n-ai dat nici un semn până acum. Pe parveniți sau pe cei care au tendința de a parveni îi recunoști ușor și devreme, din tinerețe. Trebuie să știi că sunt și în familiile intelectualilor săraci destui oameni care nu pun banul și parvenirea mai presus de demnitatea lor omenească. Din fericire, majoritatea o formează tocmai aceștia.

— N-am dat până acum nici un semn că aş fi o fată fără scrupule, pentru că am avut o platoșă de apărare: nevinovăția tinereții și necunoașterea a ceea ce se petrece în clasa socială în care am năzuit să intru. Nu pot afirma,

doamnă Frunzescu, că mă cunosc deplin. Sunt doar câteva săptămâni de când mă analizez. Atâtea lucruri, atâtea experiențe și sentimente noi, contradictorii, care mă frământă mereu, m-au zăpăcit. Nu pot afirma că văd limpede în mine. Dar uneori îmi vine să cred că dacă voi continua să merg pe drumul pe care sunt, nu o să ajung un element de ordine și de supunere în clasa socială în care aș intra, ci o răzvrătită. O intrusă care și-ar bate joc cu pasiune de unele rânduieli și tradiții pe care nu le are în sânge, pentru a se răzbuna împotriva unei societăți pe care a crezut-o pură, superioară, pentru că e o societate cultă, care m-a atras spre ea înșălându-mă, făcându-mă să-mi greșesc ținta vieții.

— Nu e bine să te grăbești cu concluziile. Ești abia la începutul contactului direct cu realitatea. E firesc să te frământă sentimente contrarii; încă să nu vezi, încă să nu simți limpede. Lasă viața să curgă pe făgașul ei; nimeni nu o poate scoate din albia ei; observă cât mai mult, nu te grăbi să judeci și să condamni, pentru a nu-ți amăra în zadar sufletul, și poate că, la urmă, vei ajunge la concluzia că viața nu ne dă nimic întreg, desăvârșit, și atunci vei vedea că înțelepciunea îți spune să te mulțumești cu ce-ți poate oferi ea. Să te acomodezi. Asta este soarta fiecărui om. Cine se mulțumește cu această soartă e fericit, cine nu, se condamnă singur la suferință. Viața nu e făcută, draga mea, pe temeiul principiului tot sau nimic. Rar, foarte rar, ne oferă miezul pâinii; de obicei trebuie să ne mulțumim cu fărâmurile și cu coaja.

— Și cine nu poate fi mulțumit numai cu atât?

— Ajunge ca tine-un răzvrătit, dar, până la urmă, un învins.

— Dar dacă nu se lasă înfrânt? Dacă ajunge mai degrabă una din ființele despre care ai vorbit, la care se închină toți? Una din ființele despre care ai spus că sunt în fruntea societății?

— După opinia mea, astfel de tipuri nu ajung niciodată să fie fericite. Voind să ia de la viață totul sau nimic, de obicei iau întâi tot, adică vor să ia. Dar totul e fără graniță, și tot alergând nemulțumiți după tot, ajung de pierd și ce au reușit să aibă, și de obicei se prăbușesc. Avem destule pilde în societate. Mulți dintre astfel de intruși, de oameni fără scupule morale, s-au dat peste cap, după ce o vreme oarecare au fost idoli mulțimii sau atotputernici temuți.

— Nu știu ce va mai fi, doamnă Frunzescu. Uneori nu mă mai înțăleg defel. Dar, iată, tot mai mult mă gândesc că, de la toamnă, nu mai am de ce continua liceul.

— Asta e o copilărie, Ano!

— Mă simt așa de bătrână, doamnă! Ce aş mai putea face printre copilele acelea? Şi pe urmă, dacă aş termina şcoala, universitatea, ce m-ar aştepta? Perspectiva socială după care am râvnit nu mă mai încântă.

— Nu s-a prea văzut, în ultimul timp, că te simţi bătrână. Dimpotrivă! Ai devenit mai zvăpăiată decât o elevă de şcoală primară.

Le-ai luat minţile tuturor tinerilor ăstora care se ţin după tine ca un roi de fluturi... De, din câte mi-ai spus, înţeleg într-o oarecare măsură sensul purtării tale. Totuşi am crezut că e necesar să-ţi atrag atenţia asupra unor aspecte. Cât priveşte experienţa şi frământările de-acum, să nu te laşi subjugată de ele, nici de tot ce-ţi trece prin minte. Eşti la vârsta când se ia contact cu realitatea, şi crizele pot să se ţină lanţ, şi cele de sentiment, şi cele de conştiinţă. Nu te grăbi niciodată să tragi concluzii din câteva aparenţe.

Nu ţi-ar fi părut rău dacă n-ai fi venit la mare?

— Ba da, foarte rău!

— Şi nu-ţi aduci aminte cât erai de hotărâtă, în sara aceea, să pleci acasă? Ți-am spus şi atunci că nu-i decât o criză şi că nu-i bine să iei hotărâri pripite.

Doamna Frunzescu o mângâie uşor pe păr şi pe faţă.

— Draga mea, mi se pare că ai lăsat-o în urmă pe Rada. Ea e mult mai copilăroasă decât tine. Cred că te vei mărita înaintea ei.

Ana zâmbi trist.

— Nu cred că mă voi mărita vreodată, draga doamnă Frunzescu.

— Ce te face să crezi?

— O întrebă în glumă, zâmbind, gazda sa. Nu sunt destui tineri frumoşi pe ume? Sau pentru că nu ai zestre? Trebuie să ştii, fată dragă, că şi o cariera e o zestre, şi poate că mai nobilă. Cunosoc tineri din familii bune, avuţi, cu cariere frumoase, care s-au însurat cu studente sau cu profesoare sărace.

— Nu m-am gândit la astfel de piedeci.

— Atunci?

— Am eu un presentiment. Şi nu de-acum, încă de când eram în clasa a patra.

— Copilării! Sentimentalisme! Lasă-te în grija vieţii. Ştie ea de ce avem nevoie fiecare din noi.

Doamna Frunzescu o îmbrăţişa şi părăsi camera.

XIII.

În dimineața următoare și-n zilele cât mai rămaseră la mare, Ana nu mai veni pe plajă în costum de baie. Pretextă o ușoară răceală, și toate insistențele grupului de tineri rămaseră zadarnice. Doamna Frunzescu începu să regrete că i-a făcut observații. Era sigură că din cauza lor Ana nu se mai depărtează de patul lui Nicu. Zadarnic o îndemnară doamnele Frunzescu și Popescu. Ea declară că a făcut destule băi, că a stat destul de mult la soare, și că zilele ce-i mai rămân le crede necesare pentru a se reacomodă cu mediul școlar în care va reintra curând. Își aducea o carte, din care însă nu reușea să citească decât câteva pagini, în câteva zile ajunse din nou în izolarea de mai înainte. Privirile îi erau prinse din nou de nesfârșitul întins al mării, cu veșnica alergare a valurilor ce izvorau mereu din largul pierdut în zarea fumurie și veneau să se spargă în spume albe la țărm. De multe ori nu-și dădea sama dacă se gândește sau se odihnește privind întinsul în veșnică mișcare al apelor. Uneori i se părea că e goală de orice gând, că o adoarme cântecul uniform al valurilor, fâșiitul lor de mătase, când, frânte în spumă, se prelingeau pe nisipul compact de pe țărm. Uneori era cuprinsă de o somnolență ușoară, dulce, alteori monotonia acestui ritm o irita... Într-una din zile își dădu sama că s-a plictisit de mare.

Când încercă să-și examineze și să-și explice cauza acestui sentiment, rămase uimita constatând că ceea ce o plictisea era... Lipsa vieții. Noianul acesta de ape nu producea nimic decât valuri, spumă, și arunca la țărm mușchi și scoici. Murmurul, cântecul mării era un cântec lipsit de căldura vieții. Peștii ce trăiau în ea erau muți. Pescărușii și alte pasări de apă ce atingeau uneori cu aripa, din zbor, creasta valurilor, scoteau strigăte stridente, ca de scripet, în loc de cântece. Ce imensă monotonie zace în acest imens potop de apă legănată! Și se simți cuprinsă de un dor nestăpânit după câmpul înverzit, după codrii mari de la ea din sat, după cântecul pasărilor, după florile din lunci, după pământul care dă viață și pulsează de viață... Marea era moartă; deși cutreierată necurmat de valuri, nu era izvor de viață pentru nimeni și pentru nimic. De ce oare cinci părți din globul nostru sunt acoperite de mări și de oceane? Ce rost are această imensitate moartă, când din ea nu răsare nici un fir de iarbă, nici o floare? Când din valurile ei nu se ridică nici o viețuitoare să cante, ci numai monștri muți ca delfinul acela ce se prăvale printre valuri?

Își îndreptă toată grija și atenția asupra copilului de lângă ea, asupra lui Nicu. Privindu-l, se trezi frământată de probleme pe care nu și le pusese până atunci. De ce există boală în lume? Care-i originea răului pe pământ? Nu poate fi o pedeapsă pentru păcatul originar, despre care învățase la religie, căci, iată, băiețașul acesta s-a îmbolnăvit atât de grav la o vârstă când nu poate păcătui.

Înjgheba o conversație cu el mai greu decât înainte. I se părea că s-a întors îmbătrânită lângă suferința lui. Simțea că vor trebui să treacă zile până își va reveni la starea ei sufletească de mai înainte.

În schimb, copilul parcă se alipea tot mai mult de ea. O întrebă ce a făcut în zilele trecute, când n-a fost lângă el, pe cine a cunoscut, cine erau tinerii aceia care veneau cu Rada. O întrebă dacă departe, pe plajă, sunt mulți copii de vârstă lui, dacă ei fac baie.

Ba, într-un rând, o întrebă dacă a mai văzut vreun copil care să aibă corset de ghips.

— Da, am văzut destui-minți Ana-dar toți o să se facă bine, ca și tine. Doctorii spun că aerul și soarele de aici fac minuni.

— Mama zice că Dumnezeu face minuni.

— Se-nțelege că Dumnezeu, pentru că el dă putere vindecătoare aerului și soarelui.

— Mama zice că trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să facă minuni.

— Pentru tot ce e bine trăbă să ne rugăm lui Dumnezeu.

— Eu mă rog, și, domnișoară Ana, odată mi s-a părut că Dumnezeu m-a ascultat. M-am ridicat din pat eu singur, am aruncat corsetul și am început să mă joc cu copiii în nisip și să fac baie cu ei. Dar a fost numai un vis.

Ani își simți ochii umezi.

— Așa are să fie odată, Nicule!

— Știu, așa spune și mama. Dar când? Dacă mă voi ruga mai mult lui Dumnezeu, o să mă fac bine mai curând?

— Desigur!

Pentru ce era răul în lume? Cine l-a lăsat? Cine-l trimite? De ce să rămână ținut de pat un copil nevinovat?

Ana uită frământările din zilele trecute și fu cuprinsă de altele, care o purtară pe drumuri neumblate, ce nu sfârșeau nicăieri.

Poate că viața nici pe departe nu este ceea ce și-a închipuit ea! Poate că nu e decât suferință, și că până acum ea n-a trăit decât un vis... Toată mândria ei că a ajuns cea dintâi în clasă, toată dorința de a se ridica în altă

categorie socială, care i se părea fericită, toată satisfacția de a se vedea înălțată deasupra altora, nu erau decât zădărnicii, dacă altcineva ne rânduiește soarta! Cineva mult mai puternic, neasemuit mai puternic decât noi, care într-o clipă ne poate țintui de un pat, ca pe Nicu, poate distruge o fericire, cum a făcut cu părinții copilului... Ce folos de toată truda vieții, dacă cineva străin de noi poate să ne răstoarne toate planurile, poate să le zădărnicească? Unde va ajunge cu voința ei de a răzbate, dacă din umbră pândește cineva care în orice clipă te poate înfrânge? Nu suntem noi stăpâni pe destinul nostru? Încerca să-i spună lui Nicu povești, ca mai înainte, dar nu mai reușea. Se oprea deodată în cursul povestirii, de parcă cineva i-ar fi tăiat firul gândurilor cu foarfecă, își simțea sufletul greu, înnegurat, și se cufunda în tăcere.

Copilul o privea nedumerit, o ruga să continue, dar ea se scuza că a uitat povestea. Nicu, înțelegător, nu se supăra, ci începea să deseneze pe nisip figuri de pasări, de animale.

De la mare plecară de-a dreptul acasă. Nu mai trecură pe la conac. Jean le scrisese că se va întoarce pe la sfârșitul săptămânii și că spera să le găsească acasă. Ana le scrisese și ea, din vreme, părinților, data întoarcerii și îl rugase pe taică-său s-o aștepte la gară.

La plecarea din stațiune, venită, în jurul mașinii, toți câți mai rămăseseră din grupul Radei. Unii plecaseră mai devreme, împreună cu familiile lor, care, în primele zile ale lui septembrie, odată cu sfârșitul vacanței de vară, trebuiau să fie la slujbă, în ultimele zile ale lui august, plaja se cam golise. Nu mai rămăseseră decât câțiva vilegiaturiști, și chiar și aceia se pregăteau de plecare.

Între cei veniți să-și ia rămas bun de la familia Frunzescu era și tânărul inginer pentru care doamna Frunzescu îi făcuse observații Anei. Rada îi spunea ceva ce nu se mai termina, nebăgând de samă că tânărul era mereu cu ochii la Ana. Când se eliberă de Rada, inginerul se apropie de Ana și, luându-i mâna, o ridică cu gingășie, vrând să i-o sărute în semn de rămas-bun. Ea și-o retrase repede.

— Cum, e păcat? Întrebă inginerul.

— Păcat! Râse Ana.

— Dar va fi al meu, nu al dumatăle.

— Nu vreau să fii canonit pentru mine.

— Ce fată miloasă ești!

— Exclamă, surâzând, inginerul. Apoi, adaogă, aproape în șoaptă: Domnișoară Muja, aș vrea sa ne scriem. Unde pot să-ți adresez scrisorile?

— La internat, firește, la liceu.

— Dar la liceu nu vă dă voie să primiți scrisori!

— Dar asta e o piedecă pentru dumneata să le trimiți?! Dumneata le expediezi pe adresa liceului, iar doamna directoare le deschide, le citește și le aruncă în foc.

— Chiar așa-i regula acolo?

— Cred că da. Și-i o regulă foarte bună. Cine-i pune pe tineri să le scrie elevelor?

— Ei, lasă gluma la o parte! O să-ți scriu pe adresa doamnei Frunzescu.

— Pe adresa asta poate că o să-i scrii Radei...

— Ba, dumitale!

— Și cine crezi dumneata că o să aibă timp să-ți citească scrisorile și încă să-ți și răspundă? Pentru că, presupun că vei aștepta răspuns la scrisorile dumitale. Dumneata ai scăpat de examene, noi însă încă nu! Va trebui să ne punem serios pe lucru.

Mai ales eu! Vei fi auzit doară că-s prima în clasă.

— Am auzit. Se poate să nu știu un lucru atât de important pentru mine?!

— Important pentru dumneata?!

— Se-nțelege! De ce crezi că ți-am făcut o curte atât de stăruitoare? Mie-mi plac numai elevele premiante! De altfel o să te laud față de toți prietenii mei.

— Și ai mulți?

— Puzderie! Și, printre ei, mulți băieți frumoși.

— Ca dumneata?

— Și mai frumoși. E cu neputință ca vreunul din ei să nu-ți placă.

— Și chiar ții atât de mult să-mi placă unul din ei?

— Vezi bine! Se cuvine să ai și dumneata un punct de atracție aci, pe plajă, la vară. Să nu mai stai la o parte, cum ai făcut în zilele din urmă.

— O să-i aduci vara viitoare aici, pe plajă?

— Așa am de gând.

— Îmi pare rău, dar va trebui să-ți muți gândul.

— De ce, mă rog?

— Pentru că vara viitoare eu nu mai vin la mare. Vara asta a fost prima și ultima oară.

- Și motivul?
- Nu-mi place!
- Asta să i-o spui lui mutu!
- Cărui mut?
- Așa-i vorba. Nu o cunoști?
- Nu! Și nici nu vreau să am de-a face cu... Muții.
- Presupun că eu nu fac parte dintre muți...
- Dumneata? Poate că, dimpotrivă, ai limba chiar prea lungă...

Între-acestea, apărură și doamna Frunzescu. Fură aduse ultimele bagaje. Șoferul le lega cu o funie la spatele mașinii.

- Care-i bagajul dumitale, domnișoară Muja?
- Ai vrea să-l știi? Ce ființă curioasă ești dumneata!
- Îmi place să cunosc tot ce ține de dumneata. Știi, îmi va rămâne în memorie, și când mă voi gândi la el, îmi voi aduce s minte de dumneata.
- Strașnic om! Mi se pare că m-ai bătut, răspunse Ana râzând.
- Ce se-ntâmplă acolo? Întrebă doamna Frunzescu.
- Domnul... Domnul... Poftim că ți-am și uitat numele, râse Ana.
- Acum m-ai bătut dumneata! Râse inginerul.
- Despre ce e vorba, domnule Marinescu? Întrebă doamna Frunzescu, surprinsă și oarecum neliniștită, văzând fața luminoasă, plină de bucurie a inginerului și privirile calde în care o învăluia pe Ana, acum, la plecare.
- Închipuți-vă, doamnă Frunzescu-se repezi Ana-domnul inginer îmi cere să-i arăt geamandanul meu pentru ca, întipărimdu-și-l în memorie, să-și aducă aminte de mine.

— Asta e ceva foarte original, răspunse doamna Frunzescu, trecând în spatele mașinii, să vadă dacă sunt bine legate cuferele.

— Domnișoară Muja-începu din nou inginerul-cred că-mi vei răspunde la scrisori. Iată aci adresa mea-și el îi strecură în palmă o carte-de-vizită, pe care fata începu s-o strângă în mână închisă, ca și când ar fi ascuns ceva de furat. Nu știa de ce, dar nu voia s-o vadă și cei din jur și la revedere în vara viitoare, adaose el.

- Adică la... Paștele cailor!
- Cum așa?
- Doar ți-am spus că nu mai vin la mare!
- Atunci, la revedere la Crăciun!
- La Crăciun?! Poate vrei să-mi faci un dar de Moș Ajun? Numai să nu fie prea târziu, domnule... Inginer. Vezi, mereu îți uit numele... Poate

pentru că-i prea ușor de ținut minte.

— Prea târziu?! De ce?

— Până la Crăciun poate că-s măritată...

— Ei, asta-mi place!

— Și cine știe dacă soțul meu va admite să-ți primesc darul.

— Nu mai spune! Așa ți-i vorba? Vrei să te măriți în clasa a șaptea?

— Cred că ți-a spus Rada câți ani am...

— Desigur, dar numai după ce am tras-o de limbă.

— Sunt bătrână, domnule Marinescu, și, cu o fată bătrână, nici o surpriză nu-i exclusă. Și acum, adio! Mi-a părut bine că te-am cunoscut. Mi se pare că ne cam potrivim la fire.

— Încă nu ne-am cunoscut, dar cred că ești o fată minunată.

— Întâia în clasă!

— O fată adorabilă!

— Asta îți spune geamandanul meu? Dar nici nu ți l-am arătat încă! Iată-l, cel de colo! Și, râzând, îi arată cu degetul întins spre cufere, în vreme ce se urca în mașină. Pe drum se gândi mereu la scena asta de despărțire. O amuza. Era ultima din îndrăcitele convorbiri pe care le avusese la mare cu inginerul Marinescu, tânărul în care își aflase partenerul potrivit la toate poznele ei, când era în vervă, când părea a fi bine dispusă. Și acum, în ziua plecării, era într-adevăr bine dispusă. Nici ea nu știa de ce. Poate pentru că se săturase de mare, poate pentru că scăpa de gradina zoologică de pe plajă, poate pentru că se întorcea la internat, unde simțea că este adevăratul ei adăpost. Căci, hotărât, de când cu purtarea lui Jean în grădină, ea nu se mai simțea la adăpost în familia Frunzescu. Casa ei adevărată, unde crescuse, în care se dezvoltase, unde-și pregătise armele ei de biruință, era internatul.

Doamne sfinte, ce va zice doamna directoare Ioanițiu când mă va vedea pârlită ca o țigancă? Se întrebă la un moment dat.

Strecurase de mult bilețelul în mica ei poșetă, dar se gândea mereu la el. De ce i-o fi dat adresa? Oare vrea într-adevăr să corespundă cu ea? Și de ce era așa de luminoasă fața inginerului Marinescu când vorbise cu ea, la despărțire? Dar ce-mi pasă mie de fața lui?! Și când vorbeam cu el pe plajă, tot așa era! Luară trenul de noapte, la Constanța, un personal care, dimineață, avea legătură, la București, cu acceleratul de Ardeal. Cât ce își luă locul lângă Rada și trenul porni, se simți în siguranță și adormi numaidecât. Nu se mai trezi până la București. Putu apoi să admire în toată libertatea Valea Prahovei. Doamna Frunzescu și Rada moțâiau, se vede că

nu prea dormiseră peste noapte, iar ceilalți pasageri din compartiment erau străini. La venire trecuseră pe valea Prahovei noaptea, așa că nu văzuse nimic. Era o regiune cu totul nouă pentru ea. Ieși pe culoar, și, după harta căilor ferate afișată acolo, putu urmări drumul și regiunea stație cu stație. I se părea curios că acum nu mai avea senzația de la venire, nu se mai mira în sine de mărimea și de frumusețea țării românești; străbătând-o o dată, acum i se părea lucru firesc să fie așa de mare și atât de frumoasă, cu ținuturi atât de variate. Și totuși frumusețea peisajului îi umezea privirile. Vale i era tot mai îngustă, Prahova șerpuia ca un brâu de argint, încovoiindu-se mereu, sclipind în soare, munții urcau până în înaltul cerului. Câtă varietate față de monotonia mării! A, dacă va ajunge vreodată să aibă și ea o vilă, aici va avea-o, la Sinaia sau la Predeal. Când îi veni gândul acesta, se bătu copilărește cu palma peste gură. Ce prostie! Cum va putea să aibă ea o vilă? Vilele nu cad din lună! O fată ca ea va trebui să se mulțumească numai cu priveliștea. Dar oare a vedea asemenea frumuseți nu înseamnă a fi bogat? Și iar se gândi la biletul din poșetă. Dar de ce ar fi cu neputință să aibă și ea o vilă în aceste regiuni încântătoare? Nu se hotărâse ea odată că se va căsători cu un om avut? Nu-i spusese doamna Frunzescu că se-ntâmplă uneori ca tineri titrați, din familii bogate, să se căsătorească cu profesoare? Da, însă ea nu era decât o elevă de liceu! Ea, iată, era mulțumită că se întorcea la internat, era fericită că vedea frumusețile printre care trecea trenul.

Și iar se aplecă să descifreze harta căilor ferate. Acum nu mai avea sentimentul penibil și umilitor că învățase degeaba geografia țării. La fiecare jumătate de ceas știa unde se află și se putea orienta...

Nu-i urât inginerul Marinescu, ba, dimpotrivă, era cel mai chipeș dintre tinerii de pe plajă-își aduse ea aminte, gândindu-se iarăși la cartea-de-vizită din poșetă. Uite, frate, se pare că inginerul n-a glumit când mi-a spus de ce vrea să știe care-i geamandanul meu! Eu, dacă n-aș avea în poșetă cartea lui de vizită, poate că nu m-aș gândi atât de des la el... Da, era simpatic, și fetele, la mare, îi cam făceau ochi dulci. Chiar și Rada! Nu! Nu mi s-a părut! Ba chiar îmi aduc foarte bine aminte că am surprins la ele câteva ochiade pizmătarețe când Marinescu stătea de vorbă și râdea cu mine. Ce prostie! De ce să fie pizmașe?

Priveliștile noi îi risipeau din când în când gânduriile care roiau în jurul acelui tânăr, și se cufunda în admirarea frumuseților naturii. Uneori, aruncându-și ochii împrejur, pe culoar, sau când se apleca să citească harta, surprindea tineri și bărbați în toată firea privind-o zâmbind. De ce zâmbeau

Pentru că era atât de tare bronzată, pentru că era neagră ca o țigancă? Dar de unde știau că nu asta era culoarea ei adevărată?!

Își scoase iar capul pe geamul deschis și își adânci privirile în prăpăstiile împădurite ce se roteau în coborâșul de după Predeal. Coaste repezi luminau în soare, altele erau umbrite, după cum soarele intra și ieșea din petecele de nouri ce rătăceau pe cer. Funduri adânci de căldări adunau neguri plutitoare. Deodată auzi:

— Vă place natura, domnișoară?

Își retrase capul din geam, și-și aranja șuvițele de păr răscolite de curentul trenului.

Doi tineri cu capul gol se postaseră unul de-o parte, altul de cealaltă parte a ei.

— Da, îmi place, răspunse Ana, fără șovăire, și-i măsură din ochi pe cei doi. Puteau fi elevi în ultimele clase de liceu, dar tot atât de bine puteau fi și studenți. Se vedea foarte bine că briciul încă nu trecuse peste obrazul lor. Mustața abia le mije.

— De la mare, nu-i așa?

— De la mare.

— V-ați înnegrit, nu glumă!

— Eu totdeauna am fost neagră.

— Aș, se vede de la o poștă că sunteți pârlită de soare. Ce fel de limbaj era acesta? Nici-un tânăr nu mai vorbise cu ea la plural. Nu era obișnuită, și se hotăra să-i ia peste picior. Dar repede se răzgândi. Erau foarte tineri și foarte nevinovați.

— Poate că sunt și bronzată, dar eu de felul meu sunt brunetă.

— Ați petrecut bine?

Ce prostie! Nu, băieții ăștia erau obraznici, cu toată nevinovăția întipărită pe fața lor.

— Bine, de bună samă! La mare toată lumea petrece bine.

— A fost lume multă?

— Cât vedeai cu ochii.

— Și au mai rămas mulți? Ca-ndată se termină vacanța.

— Au mai rămas destui. Nu toată lumea care se duce la mare umblă la școală.

— Dumneata... În ce clasă ești? Hotărât, erau niște caraghioși lipsiți de duh.

— În clasa a treia liceală.

— Dumneata?! Nu se poate!
— Ba da. M-au dat părinții mai târziu la școală.
— Credeam că ești într-a opta. Noi suntem în clasa a opta.
— Vă felicit. Acuși scăpați.
— De ce scăpăm?
— Cum de ce? De examene.
— Ba, dimpotrivă. Acum vine cel mai greu examen, bacalaureatul.
— Nu-l mai dați.
— Bacalaureatul?!
— N-are nici-un rost să-l mai dați!
— Cum să n-aibă?! Da' la universitate nu te poți înscrie fără să fi dat bacalaureatul!

— Dați-o focului de universitate!

Cei doi se priviră și izbucniră în râs. Râse și Ana, înțelegând că tinerii glumeau, încercaseră să se deie drept liceeni, ca să nu o intimideze. Erau studenți și veneau de la Predeal, unde petrecuseră foarte bine. Regretau că nu a fost și ea la Predeal.

— Vai de mine! Ați și început?

— Cu complimentele! Lăsați-o mai domol, domnilor, că eu nu sunt liceana în clasa a treia, cum v-am spus...

— Am bănuț noi...

— Ce-ați bănuț? Că-s în clasa a opta, nu-i așa?

— Cam așa ceva.

— Ei bine, aflați că sunt măritată de un an.

— Nu mai spune!

— Adică nu măritată, ci logodită.

— Mi se pare că nu e totuna! Zise unul din cei doi tineri.

— Ba e totuna, dacă ești hotărâtă să fii fidelă-răspunse Ana râzând. Priviți inelul, și le întinse mâna stângă.

— Dar nu se vede nici-un inel!

— Asta nu-nsamnă nimic. Inelul e numai sămnel exterior al credinței care leagă două inimi. Principalul e să păstrezi credința în inimă.

Cei doi tineri izbucniră din nou în râs. Doamna Frunzescu deschise ușa compartimentului. Se trezise mai demult din somnolență și era intrigată de purtarea Anei. Cum de întră fata asta în vorbă cu orice necunoscut? Și cum de se simte, față de oricine, în largul ei, de-o vreme-n-coace? Parcă nu mai

era aceeași fată, aceeași Ana cu care plecase la mare. Parcă nici nu o mai cunoștea.

— Ana!

— Da, doamnă Frunzescu.

— Te rog, vino încoace puțin!

Fata intră în compartiment, și ușa se închise. Cei doi tineri se mai făcură o vreme că privesc pe geam, apoi se îndepărtară.

— Cine crezi că era? Mamă-sa?

— Ei, și tu! Mamă-sa! N-ai auzit ca i-a spus doamnă?

— La urma urmelor, ce mă interesează? Dar fata era dezghețată.

— Dacă vine de la mare, cum să nu fie?!

— Păcat că s-a trezit bătrâna. Dormita când ne-am apropiat de fată.

— Dormita, dar ca Argus...

Ei se retraseră în fundul culoarului, la alt geam.

— Ano, hai să mâncăm ceva. Avem friptură de pui. Nu ți-e foame?

— Ba da, mi-e o foame de lup! Începu să mănânce cu poftă și simți că se liniștește. O pornise iar razna-ca și la plecare, în convorbirea aceea cu inginerul Marinescu, ca și pe plajă-dusă de pornirea de-a-i juca pe degete pe toți tinerii care se apropiau de ea. Era un fel de pornire necuviincioasă, ea o simțea chiar ca pe un fel de nerușinare, căreia nu i se putea împotrivi și care dimpotrivă, îi plăcea. Când era luată de pornirea aceasta, i se părea că este mai ea însăși, mai autentică, și ar fi continuat astfel de conversații cu ceasurile. Dar după ce sângele începea să i se liniștească, i se părea că vorbise o străină. Iată, și acum: La început s-a supărat de intervenția doamnei Frunzescu pentru că o lipsise de plăcerea unei convorbiri de abia începute. Dar se liniștise dintr-odată, și-acum își reproșa atitudinea ei de pe culoar: Prea ușor întru în vorbă cu toată lumea! Cine mă-ndeamnă? Nu pot lua pildă de la Rada? Se mustra pe sine, dar în gând râdea încă de negliobia celor doi tineri de pe culoar. Dar, la urma urmelor, de ce se leagă toată lumea de ea? De ce nu o acostează nimeni pe Rada? Părea mai accesibilă și mai îndrăzneată? Ce-ar trebui să facă să nu i se mai întâmple să fie acostată?

Acum, de pildă, ce-ar fi trebuit să facă? Să nu le răspundă celor doi tineri? Mânca în tăcere, gândindu-se.

Tăceau și doamna Frunzescu și Rada. Dar ele discutaseră despre purtarea Anei. Rada respinsese învinuirile mamei sale.

— Mi se pare că de-o vreme-ncoace prietena ta îşi dezvăluie adevărata ei fire.

— Ce vrei să spui, mamă?

— Că mi se pare uşuratecă, prea cochetă, ori – mai ştiu eu cum să spun?

— Lipsită de buna-creştere.

— Te-nşeli. Ana numai uşuratecă nu e.

— Da-i place să fie curtată...

— Cărei fete nu-i place?

— Dar e, draga mea, o deosebire! O fată bine-crescută îl ţine pe om la distanţa cuvenită.

— Ana nu numai că-i ţine, dar îi mai şi repede. Dacă ai fi avut prilejul s-o vezi şi s-o auzi, n-ai mai vorbi aşa. Cred că-şi bate joc de toată lumea. De multe ori mi-a fost şi frică să nu rămânem cu desăvârşire singure, după felul cum îi repezea Ana pe tineri.

— Şi-nu-i aşa?

— Dimpotrivă, ei se-adunau şi mai mulţi.

— Ciudat, dar aşa e.

— Nu-i nimic ciudat. E un gen de cochetărie...

— Cum să-i spunclasic, foarte primejdios. Tu eşti încă o copilă pe lângă Ana, deşi aveţi aceeaşi vârstă.

Rada nu mai răspunse. I se părea că maică-sa nu e, totuşi, departe de adevăr.

În pauza asta, intrigată de vocile care se auzeau de pe culoar, doamna Frunzescu deschisese uşa compartimentului şi o chemase pe Ana înăuntru. Şi acum tăceau amândouă, simţindu-se oarecum vinovate că o vorbiseră şi o bănuiseră de rău. Poate că nu era decât o fire zburdalnică, fără nici o înclinare spre viclenie. Deodată, doamna Frunzescu rupse tăcerea:

— Ano, ţi-aş face o propunere: să mai rămâi câteva zile la noi. Acuma e şi Jean acasă. Cred că i-ar face şi lui plăcere să mai staţi de vorbă. Cred că e curios să ştie cum ţi-a plăcut la mare.

Ana se trezi din gândurile ei.

— Cred că domnul Jean o să vă iasă în întâmpinare la gară. Deci o să am prilejul să-i spun cum mi-a plăcut la mare. Regret că nu pot primi invitaţia dumneavoastră, dar peste câteva zile începe şcoala, şi eu am încă multe pregătiri de făcut. De-altfel, cred că e şi timpul să nu mă mai vedeţi o vreme în preajma dumneavoastră-adaogă ea surâzând. Vă veţi fi săturat de mine!

— Cum poţi vorbi aşa, Ano?!

— Se indignă Rada, neluând în samă surâsul prietenei sale. Nu merităm asemenea cuvinte!

— Am glumit, Rado! Cum aş fi putut vorbi serios?! Tu şi cu doamna Frunzescu sunteţi cele mai bune fiinţe pe care le-am întâlnit pe pământ. Nu am cuvinte să vă spun cât vă sunt de recunoscătoare. Dar, vorbesc sincer acum: v-aţi ti putut sătura de mine. Doar am fost de-atâtea ori nesuferită. Cred că fetele la vârstă mea, pradă schimbărilor neaşteptate, ar trebui să rămână acasă, în familie, să nu incomodeze cu slăbiciunile lor lumea străină, şi cu atât mai puţin pe cei care le vor binele. Doamnă Frunzescu - adaogă ea, uitându-se în ochii gazdei sale de peste vară-vă rog din tot sufletul sa mă iertaţi pentru neplăcerile pe care vi le-am produs în vara asta.

— Dar nu m-ai supărat niciodată!

— Izbucni doamna Frunzescu, mişcată de sinceritatea fetei. Te invităm din toată inima să mai rămâi câteva zile cu noi.

— Nu o mai întrebăm, nu o mai rugăm, ci o legăm şi o ducem scasă! Zise Rada îmbrăţişându-şi prietena.

Ana se emoţionează.

— Totuşi nu voi putea, îmi pare foarte rău, dar am multe pregătiri de făcut, pregătiri pe care nu mi le poate face mama. Numai în cazul în care domnul Jean n-ar veni la gară, aş fi nevoită să vin până la dumneavoastră ca să-l întâlnesc şi să-i spun cum mi-a plăcut la mare. De-altfel, trăbă să-i şi mulţănesc domnului Jean că am fost la mare.

— De ce să-i mulţumeşti? Ce, crezi că dacă venea şi el, nu mai era loc şi pentru tine?

Ana pricepu imediat ce înţeles era gata să dea doamna Frunzescu spuselor ei, şi adaogă:

— Locuinţa era mare. Era loc şi pentru mine. Şi, totuşi, într-un anumit înţăles, n-aş fi încăput. Sau, altfel spus, găzduirea mea la vilă ar fi fost mai dificilă. Dar prin plecarea domnului Jean la practică, dificultatea a dispărut. Şi acum se cuvine să-i mulţănesc.

— Ce vrei să spui? O întrebă, contrariată, doamna Frunzescu.

— Nimic mai mult decât spun, doamnă Frunzescu. Vreau să zic că oricum se cade să-i dau bună-ziua.

Ar fi vrut să adaoge: Oricum, el s-a jertfit pentru mine, dar se opri, părându-i rău că şi așa spusese prea mult din ceea ce trebuia să rămână o taină a ei şi a tânărului Frunzescu.

— Vorbești în dodii! Nu te-nțeleg-zise intrigată doamna Frunzescu. Ce dificultate a dispărut prin plecarea la practică a lui Jean? Care era dificultatea?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci trenul tocmai intră în gara de destinație. Săriră toate trei, pregătindu-se de coborâre.

Iată-le pe toate trei pe peron, mergând în urma hamalilor încărcăți de bagaje.

— Africanele! Au sosit africanele! Sărut-mâna, mamă! Vocea era a lui Jean, și în curând se desluși, din mulțimea de pe peron, și silueta lui. După ce-și îmbrățișa mama și sora, se opri în fața Anei și exclamă uimit, în timp ce ochii lui o învăluiau într-o lumină caldă, prietenească:

— Dar ăsta e un adevărat dezastru, domnișoară Ana! Să fi fost eu acolo, nu te-aș fi lăsat să te rumenești la soare în halul ăsta!

— Dumitale îți datoresc petrecerea mea la mare. Și țin să-ți mulțănesc din toată inima.

— Din toată?

— Da! Datorită șăderii mele la mare am făcut o experiență pe care altfel, chiar dac-aș fi trăit o sută de ani, n-aș fi putut s-o fac. Nu mai sunt supărată pe dumneata. După ce m-ai pălmuit, ai fost în stare să te jertfești pentru mine. Îți mulțănesc!

— Te-am pălmuit?! Eu?!

Dar Ana nu-i răspunse, ci, întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă îndată spre doamna Frunzescu și spre Rada și își luă rămas-bun de la ele.

XIV.

Ana se miră când îl văzu pe taică-său că duce bagajul la o căruță, și nu la o trăsură. Se miră și mai mult când îl văzu că se urcă el însuși pe capră și că ia hățurile în mână. Cei doi cai cu coamele lungi, împrăștiate mocănește peste grumaji, peste frunte, porniră sunându-și zurgălaiele. Era așa de uimită, încât nici nu se mai putu gândi la rușinea de-a trece pe străzile orașului într-o căruță, cu taică-său pe capră.

Nu o luară spre centru, ci, cotind pe ulițele mahalalelor, ieșiră în câmp, pe un drum prăfos.

— Dar unde mergem, tată?! Nu mai știi drumul?! Omul răspunse, oftând greu, înăbușit:

— Ba-l cunosc eu bine... Mergem acasă.

— Unde acasă?

— În sat!

— Ai luat și dumneata concediu?

Lui Ion Muja i se tot ridica un nod în grumaji și nu răspunse îndată. Cât se temuse el de clipa asta! Prin ce umilințe nu trecuse gândindu-se la ea!

Zise într-un târziu, cu glasul schimbat:

— Da, un fel de concediu; numai că al meu e fără termen.

— Ce vrei să spui?

— Dragă fată, am fost fericit că ți-am putut ascunde adevărul până acum. A căzut guvernul și am pierdut postul de la bancă. Au pus pe altul în locul meu, și noi a trebuit să ne mutăm. Unde să ne mutăm? Nu aveam, lipsit de slujbă, altă posibilitate decât să ne întoarcem acasă.

— Vai de mine, tată! Și mie nu mi-ai scris nimic!

— Nu voiam să te mai supărăm și pe tine și să-ți stricăm vacanța. Spunea și maică-ta că a fost o fericire că tu erai dusă.

— Și pierderea postului e definitivă?

— Până nu vor mai veni ai noștri la guvern, sigur că nu mă mai pot întoarce.

— Și va ținea mult?

— Dumnezeu știe! Poate un an, poate mai mulți...

— Trebuia să-mi scrieți! Poate opream eu lucrurile! Taică-său întoarse capul și se uită mirat la ea.

— Cum să le oprești, tu fată?! Cine te-ar fi ascultat pe tine?! Cel care-mi râvnea locul aștepta și el de ani de zile să se căpătuiască. Șefii noștri, am

fost eu pe la ei, erau îngrijorați acum numai de soarta lor. Să mântuie pentru ei ceea ce mai puteau mântui. Mi-au promis, se-nțalege, că mă vor repune în post când vor veni din nou la putere.

— Să-mi fi spus cel puțin la gară.

— Păi, tot nu aveai ce face. Tot trebuia să vii acasă.

— Aș fi trecut întâi pe la doamna directoare, s-o anunț.

— Cu dumneaei am vorbit eu. Nime nu are cum să se împotrivească. Așa e obiceiul și legea la noi: Când se schimbă guvernul, toată lumea se dă peste cap.

— Bine, dar bursa mea? Ce-a spus doamna directoare?

— A spus că nădăjduiește că nu se vor atinge de ea, fiind tu prima în clasă. Dar spune că nu-i cu neputință să se declare toate bursele libere și să se țină din nou concurs. E sigură însă că, și la un concurs nou, tot tu vei lua bursa.

— Rău ați făcut că nu m-ați anunțat! Trebuia să-i scriu, ori să merg până la dumneaei.

— Am crezut că facem bine să nu mai știi și tu toate năcazurile. Am vorbit eu cu directoarea, doară ți-am spus! E o femeie cu minte, care se gândește la toate și care ține la tine. A înțales greutățile ce le vom avea de întâmpinat în viitor. De, fără salar va fi mai greu! Din economie nu poți scoate azi nu știu cât. Zicea că de-aici încolo ești fată mare și că vei avea nevoie de mai multe. Mai zicea că dânsa ar putea să-ți vină în ajutor, punându-te monitoare peste celea din clasele mai mici. Se dă o recompensă bănească pentru asta, dacă ești bursieră. Ana nu răspunse nimic, și Ion Muja își aduse aminte de ceea ce-i spusese directoarea, că Ana e prea mândră și că nu cuteza să-i facă o astfel de propunere. Dar Ana era acum departe de a nu-i răspunde din mândrie rănită! Cu simțul ei practic, înțelese că o oarecare soluție fusese găsită pentru a-și putea continua studiile, și, în gând, îi fu recunoscătoare directoarei. Dar soluția propusă era numai un paleativ pentru problema existenței ei viitoare, care i se deschidea înainte ca o prăpastie. Multă vreme stăruî o tăcere grea între ea și taică-său. Căluții de munte alergau în trap mărunț, sunându-și cadențat clopoței. Praf greu se ridica din copitele lor, de subt roțile căruței, abătându-se uneori în unde înecăcioase asupra Anei. Îmbrăcămintea ei începea să devină sură, dar Ana nu vedea nimic. Trecerea dintr-o realitate într-alta venise atât de pe neașteptate, încât multă vreme nu-și mai putu aduna gândurile. Era o lovitură la care nu se gândise niciodată. Era ceva asemănător cu nenorocirea

ce lovise familia avocatului Popescu prin îmbolnăvirea copilului. Era soarta, despre care înțelesese ea atunci, lângă patul lui Nicu, că se poate abate asupra tuturor năzuințelor omenești, frângând viața în două. Avea senzația că s-a prăbușit din mari înălțimi. Internatul, clasele de liceu, vizitele în familii, vacanța de-acum, societatea pe care o cunoscuse, râvna ei de-a o cunoaște, de-a intra în ea, de a-și face o situație socială, aveau oare vreo legătură cu ea, cu aceea care ședea acum pe-o scândură, într-o căruță țărănească, trasă de niște cai mocănești mânați de tatăl ei, căruță și cai ce nici măcar nu erau ai lor? Frământările ei sufletești din săptămânile trecute, experiențele pe care le făcuse, deznădejdea și elanul, umilirea și izbucnirea mândriei jignite, oare toate nu fuseseră decât niște halucinații? Ce legătură putea avea întreg acest zbucium cu o fată care se-ndrepta acum spre un sat, spre o casă veche, acoperită cu paie, într-o căruță de împrumut, cu taică-său trăgând de niște hățuri de împrumut și-ndemnând niște cai de-mpumut?

Da, nu mai era de mult copilă, iar în vacanța asta simțea că s-a maturizat în urma zbuciumului suflesc prin care a trecut. Și chiar din această cauză prăpastia ce i se deschidea în față i se părea cu mult mai adâncă; simțea că atunci când își va putea aduna gândurile, când va putea judeca lucrurile, le va cumpăni ca o femeie în toată firea, nu ca o copilă.

Dar încă nu putea! Încă nu avea curajul să privească drept în față realitatea. De aceea nu făcu nici-o efortare, ci se lăsă în voia indefinitului ce o împresura și se strecura în întreaga ei ființă.

Căldura începu să crească: ritmul zurgălaielor îndemna la ațipire. Cât ar fi de bine să adoarmă și să nu se mai trezească! Dar, după o bucată de drum, frumusețea din juru-i începu să o fure. Treceau printre lanuri de porumb rărit, cu tulei mari, unii cu mătasea arsă scrum. Erau lanuri înalte, de-un verde-negriu, pline de sevă. Mohorul crescuse mare, ajunsese la vremea sămânței, numai bun de seceră. Mireasma lui intră în sufletul Anei ca o înviorare, trezindu-i amintiri din copilărie, de când îl secera pentru vițeluș în porumbiștea din grădina lor și pișcă pe furiș tuleii de cucuruz ca să vadă care-i bun de fript. Treceau printre table de otavă. Ici și colo, bărbați în cămăși albe, cu capul gol, se legănau cosind; alții ridicau în soare lamele de argint ale coaselor, ascuțindu-le, și scrâșnetul cutiei pe tăișul oțelului, amestecat cu vocile oamenilor, ajungea până la ea ca murmurul unui cântec uitat, pe care.

Încet-încet ți-l aduci aminte. Băieți, și fete, și femei lucrau la otavă, în lumina dulce de început de septembrie. Lucrase și ea la otavă, acum șase

ani, cu grebla și cu furca. Parcă simțea și acum în brațe moliciunea otăvii verzi ca strămătura, iar mireasma de-atunci o îmbăta din nou. Pe marginea porumbiștelor, luminau, cu capetele aplecate spre răsărit, roțile mari, galbene, de floarea soarelui. Da, pe vremea asta începe să se coacă sămânța ei! Ana-i simțea gustul pe vârful limbii. Și recunoștea și mirosul aspru al cânepii de sămânța, ce-și ridica măciuliile grele printre firele de cucuruz; era, dintre toate miresmele câmpului, cea care-i plăcea cel mai mult.

Funigeii-și pluteau în văzduh firele lor albe, misterioase, despre care odată credea, ca toți copiii din sat, că-s fire rupte din tortul unei zâne blestemate de Sfânta Vineri. Rândunele se adunau în șiruri dese pe sârmele de telegraf de la marginea drumului, făcându-și pregătirile de plecare. Deodată inima începu să-i bată cu putere: se arătau locuri cunoscute, intraseră în hotarul satului lor! De șase ani nu mai fusese pe-aici! Iată costișa cu spini pe unde păștea mieii primăvara, în rând cu alți copii de vârsta ei. Ce jocuri mai trăgeau pe-aici, și câți nu plecau sară acasă mai zgâriați de unghiile ei decât de tăvăleala printre spini! Iată și râulețul de munte în bulboanele căruia se bălăceau, sub soarele verii, roiuri de copii! Pe câte copile, dar mai ales pe câți băieți de vârsta ei nu i-a împins ea de pe țarm în bulboană! Și cum mai urlau proștii aceia, până ce-ncepeau să râdă și să-i stropească, bătând apa cu palmele, pe cei de pe țarm. Iată și turla bisericii! Luminează tot așa, în soare, ca argintul, din tinicheaua ei, nouă și acum! Și întâia uliță care ie iese înaintea e tocmai ulița pe care, pe la mijloc, este și casa lor bătrână. De șase ani nu mai fusese pe-aici, și totuși parcă numai ieri părăsise satul! Și deodată, într-o caldă și adâncă înduioșare, ochii ei căzură asupra omului de pe capră, care mâna lin caii. De când amuțise ea, nu mai spusese nici el nici-un cuvânt. Era tatăl ei, care, când era mica, a pus-o prima oară în car și a dus-o la fân; care a luat-o întâia oară în șa, călare, de i se păruse ca a înălțat-o până-n tăria cerului. Era tatăl ei, care... Care pentru ea a părăsit satul și a locuit atâta timp într-o pivniță. Era tatăl ei, care n-a voit să-i strice vacanța scriindu-i despre năcazurile lui și care abia acum a îndrăznit să-i mărturisească nenorocirea ce se abătuse asupra lui!

Își simți inima grea de duioșie, și o părere de rău adâncă îi pătrunse ca un pumnal în suflet. De omul acesta începuse ea, copilă proastă, abia răsărită, să se rușineze? De el și de maică-sa și de locuința aceea din pivniță!

Un gând îi arse cu amărăciune inima: Ce cruzi și mărginiți sunt copiii! Ce crudă și josnică a fost simțirea ei față de omul acesta, care a îndurat

atâtea și-atâtea umilințe numai pentru ea.

Cine-i rătăcise mințile? Dorul acela nebun de-a ajunge o domnișoară, o doamnă, de-a trece într-altă lume, deosebită de aceea a părinților ei? Mândria copilului crud, fără judecată?

Cu câtă nerușinare l-a silit ea pe taică-său să ia un avans din salariu numai pentru a-și putea cumpăra nimicurile care-i trebuiau la mare! Și, în același timp, în loc să-i fie rușine de purtarea ei josnică, îi era rușine de situația socială a părinților ei, de faptul că locuiau în subsolul acela, pe care ca îl numea pivniță!

Câte n-a mai auzit și n-a mai citit ea în anii din urmă despre înnobilarea sufletului omenesc prin cultură! La ce i-au folosit, când tocmai cultura, tocmai școala îi denaturase sufletul? Dar oare cărțile și școala să fie de vina? Nu cumva numai mândria ei prostească, dorința ei nesăbuită de-a intra într-o clasă socială superioară aceleia în care se născuse, ambiția ei înverșunată de a parveni îi degradase atât de mult sufletul, încât ajunsese să se rușineze de cei care-i dăduseră viață? Nu-i fusese ei rușine, până acum de curând, până în vara aceasta, să spună cine și ce sunt părinții ei? Nu scornise ea pentru tatăl ei titlul de mic funcționar de bancă, numai ca să nu o umiliească faptul că era cursor și nimic altceva? Îi era rușine de cine? De omul acesta care stă acum pe capră și mână caii luați cu împrumut, pentru ca ea să poată veni acasă ca o domnișoară.

După zbuciumul prin care trecuse la mare, trăind într-o continuă criză sufletească, după cele câteva luminișuri la care ajunsese, reluarea contactului cu copilăria ei din sat, cu amintirile ce izbucneau puternice la tot pasul, o făcea pe Ana să se simtă cu sufletul încărcat de remușcări și de înduioșare. Tocmai treceau pe dinaintea celor dintâi case de pe ulița lor, când Ion Muja își întoarse speriat capul spre Ana. Auzise o voce răgușită, necunoscută, șoptind: Tată dragă! Rămase cu capul întors peste umăr și nu știa ce să zică, ce să facă. Fata lui se uita la el cu ochii ei mari, verzi, și prin apele lor străbătea o înduioșare adâncă. Nu pricepu ce i se întâmplase. De când Ana căzuse în muțenia aceea, el nu mai cutezase să spună o vorbă, ca să n-o supere cu ceva. Îi părea bine că a trecut destul de ușor peste ceasul cel greu, când i-a dezvăluit Anei situația lor actuală. Cât de mult se temuse de clipa asta! În tăcerea lui se frământa mereu cu gândul că poate ar fi mai bine ca, apropiindu-se de primele case, Ana să coboare din căruța aceea hodorogită, să nu o vadă oamenii pe fiica lui, domnișoară mare acum, întorcându-se în sat ca o sărăntoacă. I-ar fi cerut el popii căruța, dar nu

cutezase. Prin sat se lăţise vorba că fata lui e la o moşie la nişte boieri, cu fiica acestora, prietenă cu Ana. Ar fi dorit ca Ana nici să nu mai vină pe-acasă, să o ducă direct la internat, dar directoarea îi spusese că nu se poate pentru că reparaţiile încă nu se terminaseră. Neştiind ce să zică, ce să facă, la cuvintele fetei, omul opri caii.

— Ce este, draga tatii, vrei să te cobori?

— Să mă cobor?! De ce? Încă n-am ajuns.

— Mă gândeam că poate-ţi vine greu să întri în sat în hodoroaga asta de căruţă. Dar n-am găsit slobodă, pentru azi, alta mai bună.

Ana simţi cum îi zvâcneşte inima.

— Mână înainte, dragă tată. Vroiam să-ţi spun cât îmi pare de bine că mă-ntorc acasă.

Aşadar părinţii-i trăiau sub teroarea vanităţii şi a mândriei sale! Acesta era păcatul ei cel mare, rădăcina răului, a purtării ei ruşinoase faţă de părinţi. La ce folos toată învăţătura, de vreme ce nici o fată de sama ei, rămasă în sat, n-ar fi putut aduce o asemenea ofensă, o asemenea durere părinţilor ei? Cum de s-a putut gândi bietul taică-meu că mi-ar fi ruşine să întru în sat cu o căruţă ca asta? Nu cumva o fi şi el vanitos? Nu am moştenit oare de la el slăbiciunea aceasta, sau mai degrabă patima mândriei? Altfel cum să-i fi venit în minte un asemenea gând?

Ana uitase cu desăvârşire că numai cu un ceas mai devreme, înainte de a se boteza din nou în aghiasma locurilor natale, a amintirilor, şi ei i-ar fi venit astfel de gânduri. Nu-şi dădea sama că numai baia aceasta a curăţit-o şi a făcut-o să-şi recunoască purtarea urâtă faţă de părinţi. I se păru că toată josnicia aceea s-a petrecut foarte de mult, şi nu-şi dădu sama că revenise la o judecată normală numai mulţumită maturităţii ei de gândire şi puternicei înduioşări ce a cuprins-o la revederea locurilor natale.

Veta, mamă-sa, simţi de la prima vedere că fata ei se schimbase mult. Simţi căldura sărutului ei de întâlnire, şi sufletul ei se bucură, se luminează. Totuşi, la cină încercă să se scuze pentru mâncarea pusă pe masă.

— Suntem cam strâmtoraţi acum, la început. Mutarea asta ne-a venit pe neaşteptate. Dar ne va ajuta Dumnezeu şi o să fie şi mai bine, zise ea.

— Dumneavoastră nu sunteţi vinovaţi cu nimic, mamă dragă. Vinovaţi sunt oamenii aceia răi care v-au scos din slujbă, care-şi bat joc de viaţa altora ca şi cum n-ar avea nici un preţ.

Ea înţelese din primele zile strâmtoarea în care trăiau părinţii ei, şi ura sa împotriva celor ce i-au silit să se întoarcă în sat creştea mereu. Într-o zi,

mamă-sa îi zise:

— Cât de bine mi-a părut atunci că tu erai dusă și că nu puteai să vezi umilința la care am fost supuși. N-au așteptat nici măcar să ne mutăm. Ne-au scos mobila în stradă... Și-apoi, drumul acela până acasă, întoarcerea în sat cu carăle cu mobilă!... Ce bine că tu n-ai fost de față, că n-ai văzut. Că n-ai știut nimic!

Ana își simți ochii umezi.

— Ce stai să spui, dragă mamă! E adevărat că atunci credeam că mi-s mai aproape oamenii aceia de la oraș decât dumneavoastră, părinții mei. Am fost o proastă și o nerecunoscătoare. Dar acum, mulțănesc lui Dumnezeu, nu mai sunt o copilă, mi s-au deschis ochii!

Părinții înviară de bucurie, văzând-o pe Ana că se simte fericită acasă, că încearcă să-i înveselească, că nu se dă în laturi să meargă împreună cu ei la biserică. Satul întreg se mira cât de mare și de frumoasă se făcuse fata lui Ion Muja. Era în rând cu fetele preotului, ba le și întrecea! Dar sărăcia, lipsurile în care trăiau părinții ei o dureau adânc. Și înțelese deodată că de-acum înainte ei nu vor mai putea s-o ajute, iar constatarea aceasta îi crescua și revolta față de aceia care-i aduseseră în starea aceasta, față de întreaga pătură socială spre care râvnise din toate puterile ei. Nu, orice-ar fi, ea trebuia să continue, să învingă, să se răzbune prin însăși afirmarea superiorității sale intelectuale pe ei care-i țineau în mizerie pe părinții ei, să ajungă puternică și să le facă și lor un rost bun pe lume. Nu, nu se va întoarce nici moartă de pe drumul pe care apucase, nu va părăsi școala, nu va trăi în mizeria de-acasă! Nu! Nu-și greșise cariera! Trebuia să continue, trebuia să lupte și să biruie!

XV.

După o săptămână, îl rugă pe tatăl său să o ducă la oraș. Trebuia să stea de vorbă cu directoarea ca să afle dacă i s-a suprimat bursa, iar dacă s-a suprimat, să se intereseze când va fi concursul. Ion Muja împrumută, contra unei zile de coasă, aceeași căruță și își duse fata la oraș. Temerea directoarei, mărturisită lui Muja, se adeverise. Ministerul Instrucțiunii Publice, sub pretextul că multe burse fuseseră date abuziv, prin protecție politică, le anulasă pe toate și dispusese ținerea unui nou concurs, ce urma să se desfășoare peste o săptămână.

— Nu te-a anunțat Rada Frunzescu?

— O întrebă directoarea. Eu nu știam adresa părinților tăi, numele satului; am numai adresa lor din oraș.

— Nu m-a anunțat.

— Mă mir. Am rugat-o încă de acum trei zile să-ți trimită plicul cu avizul oficial.

— Nu avea cum să mă anunțe mai devreme. Poșta vine la noi în sat numai o dată pe săptămână.

Directoarea se miră de cum s-a dezvoltat, de cât de bronzată era și-i spuse că-i sade bine așa, pârlită de soare.

— Dar ia ascultă, Muja! Nu ți-a amintit tatăl tău de niște vorbe pe care le-am schimbat împreună?

— Ba da, și vă rămân foarte recunoscătoare.

— Așadar primești?

— Cu multă bucurie. Trăbă să știți, doamnă directoare, că oamenii aceia s-au purtat foarte urât cu tatăl meu.

— Da, știu, mi-a spus dumnealui. Politica asta, fata mea, se amestecă-n toate; e o nenorocire pentru țara noastră! Închipuie-ți, am avut un schimb greu de cuvinte cu inspectorul școlar cel nou. Am stăruit ca bursa ta și a încă zece fete, tot eleve dintre cele mai bune, să nu mai fie scoase la concurs. Nici n-a voit s-audă. I-am cerut ordinul ministerului în numele căruia luase această hotărâre, și n-a vrut să mi-l arate. Presupun că e numai o dispoziție a lui. Are relații politice cu părinții unor fete din liceu, pe care vrea să-i servească. Dar tu n-ai de ce să te temi. E de neînchipuit să cazi la concurs.

— O să-ncep chiar de azi să repet materia.

— Nu te mai întorci acasă?

— Nu, cred că voi rămâne la familia Frunzescu. M-au invitat la ei când am venit de la mare.

— Uite ce este, ai putea să-mi faci un serviciu. Mi s-a-mbolnăvit chiar acum secretara, și lucrările de-nceput de an se-nmulțesc. N-ai vrea să mă ajuți?

— Cu toată plăcerea, doamnă directoare.

— Te-aș opri în internat, dar încă nu e terminată curățenia generală. N-ai avea nici pat, nici masă...

— Mulțămesc de bunăvoință, doamnă directoare, dar voi sta la Rada. Și când să vin?

— De mâne de la opt. De la opt la unu. După-amiază ești liberă. Poți repeta materia, deși nu cred că ai nevoie, totuși e bine. Conștiinciozitatea ne dă siguranța reușitei.

Muja se întoarse acasă mulțumit: fata lui era curajoasă și hotărâtă. Într-asta nu sămăna cu el, ci cu Veta. El era mai mult bun de gură decât bun de treabă, în fața obstacolelor, după câteva timide încercări de înlăturare, voința lui se înmuia.

Veta nu era așa. La greutăți mari pune capul în piept și împingea. Cât au stat la oraș, dacă n-ar fi fost ea, ar fi trăit în mare strâmtorare. Leafa lui de cursor al băncii era mică, și dacă ar fi rămas pe mâna lui, nu le-ar fi ajuns nici jumătate de lună. Dar Veta făcea pe dracu-n patru și le rămânea și de-o haină, și pentru trebuințele Anei.

De când se întorseseră în sat, Veta se ținuse de capul omului care luase moșioara în parte, să renunțe de cu toamnă, să se poată apuca ei de lucru. Și nu avu tihnă până nu izbuti.

Ion Muja nu numai că rămăsese pasiv, dar chiar o și desmânta:

— Zadarnic încerci, nu vei reuși – zicea el. Și chiar de s-ar învoi omul, cu ce vom lucra pământul? Vitele le-am vmdut când ne-am mutat la oraș. Bani ca să cumpărăm altele, de unde?

Dar Veta nu se lăsase biruită.

— Vom ara la început cu ajutorul celor care au plug și vite; le vom plăti cu zile de lucru, și din întâia recoltă vândută ne vom cumpăra două vițele. Bun e Dumnezeu! Vom ieși noi din nevoi! Dar va trebui să te pui și tu pe lucru, nu ca până acum! Doar nu vrei să rămânem coada satului! Și mai lasă-i în plata Domnului pe toți colindătorii după voturi, care vin de la oraș și neliniștesc satele, nemailăsându-i pe oameni să-și vadă de treburi. Doar ai văzut răsplata lor, cuvântul lor! De-altfel, e mai mare rușinea ca un om în

floarea vieții, sănătos și deștept, să aștepte ceva de la alții! Las-o focului de politică și de vorbărie, că nu-i pentru țărani, nici pentru oamenii săraci! Nu uita că avem o fată și că acum are nevoie de multe. Doar nu te-aștepti s-o îmbrace familia judecătorului aceuia care a luat-o la mare! Că nu-i nici orfană și nici cerșetoare! Așa și-ntr-altfel îi bătea capul nevasta de când se întorseseră în sat și văzuse că bărbatul ei se lasă și mai mult pe tânjală decât înainte de a se muta la oraș. Se dezobișnuise de muncile de-acasă și tândălea mereu. Dacă alte argumente nu l-au convins, cel cu fata îi merse lui Ion Muja drept la inimă, ca o învinuire grea. Așa era! Ana era acum fată mare și va avea nevoie de tot mai multe lucruri. Așa-i spusese și directoarea, și chiar de aceea i-a zis că Ana ar putea câștiga și ceva bani cu slujba aceea de monitoare în internat. Acuma, știind că Ana primise a fi monitoare, era mai liniștit, dar totuși simțea că trebuie să-și pună și el carul în pietre. Dacă toți din jurul lui muncesc, numai el să rămâie cu brațele încrucișate?

Apoi se săturase și de politică și de protectorii lui de la oraș. Ani de-a rândul l-au purtat cu vorba, iar acum, când a dat de năcaz, au înălțat din umeri și i-au făcut promisiuni pentru atunci când se vor întoarce la guvern. Totuși nici aceste două argumente n-ar fi fost hotărâtoare pentru a-l porni pe un drum nou pe Ion Muja, dacă nevastă-sa nu l-ar fi amenințat, în cele din urmă:

— Dacă nu văd că te pui cu tragere de inimă pe lucru, să știi că mă despart de tine. Și adăogase, jurându-se: Așa să-mi ajute Dumnezeu!

Ion Muja știa că nevastă-sa nu glumește, că-și ține cuvântul și când nu se jură. De aceea nu se îndoi că amenințarea ei nu era vorbă goală. Îi era teamă s-o piardă pe Veta. Ea ajunsese razimul principal al lui, al familiei. Și se puse pe treabă. Dar totuși nu așa cum i-ar fi plăcut Vetei, cum se hărniciau alți băfrbați din sat. Pe la mijlocul lui octombrie se treziră cu Ana acasă. Unul din judecătorii pe care-i cunoscuse în familia Frunzescu avea de făcut un drum într-un sat vecin, și Ana îl rugase s-o ducă și pe dânsa până-n satul ei, iar la întoarcere s-o aducă la oraș. Venise acasă numai ca să-i anunțe că reușise la concurs și că deci își redobândise bursa.

Examenul acela de bursă avusese o mare semnificație pentru ea: îi confirmase unele observații anterioare. Comisia examinatoare era prezidată de însuși inspectorul cel nou. Ana băgă de samă că omul-să fi avut vreo cincizeci de ani-era mereu cu ochii la ea, deîndată ce intrase în sala de examen. Un zâmbet largAnei i se păru unsuros-i se lipise de față. Când îi

venise rândul să răspundă, văzuse că inspectorul îi puna întrebările cele mai ușoare. Atât de ușoare, de copilărești, încât se indignă. Dar încă în cursul examenului își zise: O să fac ce voi vrea cu bărbatii! O să-i joc pe degete. Toți sunt la fel! Și simțise cum îi crește ura față de clasa socială căreia îi aparținea inspectorul, ce nu-și mai deslipea privirea de pe ea, făcându-se ridicul prin întrebările ușoare pe care i le puna. De la o vreme, nici nu-i mai puse întrebări, ci, fără să se sfiască de profesoare și de elevele ce mai erau de față, începu a-i face complimente prin aluzii la frumusețea femeilor bronzate.

Dacă-i așa, o să-i joace ea pe degete! O să-i pedepsească pentru că o batjocoreau cu privirile lor lacome. Și va începe prin a-ncerca să-i oblige să-l pună pe tatăl ei într-un post, să poată câștiga și el, mai ușor decât la țară, o pâine albă! Căci, încă de când se întorsese de la mare, își dăduse sama că din nimic nu se poate întemeia o gospodărie și că tatăl ei nu va mai fi în veci un bun plugar. Și încercarea ei nu rămăsese fără rezultat.

Când ajunsese acasă era dimineată, și părinții ei încă nu plecaseră după treburi. Ei o primiră cam înfricați, gândindu-se că, ferească Dumnezeu, poate s-a-ntâmplat ceva rău: poate că au scos-o din internat, poate că i-au luat bursa...

— Nu, nu! Nu se putea întâmpla una ci asta-zise Ana cu însuflețire. Mai mult chiar: în loc să fac pe monitoarea în internat, sunt acum ajutoare de secretară la liceu. Lucrez câte două ceasuri, după-amiezile. Doamna directoare m-a rugat, înainte de începerea cursurilor, s-o ajut în cancelarie, pentru că i se îmbolnăvisese secretara. Și i-a plăcut atât de mult cum lucrez, încât m-a numit ajutoare de secretară. Drept vorbind, sunt mai mulțămită așa; ca monitoare aș fi avut răspundere mai mare și destul năcaz cu fetele.

Veta-și făcu cruce și mulțumi lui Dumnezeu.

— Știam eu că el nu o să ne lase tocmai acum, când oamenii ne-au părăsit.

— Am venit să vă vestesc toate acestea și mai ales să vă aduc o știre bună pentru dumneavoastră.

— Dar toate știrile pe care ni le-ai adus sunt bune, draga mea, zise Veta.

— Da, dar nu sunt toaterăspunse Ana. Iată despre ce mai este vorba: am obținut o nouă slujbă la oraș pentru tata. O slujbă cu mult mai bună și mai bine plătită. Și mai e și stabilă. De-acolo, dacă-și face bine treaba, nu-l mai poate scoate nimeni. E vorba de un loc de apod la tribunal.

Veta nu știa ce slujbă era aceea de aprod, dar Ion Muja știa. Și-i străluciră ochii. El îi socotise întotdeauna pe aprozii de la tribunal și pe cei de la Curtea de Apel ca făcând parte din însăși instituția Justiției. Aveau uniformă, erau bine plătiți. Un aprod la tribunal era altceva decât un cursor la o bancă!

Dar Veta se întunecă la față.

— Frumos din partea ta, draga mea! Cu ajutorul domnului Frunzescu, nu-i așa? Dar eu cred că nu e bine să ne mutăm din nou la oraș... Cine știe ce schimbări se mai pot face, și iarăși vom ajunge pe drumuri! Dacă ne punem aici, cu inimă, pe lucru, eu și tatăl tău, cred că vom reuși să te ajutăm și pe tine cu câte ceva, și vom trăi și noi. E adevărat, acum, la început, e greu. Nu avem vite de jug, nu avem plug, nu avem car, nu avem cai. Dar cu voință și mai ales cu muncă vom avea.

Ana văzu descurajarea de pe chipul tatălui ei și înțelese că între timp se schimbase ceva în casa lor, că el nu mai cuteza să aibă altă părere decât maică-sa. I se făcu oarecum milă de el, și-apoi ea venise cu un plan. De aceea zise:

— Uite ce este, mamă dragă! M-am gândit și-eu la toate. Bine-i cum zici dumneata, dar ar mai fi o soluție. Și, după mine, mai potrivită. Să vină la oraș numai tata, singur, iar dumneata să rămâi aici, la gospodărie. Din salariul lui de începător – trei mii cinci sute de lei, ar putea pune deoparte câte două mii pe lună, și, într-un an, ați putea cumpăra vite de jug. Poate că tata ar cruța și mai mult.

— De bună samă-sări repede Ion, simțind că-i vine apă la moară. Singur, aș scoate-o la capăt și cu o mie de lei pe lună.

— Eu știu că tata-i mai potrivit într-o astfel de slujbă decât aici, la gospodărie – continuă Ana. Iar dumneata, rămasă acasă, poți ține și locul urmi bărbat!

Auzmd-o cu câtă hotărâre și încredere vorbește și mirându-se că Ana îl cunoaște atât de bine pe taică-său, un zâmbet luminos trecu peste fața Vetei.

— Adevărat că, dacă voi avea cu ce, voi putea să țin locul unui bărbat..., râse ea, luând mâna fetei și mângâindu-i-o.

— Orașul nu e departe. Tata, dacă ar avea o bicicletă, ar putea veni, tot a doua duminecă, acasă.

Ion Muja își duse involuntar mâna la mustață, ca să-și ascundă un zâmbet. Cât fusese cursor la bancă, mereu își dorise o bicicletă. Acum se și vedea întrând călare pe două roate în sat.

— Draga mea, judeci ca un om în toată firea și sunt foarte mulțumită că avem o astfel de fată. Cred că e bine așa cum spui tu. Eu să rămân aici. De altfel, eu nu m-aș mai întoarce pentru nimic în lume la oraș. Prin prea mari umilințe am trecut. Adevărat mai este și că tatălui tău îi mai place o slujbă cât de mică la oraș, decât munca pe ogor. Așa-i el, și văd că nimic nu-l mai poate schimba. Nu vezi cum îi strălucesc ochii de când ai pomenit și de bicicletă?

Ion Muja își coborâ repede privirile și se aplecă să culeagă un pai de pe jos, numai să nu se uite în ochii muierii, care-știa elâl săgetau drept în închipuirea aceea a lui călare pe bicicletă!

— Dacă vine singur, poate avea și locuință gratuită în clădirea tribunalului, așa mi s-a spus, adaogă Ana.

Hotărârea era luată. Ion Muja începu să se laude că o va scoate el la capăt și numai cu cinci sute de lei pe lună și că restul i-l va aduce regulat Vetei. Când vor avea vite de jug, vor începe să-și cumpere și pământ, ca să-și mai crească moșioara.

Vreme de trei ceasuri, cei trei petrecură fericiți, făcând planuri de viitor.

Pe la amiază sosi mașina, și Ana plecă. Ana nu le dăduse părinților ei nici o deslușire despre cum ajunsese să obțină postul acela pe care Ion Muja trebuia să-l ia în primire peste câteva zile. Când venise la oraș, în primele zile ale lui septembrie, Ana locuise o săptămâna la familia Frunzescu. Nimeni din casă, nici măcar Rada, nu știa nimic despre nenorocirea ce căzuse pe capul părinților ei, și, când aflară, se scandalizară de o astfel de răzbunare meschină împotriva unui mic funcționar. Ce politică mai este și asta care se face la noi, de răsturnare a tuturor lucrurilor odată cu schimbarea guvernelor?! Se mirase, revoltată, doamna Frunzescu, iar Rada-i ținea hangul, foarte revoltată și năcăjită că prietena ei va avea de întâmpinat mari greutăți materiale – mai mari decât cele de până acum. Într-o zi, după masă, rămânând singură în sufragerie cu judecătorul Frunzescu, Ana își luă inima în dinți și-l rugă să se intereseze dacă este cumva vreun post vacant de aprod la tribunal sau la Curtea de Apel. Știa că domnul Frunzescu e un om bun și că o va ajuta, dar că va trebui să insiste în stăruința ei, pentru că magistratul, comod din fire, nu-și prea lua bucuros angajamente.

— Nu știu să fie vreun loc vacant-zise domnul Frunzescu. Dar mă voi interesa, desigur. Totuși, în cazul în care se va ivi vreun post liber, ești sigură că tatăl dumitale ar primi să fie aprod? Un aprod e-cum să-ți spun...?

— Un fel de om de serviciu. Așa că ar fi bine să-l întrebi. S-ar putea să nu-i convină.

— Dar, domnule Frunzescu, tot un astfel de post a avut și la bancă.

— Parcă știam că e funcționar.

— Așa-i spuneam eu, dar adevărul e că la bancă era cursor. Vedeți, domnule Frunzescu, pentru noi, cei ieșiți din popor, e greu... Nu cutezam să cred că voi fi primită în casa dumneavoastră, ca prietenă a Radei, dacă ați fi știut că tata nu e decât un simplu cursor la o bancă. Magistratul clipi repede din pleoape.

— Hm! De, recunosc că sunt greutăți. Dar..., în fine... Uite ce este, Ano! Eu mă voi interesa, și dacă se va ivi vreun post, te voi anunța.

— Vă foarte mulțămesc, domnule Frunzescu. Ați fost cu toții, mereu, așa de buni cu mine!

— Ei, lasă acum! Nu ești tu cea mai bună prietenă a fiicei noastre?

Peste câteva săptămâni, judecătorul veni cu vestea cea bună.

— Este un post liber. Nu la noi, la judecătorie, ci la tribunal. Dar e același lucru, și, mai ales același salariu. Cu chestiunea aceasta se ocupă însă judecătorul Zamfir. Am vorbit cu el și am pomenit de tatăl tău. Mi-a spus însă că sunt vreo douăzeci de petiționari, aproape toți cu proptele politice. Pare să fie greu. Din felul în care-i vorbise, Ana pricepu că domnul Frunzescu nu va face nici un pas mai departe. Nu numai pentru ca era lipsit de energie, ci și pentru că nu-l putea suferi pe acel Zamfir. Era de mirare și faptul că vorbise cu el, pentru că în familia Frunzescu numele lui era pomenit foarte rar și numai ca exemplu de imoralitate. Ana nu stătu însă pe gânduri și se hotărâ să se ducă totuși la acest Zamfir ca să intervină pentru tatăl ei. Era singura lui șansă.

Judecătorul Zamfir fu extraordinar de surprins când îl anunță ușierul că o elevă de liceu mărișoară-așa-i spusese-dorește să-i vorbească. O elevă de liceu?! Omul înalt, uscat, sclivisit, cu haina ireproșabilă, cu dunga pantalonilor impecabilă-scoase repede o oglinjoara din buzunar, își aranja pieptănătura, care nu-i acoperea prea bine chelia timpurie, și-i spuse ușierului s-o poftască să intre. Deși primea multe vizite feminine, pentru diferite intervenții, era întâia oară în cariera lui că primea vizita unei eleve de liceu. Omul se credea irezistibil și nu se sfii să-și facă gânduri dintre cele mai îndrăznețe în legătură cu vizita Anei. Ei și ce-i dacă-i elevă de liceu?

— Își zise el. Se pare că în vremile noastre nu mai există fete nevinovate. Judecătorul Zamfir o primi cu toată curtoazia, ca pe-o femeie în

toată firea. Se hotărâse, încă înainte de-a intra Ana, să-i dea toată atenția cuvenită unei femei; dar după ce o văzu, își dădu sama că nici n-ar fi putut s-o primească altfel: dinaintea lui, deși în uniformă, nu stătea o elevă de liceu, ci o domnișoară. Și încă ce exemplar de rasă!” își zise el în gând. Ana își pleda cauza cu toată căldura, privind limpede și cinstit în ochii omului care o invitase să se așeze și să-i spună care îi este păsul. Nu se simți umilită, cerând pentru tatăl ei o slujbă așa de modestă. Și parcă nici magistratul nu se mira că o fată atât de frumoasă și de bine-crescută are un tată de așa joasă condiție socială.

Anei îi fu deajuns o privire pentru a-și da sama ce impresie făcuse asupra omului. Toată fața lui era inundată de lumină, iar pupilele ochilor i se măriseră. Ascultând-o, pe buzele lui întredeschise juca un zâmbet subțire, deși nimic din ceea ce-i spunea Ana n-ar fi trebuit să-l facă să zâmbească. Se afla în fața unei drame sociale: o fată tânără, o elevă de liceu, era constrânsă de împrejurări potrivnice vârstei sale să-și ia pe umerii-i fragezi griji de om matur.

— A mai făcut undeva serviciu până acum tatăl dumitale? Întrebă el după ce Ana isprăvi și-și puse mâinile în poală.

— Da, șase ani. La o bancă, aici în oraș. Cursor.

— Foarte bine, domnișoară. Deci are experiență, cunoaște orașul.

— Da. Și să știți-nu o spun pentru că e tatăl meu, ci pentru că acesta e adevărul-e un om deștept, cu școală.

— Foarte bine, domnișoară!

Cât timp vorbise Ana, judecătorul nu o slăbise din ochi, și lumina de pe față nu i se umbrise.

— Numirea lui ar fi sigură dacă ar putea să și locuiască în clădire. Avem nevoie de un aprod care să doarmă aici. Dar nu e decât o cameră și am prefera deci pe unul necăsătorit.

— Dar, am uitat să vă spun, tata ar veni singur. Mama ar rămâne acasă, la gospodărie. Ea nu vrea să se mute la oraș.

— Perfect, domnișoară! S-a făcut! Unde-i cererea?

— Cererea?! Care cerere?

— Cum care cerere?! Cererea de angajare? N-ai adus-o?

— N-am știut că e nevoie de cerere...

— Am să-ți pun o notă rea.

— Vă rog?

— Zic ca am să-ți pun o notă rea la... Practică. Cum se poate ca o elevă în clasa a șaptea să nu știe că fără un act scris nu se poate lua în samă nici o cerere de angajare?!

Se uită încântat la ea. Uimirea, încurcătura care i se citea pe chip îi dădea o expresie adorabilă.

— O s-o aduc peste două zile, zise Ana.

— Peste două zile e prea târziu!

— Dar tata, oricum, nu e în oraș...

— Dar nici nu e nevoie să fie! Șezi, te rog, la biroul meu și fă dumneata cererea în numele lui.

— Se poate?

— Bineînțeles că se poate! E numai o formalitate. Îi dădu o foaie de hârtie și stiloul lui. Ana se așeză pe scaunul de la birou.

— Ai învățat desigur, la stilistică, cum se face o cerere.

— Da, însă...

— Am înțeles. Scrie, deci. Ți-o dictez eu.

Judecătorul Zamfir i-o dictă cât putu de rar, aplecându-se mereu, când de la dreapta, când de la stânga, când din spatele fetei, sub pretextul să vadă dacă poate dicta mai departe.

Ana scria cu litere mari, energice, ceea ce-l cam surprinse pe judecător. Părea un scris bărbătesc.

— Ce faci?

— Întrebă el la un moment dat. Scrii așa pentru a semăna scrisoarea cu a unui bărbat? Încerci să imiți scrisul tatălui dumitale?

— Nu! Așa e scrisul meu obișnuit. Tata, săracul, n-are scrisoare chiar atât de frumoasă.

— Țst i sună a autoapreciere!

— Dumneavoastră nu vă place?

— Cum de nu! E un scris foarte clar și foarte energic. După scris, pari o fată cu foarte mare voință.

— Sunt prima în clasă!

— Nu mai spune! Felicitările mele! Cred că ești prima la toate. Te rog, continuă. Unde am rămas?

Și domnul Zamfir iarăși se aplecă peste umărul Anei ca să-și găsească șirul ideilor...

Dictarea ținu mult. Judecătorul nu se putea răbda, când se apleca asupra scrisului, să nu atingă, când umărul, când brațul fetei. Ana părea să nu ia în

samă nimic, dar strângea tot mai tare din dinți.

— Gata! De-acum numai timbru trebuie să-i pui și e în regulă.

— Ce timbru? N-am nici-un timbru!

— Așteaptă puțin, să-i spun omului de serviciu să aducă unul.

— Pot să mă duc eu după timbru...

— De ce?! Omul e aici, la-ndemână.

Și ieși să-i spună aprodului să cumpere un timbru.

Urmă un sfert de oră penibil. Judecătorul, neslăbind-o mereu din ochi, voi să știe multe despre ea, despre liceu, despre fetele din internat, despre profesoare. Ana, bănuind că judecătorul Zamfir îi spusese aprodului să nu se-ntoarcă prea curând, întră în joc și începu să-i evite întrebările prin răspunsuri care le anticipau și în același timp schimbau direcția convorbirii, prin povestiri detaliate despre aspecte secundare care nu puteau să-l intereseze pe Zamfir, ori, când nu mai avea altă ieșire, prin replici tăioase. Judecătorul pricepu că are-n fața lui o fată inteligentă și care cunoștea arta conversației în gol, și fu și mai intrigat. Dacă tatăl ei era un simplu țăran știutor de carte, de unde căpătase ea, așa de timpuriu, rafinamentul acesta atât de subtil?

În sfârșit, sosi și aprodul cu timbrele, și până să le lipească judecătorul pe cerere, Ana-i întinse omului o piesă de douăzeci de lei, ca să i le plătească.

— N-am restul, domnișoară, zise acesta.

— Dar nici nu ți-am cerut restul, răspunse Ana. Judecătorul prinse dialogul și-și zise: Ia te uită, domnule! Se poartă de parcă n-ar fi cine spune că este!

— Iată, am pus și rezoluția pe cerere, domnișoară Muja. Și trebuie să știi că mai sunt peste douăzeci la mine în sertar!

— Vă sunt foarte recunoscătoare, domnule judecător. Vă mulțămesc atât în numele meu, cât și în numele tatei. Acum numirea e sigură? Și dacă este, când trăbă să se prezinte tatăl meu la slujbă?

— Bineînțeles că-i sigură!

— Răspunse judecătorul, puțin contrariat de întrebarea Anei. Să se prezinte peste șase zile. La 15 octombrie.

— Încă o dată, toate mulțămirile mele, domnule judecător. Și acum, vă rog să mă scuzați, dar trăbă să plec. Mă grăbesc. Am lipsit cam mult, și nu vrea s-o supăr pe doamna directoare.

— Ai venit aici cu permisiunea ei? Ana îl privi mirata.

— Se-nțalege! Altfel cum aş fi părăsit internatul?!

— Și directoarea dumitale cunoaște motivul care te-a adus aici?

— E normal să-l cunoască!

— Și știe că ai venit la mine? Întrebarea o pusese cu o voce schimbată.

— Da. Știe tot.

— Și, te rog, domnișoară Muja, de unde știai dumneata că trebuie să mi te adresezi tocmai mie?

— De la domnul judecător Frunzescu.

— Da, mi-aduc aminte că mi-a pomenit de tatăl dumi-tale. Îl cunoști mai de mult pe domnul Frunzescu?

— Da, de câțiva ani. Fiica lui, Rada, e cea mai bună prietena a mea, răspunse Ana, ridicându-se de pe scaun și înclinându-se ușor în chip de salut.

Și, îndreptându-se cu pași fermi spre ușă, părăsi camera. După ce ieși în stradă, se scutură instinctiv, ca și cum ar fi vrut să scuture de pe ea un praf ce-i făcea impresia că i se lipise de uniformă, și își trecu mâna peste față. Apoi se îndreptă repede spre internat. Era mulțumită. Reușise. Numirea lui Ion Muja se făcu a doua zi, și judecătorul Frunzescu i-o comunică Anei. Iar Ana se folosisse de cel dintâi prilej ca să-l anunțe pe taică-său. Și cum avea să le dea mai multe vești bune părinților, se bucurase să li le ducă ea însăși.

La câteva zile după intrarea lui Ion Muja în slujbă, domnul Frunzescu o întrebă pe Ana, care se afla în vizită la Rada:

— E adevărat că ai dus personal cererea tatălui tău la judecătorul Zamfir?

— Da, răspunse Ana, fără nici o ezitare. Tatăl Radei încruntă sprâncenele.

— Dacă m-ai fi întrebat pe mine, nu te-aș fi sfătuit... Zise el. Domnul acela nu are o faimă prea bună. Îl vizitează, pentru intervenții, cam prea multă lume feminină.

— Dar eu n-aveam pe cine să trimet la el! Răspunse Ana.

— E adevărat dar poate că-l numea și fără vizita ta, zise domnul Frunzescu, știind că el n-ar mai fi intervenit încă o dată la judecătorul Zamfir și că în nici un caz n-ar fi dus el cererea lui Ion Muja.

— Nu știu dacă ar fi făcut-o. Ce știu, e că tata avea mare nevoie de numirea asta, și că dumneavoastră mi-ați spus că erau vreo douăzeci de cereri. Dumnealni mi-a spus tot așa.

— Da, asta-i adevărat.

Domnul Frunzescu nu mai zise nimic, dar o învălui pe fiică-sa, pe Rada, care, la braț cu Ana, ascultase convorbirea, într-o privire îngrijorată. Ca și când ar fi început să se teamă de prietenia Radei cu Ana. După ce rămaseră singure, Rada o întrebă:

— Știi de ce nu-i place tatei că ai fost acolo? De ce se spune că Zamfir nu are o faimă prea bună?

— Mi se pare că ne-a spus însuși domnul Frunzescu: pentru că primește prea multe vizite feminine.

— Da. Dar tocmai asta e. Înțelegi la ce fel de vizite a făcut aluzie? De ce natură sunt vizitele acelea?

— Pentru intervenții. A spus-o chiar tatăl tău.

— A spus-o, dar nu putea să vorbească pe față. E vorba, draga mea, de niște vizite cam... Deochiate. Tot orașul știe că-i un mare Don Juan. Și e compromițător pentru o femeie sau pentru o fată să-i facă vizite.

— Se poate să fie așa cum zici că știe tot orașul. Nu te contrazic. Dar eu, și în cazul că așa fi știut ce se vorbește pe sama lui, tot așa fi intervenit la el pentru numirea tatei. Doar ți-am spus în ce situație sunt părinții mei! Cine să le vină într-ajutor? Oamenii politici care l-au adus la oraș, i-au dat asigurări că va rămâne la bancă până la pensionare. Altfel mama nu s-ar fi mișcat din sat. Când au venit aici, și-au vândut vitele, și-au dat în parte moșia, și acum nu mai au cu ce să-și refacă gospodăria.

— Da, știu, mi-ai spus. Însă noi trebuie să ținem și la numele nostru bun. Doamna directoare a știut pe cine anume vrei să vezi la tribunal?

— Se-nțalege! Nici nu mi-a trecut prin cap să-i ascund de ce și la cine mă duceam la tribunal.

— Atunci mă mir cum de ți-a dat permisiunea să-l vezi pe Zamfir! Ea știe bine ce faimă proastă are judecătorul acela!

— Ei, iată că mi-a dat totuși permisiunea. Poate că se va fi gândit și dumneaei, cum mă gândesc și eu acuma, că decât faima bună e mai de preț altceva.

— Ce anume?

— Existența cuiva, existența unei familii.

— Chiar cu prețul compromiterii numelui bun?

— Cu compromiterea lui reală, în fapt, desigur că nu. Dar, în ce mă privește, câtă vreme sunt curată și dreaptă, nu-mi prea pasă de ce spune gura lumii, de așa-numiți faimă bună sau rea. Am început să înțăleg și eu cu ce măsuri te apreciază lumea...

— Ano, n-ar trebui să judeci așa. Multe depind în viață de ceea ce crede lumea despre noi, de felul în care suntem văzute!

— Ei bine, Rado, eu m-am hotărât să nu mă orientez după gura lumii nici să izbutesc în viață după faima ce-mi vor face-o alții, ci după propria mea convingere, așa cum îmi va porunci, de fiecare dată, conștiința mea.

— Pornind pe drumul ăsta, poate că odată și-odată ai să regreti.

— Nu știu, se poate, dar n-am de ales. Pe alt drum nu pot merge.

XVI.

Ana Muja intră în noul an școlar, în clasa a șaptea, stăpânită puternic de senzația că trecuse un foarte lung interval de timp de la examenele de fine de an ale clasei a șasea. Zadarnic își zicea că n-au trecut decât două luni și jumătate de la întoarcerea la vechiul ritm al cursurilor și al pregătirii lecțiilor; ea simțea mereu distanța enormă dintre vechiul și noul an școlar.

Avu nevoie de o efortare conștientă de câteva săptămâni până să se poată obișnui din nou cu ritmul școlii. Experiențele ei din cursul vacanței, frământările sufletești prin care trecuse, noua luptă pe care o începuse cu viața, noile preocupări, o făceau să asculte prelegerile și să citească lecțiile cu capul gol de pricepere, gândurile fugindu-i mereu într-altă parte. Nu o mai interesa în nici un fel cartea, școala; era obsedată doar de planurile prin care va putea birui în viață.

De multe ori senzațiile o asaltau fără nici un fel de logică, menținând-o într-o stare de încordare, de veghe asupra sa însăși, alteori aruncând-o într-o stare opusă, de oboseală, dominată de sentimentul zădărniciiei oricărui efort.

La început puse schimbarea aceasta pe sama distanței în timp dintre sfârșitul vechiului an școlar și începutul celui nou. Dar, observându-și colegile, își dădu sama că majoritatea lor rămăseseră niște copile și că timpul trecut între cei doi ani școlari nu putea fi singura cauză a schimbării ei. Analizându-se, înțelese mai întâi că se scuturase de continua sa preocupare de propria-i persoană, de năzuința ei înverșunată de-a ajunge o fată pregătită să între în clasa socială la care râvnea. Farmecul vechi se împrăștiase: clasa suprapusă nu o mai atrăgea ca un ideal, de când începuse să o cunoască, ci ca un câmp de luptă, pe care ea trebuia să biruiască cu orice preț. Vanitatea și mândria ei ieșiseră din faza îngustă și mărginită a copilăriei, când o umilea condiția mizeră a părinților ei și când făcuse eforturi uriașe ca să-și însușească bunele maniere din societatea cultă, să-și dobândească educația socială pe care o considera necesară în atingerea scopului propus. Acum se disprețuia când se gândea la astfel de prostii. Revenise cu sinceritate la sentimentul natural față de părinți, înțelegând că poziția și situația materială în care trăiau nu scade cu nimic valoarea lor umană, între timp, se convinsese că mulți oameni din pătura socială spre care râvnise nu prețuiau cât taică-său și cât maică-sa. E adevărat, i se părea puțin ridiculă satisfacția lui taică-său de-a fi aprod, de-a fi în rândul domnilor. Totuși acest ridicul nu o făcea să-l desconsidere, ci să-l

compătimească și să se gândească la el cu un fel de duioșie tristă, ca la cineva rămas, și la vârsta maturității, în naivitatea copilăriei.

Nu mai încerca să ascundă situația socială a părinților săi. Multe din colegele ei se simțeau jignite, revoltate, când o auzeau uneori vorbind acum despre greutatea cu care unii oameni își câștigă, în România mare, pâinea cea de toate zilele, și menționându-i, printre aceștia, și pe părinții ei.

Nu mai trăia izolată. Dar colegele observară la ea, acum, altă sminteală, cum o numeau ele: se purta ca și când ar fi fost o femeie matură, iar ele... Niște biete copile necoapte. Li se părea-și nu se înșelau prea mult-că Ana adoptase față de ele un fel de atitudine protectoare. Totuși, așa cum era acum, le era cu mult mai simpatică decât în anii trecuți; fetele, internele îndeosebi, simțeau că nu mai aveau de-a face cu fata mândră și rece de mai nainte. Dar, totodată, simțeau că, totuși, rămăsese în ea ceva din vechea Ana Muja. Deși acum nu mai refuza societatea lor, ele simțeau că trăiește într-o altă lume, că e dominată de o voință, de o hotărâre care o ridicau peste preocupările comune. La începutul anului școlar, Ana avu câteva săptămâni grele. Dădu chiar câteva răspunsuri slabe, când fu ascultată la unele materii, încât profesoarele începură să se mire. Dar curând, vacanța, cu impresiile-i puternice, turburătoare, începu să între tot mai mult în umbra uitării, până când, la un moment dat, Ana își simți sufletul eliberat de poverile verii și dominat din ce în ce mai puternic de vechile ei preocupări de elevă, de dorința ei de a birui în viață. Se puse pe lucru cu puteri înzecite, petrecându-și tot timpul liber cu nasul în cărți, citind carte după carte din biblioteca liceului și împrumutând uneori și alte cărți, pe care nu le găsea acolo, de la colegele ei externe.

Lucrul în cancelaria liceului, ca ajutoare de secretară, două ceasuri după-amiază, nu i se părea greu. Se obișnuise repede cu munca de-acolo și lucra cu spor. Mai mult, efortul acesta suplimentar îi ținea trează conștiința că datoria ei era să învingă orice greutate, să biruie în orice împrejurări. În același timp, cu fiecare carte citită, orizontul ei se lărgea. Cuceririle spiritului omenesc o încântau. Citind istorie, istoria o cucerea și se hotăra să se înscrie la Facultatea de istorie; citind filosofic, se răzgândea și se hotăra să studieze filosofia; citind literatură, își zicea că toată viața ar trebui să se ocupe numai de literatură. Fiecare materie îi deschidea porți largi, prin care întrevedea cunoașterea unor lumi noi, pline de frumuseți nebănuite. O parte din experiențele vacanței o regăsi în cărțile de literatură, mai ales în romane. Dacă le-ar fi citit mai înainte, s-ar fi lăsat furată de sentiment. Dar

experiențele făcute în timpul vacanței reduceau la proporții reale creațiile fanteziei autorilor.

Înțelese degrabă că ceea ce știa din experiență era încă prea puțin, aproape nimic față de ceea ce se putea întâmpla în viață, în viața acelei păături sociale spre care râvnise și din care erau luate aproape în exclusivitate subiectele romanelor. Lucru curios însă: Nimic din ceea ce citea în aceste romane nu o surprindea, ca și când ea și-ar fi făcut o părere definitivă asupra acestei clase sociale și s-ar fi așteptat să întâlnească în cărți ceea ce văzuse, auzise sau bănuise pe baza celor văzute și auzite: scandaluri de natura celui ce izbucnise în sară aceea la conac, adultere și divorțuri, traiuri în trei, tipuri de felul lui Jean Frunzescu, a judecătorului Zamfir, a inginerului Marinescu, a tinerilor și tinerelor cunoscuți pe plajă; suferințe grele, ca ale familiei Ionescu; goana după situații, distracții și plăceri; libertinaj asemenea celui descoperit de ea la mare; superficialitate, intrigi și calumnii cum văzuse la oaspeții de la conac; femei hotărâte și voluntare ca doamna Frunzescu; bărbați molâi ca domnul Frunzescu; femei care semănau cu directoarea și cu profesoarele ei; fete ca Rada sau ca sumedenia de tipuri din internat. Cărțile conțineau însă, în forme și sub aspecte nespuse de variate, și în gradații nesfârșite, viața întreagă a acestor oameni, nu simple fragmenta, cum cunoscuse ea. Un furnicar și o țesătură de patimi și de intrigi care o captivau, îi țineau treaz interesul și o făceau să nu mai lase cartea din mână până nu o termina. Dar ceea ce o captiva în mod deosebit era desfășurarea luptei pentru existență și iubirea. Rămase surprinsă când descoperi în pătura socială pe care ea, în conștiința ei, o condamnase definitiv, lupte înverșunate împotriva obstacolelor pe care le ridica viața în fața celor care voiau s-o cucerească; când întâlni tipuri de tineri și de bărbați cu înalte preocupări intelectuale și morale, tipuri de femei și fete pure, care disprețuiau și condamnau, ca și ea, traiul josnic, ba chiar și situațiile materiale pe care ea vroia să le cucerească. Uneori cădea pe gânduri. Să fie care chiar atât de variată viața acestei clase sociale care-i pângărise ei sufletul? Să fie oare chiar atât de complexă?

O captiva și iubirea, întâlnită în mai toate cărțile pe care le citea, și adeseori rămânea visătoare, cu volumul deschis dinainte-i. Era oare acesta un sentiment dominant în viață, era însăși viața, cum bănuia din cele citite? Nu-l înțelegea.

De când se știa, fusese roabă numai mândriei, dorinței de-a ajunge pe aceeași poziție socială cu fetele din clasa cultă, de-ași însuși purtările lor,

educația lor, de-a atrage atenția tinerilor asupra ei, de a fi admirată. Dar în toate acestea nu era nici urmă din acea puternică bătaie a inimii pe care o întrezărea în dragostea eroilor din romane.

Nenorocul că întâiul tânăr care se apropiase de ea, Jean Frunzescu, să nu se apropie pe calea inimii, ci a trupului, revoltând-o, îi ferecase sufletul, și ea nu și-l mai putea deschide pentru a înțelege adevărata iubire. Promiscuitatea de la mare, care o scârbise adânc, pusese încă o platoșă peste sufletul ei, care simțea nevoia de a-și apăra castitatea feciorelnică împotriva oricărei brutalizări. De aceea uneori nu mai știa ce să creadă: erau numai vise iubirile din romane, sau puteau fi adevărate? Pentru că nu găsea nici un răspuns în sufletul ei la această întrebare, se întorcea, bucuroasă să scape de sentimentul unei neputințe, la munca de fiecă zi, cu rezultate pozitive, căre-i dădea încredere în forțele ei.

În cursul noului an școlar, fu invitată de mai puține ori decât în trecut de familia Frunzescu. La început, remarcând această rărire a invitațiilor, o puse pe sama situației sociale a lui taică-său. Se gândise că, desigur, era greu pentru un judecător s-o primească în casa lui pe fata unui aprod de tribunal. Și probabil că, dacă n-ar fi fost prietenia Radei, n-ar mai fi fost invitată deloc. Apoi, după discuția cu Rada despre judecătorul Zamfir, bănuie că însăși prietena ei rărise invitațiile pentru că pune prea mult preț pe gura lumii și pe numele bun al familiei Frunzescu. Adevărul era însă cu totul altul, sau, mai bine zis, aproape cu totul altul. Și funcția lui Muja, și vizita Anei la judecătorul Zamfir influențaseră sentimentele familiei Frunzescu față de ea. Dar mai greu atârname în cumpăna hotărârii doamnei Frunzescu de a nu o mai invita decât foarte rar pe Ana la ei în casă, o scrisoare ce sosise pentru ea pe adresa familiei Frunzescu. Plicul purta tipărit numele unei fabrici din Iași la care lucra inginerul Marinescu.

Și mama și fata fură intrigate de scrisoarea aceasta. Oare ce putea să-i scrie Anei inginerul Dinu Marinescu? Și de ce să-i trimită Anei o scrisoare, când Rada nu primise de la el, de când plecaseră de la mare, decât o simplă ilustrată? Și-apoi, cum de-și permiteau, atât inginerul Marinescu cât și Ana, să corespundă folosind adresa lor? Era o necuviință care o indignă adânc pe doamna Frunzescu. Și, la urma urmelor, ce avea să-i spună Anei atât de confidențial inginerul Marinescu de-i trimitea o scrisoare închisă? Inginerul era o partidă bună pentru Rada. Cele două familii trecuseră de mult de faza simplelor aluzii despre viitoarea căsătorie a copiilor... Și acum, deodată, nitam-nisam, întră la mijloc fata asta, Ana, căreia Rada îi acordase prietenia

ei devotată și pe care ei o primiseră cu brațele deschise în casa lor, ba încă îi oferiseră și o vacanță la conac și la mare. E adevărat că tinerii se cunoscuseră la mare și că acolo, în vârtejul jocurilor de pe plajă, se apropiaseră unul de altul. Dar, mă rog, așa-i la mare! Tinerii mai flirtează între ei. Dar de aici și până la a-i scrie scrisori închise și de a le trimite pe adresa familiei lor e o distanță!

— Să-i duci scrisoarea, Rado, dar să-i spui că noi nu suntem oficiu poștal. Dacă-i mai scrie, să-i trimită epistolele la liceu, ori să-și caute alt intermediar. Rada era tentată să deschidă plicul: ardea de curiozitate să știe ce-i scrie. Dar pentru că știa că așa ceva nu se cuvine să facă, îi duse scrisoarea. Nu însă fără să-i încolțească în inimă un sentiment de invidie.

Ana luă scrisoarea fără măcar să bănuiască de la cine-i. Numele firmei de pe plic nu-i spunea nimic. Uitase de mult la ce fabrică lucra inginerul, cum uitase și de bilețelul pe care i-l dase la despărțire, iar ea îl aruncase în mica ei poșetă de la mare, ce zăcea acum în cufărul ei de la internat. Căzuseră asupra-i, la sosirea acasă, atâtea evenimente noi-scoaterea din slujbă a lui taică-său, suprimarea bursei, concursul, funcția ei de ajutoare la secretariat-încât uitase cu totul de bilet. Numai după ce deschise plicul și se uită la iscălitură își aduse aminte de el. Oare nu-l pierduse? Își aminti că pe bilețel era și un rând scris cu creionul, pe care nici nu apucase să-l citească.

— E de la inginerul Marinescu, îi spuse ea Radei, care aștepta să vadă ce impresie îi va face Anei scrisoarea.

— Asta știi și eu.

— De unde știi?

— După firma de pe plic. Ana se uită la plic.

— Asta e adresa lui?

— Ei, parcă tu nu știi ca el lucrează acolo!

— Voi fi știut, dar am uitat de mult. Tare de mult! Ție nu ți se pare, Rado, că am fost la mare acum un veac?

— Ce prostie! Cum să mi se pară așa ceva? Dimpotrivă, mi se pare că de-abia ne-am întors. Uite, încă mai suntem bronzate.

— Ba, mie mi se pare că a trecut foarte mult timp de-atunci. Aproape c-am uitat cum a fost.

— În cazul acesta îl vei fi uitat și pe Marinescu.

— Până acuma, da. Am avut atâtea năcazuri, atât de mult de lucru! Vezi, am și uitat să-ți spun că, la despărțire, înainte de a ne urca în mașină, el mi-a spus că-mi va scrie pe adresa voastră, și nu la liceu. Credeam că glumește,

cum e felul lui, și nu credeam că are vrun rost să vă spun. Și acuma regret că nu l-am oprit să-mi trimeată scrisorile pe adresa voastră. Poate că m-ar fi ascultat.

— Și de ce regreti?

— Păi, lasă impresia că mi-ar scrie cine știe ce lucruri pe care nu le-ar putea citi și doamna directoare. Și-apoi cred că nu se cade să vă deranjeze pe voi cu scrisorile adresate mie.

— Da, a făcut și mama oarecare aluzie la asta.

— Ei, vezi! I-am spus că, dacă vrea să-mi scrie, să-mi trimeată epistolele la liceu, dar să nu spere la vreun răspuns, pentru că doamna directoare le va arde. Se vede că s-a chiar temut de asta... Bineînțeles că eu glumeam... Dar, ia să vedem, ce-mi scrie! Șazi aci pe scaun și ascultă.

Și Ana despătură hârtia, pregătindu-se să citească.

— O, te rog, nu! Nu se cade să ascult! Zise Rada, răzgândindu-se și ridicându-se de pe scaun.

— Te rog, rămâi și ascultă! Ce poate să-mi scrie decât niște prostii? Și-apoi, nu-l cunoaștem amândouă? Ba tu de mai de mult ca niine. Ascultă deci.

Rada, nehotărâtă, șezu totuși. Și Ana începu să citească:

Stimată domnișoară Ana, Știindu-te foarte uitucă, să-mi dai voie ca mai întâi să mă prezint. Sunt inginerul Marinescu, directorul etcaetera. Nu-ți spun toate titlurile pentru că tot nu le-ai ține minte.

Ana râse:

— Nu ți-am spus? Prostii de-ale lui. Zâmbi și Rada. Ana continuă:

Îmi iau deci voia să-ți amintesc că te-am cunoscut la mare, în tovărășia unei cunoștințe scumpe mie, a domnișoarei Rada Frunzescu.

— Ei, poftim! Vezi că trebuia să știi și tu ce-mi scrie? Zise Ana, oprindu-se iarăși din citit.

— Mi-a trimis și mie trei ilustrate, de când ne-am despărțit, zise Rada, sporind cu două numărul vederilor primite.

— Stai să vedem ce mai spune.

Ți-am promis să-ți scriu, dar am tot amânat de pe o zi pe alta. Deși mi-ai spus că ești prima în clasă, mai târziu am aflat că ai de dat două corijente, și nu vroiam să te distrag de la învățat. Pentru că ar fi fost păcat să repeți clasa, având dumneata, după părerea mea, și pentru clasa a șaptea prea mulți ani. Acum am fost informat că ai trecut cu bine examenele.

— Ei poftim! Nu ți-am spus? Pagubă că nu-i de față, căci nu i-aș rămâne datoare cu răspunsul.

— Da, e o fire veselă detot, Dinu.

— Care Dinu?

— Marinescu!

— Nici nu știam că-l cheamă Dinu. Frumos nume!

— Da, frumos! Nici cel care-l poartă nu-i departe de... Nume, zise Rada, dezghețată acum detot.

— Așa ți se pare? Eu, drept să-ți spun, nici n-am băgat bine de samă. Era atâta tineret acolo!

— Da, însă tu ai stat mai mult în compania lui. Anei i se păru că descoperă în vocea Radei o nuanță de regret, îi aruncă o privire iscoditoare, dar imediat replică, pe un ton neutru:

— Îmi plăcea să mă duelez cu el în vorbe. E plin de duh. Fac legământ că-i voi răspunde la scrisoarea asta, nu-i voi rămâne datoare.

Și continuă să citească:

Toate sunt bune când se sfârșesc cu bine, domnișoară Ana, și te rog să primești felicitările mele. Ce fel de profesoare pot fi acelea care dau note rele unei fete drăguțe?! În locul lor... hm! Dar nu-ți mai spun ce-aș face eu în locul lor cu fetele frumoase ca dumneata și ca prietena dumitale Rada... Știi că nu mă pot reține să spun? V-aș hrăni numai cu miez de nucă, și nu v-aș pune niciodată să răspundeți la lecții.

Fetele râseră cu hohote.

— Ce nebun! Exclamă Rada.

— Nebun de legat! Dar ia să vedem ce mai scrie nebunul.

În definitiv, mă întreb și te întreb și pe dumneata: De ce mai umblă fetele frumoase la școală? Să urmeze liceul și universitatea cele urâte, cele care nu au nici o nădejde că se vor mărita... Iată, mă gândesc cu groază că poate chiar pentru mâne ai de rezolvat cine știe ce probleme de algebră. Cum să între algebra și trigonometria într-un cap de fată frumoasă și spirituală, când ele sunt niște materii atât de aride și fără de duh? Dacă aș fi acolo, ți le-aș rezolva eu, căci în capul meu se plimbă, ziua-noaptea, numai cifre și formule. Nu sunt de invidiat, dar n-am încotro: matematica e baza slujbei mele. Tot așa cum bucătăria și croiul trebuie să fie baza slujbei dumneavoastră, a fetelor frumoase, bune de măritat. Ah, cât de mult ador eu fetele care știu să facă bucate bune și rochii frumoase! Acestea sunt fetele ideale, la care visez mereu!

- Da-i nebun detot! Exclamă Rada.
- Ori face pe nebunul! Adaogă Ana.
- În orice caz, e mai amuzant decât l-am știut, zise Rada.

Ana continuă:

Scumpă domnișoară Ana, regret foarte mult și că fete ca dumneata și ca Rada își bat capul cu limba latină, dar când termină clasa a opta nu pot traduce o frază ca aceasta: Injandum regina jubes renovare dolore, sau un vers din Ovidiu, care, de pe țărmul apropiat de plaja noastră, al Pontului Euxin, trimitea epistole disperate la Roma și scria „Ei mihi quod domino non licet ire tuo”. Dacă ai putea traduce cele două versuri, poate ai înțelege ceva din sentimentele unui exilat, nu la Constanța, ci într-o fabrică din Iași. Și acum te las să-ți vezi de carte. N-aș dori-ferească Dumnezeu!

— Să te abat de la lecții, și să mai ai, și în toamna viitoare, corijențe, închinăciuni simpaticeii familiei Frunzescu și sărutări de mână doamnei. Poate vei avea ceva de răspuns.

— Ți-aș răspunde numaidecât dacă ai fi de față! Încheie Ana cu ciudă.

Era înciudată, dar fața-i lumina. Era înciudată pentru că, într-adevăr, nu putea traduce acele versuri, rupte din text cum erau. Își bătu capul împreună cu Rada, dar nu-și aminteau de unde erau luate.

Rada era și ea însuflețită. Se temuse de nu știa ce, și iată că, dimpotrivă, scrisoarea o amuzase.

— Draga mea-zise e -mi-ai împlini o rugămintă?

— Oricare.

— Uite ce este. Tata e mare latinist. Dă-mi scrisoarea să ne traducă el versurile acelea.

— Nu e cinstit să ne lăudăm cu penele altuia. Dar n-am nimic împotrivă. Iat-o!

Rada voia scrisoarea și pentru tâlcuirea versurilor acelora, dar mai ales pentru a-i demonstra mamei sale că epistola nu cuprindea nimic confidențial.

Doamna Frunzescu citi rândurile lui Dinu Marinescu, râse, dar pe urmă, după ce Rada intră în biroul domnului Frunzescu ca să-i traducă versurile latinești, căzu pe gânduri. Oare de ce-i scria Dinu cu atâta îndrăzneală și intimitate unei fete străine, fetei unui aprod, și nu Radei? Instinctul ei feminin și de mamă bănuia că subțire aparentă glumeață a scrisorii se ascunde ceva cu mult mai serios. Bănuiala i se întări când Rada îi aduse tălmăcirea

celor două versuri: Regină, îmi poruncești să reînnoiesc durerea groaznică, și:

Vai, stăpânului tău nu-i este îngăduit să plece împreună cu tine.

Rada, și după ce citi traducerea, rămase nedumerită, dar maică-sa nu-i mărturisi bănuiala ce începuse să-i încolțească în suflet.

De la sosirea acestei epistole, Ana fu deci mai rar invitată în casa familiei Frunzescu. Era, în schimb, poftită în casele altor colege de clasă cu ea sau a unor fete ce erau prietene cu ea, căci acum Ana avea mai multe prietene decât înainte.

Când îi adusese scrisoarea înapoi, Rada alăturase și textul tradus, cu explicațiile tatălui său. Ana citise traducerea și notele, înălțase din umeri ca și cum tot nu s-ar fi lămurit și pusese epistola în cartea pe care tocmai o citea. Adevărul era însă că tălmăcirile celor două versete o puseseră pe gânduri, căci înainte de a le citi, cât ce rămăsese singură, după ce-i dăduse Radei scrisoarea ca s-o ducă acasă, Ana își căutase poșeta, pe care nu o mai folosisese de când venise de la mare. O deschisese, și, între alte mărunțișuri, găsi biletul pe care i-l strecurase în mână, la plecare, inginerul. Nu se înșelase. Era acolo un rând scris cu creionul: Nu poți uita ușor o față frumoasă și deșteaptă. Era oare numai o vorbă ca atâtea altele auzite la mare? Ce altceva putea fi? Înălțase din umeri și pusese hârtia la loc, în poșetă. Acuma, după citirea traducerii celor două versuri, rândul de pe hârtioara de la mare căpăta parcă un tâlc, dar ce tâlc anume, Ana nu-și dădea sama. Simțea însă că Dinu o privise cu alți ochi decât droaia aceea de tineri. Și nu numai pe plajă, dar și la despărțire. Ei, dar de ce să-mi pierd eu vremea cu descifrări de taine!

— Își zise Ana. E destul că mi-a plăcut cum îmi scrie. Când o să am timp, o să-i răspund. Merită un răspuns! Dar acum am alte griji pe cap! Totuși se gândi că ar trebui să-l anunțe, în două rânduri, că i-a primit epistola și că nu-i va rămâne datorie. Ceea ce și făcu îndată, adăogând că, dacă vrea să-i mai scrie, să-i trimită scrisorile pe adresa liceului, pentru că nu e nici o primejdie să fie arse. În tot cazul, să nu o mai deranjeze pe doamna Frunzescu. Și sublinie cuvântul deranjeze. Puse cele câteva rânduri în plic și vru să dea scrisoarea femeii de serviciu, să o pună la cutia de poștă de la poarta liceului. Dar se răzgândi, și, cum era la parter, la secretariat, ieși pe ușă și puse însăși plicul la cutie. În vacanța de Crăciun, directoarea ar fi ținut-o bucuroasă în internat. Mai erau unele restanțe la secretariat. Se miră

de insistențele Anei să o lase acasă, când, în anii trecuți, ea se rugase să rămână în internat.

— Nu voi lipsi toată vacanța, doamnă directoare. Numai cele trei zile de praznic, când are și tata concediu. Vom pleca împreună și ne vom întoarce împreună! Îi era dor de mamă-sa, pe care nu o mai văzuse din toamnă, și dorea să vadă cele două vaci pe care reușiseră să le cumpere, pe la Sfântul Niculae, din economiile lui Ion Muja, la care adăogaseră un avans pe care îl luase el asupra salariului și o mică participare a ei. Pe taică-său îl vedea în fiecare săptămână. Omul era mulțumit de slujbă, cruța ca un zgârcit, nu cheltuia pentru el nici cinci sute de lei pe lună. Era mândru de uniforma pe care o primise și își făcea serviciul cu conștiinciozitate, spre mulțumirea tuturor, în mod deosebit era simpatizat de judecătorul Zamfir. Aproape de fiecare dată când Ana se ducea să-l vadă pe taică-său, judecătorul nu mai contenea să-l laude pe Muja. Laudele judecătorului îi plăceau Anei, dar nu se dumirea cum de aproape de fiecare dată când ea se ducea la taică-său, se nimerea să-l întâlnească, la ieșirea din tribunal, pe judecătorul Zamfir, deși tribunalul era închis după-amiază. Odată, intrigată, îl întreba pe tată-său:

— Dar ce tot caută domnul Zamfir după-amiaza la tribunal?!

— Domnul judecător e un om foarte harnic – răspunsese Ion Muja. Vine la birou și după-amiezile, de multe ori. Biroul domniei-sale este la primul etaj, cu fereștile spre strada. Uneori are și vizite, domni și doamne. E mare forfotă în jurul său. Aud că este unul din cei mai influenți judecători din tribunal.

Lucrând câte două ore după-amiezile la secretariat, Ana avu prilejul să-și cunoască mai bine profesoarele, care, de la o vreme, nu o mai tratau ca pe o elevă, ci ca pe un fel de colegă. Ba, uneori, când lipsea secretara, îi destăinuia ei din ce motive trebuiau să facă o cerere, de ce era nevoie ca cererea să fie trimisă de urgență la inspectorat sau chiar la minister.

Adeseori se întâmpla să se afle în secretariat câte două-trei profesoare deodată ă. și i câte nu povesteau ele în astfel de ocazii! Despre întâmplările din familiile lor sau din alte familii din oraș, dar mai ales despre colegele care nu erau prezente.

Ana, în vreme ce scria la birou, asculta poveștile acestea, și sară, în pat, medita asupra lor. În cele mai multe cazuri nu auzea decât vorbe rele despre bărbați, și mai ales despre femei. Nu-și putea da sama dacă aceste vorbe erau spuse cu patimă, dacă erau calomnii sau dacă exprimau adevărul. Nu avea nici o posibilitate de a le controla. Dar din zi în zi înțelegea tot mai

bine că traiul acestor femei, veșnic iritate și nemulțumite, care veneau în fiecare zi la școală ca să predea aceleași și aceleași cursuri și care așteptau cu nerăbdare sfârșitul lunii ca să-și încaseze salariul, nu era deloc ușor. Nu li se întâmpla nimic neașteptat care să le scoată din monotonia zilnică și să le schimbe cât de cât viața. Și toate râvneau să aibă relații în societatea orașului, lucru foarte greu de realizat pentru o femeie singură, fără familie. Ani de-a rândul Ana năzuise să ajungă și ea profesoară, să aibă salariul ei, să fie independentă, să poruncească elevelor și ele să o asculte, să-i știe de frică. Acum însă idealul acesta rămăsese undeva departe în urmă. Și se bucura că renunțase la el, pentru că-se întreba ea-ce plăcere poate fi să predai an după an aceleași lecții, să ajungi un fel de moară care macină mereu același fel de grăunțe? Lucrând la secretariat și auzind convorbirile profesoarelor, înțelese și mai bine că femeile acestea veșnic nervoase sunt așa pentru că nu sunt fericite. Patima sau veninul cu care vorbeau despre una sau despre alta dintre colegile lor, sau despre femeile cunoscute din oraș, ascundea o mare amărăciune personală.

Și Ana remarcă, la început cu surprindere, apoi cu înțelegere, că profesoarele se leagă și de unele dintre elevele lor, aproape fără excepție de cele mai frumoase din ultimele clase. Cu strângere de inimă ea pricepu că profesoarele le invidiază pentru că erau tinere și frumoase, pentru că de-abia băteau la poarta vieții, de care ele trecuseră de mult, fără să fi aflat dincolo de această poartă nimic care să le satisfacă.

Nu vroia să se dea învinsă și să tragă concluzia, din aceste discuții la care asista, că o fată, o femeie, nu poate fi mulțumită câștigându-și singură mijloacele de existență. Mai degrabă îi convenea să creadă că prestarea unei munci care aduce un câștig material trebuie să fie un imbold pentru o femeie ca să lupte și să biruie. Pe ea, de pildă, o satisfăcea nu numai faptul că era prima în clasă, dar mai ales postul ăsta la secretariat, de pe urma căruia nu câștiga cine știe ce, dar totuși câștiga deajuns ca să nu mai aibă nevoie să ceară bani de la părinți. Profesoarele ei de ce nu erau mulțumite cu viața pe care și-o cuceriseră singure? Nu reușiseră să-și facă o carieră? Nu biruiseră? Nu erau independente? Atunci de ce se comportă de parcă le lipsește ceva, și încă ceva esențial?

Cu timpul, Ana înțelese că lucrul acela esențial care le lipsea și care le făcea să nu fie mulțumite cu existența cucerită prin vrednicia lor era un bărbat cu care să se fi căsătorit, cu care să fi înființat o familie. Unele mai sperau încă. Și, curios, chiar acestea care mai nădăjduiau erau cele mai

zeflemisite, când nu erau de față, de către colegile lor, tocmai pentru că mai sperau.

Ascultându-le, Ana își simțea inima întristată, și uneori cădea pe gânduri, rămânând cu condeiul în mână, uitând să mai lucreze.

Întreaga problemă a luptei și a biruinței femeii, drum pe care se hotărâse să meargă și ea, i se părea acum cu mult mai grea și mai încurcată decât o văzuse în entuziasmul ei tineresc. O femeie nu poate fi mulțumită și fericită fără a fi legată de viața unui bărbat? Ea nu poate trăi singură, ca un bărbat, de pe urma unei cariere, fără să-și mai bată capul cu altceva? Avusese dreptate inginerul Marinescu, în scrisoarea lui amuzantă, că nu înțelege de ce fetele frumoase, ca ea și ca Rada, urmează liceul? Sau nemulțumirea profesoarelor sale venea din împrejurarea că aveau mijloace materiale modeste, că nu-și puteau face-cum se plângeau-o rochie după plac, că nu-și puteau cumpăra o pălărie ca lumea, că nu puteau avea o viață socială, cu invitați, cu mese, că nu puteau să-și permită o vilegiatură în străinătate?

Dacă ar fi numai acestea cauzele nemulțumirii și continuii lor nervozități, ea, Ana, era sigură că nu ar ajunge ca ele. Nu știa prin ce mijloace, dar era sigură că va avea de toate din belșug, și nu numai ea, ci și părinții ei.

Încă nu era hotărâtă dacă se va face profesoară, medic sau avocat. Cariera de profesoară cam pălise în ochii ei în ultima vreme. Auzise că prin celelalte două cariere se poate câștiga mai bine. Dar din câte auzise despre studiul medicinei, despre disecțiile pe cadavre, înțelese că nu se va putea face doctor, deși știa că dacă ar vrea, ar putea să-și înfrângă și repulsia față de acest studiu necesar. Cariera de avocat i se părea mai potrivită pentru ea, și se gândea că, până la urmă, pe aceasta o va îmbrățișa. Însă își zicea că, atâta vreme cât încă era în liceu, problema nu era de actualitate. Și, pe urmă, s-ar putea întâmpla ca până atunci să se mărite pe neașteptate cu un om avut și deci toată frământarea ei de-acum să nu mai aibă nici un sens. Căci ce rost ar mai fi avut să urmeze, ca femeie măritată, împresurată de grijile gospodăriei și ale familiei, cursurile unei facultăți? Se smulgea deci din mijlocul gândurilor și-și vedea de lecții sau de treburile din secretariat.

XVII.

Când îi trecea prin minte gândul că s-ar putea să se mărite pe neașteptate cu un om avut, Anei îi răsărea întotdeauna pe buze un zâmbet ușor, aproape imperceptibil. Se gândea la inginerul Dinu Marinescu. Omul acesta începuse să-i scrie de două ori pe lună, de când Ana îi răspunsese la prima scrisoare. Ea se simțise obligată să-i răspundă mai mult pentru a-și face ei o plăcere, pentru că voia să-i arate ca poate fi tot atât de spirituală ca și el. Părea că nebunul atât așteptase.

Directoarea deveni atentă la scrisorile trimise de inginerul Marinescu, căci acum soseau pe adresa liceului, într-un rând, chiar îi atrase atenția Anei. Fata, în loc de orice răspuns, îi puse dinainte toate epistolele primite de la el.

Directoarea le citi și-i plăcură.

— Cine-i nebunul acesta, Ano?

— Un tânăr foarte bine. E inginer și director de fabrică la Iași. E dintr-o familie foarte bună.

— Unde l-ai cunoscut?

— La mare, în familia Frunzescu.

— Marinescu și mai cum? Că n-am reținut din scrisori.

— Dinu.

— De unde-i de loc?

— Nu știu. Cred că din București, Dar toți cei din regat spun că-s bucureșteni.

— Nu chiar toți -râse directoarea. De-o pildă, știi că eu sunt ieșană. Trebuie să recunosc că scrisorile lui sunt foarte neobișnuite. Bărbații nu prea scriu așa când corespundează cu o fată.

— Cum scrie, așa și vorbește. E foarte amuzant.

— Dar din scrisorile lui văd că nici tu nu te lași. Probabil că și tu îi trimiți scrisori la fel de amuzante. Nu-ți cunoșteam această calitate.

— Nu facem decât să continuăm conversația începută pe plajă. Sau, mai bine zis, stilul conversației purtate la mare. Sosise către sfârșitul sezonului și-mi spunea că-i pare rău că n-a avut timp destul să vorbim.

— Trebuie să-ți spun că scrisorile lui mi-au făcut o foarte bună impresie. Nu sunt deloc primejdioase.

— Primejdioase?! Dar sunt și scrisori primejdioase?!

— Se-nțelege! De-aceea controlăm noi corespondența. Atârnă de cine le scrie și cui le scrie. Sunt tineri, mai ales în ultima vreme, care nu numai că nu știu să scrie frumos, cum se cade să-i scrii unei fete, dar nu știu să scrie nici măcar decent. Și fetele care acceptă să corespundă cu astfel de tineri, nu dau nici ele dovadă de mai multă pudoare și decență. De-altfel, trebuie să-ți spun că, sub acest raport, nici-o profesoară, sub nici-un motiv, cât de neînsemnat, încă nu mi s-a plâns de tine. Ceea ce, din păcate, nu e cazul cu altele.

— Cum? De altele se plâng?!

— Când le dau prilej. Când le întâlnesc, pe cele externe, pe stradă, date cu ruj pe buze, sau înconjurate de lărmălaia a doi-trei studenți sau chiar și elevi de liceu.

— Se pare că externele se compromit mai ușor decât internele...

— Hm! Sunt și interne care poartă corespondență cu tineri prin mijlocirea externelor; ba, își procură, tot prin ele, și cărți nepermise, cu tot controlul pe care-l facem. Ție pot să-ți spun, pentru că ești mare de-acum și ai fost întotdeauna cuminte. Eu nu mă pot împăca deloc cu duhul ăsta nou de independență totală spre care mi se pare că năzuiesc fetele de astăzi. E un curent nesănătos, despre care nimeni nu poate ști la ce rezultate va duce.

Ana se simți jenată de confidențele directoarei, de marea încredere pe care o avea în ea: de-o vreme, citea și ea cărți împrumutate de la elevele externe, literatură mai ales, cărți pe care nu le putea găsi în biblioteca liceului.

— Doamnă directoare, vreau să vă-ntreb ceva. Dar vă rog să nu vă supărați de îndrăzneala mea. Dumneavoastră credeți că e o greșală ca o fată să-și asigure o existență independentă, o profesiune? Mai ales atunci când nu are avere, cum sunt eu.

— Dar, draga mea, nu de independența asta am vorbit, ci de independența în comportarea socială. Subt aspect moral, subt aspectul noilor moravuri sociale, care se dezvoltă subt ochii noștri. Cât privește cariera, ce să-ți spun? Trebuie să recunosc că sunt fete obligate să-și facă o carieră, deși, după convingerea mea intimă, fireasca și adevărata carieră a unei fete e una singură.

— Care anume?

— Să se mărite!

— Asta e și părerea inginerului Marinescu. El îmi scrie, după cum ați văzut, că adoră fetele care se pricep la bucătărie și la croitorie.

— Draga mea, impresia mea este că inginerul acesta e un om superior, deosebit, și acum, că-i cunosc scrisorile, trebuie să-ți spun că-mi pare bine de corespondența voastră și că o puteți continua în toată voia. Și mai cred că nu-ți scrie degeaba-și asta voiam să-ți spun. Eu, printre glumele lui, citesc că vrea să te prindă în mrejele sale.

— Cum să mă prindă-n mreje? Că doar nu-s pește! Râse Ana.

— Așa ar fi răspuns și el în locul tău!

— Râse directoarea. Se vede că vă potriviți. Apoi, luându-și aerul sever al funcției sale, adaogă:

— Draga mea, eu, în locul tău, n-aș desconsidera asemenea intenții. Să-mi dai voie să-ți vorbesc ca o mamă. Totdeauna am ținut la tine, după cum știi. Eu, în locul tău, să mă pot mărita cu un astfel de bărbat, nu m-aș mai gândi la nici-o carieră! Convingerea mea e că fetele, femeile nu sunt făcute să urmeze o carieră publică.

— și i totuși-vă rog să nu vă supărați-ați primit postul pe care îl aveți și conduceți un liceu, care, în sfârșit, e un loc de pregătire pentru o carieră.

— E adevărat, dar cred că sunt prea multe licee de fete, că prea multe fete vor năvăli la universitate. Iată, eu am fost constrânsă să mă fac profesoară încă înainte de unire. Am rămas orfană la zece ani, fără nici un strop de avere. Eram și destul de urâtică. M-a crescut o mătușă. Cazuri asemănătoare vor fi și azi și mâne, și încă tot mai multe, pentru că există o năzuință generală a celor de jos să se ridice într-o categorie socială superioară celei în care s-au născut. Și mai sunt și alte cauze, economice. Mă mângâi însă cu speranța că cele mai multe dintre elevele mele, măcar cele mai frumoase și cele cu oleacă de avere, se vor mărita încă înainte de a ajunge la o diplomă universitară, înainte de a-și fi făcut o carieră.

— Dar sunteți exact de părerea inginerului Marinescu! Nu cumva...

Ea se opri și se înroși. Voise s-o întrebe pe directoare: Nu cumva ați împrumutat părerea asta din scrisorile lui, numai ca să vedeți ce cred eu? Dar deși se opri, directoarea-i ghici gândul.

— Am avut convingerea asta și înainte de a citi scrisorile lui Dinu Marinescu. Faptul că avem aceeași părere m-a bucurat și m-a făcut să-l apreciez ca un tânăr deosebit. Și acum să revin la ceea ce spuneam. După mine, chiar și fetele sărace și urâtele trebuie să-și facă o carieră numai întrucât, având-o, se pot mărita mai ușor.

— Așadar, după dumneavoastră, lucrul principal pentru o fată este căsătoria.

— Da, și cât se poate mai devreme.

— Chiar și ca elevă de liceu?!

— De ce nu?

— Râse directoarea. O fată trecută de nouăsprezece-douăzeci de ani nu mai e o copilă. Dacă la vârsta asta nu are minte, nu va avea nici mai târziu.

Ana, parcă uitând cu cine vorbește, răspunse:

— E lesne de spus, dar întrebarea e: cu cine? Cine se căsătorește cu o liceana săracă? Tinerilor le place să se distreze, când au prilejul, dar când e vorba de un lucru serios, își iau catrafusele.

— Ce-și iau?

— Catrafusele. Așa se spune pe la noi când cineva pleacă pe neașteptate cu tot ce are.

— Așa ceva nu poți spune decât din experiență. Și eu cred că tu încă nu o ai.

— Nu, dar presupun, în locul lor, așa aș face și eu.

— Nu mai spune!

— Râse directoarea. Și de ce, mă rog?

— Dac-aș fi băiat, nu mi-aș lega viața de o fată săracă. Nu cred să fie pe lume un rău mai mare decât sărăcia.

— Dar dacă bărbatul e avut și nu-l interesează dacă fata are sau nu are avere?

— Cazurile astea cred că sunt foarte rare. Din câte am auzit, tinerii cu avere vor să aibă și mai multă avere. Poate doar un pârlit de sărac să se lege de o sărăntoacă, dar numai dacă își pierde dreapta judecată.

— Cum să și-o piardă?

— Dacă... Se îndrăgostește.

Rosti cu greu cuvintele din urmă și se roși toată, încă nu pomenise acest cuvânt înaintea unei profesoare.

— Ciudate păreri mai ai despre iubire! Eu cred că prin dragoste nu-ți pierzi mintea, ci, dimpotrivă, îi adăogi o nuanță de sensibilitate care te face să simți adevăratul sens al vieții.

— Vă rog să mă iertați. Vorbesc și eu din cărți.

— Din ce cărți?

— Cetesc din când în când romane. Și am întâlnit în ele astfel de nebuni, dar numai printre tinerii săraci. Cei bogați se prefac că iubesc o fată săracă, numai ca să-și poată bate joc de ea. Apoi o părăsesc sau divorțează.

— Se-ntâmplă uneori. Dar divorțează și cei săraci. Dacă se conving că nu se potrivesc.

— Cred că dacă doi inși nu se potrivesc nu trăbă să se-nsoare. Căsătoria odată încheiată, numai moartea poate s-o desfacă. Așa am învățat și la religie.

— Așa ar trebui să fie. Dar, ascultă, Ano, mie mi se pare că tu te potrivești la fire cu omul care ți-a scris epistolele astea. Spui că el e avut, iar eu fac prinsoare că e și nițel îndrăgostit de tine. Părerea mea e că-i bine să cultivi prietenia cu el.

Convorbirea avusese loc în biroul directoarei, către sfârșitul anului, tocmai când Ana împlinise nouăsprezece ani.

Convorbirea cu directoarea îi făcuse mare plăcere Anei. Nu numai pentru sfaturile pe care i le dăduse și pentru răspunsurile pe care le primise la multele întrebări ce-i brăzdau de-o vreme inima, ci mai cu samă pentru că directoarea îi spusese că-i plac scrisorile inginerului Dinu Marinescu. Răspunzându-i la fiecare scrisoare primită, ea se trezi dintr-o dată că-i place să-i răspundă pentru că simțea nevoia de a sta de vorbă cu el.

Oare într-adevăr Dinu se-nvârtea în jurul ei ca s-o prindă în mrejele lui, așa cum îi spusese directoarea? Nu-i venea să creadă, dar își zicea că, la urma urmelor, nici nu-i pasă dacă asta urmărește el. Ei îi plăceau scrisorile și-i plăcea că se apropiase de dânsa spiritual. Că, într-adevăr, deși era departe, îi simțea mai aproape de ea decât la mare. Câteodată îi trecea prin minte că poate Dinu îi oferă prilejul să pună în aplicare planurile pe care și le făcuse de a se folosi de puterea farmecului ei asupra bărbaților pentru a se căsători cu un om bogat, sau cel puțin de a se folosi de bogăția lui pentru a-și face un loc bun în clasa socială superioară spre care râvnise. Dar tot de-atâtea ori respingea acest gând, care, față de Dinu Marinescu, i se părea un gând josnic. Nu, pe Dinu nu-l putea folosi în astfel de scopuri! De-altfel, simțea că multe din gândurile ce-i trecuseră prin cap în zbuciumul acela provocat de purtarea lui Jean Frunzescu fuseseră oribile. Avusese dreptate doamna Frunzescu când îi spusese că trecea printr-o criză. Multe din părerile ei de-atunci se schimbaseră între timp; unele se limpeziseră, pe altele le uitase. Ceea ce rămăsese statornic în sufletul ei era năzuința de a-și face o situație în viață, de a lupta și de a birui, indiferent de calitățile societății în care va intra. Acum dorea un singur lucru: să-și facă un cuib al ei. Societatea cu moravurile ei o lăsa din ce în ce mai mult indiferentă, înțelegea că îmbogățirea cunoștințelor poate fi și un scop în sine, că merită

să înveți numai pentru a-ți lărgi orizontul cultural, pentru a-ți cultiva spiritul.

În definitiv -își zicea Ana-dacă nu pot accepta lumea aceasta, care m-a îngrozit prin moravurile ei, nimic și nimeni nu mă poate sili să fac parte din ea, să-i urmez exemplele, îmi va fi de-ajuns să rămân în lumea gândului, a cunoștințelor și avuțiilor spirituale. Câtă vreme voi putea ceti, voi putea trăi o viață superioară vieții celorlalți. Și-apoi, la drept vorbind, în lumea aceasta nu sunt numai lucruri rele. Am cunoscut și suflete alese: Rada și mama ei, domnul Frunzescu, doamna Ionescu și bărbatul ei, atâtea colege și familiile lor... Dinu Marinescu... A! El e un om încântător! Scrisorile lui sunt pline de haz, într-adevăr, dar nu e una în care să nu spuie și câte ceva serios, pe care îi simți spus din toată inima.

Se apropia sfârșitul anului, și Rada nu mai făcu nici o aluzie la o nouă vilegiatură la conac și la mare, deși vara trecută îi spusese că nu-și va mai face niciodată vacanța fără ea, deși însăși doamna Frunzescu îi declarase, la conac, înainte de sosirea lui Jean, că niciodată n-au petrecut atât de bine, și asta datorită firei luminoase a Anei, și că o vor invita la ei în fiecare vară.

Ana înțelese, după primirea celei dintâi scrisori de la Dinu Marinescu, că Rada se înstrăinează, încet-încet, de ea. De două-trei ori Rada o întrebase dacă nu i-a mai scris inginerul, și Ana îi răspunsese că nu. Dacă n-ar fi simțit o răcire fără nici un motiv a prieteniei Radei pentru ea, probabil că i-ar fi spus adevărul, dar așa i se păruse că nu mai avea nici un rost. Ba chiar parcă simțise un fel de bucurie că poate avea un secret față de Rada, și tocmai secretul acesta: al corespondenței cu Dinu Marinescu.

În fundul sufletului ei, Ana nici nu-și dorea o vacanță la conac sau la mare, ci voia să-și petreacă vacanța acasă, lângă mamă-sa.

După examene, se duse la tribunal ca să-l întrebe pe taică-său când ar putea s-o ducă acasă.

Ion Muja rămase foarte încurcat în fața ei.

— Ai isprăvit examenele? Întrebă el într-un târziu, neștiind cum să înceapă vorba la care voia să ajungă.

— De ieri. Totul a mers bine. Mi-am păstrat locul întâi în clasă.

— Și vrei să mergi acasă peste vară?

— Da.

— Cum, nu ești invitată nicăiri?!

— Nu.

— Doamna Frunzescu?... Întrebă el cu jumătate de gură și mai mult mirându-se decât întrebând.

— Nu. Au alte planuri pentru vara asta. Nu se mai duc nici la moșie, nici la mare. Spuneau că și-au închiriat o mică locuință la munte. Ziceau că așa le-a recomandat doctorul, pentru sănătatea Radei.

Mințea. Tot ce spunea era pură invenție pentru a justifica înaintea lui faptul că nu mai era invitată de familia Frunzescu.

— Dar ce, domnișoara Rada nu se simte bine?

— A cam slăbit în timpul din urmă.

Ion Muja tăcu un răstimp, tot învârtind un creion între degete.

— Hm! O să fie destul de greu pentru tine. Ce vei face toată vara acasă?

— Dar celelalte fete din sat ce fac?

— Lasă-le tu pe celelalte fete, că tu nu ești obișnuită ca ele.

— Mă voi obișnui.

— Ușor de zis! Dar mumă-ta nu va fi acasă cu ziua de cap; va ieși la lucru, nu ca doamna preuteasă sau ca notărășița. Va trebui să-ți faci singură de mâncare.

— Îmi voi face. Ce mare lucru!

— Ascultă, Ano -începu Ion Muja pe un ton schimbat, nesigur. Spui că nu te-au invitat pentru vacanța asta. Dar dacă... Dacă ai primi o invitație de altundeva, te-ai bucura?

Ana îl privi deodată cu toată atenția. Abia acum băgă de samă cât de strâmtorat era taică-său.

— De unde să primesc? De la cine...?

— Este cineva care te-ar invita...

— Ei, comedie! Ce glume sunt astea, tată? Nu știu nimic. Mi s-ar fi spus și mie.

— Totuși este cineva? Dar nu te invită nici la mare, nici la moșie, ci într-o excursie.

— Auzi, auzi!

— Da, într-o excursie în Italia.

Ana îl privi scrutător, dar nu putu citi nimic în ochii lui, căci îi ținea în pământ.

— Domnul Zamfir, nu-i așa?

— Da.

— Ce să spun? Îndrăzneț om! Și dumneata ce i-ai răspuns?

— Uite ce este, Ano-o luă repede Ion Muja. A venit într-o zi la mine și m-a întrebat dacă nu ți-ar place să vezi țări străine. Zicea că se organizează o excursie în Italia, la începutul lui iulie, că domnia-sa participă și că ar fi bucuros dacă ai merge și tu. Zicea că vor fi vreo sută de inși, bărbați, femei și fete.

— Te mai întreb o dată: Dumneata ce i-ai răspuns?

— Ei, ce i-am răspuns, ce i-am răspuns!... I-am spus că o să te-ntreb.

— De ce n-ai refuzat numaidecât?

— Pentru că bănuiam că ți-ar face plăcere o astfel de excursie. Nu-i puțin lucru să vezi și altă lume, să mergi în străinătate...

— Dar dumneata știi prea bine că eu n-am bani pentru o excursie în Italia.

— Să vezi, că aici e toată greutatea! Mi-a spus că ar suporta bucuros dumnealui toate cheltuielile de drum. El a spus că-s un băgatei lucru, dar pe urmă m-am informat și eu-că sunt publicate prospectele excursiei în toate ziarele-și am văzut că pentru treizeci de zile costă douăzeci și cinci de mii de lei.

— Și cum ți-a explicat el această... Mărinimie?

— De, nu mi-a plăcut nici mie, văzând că e vorba de o sumă așa de mare. Dar domnul Zamfir spunea că nu-i nici-un păcat și nici-o rușine dacă nu are cineva banii ăștia. Că lipsa lor nu-i un motiv ca o fată premiantă să nu folosească orice prilej de a se cultiva. Spunea că un drum în Italia, o lună petrecută acolo, face mai mult decât un an de școală. Zicea că alte școli oferă ca premii astfel de excursii elevilor celor mai buni. Și a stăruit să te-ntreb.

Ana era palidă, cu buzele strânse.

— Să-i spui că invitația lui a venit prea târziu, că sunt invitată într-o familie, la o prietenă.

— Așadar, tot mergi undeva? Întrebă bucuros Ion Muja. Ana îl privi gânditoare, tristă.

— E posibil să merg la o prietenă. Dar deocamdată mă duc acasă. O să plec singură, nu mai e nevoie să vii cu mine.

Dacă te-ntreabă, spune-i că am plecat la fata aceea și că adresa nu o știi pentru că nu o știam nici eu.

Oare tata e chiar atât de mărginit? Se întrebă Ana, ieșind din locuința lui Ion Muja.

Pe coridor, când să iasă în stradă, se întâlni față în față cu judecătorul Zamfir.

Ana, cum mergea întristată, nu-l zări decât când acesta fu la un pas de ea.

— A, dumneavoastră erați? Zise Ana, tresărind, și numaidecât își simți spiritul încordat, gata de atac.

— Ce plăcere să te întâlnesc, domnișoară Muja! Chiar acum am aflat că ești prima în clasă, și folosesc acest prilej ca să te felicit din toată inima.

— Mulțămesc! Și eu folosesc acest prilej ca să vă mulțămesc în aceeași măsură.

Zamfir o privi nedumerit. Din ținuta, din vocea ei nu putea deduce dacă fata vorbește serios ori îl ia peste picior.

— Nu-nțeleg pentru ce... Ți-a spus ceva tatăl dumitale?

— Da, și vă rămân foarte recunoscătoare. Din nenorocire, e prea târziu.

— De ce? Ai încă destulă vreme să te pregătești.

— Din păcate, am primit acum o săptărnână o invitație la o colegă.

— Domnișoara Rada?

— Nu, o altă familie.

— Dar nu e nici-o piedecă, domnișoară Muja. Pentru o încântătoare și instructivă excursie în Italia va înțelege și colega dumitale, și familia ei, că te poți dezice de promisiunea făcută.

— Nu intră în obiceiurile mele.

— Vai de mine! Dar nu cred că se poate supăra cineva dacă te vei dezice. E un prilej unic. N-ai citit prospectele? Sunt publicate în ziare.

— Nu. În liceu nu cetim ziare.

— E un itinerar încântător. Și nici nu costă cine știe cât.

— Regret foarte mult. Și țin să vă mulțămesc încă o dată că v-ați gândit la mine și că v-ați luat asupra dumneavoastră toate cheltuielile. Poate că vă veți putea realiza totuși acest nobil gând.

— Deci te vei răzgândi?

— Nu. Dar cu siguranță că veți găsi pe cineva pentru care să faceți o asemenea jertfă. O tovarășă de drum cred și eu că e... fără preț într-o asemenea excursie. Sunt sigură că în locul meu va beneficia altcineva de excursia în Italia. Vă salut și vă doresc, domnule Zamfir, o călătorie plăcută, încă o dată, recunoștința mea că v-ați gândit la mine.

Judecătorul se uită la ea intrigat; nu știa ce să creadă: îl batjocorea, sau, într-adevăr, îi mulțumea?

— Și, altădată, vedeți să nu mai întârziați cu propunerile mărinimoase, adaose ea, cu mâna pe clanța porții tribunalului.

Judecătorul se simți imbecil. Nu știa dacă să mai spună ceva, ori să tacă pentru a nu deveni ridicul.

— Dacă propunerea ar veni la timp, ai primi?

— Încercați!

— De data asta am întârziat din mai multe motive...

— Să le auzim.

— Mai întâi, excursia asta s-a proiectat numai de trei săptămâni.

— Slab motiv! Trei săptămâni erau destulă vreme. Eu n-am primit invitația aceea decât de o săptămână.

— Apoi, m-am temut mereu să-i vorbesc bătrânului.

— Care bătrân?

— Tată dumitale.

— Vă rog, domnule judecător, tați nu are mai mult de patruzeci și cinci de ani, și mi se pare că asta-i și vârsta dumneavoastră.

Judecătorul rămase uluit: nici o femeie nu se încumetase până acum să-i numere anii. Și afurisita asta de fată îi dădea cu patru ani mai mult decât avea!

Văzându-l mut, Ana adaose:

— Și de ce n-ați cutezat să-i vorbiți tatei despre propunerea dumneavoastră?

— Mă gândeam la unele scrupule.

— Ce fel de scrupule? Ale tatei sau ale mele?

— Ale dumitale.

— Și care ar putea fi acelea?

Judecătorul privi la fața enigmatică a fetei și nu știu ce să creadă: era naivă, ori impertinentă?

— Mă gândeam că, între excursioniști, dumneata nu ai avea un cunoscut, decât pe mine. Alta era dacă aveai o soră, un frate, o prietenă bună.

— Dar de unde știați dumneavoastră că printre cele o sută de persoane, câte am aflat că participă la excursie, nu aș fi găsit și alți cunoscuți? Poate nu cuvântul acești ați vrut să-l spuneți, ci altul.

— Altul?!

— Cred că nu de un cunoscut, ci de un protector era vorba. Dar, stimate domnule judecător, dumneavoastră se vede că nu știți că tineretul de azi s-a

scuturat de asemenea prejudecăți. La urma urmelor, de ce s-ar jena o fată să facă o excursie însoțită de un domn cu o bună condiție socială, care-i și bine situat materialicește, și care vrea să-i deie astfel un premiu pentru că învață bine, dar nu are mijloacele materiale necesare unei asemenea excursii? Lumea de azi nu mai e lumea ruginită din tinerețile dumneavoastră, domnule judecător. Dacă v-ați împiedicat de scrupule învechite, rău ați făcut! Și, la drept vorbind, n-aș fi crezut că nu cunoașteți tineretul de azi. Se spune că, dimpotrivă, îl cunoașteți foarte bine.

— Domnișoară Muja, iată că suport consecințele ezitării mele! Zise el, bucuros că fata se pregătea să iasă pe poartă.

— Altădată, pentru a nu întârzia, gândiți-vă la scrupulele dumneavoastră, nu ale altora. Bună-ziua, domnule Zamfir.

Îndrăcită fata! Își zise judecătorul, uitându-se după ea cu o expresie înciudată.

Peste zece zile Ana era acasă.

Veta, mamă-sa, fu foarte bucuroasa de sosirea ei și nu mai știa cum s-o alinte. Apoi, după câteva zile, își dădu sama că bucuria ei nu prea avea rost: Anei îi va fi urât acasă, singură-cuc. Adevărat că în primele zile fata fusese veselă, că grădina, curtea, casa răsunaseră de cântecele ei. Îi ajutase la plivitul straturilor de legume, ba, cu toate protestele Vetei, luase și sapa ca să-i ajute la prășitul de-al doilea al cucuruzului din grădină și al cartofilor. Dar, după câteva zile, mamă-sa trebuise să iasă la câmp, și sară o aflase pe Ana schimbată. Crezuse, ca și Ion Muja, că fetei i se urâse stând singură în casă, că nu-i plăcea mâncarea. Dar Ana era schimbată din cu totul alt motiv. Ocupată cu împachetarea lucrurilor pe care urma să le ia cu ea la țară, nu avusese timp să deschidă ultima scrisoare primită de la Dinu Marinescu în ziua plecării ei acasă. Adu-cându-și aminte de ea în chiar dimineața acelei zile, o deschisese și citise:

Domnișoară Ana, Am avut azi cea mai neplăcută dezamăgire: nu te-am găsit la Predeal, la familia Frunzescu. Mi s-a spus că, probabil, dumneata te vei duce la mare și în vara aceasta, în nădejdea că vei fi și dumneata cu ei, mi-am făcut și eu rost de un concediu în iulie. Familia Frunzescu mă asigurase că vei veni și dumneata cu ei... E oare cu puțință să fii așa de schimbăcioasă?

Probabil că acum când îți scriu, dumneata ești la mare sau te pregătești de plecare la mare. N-am știut unde să-ți scriu, așa că îți trimit scrisoarea tot pe adresa liceului. Nădăjduiesc că, dacă ești plecată undeva, se va găsi la

liceu o inimă milostivă care să-ți expedieze epistola acesta la adresa dumitale actuală. Dacă te-ai dus la mare, scrie-mi imediat, căci aş lăsa muntele şi aş veni şi eu la mare, pe care o ador. Dacă aş şti că te vei duce de-abia în august, aş pleca imediat la fabrică, la Iaşi, şi mi-aş lua concediu, ori aş încerca să iau-căci nu ştiu dacă voi reuşi-în august... Vezi la ce m-au adus capriciile dumitale, domnişoară Ana? Eu înţeleg ca o fată frumoasă să aibă şi toane, numai să nu şi le descarce pe pielea mea. Rada îmi spune că a fost sigură, până cu o zi înainte de plecare, că vei veni şi dumneata. Nu am nici un drept, dar parcă mi-ar părea bine să aflu şi eu ce te-a îndemnat să-ţi schimbi hotărârea. Dacă aş şti că ai vrut să-mi faci anume mie în ciudă, parcă tot m-aş mai mângâia, căci ar fi un semn că te-ai gândit la mine. Te rog, lămureş-te-mă, scumpă domnişoară Ana, căci ştii versul acela din...

— Te las să ghiceşti dumneata autorul, fiindcă eşti mai aproape de istoria literaturii române decât mine -versul care spune: „Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus”.

Ana îşi simţi inima grea după ce citi rândurile lui Dinu. Observase în anul din urmă răcirea Radei, înstrăinarea doamnei Frunzescu, dar nu crezuse să fie atât de invidioase încât să recurgă la minciună. Era sigură, bănuise încă din anul trecut, de la mare, că e pizmută şi de mamă, şi de fată, dar crezuse că e ceva trecător, consecinţă a unei vanităţi rănite superficial. Nu crezuse ca pizma lor să fie atât de gravă. Acum nu se mai putea îndoi de motivul adevărat al înstrăinării lor: interesul amândurora pentru acest inginer Marinescu... Dar de ce era nevoie să umble cu minciuni? Să-l facă să creadă că va merge şi ea cu ele la Predeal? Dar oare altfel Dinu nu s-ar fi dus la Predeal? Şi, mai ales, de ce să-i lase impresia lui Dinu că ea e o fată capricioasă, care îşi schimbă hotărârile în ultima clipă, când ele nici nu i-au pomenit vreodată de intenţia lor de a merge la Predeal şi nici nu i-au făcut vreo aluzie despre o eventuală intenţie de-a o invita. Ea, în locul lor, nu s-ar fi purtat aşa. Ce le împiedecase să spună adevărul? Nu aveau nici o obligaţie s-o invite.

Adevărul nu se poate ascunde niciodată. Şi, în cazul acesta, ea se simţea datoră să-l lămurească pe Dinu, pentru ca el să nu o creadă capabilă de asemenea capricii de prost-gust. Şi, lămurindu-l, îi va spune tot adevărul!

Scrisoarea o întristase profund, pentru că-i spulberase o iluzie; apreciasse foarte mult prietenia Radei şi-i respectase pe toţi membrii familiei Frunzescu. Chiar şi pe Jean, pe care îl iertase pentru gestul lui nesocotit, îl preţuise de când renunţase la plăcerea lui de a merge la mare numai ca să se

poată duce ea. O luase ca model de comportare în societate pe Rada, pe maică-sa. Considerase că simpatia lor pentru ea era sinceră, fără ascunzișuri, și le iubise din toată inima. Dar iată că acum, când era în joc un interes al lor, ele își renegau toată purtarea lor din trecut!... Ori poate că nu era chiar o renegare, ci doar o simplă manevră prin care urmăreau să o elimine pe ea din drumurile Radei și ale lui Dinu. Dar oare o asemenea manevră-se întreba ea-este demnă de clasa socială căreia îi aparțin doamna Frunzescu și Rada?

Ea nu se simțea cu nimic vinovată, Nu-și pusese în gând să-l câștige pe Dinu, nu se gândea, nici după convorbirea cu directoarea, că ea s-ar putea căsători cu Dinu Marinescu. Pe de altă parte, Ana își simțea inima grea pentru că scrisoarea inginerului se deosebea de toate celelalte de mai înainte. Nu știa cum, dar simțea că Dinu era supărat când i-a scris, și că motivul supărării lui era cel pe care îl mărturisea: lipsa ei de la Predeal. Conștiința aceasta deșteptă în sufletul ei o simțire nouă, cu care intuia o legătură nouă, misterioasă între ea și el, ceva ce nu o mai lăsa să fie indiferentă, dar, în același timp, nici să se mai simtă sigură de sine. Simțea că tânărul acesta face din ce în ce mai mult parte din viața ei, și odată cu tristețea, se aduna în sufletu-i și un val aproape imperceptibil de căldură, o înviorare dulce, de o dulceață nouă, imaterială.

Nu! Nu-l putea lăsa să o judece greșit! Îi va răspunde numaidecât!

Dar când puse mâna pe condei, își dădu sama că, pentru prima oară de când îi scria, nu găsea cuvintele care să-i exprime exact gândurile. Pentru că simțea nevoia nu numai să-i explice lui Dinu cauza lipsei ei de la Predeal, ci să-l și lămurească asupra ei însăși. Voia să-i mărturisească cinstit că ea nu e nici acum și nu va fi nici în august la mare și nici în altă vilegiatură, ci la ea în sat... Dacă nu-l va fi lămurit până acum Rada sau doamna Frunzescu! Ceea ce, totuși, nu putea crede.

De peste un an nu-i mai fusese greu să dezvăluie, înaintea nimănui, poziția socială a părinților săi. Dar acum îi era greu. I se părea că se pregătește să sape o prăpastie între ea și Dinu. Mândria și vanitatea ei din anii cruzi ai tinereții pusese din nou stăpânire pe ea, și începu să regrete că n-a primit propunerea lui Zamfir de a merge în excursia aceea, în Italia. Cum s-ar mai răzbuna ea astfel și pe Rada și pe doamna Frunzescu! Să-i scrie că, într-adevăr, și-a schimbat pe neașteptate hotărârea inițială de a merge la Predeal, pentru că, în ultima clipă i s-a oferit prilejul de-a merge în Italia! Cât de uluiți ar rămâne cei din familia Frunzescu! Și cât de încurcat

însuși inginerul Marinescu! Desigur că se va întreba cu cine a plecat în Italia. Ar vrea să-i vadă figura când va afla că a fost invitată de judecătorul Zamfir! Și nu atât a lui, cât figurile celor din familia Frunzescu...!

Dar răscolirea pornirilor ei dintâi nu dură mult. Nu! Nu regreta că nu a primit invitația judecătorului. Ar fi fost ca o condamnare la moarte pentru ea. Și se revoltă împotriva sa însăși pentru că-i trecuse prin cap un asemenea gând.

Iată însă cât de greu îi este să-i spună lui Dinu adevărul! Și totuși simțea că trebuie să i-l spună! Întreg? Nu putea, de-o pildă, să-și justifice absența de la Predeal spunând că aflase, în ultima clipă, că i se îmbolnăvisese mama?

Nu, nu putea! Trebuia să-i spună adevărul întreg. Fie și numai pentru a-i dovedi Radei că ea nu are intenția de ai se pune în cale.

Scrise, totuși cu mari eforturi, epistola.

Stimate domnule inginer, De la liceu, mi-au trimis scrisoarea dumitale acasă, unde mă aflu de vreo două săptămâni. Regret că s-a isprăvit corespondența veselă de până acum. Abia în partea finală ți-ai mai adus aminte de ea, când ai citat versul acela al lui Eminescu. Cred că nu l-ai știut pe dinafară, încolo, numai supărări, pentru care, însă, eu nu sunt vinovată. Trebuie să știi cinstit, domnule inginer, că pe mine nu mă vei întâlni nici în luna asta, nici în august la mare, nici într-alt loc de vilegiatură. Anul trecut am fost la mare prin bunăvoința familiei Frunzescu. Dar cred că știi că eu nu mă înrudesesc cu familia Frunzescu. Așa că nu puteam să fiu invitată în fiecare vară. Anul acesta nu m-au invitat și nici nu am știut când și unde merg în vacanță. Spun aceasta numai pentru a-ți dovedi că nu sunt o fată chiar atât de capricioasă încât să-mi schimb hotărârile de la o zi la alta. De ce nu voi merge la mare sau într-alt loc? Pentru că nu am mijloace materiale. Tata e un simplu aprod la tribunal, iar mama stă acasă și se ocupă de gospodărie. Așa că vilegiatura din vara trecută a fost o excepție, prima și ultima din viața mea-cred. Nu mă simt însă din cauza asta nenorocită. Acasă, în satul meu, mă simt foarte bine. Și încep să intru în rândul fetelor despre care dumneata mi-ai scris odată că le adori: încep să fac bucătărie. Mama e dusă mereu la câmp, și eu am prilejul să-mi pun în practică cunoștințele din cursul de menaj de la liceu. Și mi se pare că reușesc. N-am încercat până acum să-mi fac singură o rochie. Dar voi încerca. Proastă nu-s, iar dumneata nu adori decât fetele care se pricep și la bucătărie și la croit. Sau te lepezi de ce ai afirmat? Să nu o faci, deoarece, cât mă privește pe mine cea de acum, declarația dumitale îmi servește de stimulent. Deșteaptă

sunt, dar îmi pare că sunt cam leneșă. De-altfel, cărei fete nu-i place să fie admirată? Mi se pare că mai ales unele au nevoie de admirația bărbaților: cele sortite să nu treacă niciodată de acest prag... Cred că ți-am spus destule pentru a te bucura în toată voia de vilegiatura de la Predeal, ceea ce îți doresc din toată inima, nu numai duminică, ci și Radei și doamnei Frunzescu. Am pus punct și am uitat să mai întreb ceva: e adevărat ce se zvonește, că vă logodiți în vara asta? Dacă ar fi așa, la logodnă aș vrea să fiu invitată și eu. Și-acum mă grăbesc să pun lemne pe foc, că se stinge de când scriu. Se însărează și vreau s-o aștept pe mama cu o mâncare caldă.

După ce duse scrisoarea la poștă, Ana se simți eliberată de o grea povară, și începu să umple iar curtea și grădina cu cântecele ei, spre marea bucurie a mamei sale.

Se împrieteni, în scurtă vreme, și cu tineretul din sat care frecventa școlile din oraș: fetele preotului, ale învățătorului, băieții notarului – studenți, unul la drept, altul la medicină – și cu toți ceilalți. Mai ales după ce, la o săptămână, primi răspunsul inginerului Marinescu. Citind scrisoarea lui, se simți recreată ca după o baie răcoritoare, și-i crescuseră pofta de viață într-un chip care le cam speria pe fetele preotului: pune la cale fel de fel de năzdrăvănii cu tineretul din sat. Dinu Marinescu revenise la vechiul lui stil epistolar, care o încântase pe Ana.

Domnișoară Ana, Scrisoarea duminică a explodat aici ca o bombă, îmi venea să strig mereu, ca în romanele medievale faimoșii cavaleri: „Mii de draci! Ba cred că-am și strigat, căci eram singur în camera mea de la hotel, iar cei din camerele vecine erau duși cu toții la plimbare.

Așadar trăim între mistificare și felonie! Începutul e bun pentru că eu cred că unde nu-și vâra cât de cât Michiduță coada, nu ies lucrurile bine. Numai cât se cere să nu-și întindă dumnealui întreaga coadă pe care și-o ține încolăcită, că-i lungă detot, ci să zvâcnească numai așa, din sfârcul ei, ca și când s-ar apăra de muște. Și se mai cere să fie și oamenii, în treburile cărora se amestecă, inteligenți, cum mi se pare că suntem amândoi. Dar bomba care a explodat m-a și pus puțin pe gânduri. Ba, pentru că să nu fiu sincer detot, m-a speriat. E bine ca o fată să fie curajoasă, deși calitatea asta se cere în primul rând bărbatului. Să fie îndrăzneată, dar nu chiar atât de îndrăzneată ca dumneata. Ce te-a silit să te spovedești ca subțiraț, când știai că eu nu sunt preot? Cred că numai pentru că nu ți-a fost frică de nimic, înțeleg: de nici o consecință. Nu spun că nu mi-ar plăcea un astfel de curaj, dar mă gândesc că o fată ca dumneata, dacă s-ar mărita și ar avea

plăcerea să-și înșele bărbatul, i-ar spune încă înainte de săvârșirea faptei. Oricum, trebuie să recunoști că o astfel de femeie e redutabilă...

Așadară, ești ca soarele de biserică: săracă! Trebuie să recunosc că sărăcia nu poate fi plăcută, mai ales pentru o femeie care vrea să joace un rol în societate. Va încerca pe toate căile să scape de ea – de sărăcie!

— Și când se va vedea pe culmea biruinței, atunci, de fapt, va fi ajuns în fundul prăpastiei. Dacă nu ai fi destul de inteligentă ca să înțelegi ce-ți spun, aș prefera să nu știi despre ce este vorba... Dacă nu mă înșel, dumneata călcai odată ca cineva care voia să ajungă departe. Dar poate că m-am înșelat, în tot cazul, azi nu mai ești așa, și te felicit. Când cineva se predă cu arme și cu bagaje și se întoarce la bucătărie, nu mai poate fi primejdios și primejduit în drumul ascensiunii. Dumneata nu mai ești azi primejdioasă nici pentru propria-ți persoană, nici pentru alții, decât prin curajul dumitale. Aș dori să știu ce te-a adus cu totul pe calea cea dreaptă. Sau poate că nu te-am cunoscut eu bine?... Dumneata ai fost întotdeauna numai curajoasă și niciodată altfel? Ți-a plăcut să joci lumea pe degete numai pentru a te distra? E posibil, deși eu am remarcat și câteva ieșiri mai... Îndrăznește la dumneata. Iar astfel de atitudini nu iau decât femeile care vor să ajungă cu orice preț. De unde știu? Doamne, dar eu n-am nici pe departe curajul dumitale, și poate de aceea mi se pare că începe să-mi fie frică de dumneata, domnișoară Ana!

Ți-aș mulțumi de scrisoare, și nu pot. Groaznică deziluzie! Te-am crezut milionară, ba chiar multimilionară, pentru că, un milion, azi, ce mai valorează? Nu-ți poți cumpăra cu el nici măcar o garsonieră la etajul al zecelea, dar încă un apartament comod, cum li s-ar cuveni unor tineri căsătoriți!

Și totuși, alt motiv, cu mult mai grav, am, pentru care nu-ți pot mulțumi pentru scrisoare: înghit mereu ceva acru de când văd în ce mistificări poate fi împins cineva. Și cineva care nu are curajul dumitale, domnișoară Ana, să spuie adevărul în față. Fii deci sigură că de scrisoarea ce mi-ai trimis nu va afla nimic nici Rada, nici doamna Frunzescu. De-altfel, nici nu le privește pe ele, ci numai pe mine. Pentru ele n-ar constitui de-altfel nici o noutate. Se vorbește de logodna mea cu Rada în vara aceasta? Lumea nu-i bine informată. Nu mă voi logodi înainte ca dumneata să fi reușit a ieși o bună bucătăreasă și o excelentă croitoreasă. Vezi și fii sânguitoare, dacă ții cât de cât să mă gândesc mai devreme la logodnă. Nu știu cât voi mai sta acrit pe aci. Mi se pare că o s-o cam șterg!

Scrisoarea lui Dinu îi însenină sufletul, înțelegea limpede din ea că el nu s-a prea speriat de condiția socială umilă a părinților ei, că l-a surprins neplăcut manevra Radei și a mamei sale. Părea că scăpase de o greutate mare, care-i apăsa pe inimă, și se simțea ușoară ca un fulg. Ce bine-i părea ca a fost sinceră și i-a dezvăluit adevărul întreg, realitatea. Simțea că atitudinea aceasta a ridicat-o în ochii lui. Poate că avea dreptate directoarea când a zis că inginerul trebuie să fie un om deosebit; altul, în locul lui, ar fi folosit mărturisirea ei drept un prilej pentru a bate în retragere. Pe când Dinu părea că, dimpotrivă, abia acum se interesa mai mult de ea.

Ana nu auzise nimic, desigur, despre o eventuală logodnă a Radei cu Dinu în vara aceasta. Știa însă că familia Frunzescu o dorea, iar Rada era numai bună de logodit: tocmai terminase liceul. Nu-i pusese totuși întrebarea în glumă, ci minată de înclinarea ei spre cochetărie. Voia ca Dinu, citindu-i rândurile, să o pună în cumpănă pe Rada cu ea și să aleagă. Părea că alesese. Simțea că între ea și Dinu se țesuse, fără ca dânsa să-și deie sama, o pânză de sentimente comune, ușoară, imaterială, și simțământul acesta o bucura, deși în sine recunoștea cu tristețe că lucrul acesta nu avea nici un rost. Îi plăcea să întrețină corespondența cu el. Nu din cochetărie, ci pentru că-i era simpatic, îi plăcea felul lui de a scrie, umorul lui, prietenia sinceră și caldă ce se citea printre rândurile lui, felul lui de a-și spune părerea despre chestiunile grave ce se iveau între ei. Începea să-l cunoască. Ba, ceva mai mult, începea să aibă încredere în el. De-o pildă, ea n-ar fi cutezat să-i scrie că familia Frunzescu n-a invitat-o în vacanța aceasta, dacă n-ar fi avut încredere în caracterul lui, dacă n-ar fi fost sigură că Dinu nu le va spune nimic, nu va face nici o aluzie de față cu doamna Frunzescu și cu Rada.

Oare nu cumva această încredere era un început de iubire? Nu știa ce să creadă și nici nu voia să se gândească anume, îi era de-ajuns că scrisorile lui îi limpezeau sufletul. Și mai ales ultima scrisoare. Iată, nu mai era supărată nici pe Rada și nici pe doamna Frunzescu pentru manevra de care se folosiseră, își aveau și ele planurile și interesele lor și le apăraseră cum putuseră și cum se pricepuseră.

Cu toate protestele mamei sale, Ana își luă pe samă grija casei, a curții, a grădinii, a bucătăriei. Dereteca, mătura, curăța, plivea, săpa, tăia buruienile de pe lângă garduri, se îngrijea de cloști, de puii mai mărișori. Din când în când îi cerea maică-sii lămuriri, instrucțiuni, în scurtă vreme ajunse o foarte harnică gospodină, și toată casa și curtea străluceau de curățenie, în toate

diminețile purta război crunt cu muștele, până o alunga și pe cea din urmă din casă. Numai cu bucătăria mergea mai greu. Trebui să ia multe lecții de la maică-sa, pentru că rețetele învățate în orele de menaj nu o prea ajutau: nu avea varietatea de elemente indicate în cărți. Zarzavat, ouă, lapte, pui-din acestea trebuia să compună și amiaza și cina. Veta-i arătă mâncări simple dar foarte gustoase.

Dintr-o stofă subțire, de vară, sură cu picățele albe, cuteză să-și facă o rochie de casă. Când se văzu mai întâi în ea, începu să râdă: părea cu mult mai înaltă și mai subțire.

În afară de uniformă, mai avea două-trei rochii și bluze din vara trecută. Rochiile îi rămăseseră cam scurte. În cursul anului nu-și făcuse decât una, în atelierul internatului.

XVIII.

Tinerii elevi și studenți din sat se întâlneau, de obicei, sară, după cină, la plimbare pe ulița principală. Peste zi nu se prea vedeau. Vreo câțiva normaliști și elevi de liceu urmau încă pilda înaintașilor lor dinainte de unire, ieșind zilnic cu părinții la câmp: la sapă, la fân, la secere. Liceenii din clasele inferioare pășteau vitele, alături de frățiorii lor mai mici, rămași acasă. Cei ce ajutau părinților la muncile câmpului, erau, sară, de obicei, osteniți, și, după ce măsurau, în grup, de două-trei ori ulița lungă, se duceau acasă, la culcare. Alții nici nu ieșeau la plimbare decât dumineca. Ana își dădu sama cu uimire că din satul ei se ridicaseră câțiva intelectuali pe care ea nu-i cunoscuse până acum: trei studenți și cele două fete ale preotului, din care una era profesoară de aproape doi ani, iar cealaltă, proaspătă licențiată în litere. Intră în rândul lor, la început cu destulă sfială: nu știa cum să se poarte cu ei-cum te porți cu niște domnișori și domnișoare de la oraș, sau după obiceiul satului? Pentru că ea, de când dezbrăcase uniforma de liceana, avea mereu senzația că a revenit la libertatea și la natura ei dintâi. Însăși casa părintească, satul, regiunile cunoscute, îndeletnicirile ei de-acum o făceau să se desprindă de întreaga conduită de la oraș și să revie la felul ei de purtare de când avea treisprezece ani. Dar oare și ceilalți erau la fel? Era, de pildă, nevoie să li se prezinte, când toți știau că e fata Vetei și a lui Ion Muja? Ceva părea să-i spună că domnișorii și domnișoarele de aici nu semănau cu cunoștințele ei din liceu, din societate, de la mare, și totuși stătea la îndoială dacă să-i agrăiască pe nume, ori să le zică domnule și domnișoară.

Birui în cele din urmă firea ei cea adevărată, de acasă, și într-o sară-la câteva zile după primirea scrisorii lui Dinu -dădu buzna, între ei, începând să le strângă cu însuflețire mâinile și să le spună cât îi pare de rău că n-a petrecut toate vacanțele împreună cu ei.

Impresia pe care o făcu băieților fu dintre cele mai bune, dar fata preotului, profesoară, cam strâmbă din nas.

Ana băgă de samă că le-a rupt o conversație, pe care fata cea mică a preotului, care își luase de curând licența, tot încerca să o lege din nou. Dar nu putut opri iureșul Anei. Ea, dusă de năvala bucuriei sale, le povesti, într-o cascada de vorbe, tot ce-i putea interesa despre persoana ei și voi să afle tot ce încă nu știa despre ceilalți.

— Dar e un adevărat interogatoriu ceea ce faci dumneata, domnișoară Muja! Zise râzând unul din studenți.

Ana se opri o clipă. Așadar, și ei își spun domn și domnișoară! Ori poate îi ziceau numai ei, fiindcă nu era: din grupul lor? Va afla îndată! Și apoi, nu era obișnuită să i se spună domnișoară Muja decât în clasă. Toată lumea îi spunea domnișoară Ana. Nici nu-i prea plăcea numele ăsta de Muja. A mugi era o vorbă cu care o năcăjeau colegii și colegele ei în școala primară, aici, în școala din sat, pe vremuri.

— Interogatoriu?

— Zise ea. Nu cred! Cred că am datoria să vă informez despre mine și să aflu tot ce poate fi interesant despre consătenii mei pe care abia-i cunosc. Mie-mi place ca de la început lucrurile să fie limpezi. Clara pacta, honi amici. Nu-i bine spus? Parcă acesta era principiul strămoșilor noștri romani! Și dumneata, care studiezi dreptul roman-zise ea, adresându-se studentului care spusese că-i supune unui adevărat interogatoriu-dumneata trăbă să-l cunoști.

— Da, ai dreptate. Ai putea să te înscri și dumneata la drept. Cred că ai o capacitate deosebită de a desluși lucrurile. Și asta e o calitate proprie advocaților.

— Păi, chiar mă gândesc să mă înscriu!

— Nu mai spune! Până acum sunt puține studente la drept.

— Cu mine va fi una mai mult.

— Vorbești serios, domnișoară Muja? Întrebă profesoara.

— De ce nu? Dar încă nu-s hotărâtă dacă să dau examen la drept sau la medicina.

— Dar am auzit că ai fost mereu prima în clasă. Nu te atrag literele? Nu ți-ar place să fii profesoară, ca mine?

— De dragul dumată, care trăbă că ești o profesoară foarte simpatică, fiindcă dumneata ești frumoasă, aș zice da.

Însă aș minți.

Profesoarei i se destinseră, în sfârșit, buzele, pe care le ținuse strânse de când li se alăturase Ana. Râse înveselită și.

Întrebă:

— Dar numai profesoarele frumoase sunt simpatice?

— Numai! Asta o știu din experiență. Cele urâte sunt răutăcioase și pizmașe.

Se înveseliră toți.

— Și nu ți-ar conveni să te faci profesoară?

— Ba mi-a trecut prin cap și gândul, ăsta. Dar am ajuns la concluzia că-n ziua de azi poți câștiga mai bine ca avocat sau ca medic.

— Auzi, frate!

— Se miră unul dintre studenții în medicină. După dumneata criteriul alegerii carierei e câștigul?

— Cred că e un criteriu firesc pentru o fată săracă.

— Și, de pildă, cum crezi dumneata că ai face avere cu advocatura?

— Întrebă studentul în drept. Mi se pare că advocaților, în ziua de azi, numai bine nu le merge.

— Eu aş face parale.

— Sunt foarte curios să știu cum, și te asigur că nu mă voi folosi de rețeta dumitale.

— De pildă, nu aş primi decât acțiuni de divorț. Sunt atâtea divorțuri azi, că poți să te-mbogățești aproape fără să-ți dai sama.

Râseră toți. Gheața era spartă, și, băgând de samă că toată lumea din grup se tutuia, propuse să se bucure și dânsa de acest privilegiu.

— Afară de doamna profesoară, desigur, își sfârși ea pledoaria.

— Și cum să-ți spunem? Ana, Anișoara, Anica, Anuța? Întrebă celălalt student la medicină.

— Anișoara nu mai sunt, nici Anuță. Anica nu-mi place. Îmi pare alt nume. Spuneți-mi Ana, că-s mare. Aș putea fi, cu câți ani am, studentă. Pe mine m-au dat părinții mai târziu la școală.

— Dar dacă te-ai face doctor, ce specialitate ți-ai alege?

— Cred că, dentiscă. Alte hohote de râs urmară.

— E specialitatea cea mai rentabilă. Sălile de așteptare în cabinetele dentiștilor gem mereu de lume. După alți bolnavi trăbă să alergi tu; cei cu dureri de dinți aleargă ei după doctor.

— Foarte bine motivat!

Fata cea mică a preotului reuși, în sfârșit, să lege iar conversația de acolo de unde fusese întreruptă la venirea Anei.

Atenția Anei fu captivată numaidecât, și ea începu să asculte atentă, ferindu-se de a intra în discuție.

— Încă nu a precizat nimeni ce se înțalege la noi, sub cuvântul generație-reluă firul fata cea mică a preotului. După părerea mea, generațiile noi înaintează prea repede. Fiecare promoție se consideră o

generație, în felul acesta, într-un veac ar fi o sută de generații, ceea ce, desigur, e absurd.

— Da, e o mare exagerare! Chiar dacă nu fiecare promoție, dar cel puțin la cinci ani una se declară generație. De câte ori se găsesc câțiva ambițioși care pot aduna un grup în jurul lor, gata generația! Avem cel puțin trei generații de felul acești până acum. Deși e limpede că, în realitate, nu e decât una, generația de după unire. Și anume, aceea care a continuat lupta națională, și întreg tineretul care i s-a alăturat odată cu trecerea anilor.

— E limpede că generația nu e determinată de vârstă, sau, mai bine zis, numai de vârstă, ci și de identitatea mentalității, de același ideal, interveni profesoara.

La discuție participau toți cei din grup, afară de Ana.

— Și toți aceia care nu-și mai pun nici-o nădejde în partidele politice existente, toți cei deziluzionați de bătrâni.

— Dacă lărgim în felul acesta sfera, ajungem prea departe. Sunt și bătrâni, și bărbați în puterea vrăstei care nu mai cred în partidele politice actuale, care stau deoparte. După părerea ta, ar trebui să-i primim în generație și pe aceștia.

— De ce nu? Într-o mișcare națională, trăbă folosită orice energie disponibilă. Avem nevoie nu numai de însuflețire, ci și de experiență, de cunoștințe. Problemele pe care și le-a pus mișcarea studențească sunt foarte variate și foarte greu de rezolvat.

— Nu! Protestară mai multe glasuri.

— Dacă primim între noi oameni învechiți în rele, n-am făcut nimic. E nevoie de suflete curate și dezinteresate, cum numai tinerii le pot avea.

— Și tinerele! Adaogă zâmbind licențiată.

— Mai ales ele! În idealism și în curaj, fetele ne întrec mereu.

Făcură apoi un aspru rechizitoriu partidelor politice, luându-le pe rând. Toate erau decăzute. Toate erau materialiste. Toate erau cetățui închise, organizate pentru promovarea, intereselor personale ale membrilor marcanți, pentru ajungerea la slujbe și la situații gras remunerate. Niciunul din partide nu fusese până acum un sincer promotor al desființării cumulului și sinecurilor. Întreg tineretul era scandalizat și revoltat din cauza șomajului, pe când grangurii politici și rubedeniile lor dețineau câte trei-patru posturi.

Pe măsură ce vorbeau, se înflăcărau. Părerea care răzbătea mereu din discuție, ca flăcările focului printre vreascurile uscate, era că numai o

înlocuire totală a clasei conducătoare, bătrâne și corupte, de către tineret, poate aduce o regenerare a moravurilor, o radicală schimbare în bine a României. Altfel, zadarnice sunt toate eforturile spre înălțare culturală. Tineretul învață degeaba. Majoritatea celor cinstiți și idealști ajung curând niște deziluzionați. Stau cu diplomele în mână și nu le dă nimeni de lucru.

Ana simți că grupul acesta de tineri nu vorbește ca să se distreze, ca să-și petreacă în vacanță. Puneau problemele preocupați și serioși, ca și când s-ar fi aflat în fața unei. Primejdii. Această primejdie ea nu o văzuse niciodată, nu o simțise niciodată. Singura ei suferință era lipsa averii... Ba da, își aduse ea aminte, o dată se izbiseră și ai ei de ceva asemănător: când, din cauzi căderii unui guvern, tatăl ei fusese dat afara din umilul serviciu de cursor la bancă. Nu s-a gândit atunci și ea cu ură la oamenii aceia? Dar discuțiile politice nu o atrăseseră niciodată, în internat, fetele nu discutau politică. Când era invitată în familiile colegelor ei și se începea vreo discuție politică, ea se izola într-un colț, cu tineri și tinere de vârsta ei, sau mai mici, și vorbeau despre alte lucruri. Nici măcar nu bănuise până acum ca pot exista fete care să se pasioneze de politică.

Totuși, acum, ascultându-i pe acești tineri, avea senzația că ei discutau o problemă serioasă și foarte importantă: o întreagă clasă socială – clasa conducătoare – era condamnată de către acești tineri fii ai satului, cu puțin mai vârstnici decât ea. Din această clasă făceau parte și cei care o deziluzionaseră și pe ea. Așadar era cam pe aceeași linie cu acest tineret, făcea și ea parte deci din... Generație.

Desigur, deziluzia ei era de altă natură. Ea nu se gândise până acum nici la problema cumulului, nici la cei ce obțin beneficii grase de pe urma relațiilor și protecțiilor politice, nici la cei care, deși titrați, rămân pe drumuri după obținere titlurilor academice, fără mijloace de existență. Cuvântul șomer era nou pentru ea. Dar poate că toate scăderile care o deziluzionaseră erau strâns legate de cele discutate în grupul acesta de tineri... Dacă ar fi înlăturată actuala clasă conducătoare, poate că ar urma o schimbare în însăși structura morală a societății...

Continuă să urmărească cu atenție discuția și argumentările tinerilor, până când, la un moment dat, studentul în drept se adresa, întrebându-o:

— Tu nu ai nici-o părere? Faci parte din apele morților?

— Ce părere vrei să am? E întâia discuție de felul acesta pe care o aud. În internat nu se face politică.

— Dar noi avem aderente și printre elevele de liceu!

— Tot ce se poate. Eu însă n-am avut, până acum, alte preocupări decât lecțiile.

— Cum am bănuț! Iată, priviți să vedeți cum arată o înotătoare în apele morților! Așa le spunem noi celor pe care nu-i interesează problemele sociale.

— Te înșăli dacă crezi că nu mă interesează. Numai că, până acum n-am avut ambiția să port de grijă unei colectivități. Mi-au fost deajuns năcazurile mele și efortul de a le înfrânge. Văd că alții au preocupări cu mult mai mari, mai generale.

— Dar este evident, Ano, că individul nu se poate mântui decât prin colectivitate. Pornind la luptă singur împotriva păturii conducătoare-îmbătrânită în rele, e adevărat, dar care are puterea în mână-nu poți avea sorți de izbândă... De aceea generația tânără de după unire vrea să se organizeze și să poarte o luptă comună pentru interesul comun.

Ana se gândi un răstimp, apoi zise:

— Aș admite această luptă într-un singur caz, sau, mai bine zis, cu o singură condiție prealabilă.

— Și anume?

— Dacă cei care o încep, o organizează și vor să o poarte sunt mai buni decât cei care trăbă să fie înlăturați. Eu, în locul vostru, n-aș avea drept criteriu generația, ci calitatea; oamenilor. Aș face mai întâi selecția oamenilor cu care pornesc la luptă.

Grupul se opri.

— Mi se pare că dumneata bați, cum se zice, la uși deschise.

— Ce vrei să spui?

— Văd că nu cunoști principiul nostru de bază. Suntem de perfect acord.

— Mă bucur!

— Răspunse cu un surâs ironic, Ana.

— Și cum se face, la dumneavoastră în generație, selecția? Vă luați după declarațiile fiecăruia? Prestați vrun jurământ? Dacă acesta e criteriul vostru de selecție, n-ați făcut nimic! Că cineva e mai bun sau mai rău decât bătrânii din clasa conducătoare împotriva căreia luptați, nu se poate ști din vorbele, ci numai din faptele lui. Iar tineretul școlar și universitar nu a făptuit, până acum, nimic.

— Ce vorbă e asta că tineretul nu a făptuit nimic?

— Pentru că n-a avut prilejul să trăiască, să acționeze... Un licean sau un student, după opinia mea, are o singură posibilitatea de a făptui ceva, de

a realiza: să învețe. După cum văd, generația voastră vrea să se organizeze. Ei bine, eu cred că trăbă s-aveți un singur criteriu de selecție: sporul la carte, la examene, și purtarea bună, corectă și cinstită... Primiți voi în organizație numai pe cei mai buni studenți și pe cei cu cea mai bună atitudine morală?

— Uite, domnule, de unde sare... Radicala!

— Fără radicalism în selectarea oamenilor nu veți putea face nici o schimbare în societate. Va fi o simplă înlocuire de oamenișcoală-te tu ca să m-așd eu-nu o schimbare socială. Cu alte cuvinte, veți face exact ceea ce vă plângeți că lac partidele politice îmbătrânite-n râle. Nu stă scris în fruntea nimănui că, dacă e tânăr, e și idealist, și moral, și cinstit.

— Ai tu experiență politică, de vorbești așa?

— Eu, după cum v-am spus, nu am experiență politică. Totuși mi se pare că și în selecția politică se potrivește proverbul că nu-i aur tot ce lucește.

— Totuși, pentru că văd că ai spirit critic, ai putea să ne spui ce scăderi ai găsit în... Generația noastră?

— Poate că am să vi le spun cu alt prilej, după ce mă voi mai gândi. Acum vă rog să continuați; eu voi urmări cu cel mai mare interes discuția voastră. Și, cine știe – adaogă, surâzând, Ana – poate că, ascultându-vă, voi descoperi câteva scăderi ale... Generației.

Se plimbară și discutară, până târziu, despre mai multe chestiuni. Se vorbi și despre noile curente politice care începeau să capteze atenția opiniei publice europene și chiar mondiale: mișcările extremiste de stânga și de dreapta.

Din sară aceea, de cât ori vedea grupul la plimbare, Ana i se alătura și ea; uneori tăcea și asculta cu încordare conversația; alteori izbucnea în ea spiritul de harță, și, cuprinsă de o vervă îndrăcită, participa și ea la discuții.

La început fetele se supărară și nu se feriră să declare-e adevărat, în lipsa Anei-că e o fată prost-crescută, cu toate că petrecuse atâția ani în internat. Profesoara declară sentențios:

— Regret că am primit-o în grupul nostru. E nu numai foarte cutezătoare, dar chiar obraznică! Se vede lipsa educației de-acasă.

Dar băieții nu erau de părerea fetelor, și în scurtă vreme se convinseră și ele că Ana nu era obraznică, ci spirituală, cu replici prompte și tăioase, și că de cele mai multe ori zefle-melile ei ținteau opiniile ce se dovedeau, în discuție, greșite.

Într-o sară, unul din mediciiști începu să-i descrie pe câțiva dintre profesorii lui în culorile cele mai negre. Erau răi, nedrepti, invidioși pe alți colegi, și, mai presus de toate, erau de disprețuit pentru că-i protejau pe studenții evrei, de la care încasau bani. Unii erau imorali pentru că dădeau lecții particulare studentelor evreice și aveau raporturi rușinoase cu acestea.

— Eu nu înțeleg-zise celălalt student în medicină-de ce faci tu deosebire asta între români și evrei. Ești nedrept, de vreme ce toată lumea știe, în facultatea noastră, cum trec examenele atâtea studente române. Pe câteva le știi și tu, că au ajuns de le arată lumea cu degetul. Dragul meu imoralitatea nu ține de naționalitate. Ea e în atmosfera vremii noastre. E o chestiune banală, care nu mai interesează pe nimeni. Știu și eu ce să zic? Poate că e firesc să fie așa. Omul, cu necesitățile lui fiziologice, e un fel de animal. Instinctul e legea fundamentală a existenței; legile morale se luptă zadarnic împotriva lui.

— Vorbești de parc-ai fi cetit pamfletul acela infam al lui Leon Blum asupra libertății sexelor, spuse profesoara, fără a părea totuși prea scandalizată.

— Nu l-am cetit, dar eu studiez medicina. Și încep să cunosc tainele vieții animalice a omului. Tineret curat, tineret pur, cum îl pretind legile morale, putea fi în timpurile când fetele se măritau la patrusprezece ani și când, la douăzeci și doi de ani, un tânăr putea avea o carieră. Astăzi, iată, noi batem pragul al trezecilea când ajungem la examenul de diplomă. Și nici la trezeci de ani nu ne putem gândi la căsătorie, pentru că trăbă să înțrăm într-o slujbă, iar salariul de începător e atât de mic, încât abia ne putem susține pe noi singuri. De familie nici vorbă nu poate fi! Ce vreți? Și studenții și studentele de azi își petrec tinerețea învățând. Dar în vremea asta nimic și nimeni nu poate suprima trebuințele organice ale trupului nostru.

— Din punct de vedere științific, poate că ai dreptate-zise studentul în drept. Dar asta nu explica purtarea acelor studente care își iau examenele cum ați spus voi. Aici nu-mai este vorba de fiziologie, după părerea mea, ci de corupție, de depravare.

— Dar atunci ar trebui numit corupție și traiul în comun, fără căsătorie, al atâtor studenți și studente!

— Desigur. Cred însă că nu te gândești la asemenea situații ca la niște fapte obișnuite, ci ca la niște excepții, cum și, probabil, sunt.

— Cunosc prea multe cazuri pentru a putea vorbi de excepții. După mine, din motivele arătate, fenomenul este explicabil și justificat.

— Exagerezi îngrozitor – spuseră cele două fete. Și noi am fost studente, și noi am avut colege. Suntem convinse că nu poate fi vorba decât de excepții.

— Voi! Dar cine credeți că ar fi venit, dintre cunoscutele voastre, să vă spună adevărul despre cum trăiește?

Ana asculta palidă. Auzea lucruri îngrozitoare care-i biciuiau puritatea mai sângeros decât promisovitatea trupurilor; semigoale de pe plajă.

— Fiecare e liber să aibă părerea lui. Eu privesc lucrurile sub raportul condițiilor în care, azi, un băiat sau o fată poate ajunge să-și facă o carieră. Desigur că există și un tineret cinstit, cu educație temeinică, cu pilde bune în familie. Cei care fac parte din acest tineret rezistă mai bine impulsurilor vrăstei, mediului, ispitei luxului. Dar au intrat în facultăți și atâtea elemente, băieți și fete, pentru care totul e diploma, asigurarea unui mijloc de existență. Pentru aceștia ținta unică este de a răzbate cu orice preț. Aceștia, cred că ați observat și voi, nu prea au scrupule morale.

Ana folosi pauza ce se ivi în discuție pentru a întreba:

— Și aceasta e generația revoluționară?

— Cum revoluționară?

— Așa se numește o generație ce vrea să se substituie alteia la conducerea unei societăți.

— Dacă folosește și mijloace revoluționare...

— Problema e următoarea: grozăviile despre care vorbiți sunt apariții noi în viața socială românească?

— Relativ noi. S-au ivit în vremurile schimbate de după jăzboi.

— Și cangrena aceasta roade și trupul generației tinere?

— Ce expresii apocaliptice folosești! E un fenomen contemporan, Ano, și atâta tot. Ca și dansul, muzica, literatura, pictura de azi. Toate mustesc de sexualitate. Sper că nu te revoltă expresia.

— În cazul acesta, generația voastră nu are nici-un drept, nici să o critice, nici s-o schimbe pe cea de la conducere. Afară de cazul că între voi nu sunt astfel de tipuri imorale.

Cei doi medici niști începură să râdă. Anei i se păru că râsul lor era indecent.

— N-am putea spune că generația noastră, sau, mai exact spus, tinerii din organizația noastră studențească sunt niște călugări, iar organizația o

mănăstire. Dar tu ești prea tânără pentru a pricepe unele lucruri...

— Mi se pare că vă înșălați! E adevărat că sunt în clasa a opta, dar v-am spus că am douăzeci de ani.

— Așa de bătrână?! N-aș fi crezut! Zise surâzând ironic unul din mediciniști.

— Așa! Aș putea să vă fiu instructoare... Ascultați-mă deci. Nu cred că voi, așa-zisa generație tânără, puteți face vreo schimbare în bine la noi în țară. Dacă nu sunteți elemente selecționate sub raport moral, nu puteți face să înceteze corupția, abuzul și celelalte mizerii sociale de care vă plângeți. Cine e imoral într-un domeniu al conștiinței, este imoral în toate. Puneți-vă argumentele în pod și apucați-vă de carte!

Ieșirea ei produse o întreagă răscoală de sensibilități jignite, de păreri cutezătoare, de teorii aprinse, așa că discuția ținu până noaptea târziu.

În răstimpuri, Ana rămânea să-și apere singură pozițiile, grămădind tot mai multe baricade de argumente în fața lor.

Uneori treceau pe pozițiile apărute de ea și cele două fete ale preotului. Dar ele erau cu mult mai liberale în judecarea problemelor pe care le ridica discutarea raportului dintre libertatea individuală și interesul obștesc.

Ana îi uimi pe toți cu cunoștințele ei și mai cu samă cu vioiciunea replicelor sale, dar o declarară în unanimitate sectară, pentru convingerea ei asupra orientării morale a individului.

— Nimeni nu este îndreptățit să se amestece, cu argumente de moralitate socială, în viața intimă, sexuală, a unui om-conchise unul din studenții în medicină care apăra cu strășnicie relațiile libere dintre studenți și studente. Toate lucrurile privitoare la acest instinct sunt tenebroase, și miezul lor este încă prea puțin cunoscut. Problema nu e numai unei generații; nu e vorba aici de nevroza vremurilor de după război, cu sătea de senzational și de senzații tari, de plăceri intense; problema se pune și individual, de la om la om. Sunt băieți și fete care se folosesc de libertatea lor în mod firesc, fără a-și face probleme de conștiință, deși în toate celelalte acțiuni ale lor sunt dirijați de responsabilitatea conștiinței.

— Asta să i-o spui lui mutu!

— Strigă Ana, enervată. Cine-i atins de o maladie, e atins de obicei de mai multe deodată, sau poate fi atins. O spărtură în zidul unei cetăți, însămnează că zidul nu este inexpugnabil. Gândiți-vă ce se va întâmpla dacă va cădea poarta principală a fortăreței. Toți dușmanii vor năvăli prin ea, la întâiul prilej. Vă rog să aveți răbdare!

— Exclamă ea, văzând că vor să sară cu vorbe asupra ei. Vreau să mă explic; și să le fie rușine celor ce le vor trece gânduri urâte prin cap! Asămănarea pe care o fac e cinstită și nu se pretează la porcării! Asta am vrut să spun. Și acum vă rog să m-ascultați.

Râsul ironic al celor trei tineri încetă brusc.

— Iată ce vreau să vă spun. Ziceți că puteți fi, generația voastră, cinstită în toate, că puteți regenera lumea și că puteți schimba clasa existentă acum la conducere. Sunteți idealști, curajoși, dezinteresați, harnici, muncitori. Afirmati că sunteți și credincioși. Un singur lucru vă lipsește: puritatea tinereții! Dacă nu practicați înșivă promiscuitatea, nici nu vă revoltați împotriva ei, ci, dimpotrivă, legitimați imoralitatea sexelor. Dar în felul acesta, în zidul ce constituie tăria generației voastre, nu numai că s-a produs o spărtură, ci voi înșivă ați deschis, de bună voia voastră, o poartă. Și care poartă? Singura care putea fi deschisă de voi, la vrâsta voastră. Pentru că n-ați avut încă prilejul să fiți idealști, drepți, dezinteresați; viața încă nu v-a îmbiat situații și bunuri în fața cărora să vă fi putut verifica idealismul. Viața, până acum, nu v-a pus în fața nici unei probleme prin care să vă puteți verifica forța spiritului vostru. Cu alte cuvinte, nu v-ați putut verifica până acum dacă sunteți un tineret pur, sau unul decăzut. Și totuși voi ați ales alternativa din urmă. Așadar, la întâia probă de examen la care v-a supus viața ați căzut. Pe ce vă mai puteți bizui afirmația că veți rămâne drepți, cinstiți, dezinteresați, dând o categorie socială superioară celei aflate astăzi la conducerea statului? Că nu veți cădea la celelalte probe de examen?

— Ferească-mă Dumnezeu să ajungi nevastă-mea!

— Zise medicinistul. Mi-ai argumenta până n-aș mai vedea pe unde să ies din casă. Cine naiba te-a înverșunat așa împotriva noastră?

— Nu e înverșunare. E logică! Strigă Ana, vibrând încă de lungă-i cuvântare.

— Renunț bucuros la orice femeie condusă de logică!

— Ți s-a îmbiat vreuna până acum? Sunt sigură că numai cele proaste se lasă ademenite de teoriile degradante ale medicinei dumitale. Parcă omul n-ar fi decât animal! Parcă n-ar avea conștiință! Parcă nu conștiința e aceea care trăbă să ne conducă, ci instinctul! Dacă ar fi așa, de ce a mai fost nevoie să învățați la școală? Instinctele nu trăbă instruite, ci doar ținute în frâu... Toată istoria culturii mărturisește acest adevăr, și voi, generația nouă, care vreți să luați locul păturii conducătoare, vă credeți în nota timpului, a civilizației superioare de azi, dacă nu mai controlați instinctul animal. Nu vă

prorocesc nici-o izbândă câtă vreme nu începeți organizarea voastră prin selecția riguroasă a oamenilor. Și repet: la vrâsta noastră, numai două criterii de selecție există: puritatea tinereții și hărnicia la studii.

Se făcu o îndelungată tăcere, într-un târziu, studentul în drept zise:

— Poate că ai dreptate când vrei să te înscrii la drept. Ai o judecată strânsă, Numai cât, cred că cu specialitatea pe care ți-ai alege-o, primind numai procese de divorț, ai muri de foame.

— O să văd eu atunci!

— Cred că e mai bine să-ți dai sama de pe acum: în loc să pledezi pentru cel ce te-ar fi angajat, sunt sigur că ai începe să faci morală părților. Și nimeni nu ar mai călca pragul biroului tău.

Fetele preotului dădeau semne că li-e somn. Părea să nu le prea fi interesat discuția. Se despărțiră reci unul față de altul. Ana plecă enervată, dar satisfăcută. Era convinsă că a apărut un punct de vedere just.

Dar de la discuția aceasta, ea constată o distanțare de dânsa a grupului, distanțare pe care o tălmăci ca pe un refuz de a-i accepta prezența și mai ales participarea la dezbaterile lor. În consecință începu să iasă tot mai rar sără pe uliță, până ce nu mai ieși deloc.

XIX.

Pe la sfârșitul lui iulie, Ana primi o ilustrată dintr-o stațiune maritimă. Inginerul Marinescu, iscăbind numai cu inițialele, îi trimitea două rânduri: Refugiat de mult din munți, am crezut să rămân la mare. Greu de suportat! Plec și de aci. Enigmatic și scurt. Contrar felului său de a scrie. Totuși Anei i se păru că-i comunică exact ceea ce o interesa că nu mai era de mult timp la Predeal.

La vreo patru zile după discuția aceea aprinsă cu grupul de tineri, poștașul îi aduse un plic. După adresă nu-și dădu sama cine i-l trimisese. Era un scris de fată, dar nu era al Radei, iar cu alte fete nu corespundase până acum. Rupse plicul și se uită la iscălitură. Era de la colega ei de clasă Dina Teodoru. O invita, în numele ei și al mamei sale, să-și petreacă cele trei-patru săptămâni câte mai rămăseseră până la sfârșitul vacanței, la Sinaia: Avem o mică vilă la marginea Sinăii. Până acum a plouat mereu. A trebuit să facem și focul. Dar de-o săptămână-ncoace vremea s-a îndreptat. Localnicii, care știu cum merge timpul în orașul lor, spun că de-acuma până la toamnă va fi mereu vreme bună. Ne-ai face o mare plăcere – și mie și părinților mei – dacă ai veni. Noi te așteptăm.

Ana se miră că Dina Teodoru îi știa adresa de-acasă, dar își zise, în cele din urmă, că probabil va fi luat-o de la internat.

Dacă ar fi primit invitația înainte de discuția aceea aprinsă, poate că ar fi refuzat-o. Dar acum se bucura că poate pleca din sat. Prea stătea singură toată ziua, și-apoi o chinuia din ce în ce mai tare gândul că mersese prea departe în susținerea părerilor ei față de grupul de tineri consăteni, făcându-se astfel nedorită în mijlocul lor. Greșise ea? Greșeau ei? Nu știa. Pentru a i se cristaliza impresiile din sară aceea, ca și pentru a-și analiza la rece conduita sa de-atunci, va fi mai bine, își zise, dacă va schimba locul, mediul. De departe se vede mai ușor și mai limpede adevărul.

Veta se bucură mai mult decât Ana când auzi de invitație.

— E o colegă de-a ta?

— Da, o fată foarte bună.

— Și familia încă te pofteste?

— Se-nțălege!

— Eu zic să primești. Ai făcut destulă treabă vara asta. Nici n-ai avut vreme să te odihnești.

— Dar mi-ar trebui o rochie, ori chiar două! Și mi se pare că cu banii pe care-i am eu de-abia îmi voi putea plăti drumul.

— Am eu ceva bani puși deoparte.

— Ar trebui să merg să stau la tata două-trei zile, până mie-ar coase cineva. Eu, cu cât mă pricep, n-aș îndrăzni. Rău e că doamna directoare e dusă, cu familia, în vilegiatură. Dar o să-ncerc totuși, poate că aș putea sta la internat; mi-ar plăcea mai mult decât în locuința tatei.

Sosind la oraș, Ana găsi repede o croitoreasă mai liberă, o fată care cosea și în familii și pe care o cunoștea din internat. Venea uneori să-i coase directoarei.

— Foarte mult aș dori, domnișoară Silvia, să asist și eu când croiești și când coși rochiile. Aș vrea să prind și eu câte ceva din meseria dumitale. Mi-ar prinde bine în viață. Acasă ani-am făcut eu un fel de capot, dar la rochii nu mă prea pricep. Apoi, nici nu prea am ce face în oraș. Internatul e pustiu... Nu-i decât portarul.

Croitoreasa râse:

— Bucuros, domnișoară Ana. Dar la școală parcă învățați și croitul. Eu cred că ți-ai fi putut coase și singură rochiile. E foarte simplu. Iată, eu urmez modelul pe care mi l-ai arătat dumneata.

— De cusut, da. Însă n-aș cuteza să le croiesc. Apoi, oricum, pentru cumpărarea ștofei tot trebuia să vin la oraș.

— Bine, domnișoară Ana. Cred că în două zile le dăm gata. Le-aș fi putut gata și mai răpede, dar, iată, mai am de isprăvit și bluza asta, și e urgentă.

Astfel Ana rămase, încă din după-amiaza primei zile, în atelierul croitoresei, însă de dormit, trebui să doarmă în locuința tatălui său.

A doua zi, înainte de a pleca la atelier, zbârnâi prelung soneria, și taică-său se ridică numaidecât de pe scaun.

— Mă cheamă domnul judecător Zamfir, zise el.

— S-a și înapoiat din Italia?

— Da, de două săptămâni.

Ana, întrând în tribunal, avusese impresia că toată clădirea e pustie: coridoarele erau goale, treptele nu le mai urca nimeni. Domnea și aici un aer de vacanță.

— Nu e vacanță – zise tată-său – ci se lucrează cu mai puțini judecători. Ceilalți sunt în concediu.

Soneria zbârnâi din nou, și Ion Muja, tocmindu-și uniforma, ieși în grabă. Peste câteva minute se întoarse și zise prin ușa întredeschisă:

— Ano, trăbă să mă duc până la Administrația Financiară, Poate voi zăbovi mai mult, căci acolo e mereu îmbulzeală. Dacă întârziu și vrei să pleci, încuie ușa și pune cheia aici între ferești.

— Am înțăles.

Ana încă nu era gata de plecare la atelierul modistei, încă nu băuse ceaiul, pe care i-l pregătise tată-său.

Sorbind din ceai, cu capul aplecat asupra unui jurnal de mode din care voia să-și aleagă modelul celei de a doua rochii, nici nu băgă de samă când se deschise ușa, de-aceea tresări când auzi lângă ea vocea judecătorului Zamfir.

— A, ce surpriză plăcută!

— Zise acesta. Dumneata aici?! Voiam să văd dacă a plecat tatăl dumitale. Am uitat să-i dau o ordonanță de plată. Bună-dimineața!

— Da, a plecat.

— Răspunse Ana, încercând să-și înfrângă spaima prin care trecuse. Bună-dimineața, domnule judecător. V-ați înapoiat cu bine? A fost frumoasă excursia?

— Nu pe cât putea fi.

— Se pare că dumneavoastră aveți gusturi prea rafinate. Ori poate că v-ați plictisit de excursii. Mi s-a spus că ați făcut foarte multe.

— Cine ți-a spus?

— Cineva care știe.

— Da, nu pot să mă plâng! Am cutreierat multe țări. Dar, spre deosebire de altă dată, acum n-am avut norocul să am tovarăși de excursie plăcuți.

— Sau, mai bine zis, tovarășe.

— Da, ai dreptate. Dacă primeai propunerea mea, cred că excursia ar fi fost încântătoare.

Tot vorbind, el se apropie de masă și se aplecă asupra jurnalului de modă.

— Ia te uită! Te interesează și astfel de literatură?

— Mă interesează tot ce e frumos.

— Dar, să-mi dai voie! ăsta e un jurnal cam vechi. Ca să spun așa, e un jurnal de modă care nu mai e la modă.

Începu să-l frunzărească, atingând din când în când mâna Anei.

— Trebuie să știi că eu mă pricep și la moda feminină. Dacă vrei să-ți alegi un model, lasă-mă să ți-l aleg eu. Păcat însă că jurnalul ăsta e așa de vechi.

— Vă rog să nu vă mai osteniți. Mi l-am și ales. E și croit. E în lucru acum.

— Da?! Regret. Să știi că eu am un gust foarte rafinat. Altădată să mi te adresezi mie și n-are să-ți pară rău.

— Da, știu.

— Ce știi?

— Că vă pricepeți. Am auzit.

— Iar ai auzit! S-ar părea că lumea nu mai are altceva de făcut decât să vorbească de mine.

— Da, într-adevăr, se vorbește cam mult...

— Și cam ce se vorbește?

— Cred că dumneavoastră știți mai bine decât mine... Ana continuă să-și soarbă ceaiul, în vreme ce judecătorul o sorbea pe ea din ochi. Era un bărbat elegant, aproape sclivisit. Împrăștia o boare de parfum subtilă.

Cu multă abilitate, întinse brațul și încercă s-o apropie pe fată.

— Ești frumoasă, domnișoară Ana. Aș da un regat pentru un sărut al dumatăle.

— Un regat pentru-o țigară, răspunse Ana ironic. Judecătorul încercă să-i vadă ochii, dar pleoapele fetei erau lăsate peste luminile verzi. Crezu că are de-a face cu aceeași atitudine pe care o remarcase de-atâtea ori la femei înainte de a-i ceda, și se avântă cu o mișcare felină să o sărute.

În aceeași clipă paharul de ceai căzu sfărâmându-se pe podele, și o palmă răsună plină pe obrazul judecătorului.

— Nu-i nimic! Zise Ana, păstrându-și sângele rece. Era un pahar vechi și ieftin. O să-i cumpăr eu altul tatei. Cu coada ochiului văzu ca obrazul omului, alb, pudrat mai înainte, ardea acum, roșu ca focul. Izbise cu sete, o ustura palma. Și nu-și putu reține multă vreme râsul. Izbucni. Apoi, liniștindu-se un pic, zise:

— Scuzați-mă, vă rog, am vrut să prind paharul cu mâna cealaltă, și cum capul dumneavoastră era puțin cam prea aplecat...

Așa s-a întâmplat...

Judecătorul respira greu. O vreme nu spuse nimic. Dar în ochii lui se citea o ură lașă. Era c-un obraz și cu fruntea palidă, iar cu celălalt trandafiriu. Tăcând, se apropie de ușa și, cu mâna pe clanță, zise:

— Te-ai purtat obraznic, țigănește. Nimeni nu mi-a adus, până acum o asemenea ofensă. Ține minte ce-ți spun: o să-ți pară rău pentru ce-ai făcut!

— Nu cred că m-am purtat cum spuneți dumneavoastră, dar de părut, îmi pare rău încă de pe acum! Se poate să i se întâmple așa ceva unui domn cu gusturi atât de rafinate. Regret foarte mult!

— Vei regreta și mai mult când îl voi da afară din slujbă pe tatăl dumitale, răspunse judecătorul Zamfir, cu un surâs ce voia să fie ironic, superior.

Ana se îndreptă ca un steag și îl fulgeră cu o privire disprețuitoare.

— Nu cred!

— Ce nu crezi? Întrebă judecătorul, păstrându-și același surâs.

— Că veți fi atât de josnic încât să vă răzbunați pe tata.

— Pe dumneata mă voi răzbuna, procedând astfel. Veți rămâne pe drumuri!

Ana se făcu galbenă ca ceara.

— Îți spun încă o dată că nu cred, zise ea pe un ton rece, alb, schimbând totodată și pronumele de reverență folosit până acum cu o formă ce-i exprima disprețul.

— Crezi că nu depinde de mine să-l dau afară?

— Nu mă îndoiesc că până acum atârna numai de dumneata. Dar începând de acum cinci minute, depinde și de mine! Răspunse ea pe un ton hotărât.

— Ce vrei să spui? Întrebă Zamfir, ridicând o sprânceană.

— Exact ce ai auzit și ce ai înțales! Dacă vei cuteza să te răzbuni pe tata pentru palma pe care ai meritat-o, mă voi duce la președintele tribunalului și-i voi spune ce s-a întâmplat. Voi vorbi în tot orașul. Și, la nevoie, te voi da la gazete!

— Poate că ai fi în stare... Dar cine te va crede?

— Nu poate! Sunt! Și mă vor crede, pentru că toată lumea te cunoaște. Și de-acum înainte să nu mai îndrăznești să te-appropii vreodată de mine! Azi ți-am tras o palmă, dar cu proxima ocazie îți voi scoate ochii! Judecătorul ieși trântind ușa.

Ana adună cioburile de pe jos și le azvârli pe fereastră, în curtea tribunalului. Apoi aruncă o privire în oglindă. Păru încântată de fata pe care o vedea și-i zâmbi. Luă jurnalul de modă de pe masă, încuie ușa și puse cheia la locul indicat de taică-său.

Numai de n-aş uita să cumpăr paharul până nu-i observă tata lipsa, îşi zise ea, mergând spre modistă. Şi cum tocmai trecea pe lângă un magazin de sticlărie, cumpără un pahar de forma celui spart, şi, întorcându-se din drum, îl puse la locul lui.

Ion Muja încă nu revenise de la Administraţia Financiară.

În bun loc l-a trimes pe tata – se gândi Ana.

— A potrivit în aşa fel lucrurile încât să-i rămâie destul timp pentru a fi singuri. Ce canalie! Asta-i domn? Asta-i intelectual? Pfui!

A doua zi sară, cele două rochii de vară erau gata. Materialul era ieftin, dar culorile erau frumoase şi modelele alese de un bun-gust desăvârşit. Până şi croitoreasa se miră cât de drăguţe au ieşit.

— Îmbrăcată aşa, nimeni nu o să te mai poată cunoaşte că încă eşti elevă. Şi trăbă să-ţi spun că-ţi vin mult mai bine decât uniforma de liceu. Dumneata eşti de-acuma domnişoară mare, nu mai eşti o copilă.

Ana îi mulţumi.

— Şi pentru cât de frumoase le-ai făcut, şi pentru că, stând lângă dumneata, am avut prilejul să mă introduc şi eu niţel într-o artă care probabil că-ţi aduce multe satisfacţii.

— Da, când ar fi să lucrezi numai pentru tine. Când nu-i o meserie. Altfel, e destul de obositoare. Şi-apoi, multe femei sunt nemulţămite cu ce le-ai lucrat.

— Sunt şi de-astea?!

— Cele mai multe!

— Doamna directoare ştiu că totdeauna a fost mulţămită.

— Mai uşor le mulţămeşti pe adevăratele doamne, decât pe cele care s-au făcut doamne peste noapte. Unele, care-au trăit până mai ieri la ţară sau cine ştie pe unde, au nişte pretenţii!... Țin să te-nvețe toți termenii tehnici de prin jurnalele de modă, şi spun nişte bazaconii de nu ştii cum să-ţi mai Ții râsul.

— Totuşi cred că astea sunt cele mai puţine, nu?

— Da' de unde! Sunt cele mai multe. Majoritatea sunt din clasa celor îmbogăţiţi de război, care dau acum năvală în pătura de sus. De, azi nu mai e clientela selectă de dinainte de război.

Când să plece, Ana se întoarse deodată şi întrebă:

— Domnişoară Silvia, dumneata ai auzit de un domn judecător Porfir, Arghir, Zamfir sau aşa ceva?

— Zamfir -preciză croitoreasa. Cum să n-aud?! După cum știi, eu lucrez în casele multor famili din oraș și aud multe.

— Și ce faimă are domnul ăsta?

— Te interesează?

— Da!

— Nu merită! Are o faimă foarte proastă!

— Mă interesează nu pentru mine, ci pentru tata. Tata e acum aprod la tribunal, și mi se pare că vrea să-l scoată din slujbă. Judecătorul ăsta e un fel de șef peste personal. Tot el l-a pus, în urmă cu un an, pe tata în serviciul ăsta.

— S-a plâns tatăl dumitale?

— A... făcut unele aluzii.

— În societate e un om compromis din multe pricini. Se spune că nu e corect în relațiile lui cu advocații, că se lasă mituit. Dar mai ales are o întreagă cronică scandaloasă cu femeii. Dacă vrei să te compromiși e de ajuns să te vadă vreodată cineva în societatea lui. Și, totuși, femeile nu se potolesc! Drept e că nici nu prea alege... Se spune că cheltuiește mulți bani cu ele.

— Dar, ca om, e rău, e răzbunător?

— Probabil, fiindcă cine se poartă josnic într-o privință, nu-i, deobicei, nobil într-altele.

— Sunt cu totul de părerea dumitale. Dar nu știi dumneata cine-i mai mare decât el, acolo, la tribunal? Presupun că președintele.

— Da, președintele. Dar eu am auzit vorbindu-se că are un dușman neîmpăcat între consilierii de la Curtea de Apel. Acela a făcut până acum, în mai multe rânduri, demersuri să fie mutat din oraș, dar nu i-a succes. Se spune că Zamfir are proptele tari la Ministerul de Justiție.

— Nu știi cum îl cheamă pe consilierul acela?

— E un domn mai bătrân. Îl cunosc și eu. Stai puțin să mă gândesc... Da, Preda îl cheamă.

— Mulțămesc.

— Dar ce, e chiar atât de serios?

— Tata nu mi-a dat să înțăleg decât indirect. Când voi vedea că lucrul devine serios, o să intervin la acel domn Preda.

Anei îi trecu prin gând să se pună imediat în gardă și să-l avizeze pe președintele tribunalului despre amenințarea lui Zamfir. Se gândi apoi să se

ducă la consilierul Preda încă înainte de a pleca spre Sinaia. Dar pe drum spre locuința tatălui său se răzgândi. Nu o să cuteze!

— Își zise Ana. Un om atât de josnic ca el nu se poate să nu fie laș. Și-apoi, de ce să-mi pun numele lângă cel al unui asemenea om, fie și numai într-o destăinuire confidențială? Și nu-i spuse nimic nici tatălui ei. Se mărgini să-l întrebe cum îi place slujba asta nouă și cum se poartă judecătorii cu el.

— Toată lumea-i mulțămită de mine. Nici nu-i de mirare: îmi văd și eu de lucru.

— Și domnul judecător Zamfir e mulțămit de dumneata? Mi se pare că el e mai mulțămit decât toți.

— Iată ce-am voit să-ți spun. Am informații de prin oraș că domnul Zamfir, câteodată, știe să se poarte și urât cu subalternii. Dacă ar începe să se poarte așa și cu dumneata, să te faci că nu bagi de samă. În orice caz, să nu faci pe supăratul și să-ți dai demisia. Am auzit că-i place să-și schimbe mereu personalul și că abia așteaptă ca cineva să-și dea demisia.

— Dar, draga mea fată, nu văd nici un motiv pentru care s-ar purta urât cu mine de-aici înainte.

— Poate să aibă vreun protejat nou. Ce mai știi? Dumneata să te faci că nu vezi nimic, dar să mă avizezi pe mine, îndată ce vei vedea că și-a schimbat atitudinea față de dumneata.

— Ei, comedie ca asta! Mă faci să mă chiar tem! Ai auzit ceva? S-a întâmplat ceva?

— Nu s-a-ntâmplat și nu am auzit nimic, dar e bine să luăm niște măsuri de precauțiune, pentru că văd că dumitale îți place aici.

— Da, îmi place. E serviciu ușor, slujbă domnească!

Ion Muja rămase nedumerit după plecarea fetei. Pe judecătorul Zamfir nu-l întâlni decât peste trei zile, dar nu surprinse nici o schimbare la el. Cine știe cine i-o fi umplut capul Anei cu astfel de temeri!

— Își zise Ion. Poate vreun coleg. Nu era simpatizat de ceilalți aprozi, pentru că era mai școlit și mai descurcăreț decât ei.

Ana nu văzuse Sinaia decât din tren, cu o vară înainte, când trecuse pe-acolo, la întoarcerea de la mare.

Trenul intră în gară pe însărate. Dintre piscurile brazilor de pe crestele înalte ieșea o lună plină rotundă și albă, transparenta, de parcă banul ei uriaș era bătut din foițe subțiri de argint curat. Răsărea în singurătățile înalte, într-o puritate cosmică încă nevăzută de ochii ei. Aerul tare, pur, din lumea de

sus, a lunii, pătrundea până pe peron, îl simțea în nări proaspăt; pătruns de mireasma de cetini; i se părea că-l pipăie cu ochii, cu pleopele, cu pielea obrazilor. Din toate părțile coborau asupra orașului, negre, prăpăstioase, cascade de păduri de brad. Cupola cerului, boltită înalt deasupra, își sprijinea marginea rotunda pe temeliile munților din jur, dincolo de care închipuirea, fermecată de priveliștea măreției, construia, deslănțuită, alte și alte cupole de cer, sprijinite pe țarcuri de creste încremenite. Câteva stele rare își picurau sfioase argintul; lumina celor mai multe o puteai doar bănuîi licărind în strălucirea albă a lunii pline care poleia cerul și pământul, deschizând adâncimi de-ntunerice între coastele luminate ale munților și cele din dosiștele rămase în umbră. Ana trăia puternic senzația de-a fi intrat într-o lume de uriași încremeniți în muțenie. A lor era toată împărăția asta de jur-împrejur, până la cer. Viața oamenilor care se mișcau și lărmuiau aci, în adâncul acestui templu pentru zei, nu era decât o viață mărunță, de pitici gălăgioși, își aduse aminte de o poveste pe care i-o spunea maică-sa în copilărie: cum o fată de uriaș, ieșind într-o zi la plimbare și întâlnind un om care ara cu patru boi, a crezut că-s niște furnici; și cum nu mai văzuse până atunci asemenea furnici, i-a luat de-a valma în poală – boii, stăpânul și poganicii – și s-a dus să-i arate, ca pe o minune, tatălui ei.

Nu-și mai dădea sama cât timp trecuse de când plecaseră din gară, într-o trăsură, ea și colega ei, Dina Teodoru, care îi ieșise în întâmpinare. Ieșiseră din stațiune, vilele se răriseră, și, de-o vreme, Anei i se părea că au ieșit din lume, că plutesc undeva prin văzduhul pur, argintat de lună. Doar din când în când tresărea uimită de un zvon de murmure și șoapte ce păreau să vină când de deasupra, când dintr-o parte, când dintr-altă, de parcă o întreagă ceată de călăreți în zale le-ar fi însoțit în plutirea aceasta pe-ntunecimi argintate. Deodată, trăsura se opri, și-atunci Ana înțelese că zvonul de murmure și șoapte al cetei de călăreți în zale ce le-nsoțise, în închipuirea ei, era zvonul unui părau de munte, ascuns în noaptea brădetului.

— Am ajuns!

— Zise Dina și sări sprintenă din trăsură.

— Ți-a părut lung drumul? Stăm cam departe...

— Dimpotrivă!

Vorbi, dar auzul îi era mereu prins de vârtejul apelor și ochii ei iscodeau. Deodată tresări: undele de argint sclipiră de foarte aproape, de la stânga, într-un mănunchi de raze. N-ar fi crezut că părau e chiar atât de aproape.

Familia Teodoru nu avea alți copii în afară de Dina. Părinții ei erau o păreche de oameni așezați, liniștiți, cam bătrâni: se căsătoriseră târziu. Bărbatul era administrator-de-legat la o cunoscută instituție bancară. Doamna Teodoru părea chiar mai înaintată în vârstă decât domnul Teodoru, dacă luai în seamă numai părul cărunț ce-i încununa capul într-o pieptănătură de modă veche.

Ana fusese de multe ori în casa familiei Teodoru, ca invitată a Dinei. Fata era înaltă, subțire și avea un aer distins. Doamna Teodoru nu dădea niciodată cu ruj, nu-și vopsea unghile. În toată casa domnea o atmosferă sobră și liniștită; în timpul din urmă, Ana se simțea mai bine, mai la adăpost în familia Teodoru decât în familia Frunzescu.

Ana nu remarcase, nici la Dina și nici la părinții ei, vreo expansiune sentimentală față de ea, ci numai o purtare corectă, rezervată, distinsă, ca și când ea, Ana, ar fi fost vlăstarul unei familii cel puțin egale din punct de vedere social-așa că fusese destul de mirată când primise invitația Dinei.

— E nemaipomenit de frumos aici!

— Spuse Ana a doua zi dimineață, când se întâlneau cu toții la prânzișor. N-am să uit niciodată că m-ați invitat la dumneavoastră și vă voi fi pururea recunoscătoare.

— Ți place mai mult aici decât la mare? Întrebă domnul Teodoru.

— Pentru mine, care am crescut la țară, între lunci înverzite și dealuri împădurite, marea mi-a părut prea uniformă, aproape moartă. Însăși priveliștea apelor nemărginite e parcă prea măreață și te anihilează. Dar să stai zi după zi pe plajă, să auzi aceeași larmă de valuri prăvălite, te obosește de la o vreme. Și-apoi nu-i un strop de viață, un ciripit de pasăre...

Domnul Teodoru zâmbi.

— Da, pentru cei crescuți în mijlocul naturii, de la o vreme marea devine obositoare, plictisitoare. Am încercat și eu aceste senzații.

— Dar ceea ce banalizează frumusețea mării e îndeosebi grădina aceea zoologică de pe plajă.

— Sau, mai exact, o trivializează. Sunt de perfect acord, zise doamna Teodoru.

O săptămână nu-i fu deajuns Anei să cutreiere localitatea și împrejurimile. Dina uneori obosea, se oprea pe o bancă, pe un trunchi de brad și o lăsa să urce singură pe cărări, sau să urmărească cursul pâraielor tot mai sus, în răcoarea brazilor. Pentru Dina multe locuri erau cunoscute.

Dar Ana descoperi numeroase altele, necunoscute, unde prietena sa o însoțea cu plăcere.

Uneori pierdeau noțiunea timpului, se duceau prea departe și ajungeau la masă târziu. Deși punctualitatea era o regulă în familia Teodoru, totuși părinții le așteptau, nu le făceau observații, satisfăcuți de bucuria ce se citea pe fața Dinei, de vioiciunea ei. Se vedea că-i face bine mișcarea, în ultimul timp Dina fusese mereu abătută și nu se prea îndepărta de vilă.

Pe la mijlocul săptămânii a doua de la sosirea Anei, cele două fete se depărtaseră binișor de stațiune, pe o cărare-n serpentină, ce urca mereu printre brazi, lăsând tot mai departe, în vale, fierberea clară, răsunătoare a Pelișorului. Plecaseră de la vilă pe la ceasurile opt dimineața, și urcau, cu pauze, de două ceasuri, când zăriră, coborând pe serpentină, un tânăr înalt, cu capul gol, îmbrăcat într-o cămașă ușoară de sport. Venea fluierând și bălăbănind din brațele-i lungi, ca și când toată lumea era a lui.

Când se păru că le-a zărit, încetă melodia pe care o fluiera și începu să imite strigătul mierlei negre, dar atât de bine, că mierlele adevărate începură să-i răspundă când de ici, când de colo.

La o cotitură a serpentinei, Ana îl văzu mai bine, și inima-i zvâcni speriată. Doar nu va fi inginerul Marinescu! Își zise ea, uimită. Aruncă o privire întrebătoare Dinei, dar pe fața prietenei sale nu putu citi nimic. Poate că mi s-a părut, își zise Ana, și în sufletul ei încolți părerea de rău că se înșelase.

Tânărul dispăru la o cotitură a cărării, dar fluiera mereu, parcă tot mai îndrăcit. Când apăru din nou pe cărare, era foarte aproape de cele două fete, și amândouă se opriră chicotind de uimire.

— Îl cunoști pe văru-meu?! Întrebă Dina, mirata.

— Da, îl cunosc, de la mare, din vara trecută. Dar nu știam că ți-e văr!

— Mi-e văr după mamă. Mama mea și cu mama lui sunt surori. Dar când o fi venit?!

Inginerul le salută de departe, făcând o plecăciune adâncă.

— Sunt primele căprioare pe care le întâlnesc în dimineața asta. Și pot să spun că m-am sculat cu noaptea-n cap, anume pentru așa ceva.

— Dar când ai venit, Dinule? N-ai anunțat și tu pe nimeni!

— Cum să anunț pe cineva când nu eram sigur ca pot veni? Rămân doar o săptămână.

Ana simțea că se enervează; fără nici un motiv, decât acela al surprinderii-gândeа e -inima-i bătea cu atâta putere, încât îi era frică să nu i-

o audă cumva inginerul sau Dina. Avea o senzație necunoscută încă: i se părea că bărbatul acela zvelt, înalt, puternic, brunet, cu ochii negri plini de lumină îi era atât de cunoscut, atât de apropiat, încât parcă era oarecum al ei.

— De unde vii? Îl întrebă ea, cu o voce înduioșată, pe care nu și-o cunoștea. Și, în sine: Desigur că tonul ăsta e din cauza inimii, care nu se mai liniștește.

Tânărul ridică brațul drept și arătă în sus și în urma sa.

— Din cer!

— Ai fost până-n pisc? Întrebă Dina.

— Am zburat!

— Dar asta-nseamnă că te-ai sculat cu noaptea-n cap!

— Nu chiar! Era o geană de lumină asemănătoare cu cea care străbate acum printre genele lungi ale domnișoarei Ana.

Ana simți un val de căldură cum i se revarsă și i se împrăștie brusc în trup. În aceeași clipă inima ei începu să bată regulat, eliberată din ritmul acela grăbit. Știa că pleoapele și le plecase involuntar și că, printre gene, privirea și-o simțise plină de duioșie, ca și vocea.

— Veșnic galant, cum te-am știut, dragă vere!

— Ba deloc! Numai un om care spune totdeauna adevărul, întâmplă-se orice s-ar întâmpla. Nu-i așa, domnișoară Ana?

Coborau acum toți trei. Ana-i aruncă o privire ca și cum ar fi vrut să-l întrebe dacă dorește ca Dina să știe că ei sunt în corespondență, sau nu. Întrebarea lui presupunea nu numai că s-au cunoscut acum un an, dar și că, între timp, se stabilise între ei o legătură spirituală mai intimă. Cum nu putu citi nimic pe fața lui, Ana crezu că-i mai bine să nu dezvăluie nimic în afară de ceea ce-i spusese Dinei, că-l cunoaște de la mare.

— A-ți răspunde, ar înșămna să-mi iau o prea mare responsabilitate, zise ea.

— Ei, poftim! Mă faci de rușine înaintea verișoarei mele! Dar, ia spune-mi, dumneata de când ești aici?

— De vreo zece zile.

— Și-ți place ca la mare?

— Neasămuit mai mult!

— Mă poartă pe toate potecile, până-mi iese sufletul, zise Dina, surâzând.

— Nu prea se vede. Ești într-o formă admirabilă. De-alt-fel, la drept vorbind, domnișoara Ana cam are darul să scoată sufletul din om. Mai știi și eu câte ceva, de la mare.

Ana avu impresia că el voia să spună altceva, să argumenteze cu scrisorile, dar că se reținuse, așa încât se bucură că fusese și ea discretă mai înainte.

— Atârnă de suflet! Zise ea, și râse.

Intrând în ritmul obișnuit al relațiilor dintre ea și el, simți că i se împrăștie emoția de la început și că poate vorbi cu el în toată libertatea. Cine știe ce mi-a provocat emoția, duiosia aceea de mai înainte. Poate să fi fost de vină apariția lui neașteptată, surprinderea mea de a-l întâlni dintr-odată aici, pe neașteptate..., își zise Ana.

— De suflet?

— Păi, da! Îmi închipui că sunt suflete mici, care pot zbura ușor, ca o pasăre din cuib, dacă ții gura deschisă.

— Vai de mine! Dumneata îți închipui că sufletul iese prin gură?!

— De ce nu? N-ai auzit spunându-se de un om că-i cu sufletul la gură? Râseră toți trei.

— În cazul acesta, dacă ar fi așa cum spui, de câte ori suntem în tovărășia unor fete frumoase, ar trebui să stăm cu gura închisă. Și desigur că dumneavoastră ați fi cele care ați regreta.

— Atârnă!

— De ce atârnă?

— De cel care vorbește! A, desigur! N-ai de ce faci ochii așa de mari. Pe dumneata te-ascultă cineva cu plăcere. Ești un inginer spiritual.

— Fac ochii mari pentru că eu știu un lucru pe care dumneata se pare că nu-l cunoști încă: sufletul nu zboară pe gură, ci vorbește prin ochi, prin glas.

— Nu mai spune!

— Trebuie să ai încredere într-un inginer spiritual. Dar mi-ai face plăcere dacă mi-ai spune de ce ai îmbinat aceste două cuvinte?

— E simplu: un inginer este egal cu tehnică, legi, materie. Un inginer spiritual e o raritate.

— Bravo, Ana! Văd că vă întreceți în complimente. Știți că-mi place? Dinu avea nevoie de o parteneră ca tine. Îi place să se dueleze în cuvinte cu toată lumea.

Dina începu să-l întrebe de pe acasă, despre părinți, despre mersul întreprinderii unde era director, despre fetele cu care mai făcuse cunoștință,

despre planul lui de a mai face încă niște studii de specializare în străinătate.

Ana asculta convorbirea lor, fără să intervină. Senzația de la început puse din nou stăpânire pe ea. Dina nu vorbea cu un străin, ci cu un cunoscut, cu un prieten de-al ei. Se simțea oarecum interesată de toate întrebările Dinei, și mai ales de răspunsurile lui Dinu. Participa în tăcere la ele, ca și cum ar fi fost și ea din familie. Ce prostie! Cum de i s-a iscat acest sentiment?

Când Dina îi puse întrebarea cu privire la studiile din străinătate, Ana simți un junghi în inimă și așteptă răspunsul lui cu sufletul la gură. Ei, în scrisori, nu-i pomenise niciodată despre un asemenea plan! Dar de ce i-ar fi pomenit? Se întrebă tot ea. Totuși neliniștea nu și-o putea stăvili.

— Încă nu sunt hotărât ce voi face-răspunse Dinu Marinescu. Studiile acestea în străinătate depind în mare măsură de rezolvarea în prealabil a unei alte mari probleme. O problemă vitală pentru mine.

— Și nu o poți rezolva? Întrebă Dina.

— Aș rezolva-o ușor, dacă ar depinde numai de mine. Dar depinde de doi.

— E vorba cumva de consiliul de administrație? Poate c-ar interveni tata.

— Nu, nu depinde de consiliu! El e alcătuit din oameni inteligenți care ar înțelege că ar fi în interesul întreprinderii să fac, un an sau doi, studii de specializare în străinătate. E o problemă de cu totul altă natură, dragă Dina. Și persoana de care depinde rezolvarea problemei nu vrea să înțeleagă și pace! Și nu știu ce o împiedecă! Inteligentă este, înțeleaptă este! Tot încerc s-o fac să priceapă că are același interes ca și mine, dar ea nu vrea sau se face că nu vrea să înțeleagă. Cu alte cuvinte, nu sunt sigur: nu vrea, ori nu poate să vrea. Ana simți că iar începe să-i bată inima. Acum știa: timbrul vocii lui Dinu îi pricinuia această bătaie. Era o voce pătrunzătoare, plină, sobră și totuși caldă. Ceva îi spunea Anei că el, vorbind de problema aceea ce trebuia rezolvată în prealabil, făcea aluzie la ea, la sentimentele ei. Și totuși nu putea crede. Era cu neputință ca Dinu să vorbească aproape deschis, pe față, înaintea unei fete străine de relațiile lor, de corespondența lor, despre ceea ce ea însăși se îndoia că putuse descifra printre rândurile scrisorilor lui.

— Bine, dar și-n toamna trecută vorbeai despre aceeași piedecă!

— Zise Dina. În sfârșit, trebuie să rezolvi problema, cu sau fără voia celei de a doua persoane. Poate că ți-ar putea ajuta alții.

— Da, problema mi s-a pus din toamna trecută, mai bine zis din vara trecută...

— Știam că ai o voință, puternică și că nu dai înapoi când e vorba de înlăturarea piedicilor.

— Da, am o voință puternică, dar se pare că, de data asta mă izbesc de o voință tot atât de tare ca și a mea. Însă n-am pierdut încă toată nădejdea, Dina. Nu sunt eu omul oare să se dea bătut cu una cu două!

— Trebuie să-i spui tatei. Cred că el ți-ar putea veni în ajutor.

— Probabil că voi, recurge și la ajutorul unchiului. Deocamdată am cerut ajutorul mătușii.

— Da?! Nu mi-a spus nimic!

— Și nici nu o să-ți spună. E o problemă cam delicată. Dina se opri și se uită la el într-o izbucnire de lumină.

— Doar nu ți-ai pus în gând să te-nsori! Asta trebuie, să fie! Asta-i o problemă a cărei rezolvare depinde de două persoane!...

— Ei, dragă verișoară, unde-ți fuge și ție mintea! Doar mă puteam însura de-o sută de ori până acum! Am eu vreme de astfel de chestii. Idealiste?

— Știu că te-ai fi putut însura! Se și vorbea odată, și chiar stăruitor, despre Rada Frunzescu. Ea tocmai a terminat liceul, nu?

Dinu se posomori.

— Mi-e frică să nu termine cu toate, biata fată!

— Ce spui?! Întrebă Ana, uitându-se speriată la el.

— E grav bolnavă, încă n-au putut nici măcar s-o ducă de la Predeal acasă. Are o pleurezie complicată...

Fetele se întristară amândouă.

— Eu am lăsat-o sănătoasăcontinuă Dinu. În iulie am fost și eu puțin la Predeal. Dar după plecarea mea, a luat parte la o excursie în munți, departe, o excursie de o zi, și i-a apucat o ploaie groaznică, o rupere, de nouri, îmi scria maică-sa. Au răcit mai toate fetele care au fost în excursie: afară de brazi, n-au găsit nici-un adăpost. Unele au scăpat mai ușor. Rada a trecut printr-o grava aprindere de plămâni, din care a trecut într-o pleurezie complicată. Doamna și domnul Frunzescu sunt disperăți: doctorii le-au spus că e vorba de o boală foarte serioasă. Mai rău e că în familia lor au mai fost

cazuri de tuberculoză, și doctorii se tem ca nu cumva, din cauza organismului slăbit, să se ivească vreo complicație mai gravă.

Urmă un lung răstimp de tăcere.

— Totuși Rada e rezistentă. Nu știu să fi fost bolnavă vreodată, zise întru târziu Ana.

— Se mai înșeală și doctorii uneori, adaose Dina.

— Să dea Dumnezeu să se-nșele-întări Dinu. Totuși, dacă într-un astfel de moment țin să vă spun că n-am avut niciodată intenția unei asemenea căsătorii, nădăjduiesc că mă veți crede amândouă. Oamenii vorbesc multe, vrute și nevrute... De exemplu, nu mai târziu decât prin mai, am auzit vorbindu-se despre căsătoria domnișoarei Ana.

Dina era numai atenție și curiozitate. Ana se opri indignată.

— Sunt foarte curioasă să cunosc numele mirelui, zise ea cu buzele strânse.

Nu era indignată de gluma lui Dinu, ci pentru că glumea cu atâta ușurință într-o chestiune care ei i se părea a fi de natură intimă. Și mai ales pentru că glumea, pe această temă, de față cu o persoană străină. Căci Dina, chiar prietenă fiindu-i, era străină de sentimentele ei. Dar totodată își dădu sama că nu-l considera, în aceeași măsură, și pe Dinu străin.

— Era vorba de un om cu o situație frumoasă. Regret, dar nu i-am reținut numele.

— Pentru că un om care nu există nu are nume – răspunse prompt Ana. Te rog să ții sama că eu mai am de făcut încă un an de liceu, și pe urmă încă vreo patru sau cinci de universitate. Nu știu în câtă vreme voi putea termina dreptul, cu doctorat cu tot, bineînțeles.

— Doar nu vrei să te faci avocată?! Se miră Dinu, râzând. Știi că-i nostim!

— Nu-i nimic de râs și nici nostim nu-i! Vreau să-mi câștig singură traiul, și nu mă mulțamesc cu un trai oarecare. Eu vreau să am bani mulți, să trăiesc bine.

— Și crezi că-i vei câștiga din advocatura?!

— Da! Mai ales din procesele de divorț. Acum toată lumea divorțează.

— Mai sunt și excepții! Spuse surâzând Dina.

— Divorțează și cei necăsătoriți încă? Întrebă inginerul, bănuind în cuvintele Anei o replică la ofensa ce-i adusese cu bună știință când făcuse aluzie la măritișul ei.

— Nu obișnuiesc să răspund la cimilituri fără înțăles.

— Ai auzit, dragă verișoară? Iată, așa am duelat amândoi și în vara trecută, la mare, fără nici un folos, fără nici un câștig. Am pierdut timpul degeaba! Ce spuneam eu? Sunt probleme care nu se pot rezolva decât în doi. Zadarnic vrei să ajungi la un rezultat, dacă celălalt nu vrea în ruptul capului.

Ana avu un zâmbet bun, luminos, dar abia perceptibil. Simți la ce face aluzie inginerul, cum i se păru ca simte, în tot timpul conversației, ceea ce era mereu ascuns în spatele cuvintelor lui.

— Întâi trăbă să fie convins și celălalt că e vorba de un câștig real, nu de unul imaginair, zise ea.

— Hm! Mi se pare că ai dreptate, domnișoară Ana.

— Nu se pare, ci am dreptate!

Ea ridică pleoapele și-i aruncă o privire plină, sinceră, caldă. Niciodată nu se simțise atât de aproape de un om cum se simțea de Dinu; parcă o lega o înrudire de sânge, nu numai una spirituală. Era un sentiment înduioșat, care părea că o îndeamnă să facă un pas, să-i ia mâna între mâinile ei și să i-o mângâie.

Inginerul prinse privirea aceea parcă nu cu ochii, ci cu întreg sufletul. Părea transfigurat. Bagă de samă și Dina că se petrece ceva între cei doi. Dar nu mai avu timp să se gândească. Intrau tustrei în curtea vilei. Din balcon, doamna Teodoru îi primi cu exclamații de mirare.

— Dinu! Uite, frate, că-i și Dinu pe-aici! Ce surpriză plăcută pentru noi! Când ai sosit?

— Abia asară târziu, tanti Anastasia.

— Abia asară? Și-ai și reușit așa degrabă să te întâlnești cu excursionistele noastre?! Că nu mai dau pe-acasă cu ziua de cap!

— Mi-au ieșit cu plinul, tanti Anastasia! Le-am întâlnit din întâmplare în pădure, tocmai când coboram din înălțimile pure ale muntelui.

— Se vede că de-aceea ai avut noroc să le întâlnești, pentru că erai cu sufletul purificat.

— Așa e! Puteau să-mi iasă în cale și îngerii, nu numai niște drăcușori de fete.

Intrară în vilă. Dinu fu reținut la prânz. Avea multe de povestit de pe acasă, din familie, despre boala Radei și de multe altele. Nu mai de coincidența prezenței lui și a Anei în Sinaia nu scoase nimeni o vorbă. Această coincidență era o taină, taina lui Dinu și a mătușii sale, și amândoi

știură s-o păstreze, schimbând vorba ori de câte ori Dina sau tatăl ei se apropiau de ea.

Inginerul Marinescu aflase de la Rada, câtă vreme fusese la Predeal, ce prietene mai bune și-a făcut Ana în ultimul timp. Și când auzise pomenindu-se și de verișoară-sa, Dina Teodoru, își și făcuse planul. Nu putea suporta gândul să nu o vadă pe Ana cel puțin câteva zile. Voia să constate direct dacă fata a înțeles ceva din scrisorile lui sau nu. Atunci, pentru că altă soluție nu avea, i se adresase mătușii sale cu rugămintea să o invite, prin Dina, la Sinaia, fiindcă el trebuie să o vadă numaidecât. Să știi, mătușă dragă, ca dacă nu mă însor cu fata asta, rămân burlac, și-i mai mare păcatul, pentru că celibatarii sunt impuși astăzi la mari impozite. Dar, te rog, de taina mea să nu știe nimeni decât dumneata și cu mine. Precauțiunea e necesară, fiindcă fata, deși pare îndrăzneată și uneori chiar cam insolentă, e, în fond, însăși puritatea și nevinovăția naturală; mi se pare că de-abia bănuiește ce e iubirea, deși cred că are aproape douăzeci de ani. E nevoie să duc cu ea o luptă dintre cele mai prevăzătoare.

Așa o rugase inginerul pe mătușă-sa, și ea nu stătuse deloc pe gânduri. Ținea la fiul surorii sale; îi era simpatic pentru poznele pe care le făcea, și-apoi știa că și maică-sa dorește mult să-l vadă căsătorit, așezat la casa lui, cu nevastă și copii. Că nu ținea numaidecât să se însoare cu o fata bogată. Doamna Teodoru o cunoștea de vreo trei ani pe Ana, de când Dina începuse să o invite la ei în casă. Îi plăcea fata. Nu o interesa din ce mediu social provine, ci numai cum era. Și după ce o observase un timp, conchisese: Fata asta e un exemplar de rasă! Așa o calificase și în fața domnului Teodoru, care, deși era un om foarte cumpănit, nu găsisese cu cale să fie de altă părere. Așa că, pretextând că Dina se cam plictisește singură, că nu face destulă mișcare, le comunică celor doi hotărârea ei, lăsându-i Dinei sarcina de a-i scrie Anei și de a o invita la Sinaia. Mai mult decât atât: îi dăduse Dinei și adresa de-acasă a Anei, pe care i-o încredințase nepotu-său. Dina se bucurase că o putea invita pe Ana. Se gândise și ea s-o poftască, încă din vara trecută, după ce aflase că Ana fusese la mare cu familia Frunzescu. Dar nu prea îndrăznea să-și arate dorințele dinaintea unor părinți cărora, deși buni ca pânea caldă, le plăcea totuși să trăiască izolați, într-un fel de solemnitate, și mai ales să-și petreacă vacanțele la Sinaia numai în familie. Pregătirile pentru primirea Anei, pe care Dina le începuse îndată după ce primise răspunsul ei, o înviorară pe fată, spre marea bucurie a părinților. Iar

după ce sosise Ana, fata lor se schimbase, spre satisfacția amândurora, cu desăvârșire.

Doamna Teodoru bănuia că Dina căzuse într-un fel de apatie-care nu era în firea ei-de când, în trecere prin Sinaia, fiul văduvei Ana Scarlat, vărul lui Jean Frunzescu, îi făcuse o curte asiduă. Tânărul acela, frumos și elegant, făcuse, într-adevăr, o puternică impresie asupra Dinei, și, după plecarea lui, fata devenise tăcută, abătută și singuratecă.

Acum, alături de Ana, ea își revenise repede și începuse să se bucure din nou de vacanță. Doamna Teodoru era foarte mulțumită că, venind în ajutorul lui Dinu, îi fusese de folos și fetei sale. Ea era însă o femeie discretă și păstrase taina inginerului. Făcea uneori aluzii la ceea ce știau numai ei doi, dar nimeni, cu excepția lui Dinu, nu le înțelegea.

XX.

În sara zilei în care se întâlnise cu Dinu, Ana nu adormi până târziu după miezul nopții. Din aluziile lui, din tot ce se întâmplase peste zi, avea sentimentul că Dinu nu venise întâmplător la Sinaia, ci venise anume pentru ea, și anume ca să-i spună, prin aluzii, despre intenția lui de a se căsători cu ea. Aceasta era problema ce aștepta să fie rezolvată și care nu putea să fie rezolvată decât în doi. Înțelesese și până acum multe lucruri. Dar ceea ce o ținuse în loc era sentimentul că totuși el îi este străin, și cu un străin nu poți discuta lucruri intime. Cu atât mai puțin prin scrisori. Dar ce minune! Străin până acum, și azi, dintr-odată, i s-a părut atât de apropiat... Nici un bărbat nu se apropiase sufletește atât de mult de ea ca Dinu!

Se gândea la el ca la un prieten venit de departe. Ca la un prieten? Nu! Era mai mult decât un prieten! Era altceva... Era sentimentul ce-i inundase privirile și obrajii la intrarea în curtea vilei, când îi venise să-l ia de mână și... Să rămână așa, mână în mână. Oare aceasta e iubirea? Te cuprinde așa, pe neștiute? Cum stătea cu ochii închiși, chipul lui îi apărea mereu, așa cum îl văzuse la intrarea în curtea vilei. Imaginea lui sporea în sufletul ei o dulceață imaterială, și o aromă necunoscută îi inunda întreg trupul.

Nu se mai îndoia că Dinu o iubește. Impresia aceasta începuse să ncolțească în sufletul ei încă din vara trecută, când plecase de la mare, și el îi strecurase în mână bilețelul acela, își dădea acum limpede sama că fiecare scrisoare pe care el i-o trimitea nu cuprindea decât mărturisiri indirecte ale iubirii lui pentru ea. Faptul că el rămăsese senin în scrisorile lui și după ce dânsa îi descoperise situația socială a părinților ei, era încă o dovadă că sentimentul lui era atât de puternic încât era în stare să treacă peste orice obstacol material... Toate acestea ea le intuia mai demult, dar niciodată nu fusese atât de sigură de ele ca după convorbirea plină de tâlc ce se ținuse între ei la întoarcerea din pădure.

Ceea ce i se revelă însă cu putere pentru întâia oară și o surprinse fu faptul că ea, după nici un an de corespondență cu Dinu, ajunsese atât de intimă cu el încât își permitea să-i facă observații chiar și asupra viitorului lor, fără a se mai sfii la gândul că el poate intui, din aceste observații, însuși consimțământul ei. Doamne, oare cum trăbă să mă port mâne cu el, când ne vom întâlni?... Voi mai putea să mă prefac că pricep tot, dar că nu vreau să iau cunoștință de ceea ce am priceput? Vom continua convorbirile noastre spirituale, aluzive, pierzând timpul degeaba, cum a spus Dinu? Sau va

trebui să-i iau mână în mână mea, și cu cealaltă să-l îmbrățișez ușor pe după cap? La gândul ăsta, se aprinse toată ca focul, și inima-i prinse să bată ca un ciocan. Sufletul ei începu să cânte și i se păru că întreaga ei ființă se schimbă în armonie... Oare așa e iubirea?

— Se întrebă Ana. Și singură își răspunse: Mi se pare că așa e iubirea... Își simți ochii umezi. Dar numai o clipă, în clipa următoare lacrămile-i curgeau îmbelșugate de pernă. Era un plâns liniștit, pornit parcă dintr-un izvor aflat în adâncurile ființei sale, neștiut până acum. Și intensitatea izbucniri lui îi strecura în vine o osteneală dulce. Din când în când ofta ca de o suferință prea mare pentru sufletul ei neobișnuit cu fericirea.

Lacrămile-i curseră multă vreme, și Ana simțea cum în ea, treptat, se închidea o lume și se deschidea o alta; din intuirea vieții întră în viață. Ea, care reacționa instinctiv, respingând până și gândul de a fi atinsă de un bărbat; ea, care nu avusese niciodată dorința de a se atinge de un bărbat, acum, închipuindu-și-l pe Dinu, fremăta toată de dorința de a-l mângâia, de a-l îmbrățișa, de a se contopi cu ființa lui. Sări din pat. Trupu-i încins nu mai putea suporta cearșaful cu care se-nvelise. Deschise geamul. Larma râului de munte năvăli în cameră cu putere înzecită: fierbea între cei patru pereți tot răsunetul pădurilor de brad, prin care trecea murmurând sfada cântătoare a undelor. Odată cu zvonul apelor învolburate o izbi și valul de aer rece și îmbălsămat din împărăția lunii care o învăluisese și în sară sosirii ei la Sinaia. Se strânse în cămașa de noapte, dar nu putu rămâne mult timp la fereastră. Se retrase, luă plapuma ușoară și, înfășurându-se în ea, se așeză pe marginea patului. De-afară, prin geamul deschis, pătrundea nu numai freamătul apelor ce se spărgeau de bolovanii albiei înguste și adânci, ci și vuietul surd al pădurilor întunecate, prin care se abătea suflarea nopții înalte și pure. Misterul vieții parcă se-nvolbura cu misterul iubirii, și Ana, deși răpusă de amândouă, se simțea puternică și vie în puternicia ei nouă, crescută peste ființa, peste existența-i proprie. Nu mai știa de cât timp ședea pe marginea patului, înfășurată în plapumă. Dar, la un moment dat, își simți picioarele reci, și se cuibări din nou în așternut. Dar abia începu să se încălzească, și un alt gând o făcu să sară iarăși din pat: Oare sunt eu într-adevăr atât de frumoasă încât poate să-i placă lui Dinu de mine?

Aprinse lumina și se duse în fața oglinzii. Da, era frumoasă! Era frumoasă, gravă și parcă uimită de propria-i frumusețe fata din oglindă! Da, are de ce să mă placă! Își zise ea surâzând, și, întorcându-se pe un călcâi, stinse lumina, închise fereastra și se cuibări din nou în pat. În câteva minute

adormi. A doua zi dimineață, pe când cei trei tineri se pregăteau să plece la plimbare, doamna Teodoru o ruga pe Dina să rămână acasă. Pusese la fiert niște compoturi, și fata urma să-i dea o mână de ajutor. Inginerul nu mai stăruia. Stăruia însă Ana, dar fără rezultat. Ana se sculase cu hotărârea de a rezolva problema de care îi vorbise Dinu cu o zi înainte. Numai că, pe măsura ce se apropia momentul plecării la plimbare, simțea că nu-i va fi chiar atât de ușor pe cât își închipuise. I se părea că nu se cuvenea să vorbească despre asemenea lucruri atât de repede. Și se gândea să profite de prezența Dinei pentru a lăsa să mai treacă o zi. Dar neputând s-o convingă pe doamna Teodoru s-o lase pe Dina cu ei, se resemna și plecă singură cu Dinu.

Cum vila era răzlețită, la marginea stațiunii, intrară curând în pădure și o luară pe aceeași potecă șerpuitoare pe care se plimbaseră și cu o zi mai înainte. Nu se vedea tipenie de om. Nu-i însoțea decât fierberea râului, prinsă de bolta pădurii, și, din când în când, șuieratul hotărât al mierlelor negre sau trilurile mărunte ale sticleților ce se teșeau printre crengile brazilor.

Cei doi tineri înaintau încet, fără să se privească, fără să-și spună nici un cuvânt. Mergeau depărtați unul de celălalt, parcă anume ca să evite orice posibilitate de a se atinge întâmplător. Dar peste distanța dintre ei, gândurile lor se încrucișau mereu.

Dinu își zicea: Oare cât timp vom mai merge așa, ca doi drumeți străini? Ar trebui să-ntrerup tăcerea asta apăsătoare și să-i spun de ce am venit la Sinaia, s-o întreb dacă vrea să se mărite cu mine. Dar, Doamne, cum să încep? Dacă n-aș fi tăcut de când am ieșit pe porțița, acum mi-ar fi mai ușor să-i vorbesc. Dar așa... Și de la distanța asta...!

Ar trebui să mă duc lângă el și să-l iau de mână-se gândea Ana. Că el nu va cuteza în veci! Nu-și dă sama că acuma mi-ar plăcea!

Dar nu-ndrăzni nici măcar să se depărteze de marginea potecii. Iar Dinu tăcea mereu și înainta cu ochii în pământ, neabatându-se nici el, cu nici un pas spre mijlocul potecii.

De la o vreme, Anei i se păru că fața lui se-ntunecă, și-atunci prinse curaj. Se apropie cu hotărâre, așa cum fac femeile când se lasă conduse de instinctul lor sigur, îl prinse de mână dreaptă și-l opri în loc.

— Dinule, uită-te în ochii mei. Inginerul, palid, ridică privirile spre ea.

— Ai învins! Ai tot țesut în jurul meu o rețea de sentimente până m-ai prins! Acum, iată-mă, sunt a ta, ia-mă.

Și Ana îi duse brațul pe după grumaji.

— Și... Îți pare rău? Întrebă Dinu, mai mult din ochi decât cu vocea, devenită abia perceptibilă.

— Nu! Te iubesc!

Îi lăsă mână și se alipi de el. Dinu o îmbrățișă ușor, parcă temându-se să nu o sperie, să nu o frângă.

— Nu așa, dragul meu! Strânge-mă tare! Te iubesc!

— Tu abia acum! Dar eu te iubesc din clipa în care te-am văzut la mare.

— Sărută-mă!

Dinu o sărută prelung. O aromă de fragi de câmp i se răspândi în toată ființa.

— Încă o dată! Ceru Ana, înlătuindu-i grumajii cu brațele.

— Și încă o dată! Gemu ea ușor, lăsându-și capul pe umărul lui.

Apoi i se desfăcu din brațe și o luă la fugă. Cărarea se despărțea în două, și ea o apucă la stânga.

— Să nu încerci să mă ajungi, că nu o să mă poți prinde. Azi nu vreau să te mai văd, până mâne dimineață. Adio, iubitule!

Și tot alergând, dispăru la o cotitură.

Dinu mai făcu vreo câțiva pași și, amețit, se așeză pe un trunchi de brad. Și timpul se spulberă în el și-n jurul lui.

Gând își veni în fire și se uită la ceas, era târziu, aproape două. Nu-și dădea sama ce se întâmplase cu el în vremea care trecuse: trăise începutul unui vis care se va destrăma, sau un început de viață, care de-acum înainte își va țese zilele fericite până la sfârșitul sfârșitului?

Desigur că Ana va fi coborât pe alte poteci și va fi ajuns la vilă, își zise el, și porni spre oraș.

Ana nu se întoarce la vilă până sara.

— Am început să ne îngrijorăm – zise doamna Teodoru, privind-o cu bucurie. O vedea schimbată. Ați mers departe?

— Da, foarte departe, răspunse Ana zâmbind. Îi venea să spună: Am fost până sus detot, până la cer!

— Și ați prânzit undeva împreună?

Ana nu înțelese dintr-odată întrebarea. Apoi răspunse:

— Da, împreună.

Abia acum își aduse aminte că, de azi dimineață, nu mâncase nimic.

— E amuzant nepotul meu, nu-i așa, Ano?

— Da! E un izvor de...

Se opri. Era să spună ceea ce simțea și își spunea mereu de la întâiul sărut al lui Dinu: E un izvor de viață, de bucurie!

— Da, e un izvor de spirite. Cu el nu te poți plictisi niciodată, nu-i așa?

— Ba, așa-i, răspunse doamna Teodoru surâzând. Doamne! Cum de m-am putut prosti în halul ăsta?

— Se întrebă Ana. Nu mai sunt în stare nici măcar să dau un răspuns cum se cade la o-ntrebare. Parcă mi s-a legat limba în gură...!

— E un băiat minunat, Ano. E numai bună dispoziție și duh, dar să știi că, în fond, e un om foarte serios.

— Știu! Răspunse scurt Ana.

Apoi, îndată, pentru sine: Se vede că m-am prostit detot!

— Îmi pare bine că știi. Dinu se interesează îndeaproape de tine.

Acum ce să mai răspund?

— Se întrebă Ana. Mai bine să nu mai răspund nimic și să dau fuga în camera mea ca să-mi schimb rochia.

Dina, care îi ajutase toată ziua mamei sale la compoturi și la dulcețuri, ieșise, spre sară, în oraș și încă nu se întorsese.

Ajunsa sus, în cameră, pe Ana o lovi o foame de lup. Deși știa că nu are nimic de mâncare, cotrobăi pretutindeni, sperând să găsească ceva, cel puțin o bomboană! Dar nu găsi nimic!

La cină, nu se mai sătura. Era mereu cu gura plină și nu mai apuca să spună și ea o vorbă. Doamna Teodoru începu să râdă.

— Ori ați umblat până n-ați mai putut, ori prânzul vostru a fost cam subțire. M-aș mira, fiindcă Dinu nu e zgârcit, iar cu femeile este deosebit de galant.

Ana își dădu sama că numai ea mai mânca, și se aprinse la față de rușine, îndepărtă farfuria.

— Dar, vai de mine, Ano! Se poate?! Îmi pare bine ca ți-e foame. E o dovadă de sănătate. Cine știe pe ce drumuri grele te-a purtat Dinu azi! Ori, ia spune drept, nu cumva l-ai condus tu pe el?

Ana citi o mare bucurie pe fața doamnei Teodoru. Izbucni în râs și își trase farfuria dinainte.

— Aveți dreptate! Bine că nu ne-am rupt gâtul!

A doua zi dimineață, până a nu ieși Dina din camera ei, Ana se repezi la Dinu, care tocmai sosise, îl sărută și-i zise:

— Să știi că ieri am prânzit împreună!

Urmă o săptămână pe care n-aveau s-o uite toată viața. Doamna Teodoru se purta cu ea cu o mare duioșie, și Ana înțelese că Dinu i-a spus taina lor. Când se plimbau împreună cu Dina, cei doi își reluau felul lor obișnuit de conversație, părând a fi mereu în luptă și în întrecere spirituală, și duelul lor de cuvinte o amuza pe Dina. Dar doamna Teodoru găsea mereu câte o treabă pentru fiică-sa, în așa fel încât Ana și cu Dinu să rămână cât mai mult timp singuri.

La sfârșitul săptămânii, Dinu îi spuse că i s-a terminat concediul.

— Până acum a fost cum a fost, dar să vedem ce vom face de-acum înainte...

— Păi, spui că trăbă să pleci!

— Tocmai de aceea! La începutul lui octombrie trebuie să plecăm în străinătate. Știi, pentru specializarea mea.

— Să plecăm?!

— Dar se-nțelege! Până atunci trebuie să fim căsătoriți.

— Vai de mine! Așa degrabă?! Și eu ce fac cu școala, cu clasa a opta?

— Nu-i nici o piedecă! Începând din anul viitor se introduce liceul cu șapte clase.

— Serios?

— Foarte serios. N-ai citit în ziare? Ana se alipi de el.

— Dinule, trăbă s-o întreb și pe mama.

— Asta se-nțelege!

— Și pe... Doamna directoare...

— Și pe ea?! De ce?

— De ce? Pentru ca ține foarte mult la mine și la tine.

— La mine?! Dar nici nu mă cunoaște!

— Ba, te cunoaște! Ți-a cetit toate scrisorile.

— Ei, asta-i bună! Ce treabă avea dânsa să-mi citească scrisorile? Se vede treaba că-i o scorpie.

— Ba nu-i deloc! E o femeie încă tânără și e foarte inteligentă. Ea mi-a atras mai întâi atenția, după ce ți-a cetit scrisorile, că tu vrei să mă prinzi în mrejele tale.

— În ce să te prind?

— În mrejele tale...

— Ba în brațele mele! Și Dinu o cuprinse într-o îmbrățișare tandră. Apoi, desprinzându-se de ea, adaogă: și ce ți-a mai spus... Scorpia?

— Să știi că dacă-i mai spui așa, mă supăr!

— Bine, bine. Gata, nu-i mai spun cum îi spuneam. Dar ce ți-a mai zis?
— M-a sfătuit să mă las prinsă.
— Nu mai spune!
— Da! Ea este de aceeași părere cu tine: că școala multă, universitatea, nu e pentru fetele frumoase.
— Și tu ești frumoasă?
— Mi se pare că da.
— Cine ți-a spus?
— Chiar tu!
— Eu?! Nu mi-aduc aminte!
— Ia vezi! Mai bine sărută-mă și taci. Eu vorbesc serios, și ție îți arde de glumă!
— Iar ție de sărutat! Asta numești tu a vorbi serios?! Și, după ce o sărută:
— Și fetele frumoase ce trebuie să facă, după părerea directoarei tale?
— Să se mărite!
— Mi-a furat punctul de vedere!
— Nu ți-a furat nimic! Hai, te rog, nu vrei să discutăm serios? Are argumentele ei. Zice ca o femeie nu se realizează și nu poate fi fericită dacă nu se mărită.
— Da' știi că-i cuminte directoarea voastră?!
— D-apoi nu? Vezi că trăbă să-i spun și ei? Merită! E o femeie inteligentă și de treabă. Și, dragul meu, ea a fost ca o mamă pentru mine.
Aleseră ziua cununiei: 22 septembrie, ziua de naștere a Anei.
În aceeași după-amiază, Dinu stătu mult de vorbă cu mătușă-sa. Pe urmă, doamna Teodoru o chemă în camera ei și pe Ana.
— Copila mea, știu totul. Dinu mi s-a spovedit. Vino să te îmbrățișez. Cred că nu o să regretați nici-unul. Vă potriviți.
Cu trenul de sară, Dinu plecă. Ana mai rămase câteva zile.

XXI.

În drum spre casă, gândindu-se bucuroasă că în nici o lună de zile va fi nevasta lui Dinu, Ana încremeni: era douăzeci și cinci august, și în douăzeci și doi viitor avea să fie cununia! Ori ea, înafară de uniforma de liceana, nu avea decât două rochii, cele pe care i le cususe Silvia înainte de plecarea la Sinaia! Celelalte îi rămăseseră demult scurte. Cum de nu s-a gândit până acum că era într-adevăr lipsită ca un șoarece de biserică? Și chiar dacă ar avea bani, tot nu avea timp să-și pregătească baremi o parte din rufăria care-i trebuie unei fete când se mărită. Da, e adevărat că se hotărâseră să facă cea mai simplă cununie, fără oaspeți, fără lăutari; dar, totuși, nu se putea duce înaintea altarului într-una din rochițele pe care le purtase la Sinaia! Oare Dinu nu văzuse că ea se îmbrăca mereu numai cu cele două rochii?! Dar, la urma urmelor, de ce atâta grabă? Va vorbi cu el. Trebuie să-i dea răgazul necesar ca sa se poată pregăti cât de cât! Nici părinții ei, luați așa, pe nepusă masă, n-ar avea de unde să-i facă rost de o sumă atât de mare de bani, ba, poate, nici de una mai mică. Cum de nu s-au gândit ei la asemenea piedeci!

Se simțea umilită, începu să se mânie. Pe ea? Pe Dinu? Pe ea, mai cu samă: prea s-a obișnuit să se poarte ca o copilă, deși e în pragul măritişului! Pe el? Ana-i spusese, într-una din zilele petrecute împreună la Sinaia:

— Cred că n-ai uitat ce ți-am spus într-una din scrisori.

— În care? Că mi-ai scris mai multe, și-n fiecare, multe și de toate. Ce anume?

— Că nu am nici-un sfanț! Dacă mă iai, să știi că iai un pui golaș detot.

El s-a făcut atunci că nu pricepe, deși ar fi trebuit să priceapă, a luat-o de bărbie, a sărutat-o și i-a spus:

— Nu-i nimic! O să-ți crească și penele și aripile... Bine! S-a făcut că nu pricepe. Dar, dacă-i om serios, trebuia să înțeleagă că ea are nevoie de o vreme mai lungă pentru a se pregăti. Călătoria aceea pentru specializare ar putea s-o mai amâne, cum a mai amânat-o de-atâtea ori până acum! Da, se pare că Dinu nu se gândește la toate lucrurile cu aceeași seriozitate!

Și Ana își aminti și de o altă împrejurare care nu-i plăcuse.

Într-o zi, pe când îi spunea că regretă unde nu va putea să urmeze o facultate, Dinu îi zisese:

— Dacă ții neapărat să o faci, o vei face. Dar în Franța, nu aici!

— Și pot urma acolo facultatea de drept?

— Bineînțeles! Dacă îți va face plăcere. La întreprinderea noastră, la contencios, chiar avem nevoie de încă un avocat. Și dacă va fi o avocată, cu atât mai bine. Vom fi originali!

Glumise, desigur! Când i-a răspuns, râzând, că ea nu s-ar ocupa, ca avocată, decât de divorțuri, el i-a astupat gura cu palma și i-a spus:

— În cazul acesta nu sunt de acord să urmezi dreptul! Da, era încă destul de copilăros! Oare cu câți ani e mai vârstnic decât ea? Cu nouă! Ei, și totuși în multe împrejurări se poartă ca un copil! Iată, să nu se gândească el că soarecelui de biserică îi va trebui oleacă de vreme până să-și adune câteva fărâmituri! El e de vină, cu graba lui, dacă va fi silită acum să-i scrie că vor trebui să amâne căsătoria din motive neprevăzute. Da, aceștia vor fi termenii pe care îi va folosi!

Da, însă sub termenii aceștia câte nu se pot înțelege? Ce va gândi el? N-ar voi să-l neliniștească fără nici-un rost! Și-apoi, dacă a luat odată o hotărâre, ar fi bărbătesc lucru să se învoiască la o amânare? Nu! Parcă nici ei nu i-ar plăcea!

Doamne sfinte, ce rău e să fii așa de sărac!

— Își zise ea. Uite, acuma de mi-ar da Dumnezeu noroc să găsesc niște bani!

Și un răstimp se gândi copilărește că nu ar fi imposibil. În tren, pe peronul gării, pe stradă, n-ar putea să se împiedece de-o pungă cu bani? Ce prostii îmi pot trece prin cap!

— Își zise tot ea. Dacă aş găsi-o, ar trebui s-o depun la poliție! Și, pufnind în râs, se însenină dintr-odată. Va face ea ceva! Dacă va fi nevoie, va face pe dracu-n patru!

Ieși pe culoar, privi un răstimp peisajul ce se desfășura prin fața geamului, și, când se înapoie în compartiment, se întrebă:

Oare nu l-aș putea exploata nițel pe ticălosul acela de Zamfir? Odată parcă eram hotărâtă să-i joc pe degete pe toți bărbații sensibili la frumusețea mea!

Se așeză, își puse mâinile în poală și începu să vorbească singură:

— Cam ce-aș putea încerca? Tocmai ceteam ieri într-un ziar că la toamnă se face o nouă excursie în Italia. Ce-ar fi să mă duc la Zamfir și să-i spun că m-a cuprins deodată o mare poftă de a vedea Italia, dar că nu pot călători în uniformă de liceana, că am nevoie de vreo două-trei rochii?

Dădu din cap și izbucni în râs.

— Doamne ferește! Până și numai gândul ăsta parcă mă murdărește!

În sfârșit se hotăra să se oprească în oraș și să ceară sfatul directoarei.

Ceea ce și făcu, încă în aceeași sară. Directoarea sosise numai de trei zile. Când o văzu pe Ana întrând, bătu din palme și exclamă:

— Ano, tocmai la tine mă gândeam!

— E nevoie urgentă de mine la secretariat, doamnă directoare?

— Da' de unde, fată dragă! Dar închipuie-ți că nu-i nici un sfert de ceas de când am primit un mandat telegrafic cu o importantă sumă de bani pentru tine.

— Se poate?! De la cine?

— Nu știu! N-am mai auzit de numele celui care-i trimite. Iscălește Ion Brad și notează, iată, privește și tu cuponul: Premiu pentru eleva Ana Muja, premianta întâia a clasei a șaptea. Așa ceva nu mi s-a mai întâmplat!

Ana se uită la scrisul de pe cupon, bănuind că banii fuseseră trimiși de Dinu, dar scrisul nu era al lui. Citi cifra sumei. Erau cincizeci de mii de lei!

— Frumos premiu! Zise ea zâmbind.

— Mă gândeam: Dacă i s-au trimis telegrafic, trebuie să fie vorba de ceva urgent, și nu știam cum să te anunț. Ai picat tocmai la timp.

— Ca și banii! Râse Ana.

— Ai, într-adevăr, nevoie urgentă de-atâția bani?!

— Foarte urgentă, doamnă directoare!

— Tu, sau părinții tăi?

— Mi se pare că și ei, și eu.

— Atunci înseamnă că-l cunoști pe expeditor!

— Numele ăsta, Ion Brad, nu-l cunosc. Dar, vă rog, de unde sunt trimesi banii?

Se uitară la ștampila de pe cupon. Mandatul telegrafic fusese expediat din Iași.

— Nu cunoști nici scrisul?

— Nu. Dar cred că știi cine mă premiază. Doamnă directoare, pot lipsi de la secretariat până joia viitoare? Azi e sâmbătă.

— Desigur! Dar...

— Voi mai putea lucra la secretariat încă două săptămâni. Apoi, cu mare regret pentru mine, va trebui să renunț la acest post care mi-a fost de un mare ajutor.

Directoarea păru că începe să se lumineze.

— Dar ce s-a întâmplat, draga mea?

— Mă mărit, doamnă directoare! La douăzeci și doi septembrie fac cununia.

— Cu inginerul Dinu Marinescu?

— Da, doamnă directoare!

Directoarea, într-un mare elan, o îmbrățișă și o sărută. Te felicit, draga mea. Ești o fată norocoasă.

— Credeți că fac bine?

— E o partidă excelentă!

Ana stătu o clipă la îndoială, apoi cuteză:

— Aș putea să vă rog să-mi faceți marea cinste de a primi să-mi fiți nașă?

— Cu cea mai mare bucurie, draga mea!

— Și, în această calitate, să-mi dați câteva sfaturi în legătură cu ce va trebui să-mi pregătesc pentru nuntă?

— Toate vor fi în regulă! Dar pentru ca trebuie să stăm de vorbă pendelete, până dimineață rămâi la... Nașa ta. Dar nu numai pentru asta, ci și pentru că trebuie să te prezint – nu-i așa?

— Și nașului tău!

SFÂRȘIT